Dvidešimto amžiaus aukso fondas

PETER ACKROYD

DAKTARO DI NAMAI

PETER
ACKROYD

*The House
of Doctor Dee*

PA

PETER ACKROYD

DAKTARO DI NAMAI

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Milda Keršienė
Vilmantas Vilkončius

alma littera

Vilnius 1999

UDK ~~820-3~~ J
Ac 46

Versta iš: Peter Ackroyd
THE HOUSE OF DOCTOR DEE
Penguin Books, London, 1994

ISBN 9986-02-719-5

© *Peter Ackroyd, 1993*
© *Vertimas į lietuvių kalbą, Milda Keršienė, Vilmantas Vilkončius, 1999*

Pirmas

Aš paveldėjau namą iš tėvo. Taip viskas ir prasidėjo. Iki tėvo mirties nebuvau apie tą namą nieko net girdėjęs, o jo apžiūrėti pirmąsyk susiruošiau tik šįmet vasarą. Buvo jis Klerkenvelyje, rajone, kurio beveik nepažinojau, todėl nuo Ylingo Brodvėjaus iki Faringdono važiavau metro. Dabar galėjau ir netaupyti, važiuoti taksi, bet nuo pat vaikystės mane neapsakomai traukė keliauti po žeme. Esu taip pripratęs važinėtis Sityje arba Vest Ende, jog ir šioje kelionėje nepastebėjau nieko ypatingo – na, gal tik viduje kirbėjo neįprastas permainos jausmas. Jis apėmė mane jau tada, kai, išlipęs Centrinės metro linijos Noting Hilo vartų stotelėje, užvažiavau eskalatoriumi aukštyn, kur yra Žiedinės linijos platformos. Šio maršruto metro stotelės man beveik nepažįstamos, nieko, gal netruksiu priprasti, bet užtat jaučiau, kaip metro vagonui švilpiant Edžvero keliu, paskui Didžiąja Portlendo gatve į senąjį miesto centrą, tampu anonimu. Kaskart trinktelėjus automatinėms durims vis labiau mane užplūsta užmarštis – o gal tik užmaršumas? Pasikeičia, atrodo, net keleiviai, nuotaika vagone darosi tolydžio slogesnė, tarpais netgi baugoka.

Prieš pat Faringdoną metro traukiniui išnirus iš tunelio, virš jo sušmėžavo blyškus dangaus lopinys; jis man priminė švelnią ir liūdną Ylingo šviesą, bet vos iškopiau iš metro stoties į Kaukroso gatvę, panašumas išsisklaidė. Pasirodo, skirtingose miesto dalyse padangė vis kitokia: perlinė vakaruose, niauroka pietuose, ūkanota šiaurėje, šaiži rytuose, o čia, netoli nuo centro, padūmavusi kaip nuo laužo. Man pasirodė, kad burnoje juntu degėsių skonį.

Tikriausiai toks sudirgęs žingsniavau prie namo, kurį buvo palikęs man tėvas, – namo, apie kurį ničnieko, išskyrus adresą, nežinojau. Londono žemėlapyje buvau radęs Apsiausto skersgatvį ir vaizduotėje jau rikiavau greta namo tankiai susispietusias parduotuviūkštes ir kontorėles, panašiai kaip ir kitose gatvelėse, tačiau Ternmilo gatve eidamas Klerkenvelio Lankų aikštės link susivokiau, kad ši Londono dalis nepanaši nė į vieną kitą iš jo centrinių rajonų. Kaip čia plyna, kaip apleista, tarsi iššluota. Patį Apsiausto skersgatvį radau su didžiausiu vargu. Sumečiau, kad jis turėtų būti už kokių trisdešimties jardų į šiaurvakarius nuo Klerkenvelio Lankų, bet kai nužygiavau ta kryptimi, pasijutau sukąs ratus aplink Klerkenvelio Lankas ir Šv. Jokūbo bažnyčią. Buvo penktadienio popietė, bažnyčios šventorius tuštutėlis; pietų pusėje ant apgriautos sienos tupėjo trys katės, tarp antkapių burkavo balandžiai, bet nepamačiau nė ženklo, kad kur gyventų žmonės.

Tada išvydau jį. Stovėjo gale tarsi kokios gatvelės, išsikėtojęs didžiuliame plikos žemės plote, ir aš akimirkai užsimerkiau; kai atkėliau vartus, pasiryžęs eiti prie jo, mano žvilgsnį patraukė blyškūs vijokliai, rūgštynės ir dilgėlės, kurie želė sutrupėjusių grįsto tako akmenų tarpuplyšiuose. Aš labai nemėgstu piktžolių, nes jos man primena vaikystę; niekad neužmiršiu, kaip tėvas man kartodavo, kad piktžolės želia iš mirusiųjų kūnų, todėl dabar žengdamas taku trempiau jas batais. Ir tik atitraukęs akis nuo sutryptų žilių, išvydau, koks keistas tas namas. Iš pirmo žvilgsnio buvau nusprendęs, kad jis statytas devynioliktame amžiuje, tačiau dabar supratau, jog jis nepriklauso nė vienam laikotarpiui. Durys ir vėduoklės pavidalo langelis viršum jų priminė aštuonioliktojo amžiaus vidurį, bet geltonų plytų mūrinys ir mėsingi ketvirto aukšto lipdiniai aiškiai bylojo apie Viktorijos epochą; su kiekvienu aukštu namas atrodė vis jaunesnis, matyt, ne kartą aukštintas ir remontuotas įvairiais laikotarpiais. Tačiau keisčiausias buvo pirmas aukštas: aiškiai platesnis už kitus ir, kaip supratau priėjęs artyn, apkėtęs tokio pat ploto rūsį. Šios pastato dalys nebuvo apmūrytos plytomis, sienos atrodė suręstos iš masyvių akmenų ir, rodos, dar senesnės negu aštuonioliktojo amžiaus durys. Aišku, kad kaž-

kada čia stovėta kur kas didesnio namo, kurio išliko tik pirmas aukštas ir rūsys; vėlyvesnieji pristatymai jau kur kas kuklesni, todėl dabar centrinė statinio dalis kilo aukštyn tarsi koks platokas bokštas, įsispyrusi į savo išsikėtojusį pagrindą. Ne. Žinau, ką priminė namas – besistengiantį atsikelti žmogų, kurio rankos tebetyso ištiestos į šalis. Eidamas prie laiptų jaučiausi taip, lyg būčiau rengęsis įžengti į žmogaus kūną.

Išsiėmiau raktus, kuriuos buvo palikęs tėvas, ir atrakinau duris. Mane tarsi koks skersvėjis pertraukė, ir pasivaideno kažkoks salsvas aromatas, lyg šito namo dulkės būtų sumišusios su sirupu ar marcipanais. Tuomet žengiau į holą ir užu slenksčio susigūžęs atidžiai įsiklausiau. Taip, neslėpsiu, labiausiai už viską bijau žiurkių, – tiesą sakant, bet kokių gyvių, kurie apninka ištuštėjusius namus; ir jei būčiau išgirdęs nors menkiausią garsą ar būčiau išvydęs, kaip krusteli šešėlis, būčiau vėl užtrenkęs duris ir daugiau čia nesirodęs. Būčiau šį namą pardavęs, paslapčia dėkingas atsiradusiam pretekstui tai padaryti. Bet nieko neišgirdau. Už keleto jardų nuo namo ėjo Faringdono kelias, o priešais buvo matyti Pibodžio daugiabučių kvartalas; tačiau nesigirdėjo nė jokio garso. Tarytum būčiau atsidūręs užmūrytame kambaryje.

Tada atsitiesiau ir nužingsniavau plačiu koridoriumi. Kairėje pamačiau laiptus, o dešinėje – tamsiai rudas duris. Už jų tikriausiai koks nors kambarys. Durys užrakintos. Aš nekantriai paklebenau rankeną – anapus pasigirdo numirėliškas aidas, ir supratau, jog už šių durų greičiausiai yra laiptai į rūsį. Palikau tą rankeną ramybėje ir nudrožiau prie kambario koridoriaus gale. Šis kambarys pasirodė kur kas didesnis, negu įsivaizdavau, beveik per visą pirmąjį aukštą, bet žemomis lubomis, tad atrodė nenatūraliai ankštas. Įsižiūrėjęs pamačiau, kad vidinės sienos išmūrytos iš tokių pat akmenų, kokiais, kaip pastebėjau ateidamas, grįstas kiemo grindinys; sienoje žiojėjo žemi platūs langai, kurie atrodė tokie pat seni kaip ir mūro akmenys. Kambarys buvo neįprastos formos, jungė dešinį ir kairį namo sparnus, supdamas holą lyg kokį uždarą kiemelį. Kambaryje riogsojo keli baldai – kėdė, sofa, medinė komoda – tik stiprino tuštumo ir nykumo įspūdį. Aš bu-

vau pritrenktas ir, pasakysiu, gerokai prislėgtas: nors ir žinojau, jog visa tai dabar priklauso man, – neatrodė, kad būčiau kaip nors susijęs su namu ir šiais daiktais. Bet visgi jei čia šeimininkas ne aš, tai tuomet kas?

Vėl išėjau į koridorių, užlipau laiptais. Abiejuose kituose aukštuose buvo po du kambarius. Visi šviesūs, lubos aukštos, juose visai kitokia nuotaika negu ten, iš kur ką tik išėjau. Pro langus mačiau gyvenamąjį kvartalą, tiesiai už jo – Šv. Jokūbo bažnyčios bokštą; matėsi ir Klerkenvelio Lankų aikštės kraštas, tačiau „Lankos" tebuvo aikštelė, aplink kurią spietėsi parduotuvės, kontoros ir gyvenamieji namai, perdaryti iš didingų aštuoniolikto ir devyniolikto amžių pastatų. Pro galinius šių aukštų langus mačiau viaduką, dengiantį požeminį metro, o dar toliau senos, stačios gatvelės lipo į Šafrano kalvą ir Odos skersgatvį. Aš tebebuvau svetimas name, bet dabar mane apėmė ypatingas, nors ir panašus į ankstesnį, jausmas – kad nei namas, nei aš, atsidūręs jame, visiškai nesusiję su mus supančiu pasauliu. Ką čia veikdavo mano tėvas? Visuose kambariuose baldai kuklūs, ir, nors nepastebėjau jokių ženklų, kad čia kas būtų neseniai gyvenęs, jie neatrodė apleisti ar aplūžę; elektros jungikliai veikė, maža virtuvytė nišoje į dešinę nuo pirmojo aukšto kambario buvo tvarkinga. Nesunkiai galėjai įsivaizduoti, kad namo šeimininkas išvykęs į ilgą kelionę ir viskas tebelaukia, kada jis parvyks. Tačiau neprisimenu, kad tėvas kada būtų minėjęs šį namą Klerkenvelyje. Gal ir nieko keisto, kai jis tiek turėjo tų pastatų, bet, kiek žinau, kitas jo turtas buvo daugiausia komerciniai plotai. O be to, kodėl iš viso to, ką man paliko, jis taip aiškiai išskyrė kaip tik šį namą? Kodėl jis buvo jam toks brangus?

Paskutiniais tėvo gyvenimo metais aš jį matydavau retokai, greičiausiai todėl, kad jis visuomet būdavo užsivertęs savo „imperijos", kaip sarkastiškai vadindavo motina, reikalais. Ko gero, jis buvo nusivylęs, kad vienintelis jo vaikas – nevykėlis, nors gerai nežinau. Jis niekuomet apie tai neužsimindavo, o motina atrodė per daug pasinėrusi į savo pačios reikalus, kad dar ir dėl manęs suktų galvą.

Aš nebuvau šalia tėvo, kai jis mirė. Visą tą dieną dirbau Britų muziejaus bibliotekoje, o paskui, kol nusikapsčiau į ligoninę, motina, pasak jos pačios, buvo viena viską „bebaigianti". Nemačiau netgi tėvo kūno, sakytum, jis tiesiog išnyko. Žinoma, aš aplankydavau jį paskutinėje ligos stadijoje, bet vėžys jau buvo surijęs tiek jo kūno, jog vargiai jį bepažinau. Paskutinį sykį, kai mačiau jį dar gyvą, motina buvo kartu su manim. Pasisveikino ligoninės skyriuj skubotu pakštelėjimu man į žandą.

– Labas. – Stengiausi būti kuo žvalesnis, bet šalia jos visuomet jausdavausi sukaustytas. Abu žinojome, kad ji nebegali sulaukti, kada jis pagaliau numirs.

– Na, kaip senis?

– Prašyčiau jo taip nevadinti. Jis merdi.

Mes įėjome į palatą ir atsisėdome abipus jo. Tėvas spoksojo į lubas morfijaus išplėstomis akimis, ir motina ėmė šnekučiuotis su manimi per jo kūną taip, tarsi būtume sėdėję prie stalo virtuvėje.

– Tikiuosi, tu šiandien buvai bibliotekoje, Meti?

Turėjau dvidešimt devynerius metus, bet ji šnekėjo kaip su mažu vaiku. Nenorėjau aiškinti jai apie savo darbą, tad nė nepajutau, kaip ėmiau kalbėtis su tėvu, stengdamasis jo nepaliesti.

– Gavau užsakymą patyrinėti Elžbietos epochos kostiumus. Vienas teatras pasamdė.

Nežinau, ar man pasigirdo, ar tėvas tikrai atsiduso.

– Ar tu žinai, kad šešiolikto amžiaus jauni vyrai dėvėdavo odines kepures? Gali pamanyti, kad iš viso pasaulyje niekas nesikeičia.

Jis lyžtelėjo sau lūpas.

– Sėsk arčiau manęs.

Aš mirtinai persigandau.

– Negaliu, tėve, aš juk viską čia išdaužysiu.

Jam į šnerves buvo sukišti plastikiniai vamzdeliai, prie rankos prijungta lašelinė.

– Sakau, sėsk.

Taigi aš paklusau, kaip visuomet, o motina žvelgė į šalį, regis, pasišlykštėjusi. Nenorėjau prilįsti per arti, todėl prisėdau ant paties lovos kraštelio ir ėmiau tarškėti dar greičiau.

– Niekuomet nebūčiau pamanęs, bet, pasirodo, net kai kurie žmonių gestai nepasikeitę.

Aš visuomet svarstydavau su juo bendrus arba teorinius dalykus, mes nagrinėdavome juos aistringai kaip tikri analitikai. Tai ir buvo intymiausia mūsų artumo forma. Su motina mano santykiai buvo visai kitokie: pasiteliūskuodavome banaliausių kasdienių smulkmenų klane, ir ji patenkinta palikdavo mane jose kapanotis vieną.

– Pavyzdžiui, kad ir Elžbietos laikotarpio siuvėjos. Jos paprastai sėdėdavo ant grindų sukryžiavusios kojas. Jau tūkstančius metų žmonės siuva tokia poza.

– O ar tu girdėjai apie Zingerio siuvamąją, Meti?

Mano tėvas nieko apie tai neišmanė, bet dabar jis pasilenkė ir mane palietė.

– Kažkas artėja per uždangą, – sušnibždėjo jis man į ausį. Jo kvapas tvoskė vėžiu, todėl pamažėle sugrįžau į savo vietą šalia lovos. Tėvas atvirto ant pagalvės ir ėmė šnekėtis su kažkuo man neregimu.

– Leiskite, nubrauksiu dulkes jums nuo palto, gerasis daktare. Ar jūs pažįstate šią muziką? Taip, tai sferų muzika. – Jis apžvelgė kambarį. Kai jo žvilgsnis užkliuvo už mūsų, mes krūptelėjome.

– Jūs juk pažįstate šias švytinčias gatveles ir alėjas, šias perlo vaiskumo upes ir spindulių nužertus bokštus, kurie stiebiasi į melsvus ūkus? – Jis žvelgė į išraizgytus aplink jį plastikinius vamzdelius. – Tas miestas senas, kaip visata, jame tavo pradžia.

– Neklausyk nieko, ką jis paisto, – įsakmiai sušnibždėjo man motina, pasilenkusi per lovą. – Netikėk juo. – Ūmiai ji pakilo ir išėjo iš palatos. Aš pažiūrėjau į tėvą ir, kai man pasirodė, kad jis nusišypsojo, išsekiau įkandin motinos. Mes ėjome koridoriumi, išdažytu citrinine spalva. Tokio paties atspalvio buvo ir palatos abiejose koridoriaus pusėse. Žinojau, kad kiekvienoje lovoje kas nors guli, bet stengiausi nežiūrėti. Tik vieną sykį išvydau, kaip po antklode kažkas sukrutėjo. Neabejojau, kad visi tie ligoniai giliai nugrimzdę į morfijaus sapną panašiai kaip ir mano tėvas. Mirtis čia tebuvo kontroliuojamo ir slopinamo proceso paskutinė stadija. Nė iš tolo nepanėšėjo į tikrąją mirtį.

– Čia taip ramu, – pasigėrėjo motina. – Viskas taip puikiai tvarkoma.

Aš buvau sukrėstas kliedinčio tėvo sąmonės protrūkio, tad nepasidrovėjau jai atsikirsti.

– Taip, tau turbūt patiktų, kad ir muziką paleistų, o jie visi vilkėtų rausvas pižamas ir turėtų po spalvotą balioną. – Užsičiaupiau, nes pro šalį ėjo seselė. – Bet, žinai, yra toks dalykas kaip šventoji mirtis.

Ji pažiūrėjo į mane pasidygėjusi.

– Šneki visai kaip tavo tėvas.

– O ką?

– Na, įsivaizduoju, tau labiausiai patiktų sėdėti sename šventoriuje, kaip darydavo jis, ir pliaukšti apie dvasias bei kitokias nesąmones. – Nustebau, kad ji taip apibūdino tėvą, bet nieko nepasakiau.

– Ar tu jį myli, Meti?

– Ne. Nežinau. Visi nuolat kartoja tą žodį, bet man atrodo, kad jis nieko nereiškia.

Keista, bet ji, atrodo, lengviau atsiduso.

– Aš irgi taip manau.

Kartu grįžome į tėvo palatą. Jis įsijausminęs tebesišnekėjo su kažkuo jam vienam tematomu.

– Ar jauti irimo dvoką? Vadinasi, jau artinasi mano atsimainymas ir aš būsiu prikeltas. Tai tavo darbas, gerasis daktare. Vis tavo darbas.

– Verčiau ateitų tikras daktaras, – pasakė motina. – Klausyk, pakviesk ką nors iš jų.

Tėvas paėmė man už rankos, ir atrodė, kad rimtai žiūri tiesiai į mane.

– Ar jauti, kaip iš šio miesto mūrų sklinda šviesa? Ar jauti, kokia šilta tikroji ugnis, kuri pulsuoja visuose daiktuose?

Nebeištvėręs jo kliedesių, ištraukiau ranką ir, nieko nesakydamas motinai, išėjau. Daugiau jo nemačiau.

Bet tada paveldėjau visą jo turtą. Jis tyčia, užsispyręs, kaip viską visuomet ir darydavo, nė šapelio nepaliko motinai; net ir namą

Ylinge, kuriame mes visi gyvenome, jis paliko man. Kaip jis turėjo jos neapkęsti! Žinoma, nieko nelaukdamas pasakiau, kad tą namą ji gali pasilikti sau, bet jos įniršis ir kartėlis, dabar nukrypęs prieš mane, nesušvelnėjo. Ne, ji dar labiau pasiuto, nes buvo įsitikinusi, kad siūlau tai, kas jai ir taip teisėtai priklauso. Savo jausmus, kaip buvo pratusi, stengėsi maskuoti akiplėšiškumu ir vulgarumu, bet aš jaučiau jos nepatiklumą, jos apmaudą ir pyktį. Iškart po laidotuvių, lyg norėdama mane išbandyti, pasikvietė savo draugužį, kuri vadino „meilužiu", gyventi sykiu su mumis. Aš nieko nesakiau. Ką galėjau sakyti? Tada ir nusprendžiau, jog reikėtų apsilankyti tame tėvo name Klerkenvelyje.

– Brangusis, – kreipėsi ji į mane prieš keletą dienų, – mudu su meilužiu svarstome, ar nenusipirkus naujo automobilio.

Ji visuomet stengdavosi kalbėti tokiu tonu, kuris jai pačiai atrodydavo tobulai rafinuotas, o iš tiesų nuskambėdavo labai dirbtinai ir ne vietoje.

– Kokį automobilį? – Žinojau, kokio atsakymo ji laukia, tačiau norėjau, kad pasikankintų.

– Ach, aš tiesiog nežinau. Meilužis svajoja apie „Jagą"*.

Šitaip ji visada ir išsiduodavo. Jos žargonas, tie visi jos „meilužiai" ir „jagai" iš tiesų ją ir išduodavo, nepaisant viso prisiverstinio mandagumo.

Aš vis dar nesakiau to, ką ji nekantravo išgirsti.

– Ar naują modelį, mama?

– O, brangusis, apie automobilius aš nieko neišmanau. Gal man pakviesti meilužį, kad jis tau paaiškintų?

– Ne, – skubiai pasipriešinau. Scena ir taip jau buvo beveik nepakenčiama. – Žinoma, aš užmokėsiu.

– Na ką tu, meiluti, nereikia...

– Tėvas tikrai to norėtų, ar ne?

– Na, tikriausiai taip. Jei jau taip sakai... Be to, iš principo, tie pinigai yra ir mano.

Šitą giesmelę ji ir įsikando: tėvas jai nieko nepalikęs, tačiau „iš

*„Jagas" – „Jaguaras". *(Red. past.)*

principo“ viskas esą jos. Dabar supratau, kodėl jis jos taip neapkentė, kad būdamas prietaringas katalikas nedrįso jos pamesti.

Štai įėjo ir Džefrėjus, „meilužis“. Įtariau, kad jis laukia už durų, kol bus teigiamai išspręstas naujo automobilio finansavimas, tačiau šios temos judinti nebeketino. Jis buvo visiška vidutinybė, tačiau turėjo vieną teigiamą bruožą: žinojo esąs vidutinybė ir visu elgesiu nuolankiai atsiprašinėdavo dėl šio fakto. Dirbo jis viename Londono rajone matininku; visada drovus, baikštus, o mano išsipusčiusios motinos akivaizdoje netgi dar labiau nublankdavo. Keista tik, kad jiems abiem tai, atrodo, patiko.

Tačiau kodėl aš, sėdėdamas savo name Klerkenvelyje, prisiminiau tuos žmones? Jie tebuvo šmėklos, pagimdytos mano silpnumo, už jų balsus man buvo realesni to apatinio aukšto kambario kontūrai ir tų akmeninių sienų mūrinys. Čia bent galėjau laisvai kvėpuoti. Galėjau palikti tuos nepakenčiamus namus Ylinge, kurie mane gniuždė ir žeidė dvidešimt devynerius metus – visą gyvenimą, – ir atsidurti name, kuris bent jau man – be jokios praeities. Staiga iš to susijaudinimo nė pats nepajutau, kaip ėmiau šnekėti į tuštumą:

– Tegul mirusieji laidoja savo mirusius.

Pats nesupratau, ką norėjau tuo pasakyti.

Paskui mano dėmesį patraukė šešėliai, taip keistai nutįsę per kambarį, lyg nepriklausytų nė vienam iš jame esančių daiktų. Mane apėmė nepaaiškinama baimė – iš kur, po galais, šešėliai, kur neturėtų būti jokių šešėlių? Ne, tai ne šešėliai, o kažkokie pavidalai iš dulkių, kurias palietė permaininga vasaros vakaro šviesa. O gal slapčia sugrįžo mano tėvas ir įėjo į kambarį? Ar jis sėdėdavo čia taip kaip ir aš, nulenkęs galvą? Ir argi jis nėra man kartą pasakęs, kad dulkės – mirusiųjų liekanos?

Gal būčiau taip ten ir pratūnojęs visą vakarą, grimzdamas vis gilyn į tamsą ir šešėlius, bet ūmiai pasipurčiau ir pabudau iš transo. Lagaminą buvau palikęs hole, todėl vis tirštėjančioje prieblandoje apgraibom jį susiieškojau ir lėtai užkopiau laiptais; antrame aukšte buvo miegamasis, su vonia šalia, jame ir pradėjau kraustyti savo daiktus. Dėliojau taip tvarkingai, tarsi būčiau atvykęs ne į

savo namus. Tačiau pasijutau toks pavargęs, jog neįstengiau užbaigti netgi tokio nesudėtingo darbo. Atsiguliau ant lovos ir užsimerkęs pasijutau vėl ateinąs Apsiausto skersgatviu. Aš viską dar tik įsivaizduojąs, dar neįžengęs į namus, kuriuos man paliko tėvas. Namas ketverių durų: pirmos juodos, antros baltos ir skaidrios, trečios žalios, o ketvirtos raudonos. Aš atveriu pirmąsias, ir namas pilnas juodų tarsi parako dūmų. Atveriu baltąsias ir išvystu baltus ir tuščius kambarius. Atveriu trečias duris ir matau, kad vidus pilnas vandens purslų, lyg trykštų fontanas. Tada praveriu ketvirtąsias ir išvystu krosnies žiotis... Nespėju net krustelti, kai balsas šalia manęs aiškiai ištaria: „Galas tau, žmogeli".

Atsisėdau, įsitikinęs, kad balsas nuskambėjo šiame kambaryje, bet paskui susivokiau, kad turbūt buvau užmigęs ir susapnavau. Tačiau nuo šito trumpo poilsio dar labiau sudirgau; atrodo, vasaros vakaras, ir kambarys visai nešaltas, bet kažkaip, kol miegojau, įsigavo vėsa. Atsikėliau nuo siauros lovos ir įsijungiau elektrą tikėdamasis, jog ji išvaikys mano vaizduotės šmėklas, bet šviesa spigino per daug įkyriai; kambarys tikriausiai buvo statytas devyniolikto amžiaus pradžioje, todėl elektros šviesa jį tik darkė.

* * *

Kitą rytą aš pabudau alkanas kaip niekad gyvenime. Tačiau, nors ir jokio maisto nebuvau pasiėmęs, išeiti iš namo nesinorėjo: kažkodėl bijojau, kad antrąkart jo neberasiu. Tai gulėjau ant lovos ir laukiau. Bet ko būčiau galėjęs sulaukti? Juk, nors jaučiau stiprią pagundą, neketinau užsimūryti čia kaip šešiolikto amžiaus vienuolis, todėl pagaliau prisiverčiau atsikelti. Kai pabudau, paaiškėjo, kad miegojau su visais drabužiais. Jie atrodė baisiai, kaip iš šuns gerklės ištraukti, tad nusirengiau, rūpestingai pasidėjau juos į kampą. Paskui nusiprausiau, persirengiau, o tik tada išdrįsau žengti į lauką. Nuėjau vėl Apsiausto skersgatviu, bet nutoldamas nesusivaldžiau ir atsisukau žvilgtelėti į senąjį namą. Žinojau, kad dabar jis mano, bet atsigręžti privertė nepaaiškinama baimė – o gal išnyko?

Artinausi prie Klerkenvelio Lankų, rūpestingai aplenkdamas šventorių, ir apsižvalgiau. Ir vėl čia pasirodė taip tuščia, it visų apleista; kol žingsniavau Jeruzalės pasažu Klerkenvelio kelio link, mačiau tik pastatus užkaltais langais, uždarytas kontoras, apdraskytų skelbimų tvoras, už kurių, be abejo, plytėjo dykvietės. Niekur nesimatė jokio prekybos centro nei jokios maisto parduotuvės, tarsi visas rajonas būtų atskirtas nuo miesto. Už Šv. Jono vienuolyno stabtelėjau kiek atsikvėpti, tačiau tik perėjęs Karteziininkų aikštę ir siaurų gatvelių tinklą, apraizgiusį Plynlaukį, išvydau prekybos kvartalą. Ko man reikia? Duonos. Sriubos. Sūrio. Pieno. Sviesto. Vaisių. To, ko žmonėms reikia visuomet.

Su pasiskonėjimu vaikštinėjau tarp didžiulės Plynlaukio parduotuvės lentynų: sumuštiniai, įkalinti polietileno maišeliuose, į celofano indelius sukrėstos salotos, pieno ir apelsinų sulčių plastikiniai indeliai tviskėjo dirbtinėje šviesoje. Kiek užtrukau šaldytų produktų skyriuje, ypač ilgai gėrėjausi šaldymo spintomis, kur ant baltai apšarmojusių lentynų masino akį plekšnių kūneliai, viščiukų krūtinėlės. Ant kitų lentynų stovėjo stiklainėliai su marinuotomis daržovėmis ir vaisiais, išrikiuotos eilės žirnelių ir pomidorų skardinaičių, kūpsojo duonos ir traškučių paketėlių kaugės. Pasijutau susitaikęs su pasauliu, kuris man siūlo šitokią gausą, ir man jau pradėjo patikti gyvenimas pačioje laikų pabaigoje. Bet vos išėjau nešinas maišeliais, tarp žalių šiukšliadėžių ir juodų maišų su šiukšlėmis įsisuko vėjas, ir neskoningai išdažytame prekybos centro kieme ėmė skraidyti laikraščių skiautės ir išmesti popieriniai maišeliai. Aš ėmiau žvalgytis kelio namo.

Man pavyko pasičiupti taksi, bet taksistas negalėjo įvažiuoti į vienpusio eismo gatveles prie Apsiausto skersgatvio. Išlipau kiek piečiau nuo Žaliųjų Lankų gatvės, prie mažos spaustuvėlės. Jau ėmiau perprasti šios vietovės geografiją, tad be vargo susiradau kelią į savo senąjį namą. Atvėriau vartus ir buvau beeinąs akmenimis grįstu taku, bet ūmiai žengiau atatupstas: vienoje tako pusėje, tarp žolių ir dagių, išvydau susilenkusį vyriškį juodu paltu. Jis buvo nugara į mane, tarsi rištųsi batų raištelį, ir staiga, nė neatsigręžęs, netikėtai šonu metėsi mano pusėn, lyg norėdamas mane par-

trenkti. Bet nepartrenkė. Jis tiesiog išgaravo ar kažkaip susigėrė į mano kūną.

Žinoma, netrukau susigaudyti, jog apsikvailinau – mačiau šešėlį, kuris sujudėjo, panašų į didelį paukštį, šastelėjusį aukštyn. Bet vis tiek tebejaučiau išgąstį taip pat dėl to, jog šitaip apsigavau, todėl nuskubėjau prie durų. Įžengęs į holą pastebėjau, kad mano kelnių dešinė kiška perplėšta, joje žioji platus tarsi peilio rėžis; tikriausiai persiplėšiau lipdamas iš taksi. Staiga nežinia ko labai užpykau: pykau ant savęs, pykau, kam bijau, pykau ant šito namo, kuris mane taip nervina. Netrukus nuėjau į virtuvę ir ant lentynų dailiai išrikiavau visas gėrybes. Taip, šiame name iš tiesų labai trūksta tvarkos. Tačiau valgyti jau nesinorėjo, tad sėdėjau ir žiūrėjau į ryškius įvairiaspalvius paketėlius ir butelius, tarsi nesuprasdamas, kam jie skirti.

* * *

Na, viskas baigta, vesk vaiką namo... Pasigirdo atkaklus beldimas, bet atrodė, kad beldžia kambario viduje. Pasiraiviau stengdamasis nubusti, girdėdamas neaiškų garsą, panašų į verksmą – ir žiūriu, kad tebesėdžiu virtuvėje; tik pabudau kitoje kėdėje, o beldimas vis smarkėjo. Taip apstulbau, jog ėmiau dairytis po kambarį, ar ko nėra, ar kas nedaužo sienos sugniaužtais kumščiais, vaipydamasis man, bet paskui, kai garsas atsimušė tyliuose beveik tuštutėliuose namuose, susivokiau, kad kažkas beldžia į lauko duris. Vis dar dvejojau. Nuėjau prie čiaupo ir apsišlaksčiau šaltu vandeniu veidą, paskui labai lėtai ir atsargiai nutipenau per holą. Lauke ant tako stovėjo Danielius Moras. Jis žiūrėjo į mano miegamojo langus, tarsi tiksliai žinodamas, kur manęs ieškoti.

– Tu šlapias, – pasakė jis.

– Taip, žinau. Aš buvau užmigęs.

Jis akimirką smalsiai į mane žiūrėjo.

– Aš negalėjau tau paskambinti.

– Todėl, kad telefonas neprijungtas.

Kaip man visa paaiškinti Danieliui? Jis – profesionalus tyrinėto-

jas kaip ir aš pats. Mes taip dažnai susitikdavome Britų bibliotekoje, Nacionaliniame archyvų centre, Kolindeilo laikraščių saugykloje ir dar daug kur, jog pradėjome šnekėtis. Tie, kurie nuolat bičiuliaujasi su senovinėmis knygomis ir senais dokumentais, netrunka susidraugauti ir tarpusavy – tikriausiai todėl, kad mes nepritampame prie pasaulio: judame atgal, kai visi kiti veržiasi į priekį. Man patinka šis jausmas. Sakykime, į mane kreipiasi vienas užsakovas, kad aš jam ištyrinėčiau kokius nors aštuonioliktо amžiaus dokumentus, kitam gal reikės informacijos apie kokį devynioliktо amžiaus įrankių meistrą, bet man ir viena, ir kita malonu; jaučiuosi taip, lyg žengčiau į tokį pasaulį, kurį kažkada pažinojau, tik paskui užmiršau, ir ryškioje atpažinimo liepsnoje lyg kai ką prisiminčiau ir apie save. Kartais šitai turėdavo keistą, bet ne mažiau malonų man tęsinį: pakėlęs akis nuo studijuojamų knygų ar dokumentų, pamatydavau, kad pasaulis aplink mane ir nutolęs, ir sukonkretėjęs. Jis tapęs nenutrūkstamo istorijos proceso dalimi, toks pat paslaptingas ir nepasiekiamas kaip bet kuris kitas laikotarpis, ir aš žvalgydavausi aplink tokiu pat pasigėrėjimo ir smalsumo kupinu žvilgsniu, tarsi būčiau įžengęs į šešioliktо amžiaus aplinką. Mano darbas neretai mane versdavo praeitį laikyti dabartimi, o tuomet jau dabartis tapdavo praeities dalimi. Savo tikrųjų jausmų buvau linkęs neišduoti, todėl tokių dalykų niekuomet neaptarinėdavau su Danieliumi Moru. Jis būtų išklausęs mano samprotavimų, kaip visada šaltai ir dėmesingai įsmeigęs į mane savo skaidrias akis, o paskui peršoktų prie kitos temos. Šiaip ar taip, jam šitoks darbas turėjo visai kitokią prasmę; įtariu, jog jam tai tebuvo niekuo neypatingas darbelis, kurį galima krapštyti ir vienam.

– Regis, – pasakė jis, – aš, kaip visuomet, atėjau per anksti.

Jau buvau pamiršęs, kad pakviečiau jį apžiūrėti namo.

– Žinoma, taip. Sveikas atvykęs į Košmarų abatiją.

– Ačiū, Meti. Tavo išvaizda tikrai šiek tiek gotiška.

Jis spoksojo man į koją, ir aš su pasibaisėjimu prisiminiau, kad mūviu tas pačias kelnes, kurias taip netikėtai persiplėšiau.

– Buitinis nesklandumas, – mėginau pajuokauti. – Tuojau grįšiu.

Palikau jį hole, o pats nulėkiau į viršų persirengti; kai grįžau, jis jau tyrinėjo pirmojo aukšto kambarį, sutelkęs į jį savo įprastinį aštrų, kone paniekinamą dėmesį. Danielius buvo neaukštas vyrukas, dailių, bluktelėjusių bruožų; pasistiebęs pridėjo ranką prie sienos.

– Kokio senumo namas?

– Tu ir pasakyk. Visad atrodai išmanantis tokius dalykus.

– Iš pradžių būčiau pasakęs, kad aštuoniolikto amžiaus, bet būčiau apsirikęs. Šitas kambarys senesnis. Kur kas senesnis.

– Man irgi taip pasirodė.

– Šešioliktas amžius?

– Gali būti.

Mano balsas dabar nuskambėjo kaip motinos, iškart pasigailėjau.

– Taip, ne kasdien Londone aptiksi tokį namą. Faktiškai tikra staigmena.

Jis praėjo pro mane į koridorių, žengė prie rūsio durų.

– Neįeisi, – pasakiau, – užrakinta.

Tačiau jis paspaudė rankeną ir durys atsivėrė. Atrodo, jo nė kiek negąsdino tamsa apačioje, o štai aš nusekiau laiptais jam įkandin ne taip ryžtingai.

– Kaip tau atrodo, – sušnibždėjau aš, – ar čia gali būti žiurkių?

– Žinoma. Ir dargi didelių.

Tuo metu man nepasirodė keista, bet iš rūsio nekilo jokia smarvė, joks drėgmės tvaikas – nė menkiausio ženklo, kad kas nors pūtų. Staiga kažin kas švelniai brūkštelėjo man per veidą, aš žingtelėjau atbulas ir šūktelėjau; Danielius nusijuokė, kažką truktelėjo – paprasčiausias elektros laidas!

– Tuoj ir rėki, kaip mažiukas, ar ne?

Dabar jau rūsį mačiau aiškiai: akmenines grindis, baltintas sienas ir negilias nišas. Viskas tarsi bangavo staigiai plykstelėjusioje šviesoje. Rūsys ėjo po visu namu ir buvo visiškai tuščias. Danielius nuėjo prie sienos.

– Čia būta lauko durų, Meti. Ar matai, kaip užmūrytos? – Jis apsisuko. Mačiau, kaip jam patinka šioje uždaroje senoviškoje erdvėje.

– Jos į vakarus, vadinasi, prie Intako upės.

– „Ramiai ir tykiai sruvenančios tolyn.“

– Ką? – grįžtelėjo jis į mane nustebęs, bet aš tik patraukiau pečiais.

– O čia matai? – parodė žymes virš durų, kur anksčiau būta sąramos; jo blyškios, manikiūruotais nagais rankos baltos sienos fone atrodė beveik perregimos.

– Gal šiaip įbrėžimai?

Jis apžiūrėjo žymes dar atidžiau, nors, tiesą pasakius, mažai ką buvo įmanoma įžiūrėti.

– Ne. Atrodo kaip kažkokie ženklai.

– Tikriausiai statybininkų, – paliečiau delnu savo suprakaitavusį veidą.

– Žinai, ką aš pagalvojau? Čia buvo visai ne rūsys. Čia buvo pirmas aukštas, ir jis pamažu susmego į Londono molį. Šis namas smenga į žemę.

* * *

Mes vėl sėdėjome viršuje, nors buvau gerokai susipainiojęs, kur viršus, kur apačia, ir atsiprašinėjau, kad apalpau. Kaltas, matyt, alkis.

– Tu neapalpai, – paaiškino jis, – tiesiog užsimerkei ir atsirėmei į sieną. Tu kuo puikiausiai susitvardei. – Jis žiūrėjo į mane atidžiai, tačiau buvo neįmanoma įspėti, kokie jausmai, jei jis iš viso ką jautė, slypėjo už to tiriančio žvilgsnio.

– Man atrodo, Meti, jog mes privalome išsiaiškinti, kas buvo šio namo savininkas. Tai jau kone profesinė pareiga.

– Nė nežinau, ar man tai rūpi. – Aš negalėjau nusiraminti, taigi pakilęs nuo kėdės priėjau prie stalo, pastumto po vienu iš siaurų šio seno kambario langų; langas žiojėjo tiesiai į vakarus ir buvo lygiai virš rūsio durų. Žvelgdamas per dulkiną stiklą, tyrinėjau Intako upės vagą, kuria dabar „plaukė“ Faringdono kelias. Mano rankos nuslydo poliruotu stalo paviršiumi, apčiuopė stalčiaus rankeną; pažiūrėjau žemyn, atidariau stalčių ir jame išvydau stiklinį

vamzdelį. Jis buvo panašus į laboratorinį mėgintuvėlį, tačiau kokių poros pėdų ilgio, keistai išlenktu galu. Man jis pasirodė šlykštus, todėl greit uždariau stalčių.

– Čia visai netoli žinau užeigėlę, – pasakiau Danieliui. – Gal nueitumėm pavalgyti?

Jis neatsakė, ir aš atsigręžiau. Jo nebebuvo. Jis buvo dingęs. Apimtas panikos, puoliau iš kambario ir pamačiau jį lipantį laiptais su triumfo šypsena veide.

– Norėjau tik apsižvalgyti, – paaiškino jis. – Aš tavęs paklausiau, ar galima, bet tu buvai už gero šimto mylių.

– Niekur aš nebuvau...

– Mintimis tu buvai nuklydęs kažin kur. Ir vis žiūrėjai pro langą. Tad aš pasielgiau savo nuožiūra. Ar man pasigirdo, ar tu tikrai pasiūlei eiti į miestą?

Kai išėjome, atsigręžiau į namą ir pirmąsyk pastebėjau, kad trylikto amžiaus pirmojo aukšto fasadas buvo sumanytas kaip gaubtas ar lukštas uždengti šešiolikto amžiaus interjerui. Supratau, jog dabar tikrai esu už jį atsakingas: tarsi koks pasiklydęs padaras būtų priėjęs prie manęs, ėmęs glaustytis ir be žodžių prašyti, kad pasirūpinčiau jo tyliu, niekam nematomu gyvenimu. Bent jau taip man tada atrodė.

* * *

– O! Štai ir Klerkenvelio šaltinis*!

Kai mudu išsukome iš Apsiausto skersgatvio ir buvom beeiną Žaliųjų Lankų link, Danielius aptiko dalyką, kuris padėjo man suprasti, kodėl taip pavadinta vietovė – pats aš nebuvau pastebėjęs. Metaliniai laiptukai leidosi į apskritą daubą žemėje; stovėjo ten medinis kibiras, o šalia – šaltinio modelis, kad galėtum įsivaizduoti, kaip šaltinis atrodė prieš penkis šimtus metų. Lig tol jo nemačiau, nes modelis buvo po storo stiklo gaubtu, be to, kažkokios kontorėlės, prisiglaudusios prie Šv. Jokūbo bažnyčios, kieme. Prie kibiro buvo prisegtas ranka prikeverzotas raštelis; susi-

Clerkenwell – dvasininkų šaltinis *(angl.)*.

lenkęs perskaičiau: „Šioje vietoje nuo XII a. buvo šaltinis, iš pat pradžių vadintas Dvasininkų šaltiniu. Per adventą čia būdavo vaidinamos religinės pjesės, nes šaltiniai laikyti dvasinės palaimos simboliais". Gyvybės vanduo. Ir aš išvydau Klerkenvelį, šventą vietą, kalvų ir srauniai čiurlenančių upokšnių kraštą, – dabar iš jo požeminiais vamzdžiais į mano namus atkeliauja vanduo.

– Gal ir įdomu. Bet ne. Paslaptis vis tiek neaiškėja.

Atsitiesęs priėjau prie Danielio, kuris žvelgė į mažiuką žemėlapį, įrėmintą po stiklu.

– Šešioliktame amžiuje visa ši vietovė priklausė moterų vienuolynui. – Jis metė į mane žvilgsnį ir keistokai šyptelėjo. – Matau, kad beveik niekas nepasikeitė. – Jis vėl įknibo į žemėlapį. – Tavo namas nepažymėtas atskirai.

– Nejau aš gyvenu moterų vienuolių name?

– Bent jau pastate, kuris buvo kaip nors su jomis susijęs. Tik nesijaudink. Šešioliktame amžiuje jos gyvos neužsimūrydavo.

Bet savo vaizduotėje aš jau mačiau jas, be garso vaikštinėjančias tarp storų akmeninių sienų, minkštai žengiančias tomis grindimis, kuriomis dabar vaikštau aš savo rūsyje.

– Taip, bet vis viena kažkas jame turėjo gyventi ir po Reformacijos. Juk tavo namas išliko.

O kas išliko dar? Įsivaizdavau šventąsias kalvas ir Klerkenvelio laukus, bet lygiai taip pat ryškiai man į sąmonę įsirėžė ir šiandien ryte matytas dabartinis šios vietos paveikslas, visiškai uždengęs senąjį. Klerkenvelio kelyje būta tokios daugybės laikrodininkų, o gatviūkštėse, vingiuojančiose Plynlaukio ir Mažosios Britanijos link – spiečiaus mažų spaustuvėlių: ar jie patys pasirinko šitą vietą, ar ši vieta juos kažkaip pasirinko? Gal jie kaip piligrimai ėjo tol, kol neapsistojo prie šito šaltinio?

– Žiūrėk, ar ne keista, Meti? Matai, kur pažymėtas viduramžių viešnamis, tuoj už vienuolyno. Ar tik ne Ternmilo skersgatvis?

Jis apsisuko ant kulnų, savo skaidriom akim apvedė gatves ir namus aplinkui ir nudrožė Faringdono kryptimi.

– Šitą vietą žinau, – pasakiau stengdamasis neatsilikti, – dabar čia tik kontoros.

Mes praėjome šonu pro Lankas, perėjome į gatvę, vadinamą Ternmilo, bet ūmiai mums teko sustoti. Prie vienos neaiškios kontorėlės durų stovėjo policijos automobilis, ir mūsų akivaizdoje policininkai išvedė tris moteris. Viena baisiausiai keikė pareigūną. Danielių, atrodo, tas smurto proveržis gerokai sukrėtė.

– Neapkenčiu tokių scenų, – sumurmėjo jis. – Ar tu neprieštarausi, jei grįšim tuo pačiu keliu, kuriuo atėjom?

Kol pasukome už kampo, aš tylėjau.

– Jeigu prižadi nesijuokti, – tariau, – pasakysiu vieną keistą dalyką.

– Pasistengsiu.

– Prieš kokius metus ėjau palei Temzę. Žinai, netoli Sadarko. Staiga aš išvydau tiltą iš namų. Virpantį tiltą per upę.

– „Londono tiltas tuoj įgrius, tuoj įgrius, tuoj įgrius."

– Ne, rimtai, atrodė kaip šviesos tiltas. Švytėjo kokią akimirką ir išnyko. Bet aš jį mačiau aiškiai, jungė krantus.

– Tai galėjo būti bet kas, Meti.

Jis manęs beveik nesiklausė, žvelgė įkandin nuvažiuojančio policijos automobilio.

– Bet čia dar ne viskas. Ar tu klausaisi, Danieliau? Kai išvydau tą tiltą, virpantį viršum vandens, man pasirodė, jog matau, kaip juo tarsi kokia šviesos juosta eina žmonės. Jie tai kilo, tai leidosi visi vienu kartu, tarsi būtų žengę per bangas. Žinoma, nė nesitikiu, kad tu patikėsi.

Jis patylėjo.

– Gal dabar eikim pietauti? Aš žvėriškai alkanas.

Kitoje pusėje, priešais Lankas, vos per kokį dvidešimt jardų nuo šventojo šaltinio, būta italų restorano. Danielius nulėkė prie jo kaip vejamas. Kol pasivijau, jis jau sėdėjo prie staliuko.

– Aš galvojau, – pasakė jis. – Kitą savaitę daugiau išsiaiškinsiu apie tą namą.

Nusukau pokalbį kitur ir, kol valgėme, mėginau su juo aptarti savo ateities planus: kaip nutariau visam laikui persikelti į Klerkenvelį, kaip perdažysiu ir apstatysiu kambarius, kaip pasisamdysiu kokią apželdinimo firmą, kad išvalytų ir apsodintų tą dykvietę

aplink namą. Man rūpėjo remontas, namo atnaujinimas – suprask, kad jo praeitis visai nesvarbu.

– Dabar, kai jau esi turtingas, – tarė jis, tarsi mes vien apie tai ir būtumėm kalbėję, – tikriausiai bus nebeįdomu ankstesnis darbas...

– Ne, Danieliau, dėl to, kad paveldėjau palikimą, savo darbo nemesiu.

– Ir labai kvailai padarysi. Bet leisk pabaigti, ką sakiau. Jei būsi užsivertęs kitais dalykais, galėčiau ir aš šiek tiek pasiknaisioti.

Sunerimau.

– Ne. Nereikia. Namas mano. Pats noriu ištirti jo istoriją.

Jis, rodos, nusivylė.

– Na ir ką, kiek tu manai gilintis?

– Kuo giliau. Iki pat jo pradžios, jei reikės.

Netrukus išėjome. Danielius pasakė, jog kažkas lauks jo kitame Londono krašte, bet aš nusprendžiau dar neskubėti, pasimėgauti vasaros naktimi. Atsisėdau Šv. Jokūbo bažnyčios šventoriuje ir per stogus pažvelgiau savo senojo namo pusėn. Staiga kažkas šmėstelėjo, tikriausiai šikšnosparnis, bet akimirką man pasivaideno tamsi žmogysta, kylanti padangėn tiesiai virš Apsiausto skersgatvio.

Vaidinimas

– Kas atsitiko skraidančiam žmogui? – paklausė kažkas iš susibūrusių smalsuolių šalia stovintį kaimyną. – Ir kur jo viela?

– Aš nemačiau jokios vielos. Tai šiek tiek primena anų laikų magiją.

– Akių dūmimas, – pareiškė įžūlus mažo ūgio vyriūkštis, žaliu švarkeliu ir odine liemene. – Žaislai, ir tiek.

Aš būčiau nuplakęs jį, pririštą prie vežimo rato, už tokius paistalus. Tai nebuvo joks akių dūmimas, ne, netgi ne magija; tai buvo taumaturgija, arba stebuklų mokslas. Būtent matematikos menas sudrausmina formas ir krečia keistas išdaigas su žmonių juslėmis. Tad aš, Daktaras Di, galiu apstulbinti jūsų vaizduotę su mirabilija: štai mano apgavai ir vaiduokliai, kuriais lengvai įtiki naivi akis – kas iš šių mulkių, kurie kvailai dairosi aplink, apsižioję ar obuolį, ar meduolį, įmins jų mįslę? Visi šio pasaulio dalykai, kuriems turime valią, yra mažumėlę teisingi ir mažumėlę klaidingi, tai kas man gali pasakyti, kas tikra, o kas netikra?

Mano stebuklams nereikia nieko sudėtingo: vieniems užtenka pneumatikos, kitiems – įtemptų virvių, tretiems – spyruoklių, kurios imituoja natūralų judėjimą. Tapyba ant gruoblėtos sienos bus žymiai paveikesnė negu ant lygaus marmuro, taip ir mano dirbtinis namas geriausiai atrodo mirgančioj šviesoj. Žvakes uždegu ir sustatau už įvairiomis spalvomis nudažytų butelių, skaidrus vanduo vonelėse nukreips skirtingo ilgio jų atšvaitus į sceną, ir kiekviena akis galės pati įžiūrėti dar gilesnius šešėlius. Bet visa tai kyla arba turi šaknis optinėje perspektyvoje, kuri ilgais spin-

duliais ir natūraliomis linijomis tarsi iš naujo sukuria pasaulį. Taigi stebuklų kilmė yra šviesa. Emanuodama ji valdo visus žemesniojo pasaulio veiksmus ir aistras. Tad lai šis reginys maudosi tirštoje šviesoje, kai namas sukasi ir rūstus senovinis žmogus skrenda viršum miesto. Žiūrovai atskiriami nuo savo kūniškųjų pavidalų, nustebinti to, kas vyksta, ir vaizduotėje skrieja aukštyn kartu su juo į savo pirmąją priežastį. Šie žodžiai primityvūs, tai paprasta anglų kalba, bet siekite jų prasmės – ji giliau, negu jums atrodo.

Iki šiol esu padaręs daug stebuklų. Sykį aš sukūriau skraidantį medinį balandį, panašų į Diomedo statulą, kuri pučia trimitą, o kai dar buvau visai žalias, mano skarabėjus Aristofanas užropojo iki Trejybės salės viršaus. Aš jau buvau išstudijavęs mechaninių stebuklų istoriją ir senose knygose jau buvau perskaitęs jų paslaptį: Agelijus rašė apie medinę musę, kurią matematikas Architas privertė plazdėti; Platonas kaip Dedalas sukūrė pačius neįprasčiausius kūrinius; Homeras išdėstė, kaip Vulkano variklis judėjęs ant neregimų ratų. O paskui Niurnberge, jau nesenais laikais, būta tokio geležinio vabzdžio, kuris, pakilęs iš jį sumeistravusiojo rankos, apskrido visus palei stalą sėdėjusius svečius ir, nors jau buvo mirtinai išsikvėpęs, sugrįžo į savo šeimininko ranką. Maža to, dirbtiniam ereliui buvo paliepta nuskristi toli už to paties miesto, pasitikti atvykstantį pas juos imperatorių ir aukštai ore sekti tą svečią, kol prisiartins prie vartų. Tad mes priverčiame materialiuosius žemės klodus krustelėti gyvybe ir peržengti pirminės savo sferos ribas.

Tačiau yra ir didesnių už šiuos stebuklų, kuriuos aš vienas padariau. Turiu tokį veidrodį, kuris sugauna atvaizdą, dar tebekybantį ore, dar tebekeliaujantį nuo jūsų iki veidrodžio; žaisdamas perspektyva, aš galiu išgalvoti keisčiausių dalykų: įėję į mano kambarį išvysite jame žaižaruojant aukso, sidabro luitus, brangakmenius, tačiau vos ištiesę ranką suprasite, jog visa tai oras. Vėjas, dūmai, vanduo, svoris arba spyruoklės, – man to pakanka parodyti jums viską, ką tik sumanysiu. O šįsyk, kaip tik šiandien, aš paleidau skristi aukštai oru žmogų.

Aš atvykau prieš mėnesį į šį namą tam, kad sukurčiau mašinas vaidinimui. Natanielis Kedmanas, džentelmenas, šiltai pasitiko ma-

ne ir paprašė paruošti scenografiją iškilmėms, kurios bus skirtos pažymėti jo tapimą paveldėtoju; ir kadangi dalis jo žemių plytėjo toli už Špitolės, ten, kur neseniai buvo suręstas didžiulis medinis klojimas, buvo nuspręsta, kad geriausia čia ir surengti vaidinimą. Klojimas yra kiek dešiniau, iškart už Šordičo bažnyčios, kitoje pusėje, jei tiesiai per kelią nuo Vyskupų Vartų ir Haundsdičo, dar kiek į priekį už Kiaulės skersgatvio, ten, kur dabar nuolat dygsta nedideli namukai. Kiekvieną rytą aš atjoju iš Klerkenvelio, varydamas arklį visu greičiu, vos dienai brėkštant, kai rūkas dar toks tirštas kaip anų laikų sviestas ir rasa dar drėgnuoja ant laukų už miesto it varlės ikrai. Joju Klerkenvelio keliu ir perkertu šv. Jono gatvę, įsimaišydamas tarp vežimų ir ratų, atidardėjusių iš fermų aplink Hoklėjų – nėra tokio sodo, tokios pavėsinės, tokios vėjarodės, tokio kukmedžio, kurių nepažinočiau šioje parapijoje, priglaudusioje ir mano namą, liūdną klajoklį. Greičiausias kelias yra jojant nuo Atleidimo bažnyčios keliu ir Senąja gatve, tačiau toji perėja užkimšta batsiuvių varstotais, virėjų prekystaliais, prisigrūdusi kojinių adytojų, kurie dėlioja savo kirvarpų sukapotus skelbimus, tarsi būdami pačiame mieste, bet ir čia aš joju greitai, pro baltą kryžių, į Čisvelo gatvę, baimindamasis kišenvagių, kurie siaučia visose šiose gatvelėse. Mano šuns odos kuprinė tvirtai priveržta man prie šono, nes aš žinau, jog čia plaksis tikrų padugnių, kurių kaip kirmių šiauduose – jie mato, o jų nematyti. Tuomet traukiu toliau, palei Finsberio Laukų vėjo malūnus, kur dumblynai ir liulynai, tikra pelkių karalystė, skleidžianti bjaurų dvoką, kol pasiekiu Kiaulės skersgatvį, o tada ir Mūro kelią. Seniau čia medžiodavo lapes, ir per Dedešvų Pievą, per Bandelkalnio Lauką skardendavo rago garsai ir raitelių šūksniai; bet nieko čia dabar nebelikę; ten, kur kadaise žėlė aukšta žolė, nūnai pristatyta daugybė pastatų. Tad aš pasuku Šordičo taku, paskui įjoju į Šaltąjį skersgatvį. Ne taip seniai jis buvo vos įžiūrimas keliukas, vingiuojantis į laukus, o dabar abipus jo pristatyta namų su nedideliais butukais nuomininkams. Kai jojau šia pieva prieš savaitę ar dvi, kaip tik čia atėjo Natanielis Kedmanas manęs pasitikti. Jis – jaunas vyriškis, stačiakampio sudėjimo, ryškiai išsipustęs juodos taf-

tos liemene, puošniu elegantišku trumpu odos švarkučiu su krištolinėmis sagomis; kadangi liemenė jo buvo nauja, tai rankovės iš po jos leidosi žemyn itin dailiai, ir dar jis dėvėjo pūstas baltas kelnes su dviem užsegimais prie kišenės. Koks nuostabus kūrinys yra vyras, pamaniau sau nulipdamas nuo arklio, jeigu jam labiau rūpi jo liemenė negu likimas.

– Na ką, – tarė jis prisiartindamas prie manęs, – jūs įtartinas gamtos persekiotojau, ką turite ten savo toje kuprinėje? Kokį dar popierinį biudžetą mūsų vaidinimui?

– Čia bus rodomas ne Haundsdičo siurblys ir net ne Čypsaidas, – kandžiai atkirtau, – tad atsigabenu tai, kas yra naujausias mados žodis geometrijoje ir optikoje, be to, ir visas mechanines gudrybes.

Žinojau, kad prie šito jis prilips kaip musė prie medaus, ir, vos man mestelėjus žodį „mada", jis ištempė ausis.

– Žmogus gali padaryti daugybę nuostabių dalykų, Daktare Di, ar ne? – paklausė jis. – Ar galima? – Jis paėmė mano popierius ir žvilgtelėjo į juos akies kraštu.

– Jūs gerokai paplušėjote plunksnakočiu, bet man tai nesvarbu. Aš nepriklausau tam jūsų *Inspirati* ordinui. Ar taip jūs jį vadinate?

Jis tarškėjo greitakalbe, tad aš spėjau tik linkčioti, o įsiterpti neteko.

– Viso šito prasmė man visai neaiški.

Nusipersti man ant tavęs, pagalvojau, tačiau, dėdamasis esąs kantrus, paaiškinau jam, kad tie, kurie uoliai analizavo, kokiomis sąlygomis erdvę užima materija, pastebėjo, kad gretimų elementų paviršiai, kuriuos laiko sykiu gamtos jėgos ir jos dėsnis, gali šio dėsnio dėka parodyti nuostabių dalykų. Oras, ugnis, vanduo juda tomis kryptimis, kurias nurodo jiems jų prigimtys, todėl mechanikos darbas tėra tas prigimtis pažaboti.

– Taigi hidraulikos amatas, – tęsiau savo aiškinimą, – gali suteikti mums galimybių padaryti tokius dalykus, kokiais lengvai patikėti negalės niekas.

– Jūs esate tamsus žmogus, Daktare Di...

– Aš kilęs iš tamsių namų.

– Ir jūsų darbų aš vis dar neperpratau.

Nusišypsojau į rankovę, pagalvojęs, kad gerokai jį sugluminau.

– Nėra jokios paslapties, – atsakiau, – na, nebent, jei laikysime paslaptimi visą pasaulį, kuriame elementai yra susimaišę.

– Taip, bet tai neįkandami, sunkiai virškinami dalykai. Hidraulika. Elementai. Juk taip mažai yra tų, kuriems tai bent per nago juodymą rūpi. – Sulig tais žodžiais jis nusišypsojo, nusilenkė ir grąžino man popierius. – Bet jūsų vaidinimas apdums akis visiems.

– Visi dalykai krypsta į tą pačią pabaigą, Natanieli Kedmanai. Tuo aš labai patenkintas.

Tada jis apsisiautė mėlynu aksominiu apsiaustu ir paėjėjo su manim iki medinio klojimo, kur jau buvo statoma scena. „Tu visai kaip povas, – pamaniau, – apsikaišęs puošniomis plunksnomis puikuojiesi, bet visi žino, kad tu šiukšlynų paukštis, nes tavo kojos mėšluotos."

Dailidės, staliai, dažytojai plušėjo išsijuosę, kai mes įėjome; nors neabejoju, kad iki mums pasirodant jie vos krutėjo. Jų darbas nėra nei lengvas, nei patrauklus, juk ne sykį yra atsitikę taip, kad žmones sutraiškydavo arba sužalodavo griūdami pastoliai, rėmai ir scenos konstrukcijos, o kur dar visokie motorai, ginklai ir parakas, kuriuos naudoja per vaidinimus. Taip, tiesa, kad kraujas yra tie nuostabūs syvai, kurie mus visus maitina, bet aš visai netrokštu, kad jis būtų pralietas ant to, ką savo rankomis sukūriau. Deja, tokiam darbui neužtenka gerų ketinimų, tad, prieš pradėdamas šią sceną, aš padariau nedidelį jos modelį iš medžio ir popieriaus. Nulipdžiau detalę po detalės, sujungimą po sujungimo, kol man galutinai nepaaiškėjo, kaip visa turės būti pateikta žiūrovams. Dabar, kai įžengiau, išvydau, jog viskas padaryta visai pagal mano projektą: vienas paaukštinimas žmogaus akių lygyje, o antrasis virš jo, trečias įrengtas nuožulniai, kad būtų lengviau apžvelgti sceną. Kaip tik šią akimirką meistrai išsijuosę drožė medį, kalė varį, šviną ir alavą, keldami tokį gaudesį, jog aš vos girdėjau savo paties mintis. Aplink pakylas buvo suversti skriemuliai debesims, lankai ir mėlynas audeklas dangui, o sykiu ir žmonių kūnai, išpjauti iš kartono, nuteplioti rausvai ir bal-

tai. Tapytojas Robinas Mekesas plušėjo prakaitu apsipylęs, ir prieš save aš išvydau namus ir gatves, durų ir langų rėmus, dirbtines samanas ir gėles, suklijuotas iš popieriaus. Pakylos centre buvo dvigubos durys su tokiu mechanizmu, kuris jas suko, parodydamas vis kitą ant jų nutapytą veidą; išvydau ir dirbtinę sieną, dailiai ištapytą ir papuoštą pilioriais, o už jų stovėjo kranai ir motorai, kurie pakels mano vaiduoklius į orą.

Ponas Mekesas prisiartino prie manęs ir žemai nusilenkė.

– Mano gerasis daktare, – ištarė jis, – *beso los manos,* kaip gyvuojate? – Jis buvo neaukštas vaikinas, su taftos kostiumu, sukirptu taip, kad kūną laikė aptempęs it oda, ir nešiojosi gėlių puokštę, kuria vėdavosi, stengdamasis išsklaidyti darbininkų prakaito šautą.

– Gerai, ačiū Dievui.

– Neminėkite čia Dievo vardo, mano mielas daktare. Triukšmas, kuris viešpatauja šioje aikštėje, neleidžia pavadinti jos kitaip kaip pragaru. Aš mėgstu interliudiją arba vaidinimą, kaip ir visi žmonės, bet, o dangau, jau tie pasiruošimai!

Aš jau ketinau jam papriekaištauti dėl to, kad dažytos medžiagos neužbaigtos voliojasi ant žemės, bet susitvardžiau ir nusišypsojau.

– Visi didingi darbai reikalauja laiko, – atsakiau aš. – Žmogaus prigimtis juk ydinga.

– Aš ir tikėjausi, kad jūs šitaip pasakysite, Daktare Di. – Derėjo jam už neregėtą įžūlumą trinktelėti. – Bet pageidaučiau, kad prieš tragiškąją dalį terodytumėm tik nebylų veiksmą.

Jis nusijuokė iš savo paties sąmojo, tad aš jį pertraukiau.

– Dabar, kai jau prakalbote apie veiksmus, pone Mekesai... – Čia leidausi į ilgus aiškinimus apie vaizdavimo scenoje principus, kad tragiškoms scenoms reikalingos kolonos, frontonai, statulos, o komiškoms pakanka balkonų ir langų.

– O satyrinėms, – tęsiau aš, – mums prireiks jūsų medžių ir žolių, ir kalvų.

– Šilkas, – tarė jis. – Šilkas gėlėms. Tai kur kas labiau rekomenduotina nei kokie natūralūs dalykai. – Jis truputį pasisuko,

tarsi atliko šokio figūrą. – O dangiškasis valdove, kokią didybę sukursime iš įvairiausių medžių ir vaisių, žolynų ir gėlių, kurios visos bus iš švelnaus įvairiausių spalvų šilko! O gal jūs pageidautumėte ir vandens krioklių su koralų bei perlų pakrantėmis? Ir dramblio kaulo geldelės tarp akmenėlių! O dangiškasis Dieve!

– Taip, bet dar didesnė nuostaba jūsų laukia, ponas Mekesai, kai išvysite savo medžius ir savo gėles prasmengant!

– Prasmengant? – Jis tyliai moteriškai aiktelėjo iš nuostabos.

– Po scena bus motoras. Jis visą jūsų scenovaizdį palengva nugramzdins.

– O kas pasirodys jo vietoje?

– Stebuklas, ponas Mekesai, stebuklas.

* * *

Taip ir įvyko – scenos atskiros dalys ėmė grimzti. Violos ir liutnios garsai taip keistai veikė, jog muzika kažkaip paslaptingai tapo viso vaidinimo simboliu: vibruojantys akordai alsavo tokia harmonija, kuri atkartojo dangaus sferų harmoniją. Mano scenoje numerologija, geometrija ir astrologija – viskas buvo sujungta į vienumą. Griežiant muzikai, pasirodė žvaigždžių skliautas, tamsiai mėlyname fone išryškėjo daug švytinčių sferų; dėl tos išmonės atrodė, jog vienuolikos dangaus sferų vienuolika ratų stebuklingai sukasi su visomis savo planetomis ir žvaigždėmis. Niekas niekur nedingsta, amžinybėje lieka viskas: visi šviesuliai, Mėnulis, Merkurijus, Venera, Saulė, Marsas, Jupiteris, Saturnas, nejudriosios žvaigždės dangaus sferose, krištolinės padangės, *primum mobile**, o paskui jau ir aukščiausias dangus, kuris yra dievybė ir visų mūsų gyvenimo bei šviesos šaltinis.

Taigi tuo metu ir atsivėrė žvaigždžių skliautas, staiga ėmė leistis žemyn šviesos ir stiklo ratilai vienas kitame – visi vienoje sferoje, – ir atrodė, jog viskas nepaliaujamai sukasi; toji šviesa ir judėjimas taip prikaustė minios akis, jog kažin ar kas pastebėjo virš

*Pagrindinė varančioji jėga *(lot.)*.

šios žėrinčios sferos begalinę gausybę švieselių, kurios liejo blausoką šviesą į sceną. Tai buvo nejudriosios žvaigždės, kurios visuomet išlieka per vienodą atstumą viena nuo kitos, niekad nei priartėja, nei nutolsta. Tuo metu skambėjo dar garsesnė, dar skardingesnė muzika, *harmonia mundi**, tarytum kokia *primum mobile,* kuri užkeri visas sferas; ir tuomet, kai buvo parodytas šis didingas reginys, tarp žiūrovų pasklido salsvas aromatas. Vaizdinys. Ne, ne vaizdinys, o simbolis. O, tu, dangiškojo pasaulio paveiksle, nutapytas mažytėje erdvėje! O, tu, atspindintis veidrodi, kurio dėka, būdami žemėje, galime išvysti visus dangaus kūnus ir stebuklus! Ir kaip tik tada trys figūros nužengė nuo tapyto visatos skliauto ir, atrodė, pleveno ore (prilaikomos geležinių grandinių, kurių nebuvo matyti) ir didingomis togomis – juoda, balta ir raudona – įkūnijo astrologiją, gamtos filosofiją ir optiką, galinčias atskleisti gamtos kabalos esmę. Paskui viskas išnyko už rūko ir tamsos uždangos, ir vaidinimas pasibaigė.

Tuoj visi suūžė ir suskato šnekučiuotis, tarsi daržinėje būtų sudūzgę spiečiai musių. Buvo ir tokių, kurie sėdėjo nuščiuvę, nelabai pajėgdami suvokti tai, ką išvydo, kiti šnekučiavosi kaip visuomet, kiek tik įstengė garsiau, apie motorų privalumus, tapytas scenas ir panašius dalykus.

– Nieko čia naujo, – tarstelėjo vienas, – visi triukai seni, tik naujai aptaisyti. Ko jis knaisiojasi po tas pasenusias temas, kai mus taip viskas domina šiuolaikiniame pasaulyje?

– Naujoviškumo vaikymasis, – pasakė antras, – ir jokios prasmės. Dažnai nauja užmiršta tai, ką žinojo sena.

– Tarsi kokia ledo zona, – pridūrė ir trečias. – Be jokių žmogiškų peripetijų ir aistrų, kurios sujaudintų.

Kiti gi tik rąžėsi ir dūsavo arba vaipėsi, atsigręžę į tuos, kurie buvo jiems už nugarų.

Aš stovėjau už visų užlindęs, nuleidęs galvą, it koks senas garbingas džentelmenas, juodu aksomo paltu ir juodos gelumbės apsiaustu. Niekam neištariau nė žodžio, tik viską stebėjau, o širdis

*Visatos harmonija *(lot.).*

sparčiai riedėjo man į kojas: kokiam tikslui buvo surengtas mano vaidinimas, jei dauguma žiūrovų tik žiovauja ir krapštosi pakaušius tarsi iš viso būtų nieko nepamatę? Aš atvėriau jiems pažįstamo pasaulio nepažintas paslaptis, tačiau žėrinčios sferos jiems tereiškė ne daugiau negu vaikų žaislai ar triukai ir akių dūmimas, kuriame iš tiesų neslypi jokia prasmė. Ar tikrai tik tokia tėra pažinimo kelionė į pasaulį? Aš, kuris praliejau kruviną prakaitą, kurdamas šį meninį reginį, pelniau dėmesio ne daugiau už tą seną visų atsižadėtą matematiką, kurio diagramos vieną kartą skubotai permetamos akimis, o paskui užmirštamos. Aš sukūriau stebuklus, bet juk tiesa, kad negali būti didesnio stebuklo už pasaulio kvailybę ir užmaršumą.

Natanielis Kedmanas prisiartino prie manęs šypsodamasis be jokios priežasties it koks valkataujantis berniūkštis.

– Štai mano ranka, – tarė jis. – Paimkite ją. Dėl Dievo, pone, aš jus myliu. Aš negalėčiau mylėti jūsų labiau nei dabar, net jei taptumėte karalystės paveldėtoju.

Aš jam nusilenkiau.

– Pone, man ir tūkstančio metų neužtektų pasakyti viskam...

Bet jo gražbylystė ūmiai nutrūko, nes kažkoks dykinėtojas vaikinas patapšnojo jam per nugarą.

– Ar čia jis? – paklausė. – Ar čia tas gudruolis? Daktaras?

Natanielis Kedmanas tekštelėjo jam per ranką it prancūzas.

– Tikros pagarbos vertas meistras, Ponas Di, – tarė jis.

– Jūsų paslaugoms, pone, – atsakiau aš ir dar kartą nusilenkiau, visą laiką laikydamas tvirtai sunertus pirštus už apsiausto.

– Kai jis buvo paslaugoms manosioms, – pridūrė kvailys Kedmanas, – jis kainavo man daugiau angelų*, negu jų yra danguje.

Dabar jau ir aš neiškenčiau. Pasirodęs džentelmenas (tiesą pasakius, toksai storuliukas) buvo išsipustęs kaip tikras dabita, su nuoširdų pasibaisėjimą keliančia batisto apykakle stambiais raukiniais, o pušnis būtų galėjęs užsitempti iki akių, jei netrukdytų tie raukiniai.

*Angelas – pinigo pavadinimas.

– Aš manau, – pareiškė jis, prisistatęs man kaip Bartolomėjus Bodelė, – kad esu pažinojęs jus anksčiau.

– Jei jūs pažinojote mane anksčiau, pone, tai jums bus lengviau pažinti mane ir dabar.

– O jūs esate platonikas, pone. Meldžiu atleisti, pagalvojau, kad jūs motorų meistras.

– Pasaulis kupinas klaidų ir neteisingų teiginių. Jei man tektų už juos visus atsakyti, pritrūktų žodžių.

Šia replika jį nutildžiau, bet tuo metu mus jau aplipo kiti, panašūs į jį, kurie, irgi pažinodami Natanielį Kedmaną, triukšmingai lalėjo reikalaudami, kad mes trauktumėm su jais valgyti ir gerti. Šiaip man draugai nereikalingi, nesvarbu, ar jie galantiški ponai ar vežikai, kadangi jie trukdo man bendrauti su savimi, o tai man būtina, kad galėčiau dirbti; jei per ilgai užtrunku draugijoje, mane užplūsta tokia netikrumo ir priešiškumo banga, kad aš vos pats save bepažįstu. Deja, šįsyk jau nuo jų pasprukti buvo neįmanoma, jie sveikino mane nešykštėdami pagyrų ir spaudė joti su jais į miestą.

– Tačiau motorai, – pasakiau aš, – taip pat spektaklio dekoracijos turi būti kuo rūpestingiausiai išsaugoti.

– Žiurkės ir vorai tikrai nesuspės jiems labai pakenkti per vieną naktį, – pasakė Natanielis Kedmanas. – Ir nemanau, kad koks pokštininkas ar nenaudėlis įstengtų nuplėšyti sferas ar žvaigždes. Jūs per daug rūpinatės, Daktare Di. Pabūkite su mumis, jūsų gerbėjais. Keliaukime puotauti.

Man pasirodė, jog išgirdau, kaip kažkas šnipštelėjo „Daktare šunie“, kaip tik tuo metu, kai nusileidau atkakliems jų įkalbinėjimams. Aš neatsigręžiau, bet paėjėjau kiek į priekį nuo jų ir žvelgdamas į laukus palaukiau, kol pyktis išdegė man pro akis. Buvo gražus, nuostabiai tykus vakaras, tad sutarėme, jog paliksime arklius rupšnoti žolės (pasamdę kelis vyrus nuvaikyti arkliavagiams), o patys trauksime pėsčiomis pro miesto vartus. Jie išsirinko „Septynias žvaigždes“ Naujojoje Žuvų gatvėje, kažkokią karčemą, o gal tiesiog smuklę, kur duodavo nesudegintos mėsos, tad mes žengėme į miestą Artilerijos Kiemo, o paskui Žvejo Trobelės keliu. Kol pasiekėmę Vys-

kupų gatvę, tie dykaduoniai vaikinai strykčiojo ir šuoliavo tarsi spinetu griežiantys satyrai; matydamas tas nėriniuotas rankoves, šilkines kojines, raukiniuotas apykakles ir brangakmenius, greičiausiai būtum palaikęs juos trupe klajojančių italų klounų, jei ne angliški keiksmažodžiai, kuriais atsivėdėdami vienas kitą svaidė.

Bet net ir šioms beždžionėms teko gerokai pasisaugoti, kad jų nepriplotų prie sienų, kai pasiekėme Vyskupų Vartų gatvę ir leidomės siaurais skersgatviais, jų kreivais vingiais, gerokai primenančiais tuos, kurie veda į Šv. Pauliaus bokšto smaigalį; jie brovėsi pro ankštus londoniečių namukus, rėkaudami: „Jums leidus! Jums leidus!“ kaskart, kai atsitrenkdavo į nešikus ir pirklius, išnaudojančius paskutinę šviesią vakaro valandą. Vienas niekšas iš mūsų šutvės turėjo drožinėtą medinę lazdą ir taip talžė ja per parduotuvių ir namų iškabas, kad aš net stabčiojau, kai Saulės ir Mėnulio, ir kuo keisčiausių žvėrių ir planetų atvaizdai siaubingai sudrebėdavo vakaro ore. Jau ir taip baisią sumaištį – kai iš kelio traukė statines, vežimus ir kopėčias, kai čaižė botagais arklius ir galvijus, – dar didino savo rėkalojimais audinių pardavėjai ir bakalėjininkai, geležiai ir juvelyrai. Jų pikti šūksniai ir riksmai maišėsi su visu vežikų ir prekijų choru. Tokia jau šiame nuostabiame mieste viešpatauja sumaištis.

Pasukome į Temzės gatvę, ir manieji pasileidėliai jau smaginosi šokinėdami per stačius medinius stulpelius. Ūmiai susidūrėme su trupe žonglierių, margais švarkeliais, raibomis kepurėlėmis, rodančių tokius triukus, ant kurių ir pameistrys nusispjautų. Sakykim, jie traukė spalvotus rutulėlius iš taurių ir žiedus iš po staltiesių. Jie vartaliojosi aplink laužą kaip kokie turkai. Vienas iš Natanielio Kedmano bičiulių, gražeiva su tokia skrybėle be raiščio, prisegtomis glaudžiomis kojinėmis, liuoktelėjo tarp jų ir rapyra pamovęs porą žiedų išskraidino į orą. Tada žonglierių vyriausias, lieso veido senis, su nosimi didumo kaip Amsterdamo sūris, užsimojo prieš dabitą durklu.

– Ach tu, bjaurybe! – sušuko jis. – Bjaurybe!

Mano tuščiagalvis bičiulis tik nusijuokė iš šito ir vėl traukė savo keliu, o žonglierius pastvėrė akmenį ir dar sviedė į jį kaip į šunį, o

paskui grįžo prie savo triukų, netverdamas pykčiu. Taigi, pamaniau aš, mums visiems yra skirta patirti permainų – ir kaip netikras pinigas išsišiepia tas, kuris mus smerkė ir išjuokė; ir kas aš esu, pagaliau, jei ne gatvės žonglierius, ir kas yra visas mano mokslas, jei ne akių dūmimas? Galėjau pulti į neviltį, atsidūręs toje siautėjančių nepažįstamųjų šutvėje, tačiau pamažėle ėmiau atsitokėti, eidamas triukšmu skardenančiomis gatvėmis. Didžiulė saulė leidosi už stogų, nuraudusi krauju, ir suliepsnojo visi senieji miesto akmenys. Tegu šviesos šeimininkai išsitraukia savo apdarus, tegu jie atveria savo slaptųjų menių langus, ir visa bus išganyta!

Štai mes ir pasiekėme užeigą Naujojoje Žuvų gatvėje, greta alavininko; bjauri, gašli, triukšminga landynė, kirvarpų suėstomis medinėmis sijomis, ir aš net pasipurčiau, tarsi žengdamas į savo paties kapą. Vos įėję visi nusimetė apsiaustus, ir tuoj prišokęs smuklininkas įprastai sušuko: „Sveiki! Sveiki! Staltiesę džentelmenams!“ Mus susodino ant sujungtų suolų palei ilgąjį ožinių kojų stalą, tokį dėl ilgo amžiaus pribraižytą ir gruoblėtą, tarsi besipuikuojantį kabalistiniais hieroglifais. Tada į mus kreipėsi berniukas:

– Ko jūs norit? Ko jums atnešti?

Štai svarbiausieji mūsų amžiaus žodžiai, daug svarbesni už dirbtines poetų eilutes, o visgi visi jie subyrės į tamsos dulkes!

– Ko norit? – paklausė jis vėl, o jie vienu balsu užsisakė mėsos ir gerti – ne to jūsų apgailėtino alaus, kurį vadina „pasiutusiu šuniu“, „pakelk koją“ ar „išsižerk plačiai“, o tiršto vyno, sumaišyto su cukrumi, pagal naują madą. Natanielis Kedmanas šūktelėjo smuklininkui, kad neštų greičiau avienos ir žąsį, ir slankas, o aplink jį susispietę pliuškiai išsitraukė tabakines ir spjaudė ant meldais išklotų grindų. O kokie dūmų tumulai pasklido po tą landynę! Bet visgi, kaip sako mums Paracelsas, kas yra tas materialusis pasaulis, jei ne sustingę dūmai?

Paskui jie vėl leidosi šnekučiuotis, juoktis, tauškėti, ko tik jie nedarė, ir vis su tokiu pat šelmiškumu ir atžagarumu, nuo kurio man net galva įskaudo; kai jie ėmė maukti iš taurių vyną, stileiva, sėdėjęs tiesiai priešais mane, prabilo:

– Jūs žvelgiate į mus pelėdos akimis, mielas daktare. Meldžiu

jus, pasigailėkite. O gal mes jūsų ne šio pasaulio išmintį savo juoku užgavome?

– Aš laukiu mėsos, – atsakiau.

– O gal jums šičia nepatinka? O gal neįtinka draugija?

Jo įžūlumas pranoko mano kantrybę.

– Ne, pone, man vis viena. Kaip sakoma, juk neatskirsi, kieno kraujas, kai jis jau dubenyje.

– Ach šit kaip sakoma! Tuomet aš pasakysiu jums dar štai ką, gerasis daktare. Sakoma, kad jūs kuriate žvaigždynus ir planetas, kad jūs nuspėjate gimimų laiką ir kad apskritai pranašaujate. Kad jūs nevengiate kerų, kad išvarote dvasias, kad užburiate amuletus.

– Jūs savo žodžiais gerokai pasistiebėt, – atrėžiau, stengdamasis neprarasti ūpo. – Na, bet ir žemiausi medžiai turi savo viršūnes.

Kiti buvo besiklausą nuščiuvę, bet iš šito visi nusijuokė, ir stileiva įsiuto.

– Berods kadaise burtininkai ir kiti į juos panašūs buvo laikomi dykūnais.

Mums ant stalo jau padėjo garuojančią mėsą, tad aš sulaikiau savo žodžius, kurie turėjo nuskambėti maždaug taip: „kad tave su beždžionėm į pragarą!“ Jis ir toliau vėmė savo apmąstymus, bet kiti tuo tarpu jau sukrito į dubenis.

– Taip, aš nesu vienas iš tų ištikimų jūsų mokinių, – pareiškė jis, – ir jūs negalite sugundyti manęs savo kerais, nei savo personažais, nei anagramomis. Argi turėčiau šlapintis pro savo vestuvinį žiedą, kad mano žmona pastotų? Aš jau verčiau pasiimčiau guobos šakelę vietoj tos niekingos švento Jokūbo nesąmonės! Tie jūsų žaisliukai ir avantiūros man buvę nebuvę!

Aš prajukau iš absurdiškų jo vapalų, bet kadangi jis nesiliovė į mane spoksojęs, padėjau ant stalo peilį ir duoną.

– Galėčiau nesunkiai atremti maloniuosius jūsų palyginimus, kuriuos, be abejonės, pasiskolinote iš kokio lengvabūdžio sukčiaus, mėgstančio raityti istorijas. Tačiau nė neketinu dėl to, ką pasakėte, ginčytis. Ne dabar. Ne šičia.

Bet jis nesiliovė ir toliau mane naršęs.

– Argi nesibaiminate tų, kurie prikišę ausį prie sienos ar po lan-

gu siekia nugirsti žmogaus sielos paslaptis? Arklys seniai nutrūkęs, pone, ir šiame mieste ne vienas jau piktinasi jūsų darbeliais...

– Niekingi ir piktavaliai.

– Ir dar kalba, kad jūs esate atsimetėlis, kuris prikelia mirusius ir padaro naują gyvybę...

Ištiesiau ranką, kuri, kaip pastebėjau, drebėjo. Ką aš galiu atsakyti į visa tai, iki sielos gelmių nesusisielojęs, kai jis užkliudė tokią tiesą, kuri jam nesuprantama. Bet aš išlikau žvalus ir jam nusišypsojau.

– Jūs sakėte nesąs lengvatikis, o dabar kalbate apie mirusių prikėlimą. Patikėkite, tai vaikų pasakos.

– Aš jums sakau, ką kalba žmonės, gerasis daktare. Ne tai, kuo tikiu pats. O tvirtinama, kad jūs esate žlugęs alchemikas, fokusininkas, kuris nepajėgtų parodyti savo fokusų, paslapčia į pagalbą nepasišaukęs jūs pats žinote ko.

Na, negi aš juo niekaip nenusikratysiu.

– Šmeižikiški žodžiai iš nepraustaburnių nasrų, – pasakiau aš, – kurie nieku gyvu nepritiktų man.

Jis tik nusijuokė, ir aš įpykau dar smarkiau.

– Ar bukagalvių paikystė ir pagiežingųjų tulžis jau tampa visų jūsų nauja Evangelija? Ar mano garbingą vardą ir šlovę nuplėš tie, kurie menkesni už mane tiek, kad juos vargiai beįžiūriu?

– Įžiūrėti juos galima.

– Išgirsti, bet ne įžiūrėti. Taip godžiai klausomasi jų paskalų, kad toje makalynėje aš pasmerkiamas kaip nelabojo sėbras ir prakeiktų dvasių šauklys.

Jie visi, išskyrus priešais mane sėdėjusį stileivą, jau buvo tokie apkaušę, kad kažin, ar besupaisė, ką šnekėjau.

– Visą savo gyvenimą, – tęsiau aš tyliau, – paskyriau mokslui. Jei manote, kad aš dar vienas Faustas, na, ką gi, tebūnie.

Tuomet mostelėjau, kad atneštų daugiau vyno, ir paklausiau, kuo šunkara vardu.

– Bartolomėjus Grėjus, – atsakė jis, nė kiek nesusigėdęs, nors jau įsitikino, kad mano pyktis liejasi per kraštus, ir jau turėjo jaustis gerokai apiplikytas.

– Na, ponas Grėjau, manau, kad jums tų pasakų jau pilnos

ausys. Gal dabar teiktumėtės grįžti į protą ir paklausyti, kaip viskas yra iš tiesų?

– Varykite, mielas daktare. Tik nevalgykite daugiau druskos, aš meldžiu jus, nes bijau, kad nuo jos dar smarkiau įpyksite.

– Nebijokite pykčio, ponas Grėjau, jeigu nebijote tiesos.

– Ne, jeigu tai tiesa, nieko aš nebijau, tęskite.

– Per pastaruosius trisdešimt savo gyvenimo metų nepaliaudamas, – pradėjau aš, – įvairiausiais būdais ir įvairiausiose šalyse, negailėdamas pastangų, kantrybės nei pinigų, aš stengiausi pasiekti kuo tikriausią pažinimą, tokį, kokį tik įmanoma šiame pasaulyje. Pagaliau supratau, kad tų tiesų, kurių trokštu, kurių ilgiuosi, niekas iš gyvųjų manęs neišmokys, taigi nusprendžiau, kad tik knygose, tiktai istorijoje galėčiau rasti tą savo ieškomą šviesą. Ne, aš nesudarinėju horoskopų ir neburtininkauju, kaip jūs teikiatės įsivaizduoti, o remiuosi ta išmintimi, kurią per visus šiuos metus įgijau, – mano balsas nutrūko, aš gurkštelėjau vyno. – Bet tam, kad mano pasakojimas būtų tikra kronika, aš privalau pradėti nuo pradžių.

– To ir reikėtų siekti, – pareiškė jis, – *tabula rasa*.

– Mano gimdytojai buvo garbingi žmonės, gerbiami kaimynų, tėvas dirbo agentu mūsų pono Greivenaro dvare. Aš buvau paskutinysis iš savo motinos vaikų, ir kadangi kiti buvo amžiumi gerokai už mane vyresni, aš laikydavausi pats sau vienas (kaip pasakoja), žaisdavau laukuose netoli mūsų senoviško namo rytiniame Aktone. Neverta turbūt net ir aiškinti, kad kiekvieno vaiko prigimtis stulbina tuo, kad ji nepakartojama, nes juk ir pati dvasia susideda iš galybės prieštaringumų, bet aš pats tai buvau tikras įsikūnijęs drovumas, tik visgi į puikybę linkusios sielos: žaisdavau vienas beveik visuomet, šalindamasis bendraamžių kaip įkyrių musių, o kai tėvas pradėjo mane mokyti, aš be jokių pastangų įsiliejau į senovinių knygų draugiją. Aš išmokau lotynų ir graikų kalbas dar neturėdamas dešimties, ir man nebūdavo didesnio malonumo, kaip deklamuoti iš atminties Ovidijaus eiles arba Tulijaus*

*Cicerono.

sentencijas klajojant mūsų parapijos takais tarp gyvatvorių. Elioto „Žodyną“ aš kaip pamokslą rėždavau savo avims, Lilio „Gramatiką“ aiškindavau karvėms, o paskui parbėgdavau prie savo stalelio studijuoti Erazmo ir Vergilijaus. Žinoma, lovą ir kambarį man tekdavo dalintis su kitais dviem broliais (kurie abu jau po žeme), tačiau mano gimdytojai suprato mano uždarą būdą ir paskyrė man komodą su spyna ir raktu susidėti ne tik drabužėliams, bet ir savo tekstams. Turėjau taip pat ir dėželę, kurioje laikydavau tai, ką pats parašydavau, kadangi tėvas mokė mane ir sekretoriauti, tai yra rašyti ranka, tad dėželėje slėpdavau daugybę savo kūrybos eilėraščių ir etiudų.

Aš pakildavau penktą ryto, kai tėvas man sušukdavo: „Surgitai, Surgitai!“, tuomet greit nusiprausdavau veidą ir rankas. Visi namiškiai kartu pasimelsdavo, o tada jis nusivesdavo mane į savo kambarį, ir ten aš mokydavausi skambinti liutnia; mano tėvas ypač rūpindavosi ugdyti mano sugebėjimą muzikuoti, o kasdien praktikuodamasis aš vis drąsiau dainuodavau, pagrodavau įvairiais instrumentais. Septintą valandą mes eidavome į didįjį kambarį, kur stalas jau būdavo nukrautas mėsa, duona ir alumi (tais laikais jį vadino angelų maistu), skirtais mūsų pusryčiams; pavalgius man toliau vykdavo pamokos iš gramatikos, eiliavimo ekspromtu, eilių kūrimo, vertimo ir kitos. Horacijus ir Terencijus buvo mano žaidimų bičiuliai, tačiau jau tada aš kuo nuoširdžiausiai domėjausi savo šalies istorija ir nuo ankstyvos vaikystės buvau mokslininkas, o ne pramogų ieškotojas.

Tačiau netrukus atėjo metas kilti į kitą sferą, todėl *anno* 1542 lapkričio mėnesį tėvas pasiuntė mane į Kembridžo universitetą, ten turėjau pradėti nuo logikos, o paskui imtis ir humanitarinių bei gamtos mokslų studijų. Tuo metu turėjau kiek daugiau nei penkiolika metų, nes buvau gimęs *anno* 1527 liepos tryliktąją...

– Savo gimimą, – staiga pareiškė Bartolomėjus Grėjus, – paminėjote visiškai ne laiku, nes juk tai privalėjote pasakyti savo pasakojimo pradžioje. Apie žmogaus protą byloja ne tik išradingumas, bet ir tvarkingas minčių dėstymas. Argi taip anksti subrendusiam mokslininkui nepriderėtų šito žinoti?

Nekreipdamas į stileivą dėmesio, tęsiau pradėtą temą.

– Per visus tuos metus aš buvau taip aistringai linkęs į mokslus, jog mano gyvenimas beveik nenukrypdamas čiurleno tokia įprasta vaga: miegodavau ne daugiau kaip keturias valandas kone kiekvieną naktį, palikdavau kasdien po porą valandų valgiui ir gėrimui, o kitas aštuoniolika valandų (išskyrus maldų laiką) skirdavau studijoms ir mokslams. Aš pradėjau nuo logikos, tad perskaičiau Aristotelio „De sophisticis elenchis" ir „Temas", taip pat ir jo kūrinius „Analytica Priora" bei „Analytica Posteriora", tačiau mano troškimas pažinti buvo toks nenumaldomas, kad netrukus pajutau, jog mane traukia kitas mokslas – tarsi dieviška šviesa, kurios neįmanoma užgesinti, neįmanoma net prislopinti. Man visai nerūpėjo gašlios pramogos, į kurias pasinerdavo mano bendramoksliai, neteikė man paguodos nei puotos, nei viešnamiai, nei lošimas kauliukais, nei kortomis, nei šokiai, nei šunų kautynės su lokiu, nei kėgliai, nei šaudymas, nei kitos panašios miestiečių pramogos. Tačiau, nors nelošdavau nei kauliukais, nei primero*, visur nešiodavausi šachmatų lentelę ir odinį kapšelį figūroms: stumdydavau jas iš kvadrato į kvadratą, prisimindamas savo istoriją, kaip ji klojosi iki to meto. Imdavau vieną ar kitą dramblio kaulo figūrėlę, pabaksnodavau į ją smiliumi, jau tuomet žinodamas, kad monarchai ir vyskupai būtų niekas tam, kuris įstengtų numatyti jų veiksmus.

Po septynerių metų man suteikė humanitarinių mokslų magistro laipsnį. Tada nukeliavau į Londoną tęsti filosofijos bei matematikos studijų. Aš buvau girdėjęs pasakojant apie neturtingą mokslininką džentelmeną Ferdinandą Grifeną, kuris jau daugelį metų pasinėręs į pačius rečiausius mokslus, ir, kaip tvirtino tie, kurie žinojo mano polinkius, jis galėtų išmokyti mane naudotis astroliabija ir kitais astronomijos prietaisais, taigi aš nuosekliai pratęsčiau geometrijos ir aritmetikos tyrinėjimus. Jis gyveno varganame kampe Londono Vyskupų išnuomojamuose būstuose, tuose, kur kieme netoli Temzės, prie šv. Andriaus kalvos...

*Panašus į pokerį britų lošimas.

– Žinau, – pasakė jis, – prie Edelhilo stiklo dirbtuvių.

– Kiek į vakarus nuo ten, – pasistiprinau dar gurkšneliu vyno. Aš atvykau pas Grifeną 1549 metais, viduvasary, ir radau jį mikliai it pameistrį betriūsiantį tarp gaublių ir laboratorijos prietaisų. Jis nuoširdžiai mane pasveikino, nes manęs jau laukė, mat prieš tai buvome pasiuntę vienas kitam po keletą mokslingų laiškų; ir netrukus parodė man kelis retus, ypač kruopščiai padarytus instrumentus; jiems įgyti (kaip jis man sakė) paaukojo visą savo gyvenimą ir turtą – tarp jų buvo tvirtas penkių pėdų skersmens kvadrantas – nuostabus *radius astronomicus,* su stulbinančio tikslumo padalomis ant stulpo ir kryžiaus, o taip pat gražuolė astroliabija bei gigantiškas gaublys iš metalo. Taip susiklostė, kad Ferdinandas Grifenas tapo mano mokytoju, ir sykiu su juo aš pradėjau rimtus astronominius stebėjimus; visą laiką dirbau su tais tobulais ir neįtikėtinai tiksliais instrumentais, kuriais tinkamai ir pagarbiai naudotis jis mane ir išmokė. Mes pradėjome tirti, dažnai valandos ir minutės tikslumu, dangaus kūnų ir procesų įtaką, esmingiausią šiai pasaulio daliai...

Ir tuomet nutilau, bijodamas pasakyti per daug tam, kuris nebuvo šiuose moksluose patyręs. Sutrikęs užsiverčiau visą savo vyną ir nukreipiau kalbą kita linkme.

– Mes gyvenome taip netoli kranto, kad nešdavomės kvadrantą iš jo vargano būsto Vandens skersgatviu iki Juodųjų Brolių*prieplaukos ir, atsidūrę tarp baržų ir silkių žvejų valtelių, imdavome šūkauti: „Į vakarus, į vakarus!“, kol kuris nors iš plaukiančių pro šalį žvejų mūsų nepastebėdavo. Valtimi nusigaudavome iki atvirų laukymių, plytinčių už Lambeto pelkės, ir, tvirtai pasistatę kvadrantą ant žemės, stebėdavome Saulės judėjimą. Ne sykį, ten plaukdami ar jau grįždami, mes su tuo gremėzdišku savo kvadrantu vos neįgarmėdavome į Temzę, tačiau kažkaip vis pavykdavo išsikepurnėti ant sausos žemės. Kokį gi Saulės prietaisą galima murkdyti į vandenį? Ne, nieku gyvu! Kai kurie landūs miestiečiai dėl visų tų matavimų ėmė mus pravardžiuoti burtininkais ir magais,

*Dominikonų.

tačiau Ferdinandui Grifenui buvo tas pat, ir tuomet išmokau iš jo niekinti ir smerkti nemokšišką minią. O ir visuose kituose dalykuose jis irgi buvo mano tikrasis mokytojas, o gal, sakyčiau, magas, lavinęs mane savo knygomis, pamfletais, pokalbiais, savo išradimais bei išvadomis rimtuosiuose moksluose.

Vėl sutrikau, vėl išsigandau užkabinęs pernelyg giliai, bet Bartolomėjus Grėjus viso labo tik pasikrapštė tarpdantį ir šūktelėjo dar vyno.

– Tuomet, – pridūriau, – iškeliavau užjūrin pasikalbėti ir pasitarti su kitais žymiais mokslininkais.

– Magais, – pareiškė jis, dabar jau galutinai nugrimzdamas į girtą svaigulį. – Burtininkais.

– Jie nesivertė tuo, kas vulgariai vadinama magija. – Aš gurkštelėjau vyno, gesindamas viduj sukilusias liepsnas. – Manieji mokslai yra iš tiesų stebuklingi, jie padeda mūsų apsiblaususioms akims išvysti Dievo galybę ir gerumą. Juk aš iš profesijos mokslininkas, pone, ne šarlatanas, ne juokdarys. Kieno nuomonės, jei ne mano, šaukėsi karaliaus dvaras, kai 1577 metais pasirodė didžioji kometa, kai vadinamųjų astronomų pranašystės buvo sukėlusios tiek bereikalingos baimės, tiek neaiškumų? O kas mūsų pirkliams ir keliautojams, vykstantiems į Katajus ir Moskovą*, nubraižydavo teisingus žemėlapius, mūsų laivų navigatoriams – jūrlapius? Ar ne aš Euklido teiginius pradėjau taikyti realaus mūsų pasaulio mechanikai paaiškinti – prisiminkite, kokią neišmatuojamą tai davė naudą! Aš vienas padariau visus šiuos dalykus. Ar tai šarlatano darbai?

– Viešpatie, – tarė jis girtas kaip dūmas. – Aš čia nesuprantu nė vieno žodžio.

– Bet suprantu aš. Aš ištisus penkiasdešimt pastarųjų metų paskyriau mokslui – kokį gyvenimą aš nugyvenau, kiek nuveikiau ir kiek prisikentėjau, kad įgyčiau išminties! Ar prisimenate tąsyk, kai vaškinė figūra su įsmeigtu į krūtinę didžiausiu virbu buvo rasta Linkolno karčemos kieme?

*Kiniją ir Rusiją.

Jis lyg pajudino į šalis galvą, bet aš nebeįstengiau suvaldyti man iš vidaus plūstelėjusios žodžių upės:

– Tulžingi liežuvautojai tuomet plakė liežuviais, neva tą pavidalą sukūręs aš, kėsindamasis kerais pražudyti karalienę Mariją. Juk tai melagystės, į kurias tevertėtų nusispjauti, tai kliedinčių netiesos priesaikos. Deja, daugelį savaičių praleidau įkalintas Taueryje, visos mano būsto durys Londone buvo užmūrytos, ir aš tuomet buvau arti galutinės pražūties. Manęs vos nepraríjo sielvartas, netektis, nešlovė! Na, ne, tariau aš tuomet sau, mano atšiaurieji tėvynainiai, mano beširdžiai tėvynainiai, mano nedėkingieji tėvynainiai, dabar aš jus pažįstu ir dabar žinau, ką privalau padaryti. Pastaraisiais metais jie vis dažniau tvirtina, kad aš darau žemę nederlingą, kad aš atimu žmonėms Mėnulį, ir dar kiek tik nori panašių argumentų į mane gali sviesti visi, kuriems tik patinka. Tačiau ar žinote, kas yra dar blogiau? Kad esu priverstas imti pinigus iš tokių kaip Natanielis Kedmanas ir nevengti tokių štai vaidinimų ir kitokių niekniekių. – Aš trumpam nutilau ir suvokiau, kad mano skundo taip niekas ir neišgirdo.

– Na, štai, ponas Grėjau. Dabar jūs žinote, kokias nepelnytas nuoskaudas, skriaudas ir pažeminimą aš patyriau. Tad meldžiu jūsų jų negausinti.

Jis atrodė mažumą apstulbęs, tačiau gurkštelėjo dar vyno ir tuomet gerokai per aukštu, bet visai nebjauriu balsu užtraukė kupletą iš „Lemtis – mano priešas“:

Mėnulis – tvirta mano meilė,
o pilkoji pelėda – rytojus.
Liepsninis drakonas ir juodas varnas
man sielvarto muziką groja.

– Ši melodija, – pasakiau aš, – tinkamiausia palydovė mano kelyje. Nes dabar privalau kilti ir jus palikti, džentelmenai, – aš nužvelgiau medinį stalą, kurį kas kaip buvo apkniubęs, nelygu, kaip girtas, – kadangi esu pavargęs po savo vaidinimo.

– Kaip aš nusistebėjau, – pasakė vienas iš jų, spoksodamas savo taurėn, – kai viso to švytėjimo viduryje pasirodė sferos. Ir visa sukosi. Puikiai buvo padaryta. Tiesiog puikiai padaryta.

– Aš linkiu jums labos nakties, – pasakiau, – dabar privalau sugrįžti į savo tikrąją sferą. – Nusilenkiau Natanieliui Kedmanui, kuris neįstengė pakelti nuo stalo galvos ir kiurksojo apgailėtinai susigūžęs. – Aš jums visiems linkiu labos nakties.

Žengiau į Naująją Žuvų gatvę, ir priešais tuoj pat pasirodė berniukas su žibintu. Bet aš mostu nuvijau jį šalin. Naktis buvo šviesi, ir blausi nejudriųjų žvaigždžių šviesa aiškiai apšvietė man kelią į Klerkenvelį.

Antras

Nusprendžiau vaikščioti visą naktį. Jau išėjau iš šventoriaus ir pasukau senojo namo linkui, tačiau sudvejojau ir sustojau. Nesinorėjo grįžti į Apsiausto skersgatvį, dar ne dabar, ir, kaip ne kartą anksčiau, pasisukau į Londono gatvių labirintą. Miestas man mielesnis tamsoje; tuomet jis atveria man tikrąją savo esmę; esme aš, žinoma, vadinu tikrąją jo istoriją. Dienomis miestą užplūsta laikinieji jo gyventojai, ir tuomet aš jaučiuosi tarsi galįs tarp jų ištirpti ir prapulti. Todėl laikausi nuo jų atokiau. Pavyzdžiui, vaizduojuosi juos kito amžiaus drabužiais, nors suprantu, jog tai labai nerealu. Visgi būna, kad kokio žmogaus mestas žvilgsnis ar gestas tiesiog panardina mane į kitą laiką; tarsi būtų buvęs kažkoks genų perteklius, kadangi suprantu stebįs viduramžių ar šešiolikto amžiaus veidą. Kai iš po Alpių ledo buvo ištrauktas neolito keliautojo kūnas, jis gulėjo veidu į ledą, tikrąja mirties poza, šis įvykis tapo neeiliniu istorinio sugrįžimo faktu. Tačiau juk praeitis prisikelia aplink mus kas akimirką – tuose kūnuose, kuriuose esame, žodžiuose, kuriuos tariame. Ir būna tokių scenų, tokių situacijų, kurios, sykį šmėžtelėjusios, tarsi nusidriekia per amžinybę.

Ne, turbūt jas apibūdinti derėtų kitaip. Jos, vos tik atsiradusios, jau yra besitęsiančios istorijos dalis, ir, kaip jau sakiau, kartais einu per šiuolaikinį miestą ir matau jį kitokį, negu jis yra iš tikrųjų: matau kitą istorijos laikotarpį, su visais neperprantamais jo suvaržymais ir paklusnumais. Tėvas man įkalė vieną sentenciją – „Matyti amžinybę kaip dalį laiko, o laiką – kaip dalį amžinybės“. Kartą pamačiau Baltųjų rūmų fotografiją, darytą 1839 metais, ir ji man kaž-

ką tokio ir perteikė: mažas berniukas su cilindru stovi prie žibinto stulpo, o kitapus kelio laukia eilė kebų. Viskas buvo amžinybės akivaizdoj, ir netgi gatvių purvas tarsi žėrėjo. Bet yra ir kitas pojūtis, kurį patiriu dabar, kai, eidamas iš bažnyčios šventoriaus, matau štai moterį, atidarančią savo namų laukujas duris, ir tuo pat metu girdžiu gretimoje gatvelėje „čiaudantį" automobilį. Visa tai ištirpsta, bet kažin kaip vis tiek egzistuoja amžinai.

Žengiau skersai Klerkenvelio Lankų ir įsukau į Jeruzalės pasažą. Jau buvo beveik vidurnaktis, kaip man rodė prie pastato pakabintas neoninis laikrodis. Akimirką kitą žiūrėjau į jį, besisupantį vėjyje su švytinčiais ciferblato skaitmenimis. Keturioliktame amžiuje buvo toks nepaprastai vertintas akmuo – jį vadino sadastra. Iš išorės jis buvo juodas ar tamsiai rudas, bet perskeltas kelias sekundes švytėdavo kaip saulė. Įsivaizduoju, kad jis švytėdavo taip pat ryškiai, kaip šis neoninis laikrodis, kurį dabar praėjau. Netoliese buvo pora, o gal trejetas žmonių, jų blausūs veidai sublykšojo oranžinėje gatvės šviesoje, ir atrodė, jog žmonės visai be garso žingsniuoja šaligatviais.

Išėjau iš Jeruzalės pasažo, perėjau Klerkenvelio kelią ir žengiau po Šv. Jono iš Jeruzalės vienuolyno arka. Netoliese stūksojo pamatinis akmuo, kuris ženklino dvyliktame amžiuje Riterių šventovei priklausiusios abatijos vietą; abatija buvo sugriauta Reformacijos laikais. Be abejo, jos akmenys buvo panaudoti kaimynystėje dygusiems namams mūryti (gal tokių akmenų įmūryta ir mano namo sienose) ir tapo niūriomis didžiosios griūties liekanomis. Vienu iš Danieliaus Moro įsitikinimų – su kuo teko sutikti ir man, – didžiųjų vienuolynų bibliotekų su visais rankraščiais bei kitais lobiais sunaikinimas reiškė, kad buvo prarasta dauguma šios salos istorijos. Nušluota buvo ne tik visa katalikiškoji kultūra, bet ir – o tai kur kas didesnė žala – buvo sunaikinti visi senieji vienuolių padaryti ankstyvosios Britanijos istorijos aprašai. Didžiausias praeities luitas nesugrąžinamai nugramzdintas užmarštin.

Bet koks ten triukšmas palei Holborno viaduką? Įniršio šauksmas, atrodo, sklido kažkur iš po žemės. Jis aidėjo dusliai, lyg įkalintas kažkokioje ankštoje erdvėje.

Tada aš pasukau Auksinio Pentino gatve ir išvydau seną moteriškę, susirietusią telefono būdelėje; ji laikė telefono ragelį prie ausies ir kažką į jį rėkė. Besiartindamas prie būdelės išvydau ant jos stiklinio šono prilipdytą užrašą „Neveikia". Tai su kuo gi ji galėjo susisiekti?! Prisimenu, kartą skambinau vienu iš telefonų Kanclerio skersgatvio stotyje ir išgirdau daugybės balsų murmesį – tarsi vėjas šėltų po namus. Tikriausiai visada kas nors tave išgirsta kitame linijos gale. Ne, visa tai nesąmonės. Matote, kaip naktinis pasivaikščiojimas gali įvaryti nepaaiškinamos baimės? Prie Sniego Kalvos gatvės kampo ant daugiaaukščio namo stogo buvo nedidelė palydovinės antenos lėkštė. Žvelgdamas į ją, geriančią savo bangas iš dangaus, aš vėl išvydau savąją viziją – žmogų, kylantį į orą virš Apsiausto skersgatvio.

– Ką? Ar čia tu? Ar čia tu, po galais? – Senė išlindo iš būdelės ir dabar jau šūkalojo kažką man. Aš myniau šalin, kiek įkabindamas.

– Juk pažįsti visas gatvių atmatas, ar ne? Čia ne šunys. Čia nukaršę pensininkai!

Ji prapliupo juoktis, o aš toliau traukiau prie Pančių skersgatvio ir Aukštojo Holborno. Prie įėjimo į Dajerio daugiabutį yra videotechnikos parduotuvė, ir aš, prie jos atšvytavęs, išvydau kokį tuziną ekranų, blyksinčių tuo pačiu vaizdu; čia buvo tiek šviesos ir energijos, kad atrodė, tuoj atsilapos ar susprogs vitrinos langas. Kai priėjau dar arčiau, tai, kadangi privalėjau atsigręžęs pažiūrėti, ar senė tikrai nebeseka paskui, išvydau ekranuose skriejant galybę žvaigždžių ir planetų. Tikriausiai rodė vieną iš tų aštunto dešimtmečio ar devintojo pradžios mokslinės fantastikos epų; ir vienas jaunas vyriškis nepaprastai dėmesingai stebėjo kosminius įvykius. Jis buvo įsirėmęs delnais į storą vitrinos stiklą ir atrodė tarsi nukryžiuotas tame švytėjime. Norėjau jam pasakyti, kad viskas čia apgaulė, kinematografo triukas, bet jam galbūt visa tai išrodė kaip kuo tikriausias visatos vaizdas. Tad nieko netaręs nuėjau sau.

Galiu jums pasakyti, kada pirmąsyk pradėjau perprasti Londoną. Turėjau gal kokių penkiolika ar šešiolika metų ir važiavau autobusu, kuris kursuoja tarp Aviganio Krūmynų ir Dalvičo; dangus virš Noting Hilo vartų ir Karalienės Kelio buvo užgultas debesų, ir staiga tie debesys praplyšo ir saulės spindulių pluoštas nukrito

tiesiai ant metalinių turėklų priešais mane. Nepajėgdamas atitraukti akių nuo akinančio švytėjimo, žvelgiau į šviesos gelmes bei į patį švytintį metalą ir panirau į tokį gilų svaigulį, kad pašokau iš vietos ir stryktelėjau iš autobuso, vos tik sustojo prie Marmuro Arkos. Jutau, kad man atsivėrė kažkokia paslaptis – kad man prieš akis šmėžtelėjo kažkoks vidinis gyvenimas ir vidinė tikrovė, kuri žioruoja visuose daiktuose. Vaizdavausi ją kaip kokį ugnies pasaulį ir, sukdamas į Taiberno Kelią, buvau tikras, kad galėčiau užtikti jos pėdsakus visame kame. Ir ta ugnis liepsnojo taipgi ir manyje, taigi aš pasileidau bėgti gatvėmis taip, tarsi ir jos būtų manyje. Aš kažkaip esu dalyvavęs joms užgimstant. Arba veikiau aš jutau savyje kažką tokio, kas visuomet egzistavo šioje dirvoje, šiame akmenyje ir šiame ore. Ta pirmapradė ugnis dabar jau yra mane apleidusi, štai kodėl tikriausiai ir jaučiuosi pats sau toksai svetimas. Pamažu, per metų metus miestas manyje aptemo.

Tačiau į tam tikras vietas aš tebegrįždavau. Kartais pajusdavau žingsniuojąs Karalystės Keliu ir sustojąs prie senosios Hokstono pamišėlių prieglaudos palei Krantinės skersgatvį. Štai iš čia Čarlzas Lamas* pasiimdavo savo seserį, kai ji paprašydavo, ir sykį aš bandžiau pasekti jų pėdsakais per laukus, kuriuos dabar slepia akmeniniai šios miesto dalies šaligatviai. Ji visuomet dėvėdavo savo tramdomuosius marškinius, ir juodu raudodavo grįžę prie beprotnamio vartų. Aš sustodavau ten, kur jie anuomet stovėdavo, po pat įėjimo arka, ir šnibždėdavau savo paties vardą. Aš dažnai lankydavausi ir miesto Pagrindinėje gatvėje. Eidavau ja, vingiuojančia nuo Sadarko tilto iki Karališkojo Suolo teismo kalėjimo ir Maršalsi**. Ši kelionė visada mane gerokai išvargindavo, bet eidavau iki galo. Kartais klajodavau gatvėmis tol, kol nepaklysdavau ir nepavargdavau taip, jog nebeįstengdavau mąstyti. Trokšdavau, kad miestas mane palaidotų, kad užgultų ir uždusintų. Argi tarp visų tamsių jo praeities pavidalų neprivalėjo būti to, kuriame galėčiau būti paslėptas aš? Tačiau ne visuomet mano kelionės būdavo tokios varginančios. Žinojau vieną tokį kampelį, kur galiu pail-

* *Lamb, Charles* (1775–1834), rašytojas romantikas. Su seseria Mere, kuri pamišusi nužudė motiną, parašė įžymiuosius „Šekspyro pasakojimus".

** Londono skolininkų kalėjimas.

sėti: tad, kur buvęs, kur nebuvęs, vis grįždavau į Šventyklos Fontano Kiemą, kur šalia nedidelio apskrito tvenkinio po guoba kioksojo suolelis. Ramybė, netgi pačiame miesto viduryje, užplūsdavo taip galingai, kad atrodydavo kilusi iš kažkokio didžiulio praeities įvykio. Arba gal tiesiog dėl to, kad čia nuolat lankydavosi tokie kaip aš, per metų metus šis kampelis įgijo iš jų ramybę. Aš dažnai įsivaizduoju mirtį kaip tokią štai būseną – tarsi lūkuriuočiau kažko po guoba prie tvenkinio. Mano tėvas artėjo prie mirties taikingai ir kone laimingas. Aš prisimenu jį švilpiniuojantį vonios kambaryje, nors ir žinojusį, kad jam telikę gyventi vos keli mėnesiai. Jis niekada nesiskųsdavo ir neatrodė nei susikrimtęs dėl savo likimo, nei išsigandęs. Tarsi būtų kažką žinojęs apie tolesnį savo kelionės etapą. Kaip sakiau, jis buvo Romos katalikas, bet tarsi slėpė ir dar kažkokį asmeninį tikėjimą, kuris jį ir drąsino. Ir štai dar sykį, kai išėjau iš Aukštojo Holborno į Raudonojo Liūto aikštę, vėl susimąsčiau apie tą seną namą, kurį jis man paliko. Kaip galėjo būti, kad nė per vieną pasivaikščiojimą aš niekuomet neužklydau į Apsiausto skersgatvį, net į tą rajoną? Kodėl aš vengiau Klerkenvelio. O gal jį tiesiog užmiršau?

Priėjau prie seno akmeninio pilioriaus fragmento, ženklinančio buvusią Raudonojo Liūto aikštę, kur 1780 metų birželį įvyko kruvinosios žudynės; Gordono maišto laikais čia kareiviai išžudė pulką vaikų, ir po trijų mėnesių Džonas Vilksas pradėjo rinkti aukas šiam paminklui. Dabar akmuo buvo toks suskilinėjęs ir apiręs, jog atrodė kaip natūralus irstantis luitas. Impulso pagautas aš atsiklaupiau ir jį paliečiau. Juk buvau su šia aplinka susijęs ir dar vienu saitu. Vos per keletą jardų nuo čia, ant prekystalių prie Raudonojo Liūto pasažo, aš pirmąsyk aptikau Piranezio kūrinius. Tai buvo knyga su daugybe jo graviūrų reprodukcijų; o vadinosi ji „Vaizduotės kalėjimai“, tačiau, kaip supratau, jokios vaizduotės joje nebuvo. Aš iškart pažinau jo pasaulį; aš žinojau, kad tai mano miestas.

Parsinešiau knygą namo – tai buvo prieš kokius šešerius septynerius metus, – bet dar ir dabar prisimenu, su kokiu susijaudinimu aš verčiau jos puslapius. Pirmoje graviūroje dvi mažulytės figūrėlės stovėjo priešais didžiulius akmeninius laiptus; aplink jas nieko daugiau, tik akmenys, kylantys spirale į galerijas, arkas ir skliautus. Pi-

ranezio pasaulis buvo nepaliaujamai yrančių mūrų, klaidžių galerijų ir grotuotų langų karalystė. Jame riogsojo akmenų luitai, masyvūs, tamsūs, slepią savo akmenišką prigimtį šešėliuose. Gigantiškos akmeninės nišos, milžiniškos sudraskytos vėliavos, virvės, skriemuliai, mediniai kranai, kylantys iki pat sudaužytų akmeninių balkonų. Menininkas dažnai paveikslą „įrėmindavo“ apgriuvusia arka arba vartais, todėl mane tiesiog įtraukdavo į jo vaizduojamą sceną ir žinojau jai priklausąs. Ir būdavau joje įkalinamas.

Apleista atrodė viskas – tiltas, vos besilaikantis tarp dviejų apirusių bokštų, supuvusios sijos, išdužę langai, masyvūs portikai su įrašais, pernelyg išblukusiais perskaityti. Milžiniška statybininkų karta išseko ir dingo. Pasiliko tik šie paminklai. Bet ne, taip negali būti. Čia juk dvelkė neišsenkama galybe, gyvąja jėga. Ji pranoksta mirtį, ji yra pasaulio būsena. Žiūrėjau į paskutinę graviūrą, kur neryžtinga figūrėlė kopė akmeniniais laiptais vien tam, kad užkopus atsiremtų į dar vieną statų akmeninį pylimą. Ta mažučiukė figūrėlė man kažkuo priminė mane patį. Ir tuo metu tėvas patapšnojo man per petį. Stebėjo jis mane gal kelias minutes, nes tyliai pasakė: „Žinai, nebūtinai turi būti šitaip“. Tiek ir tepasakęs, uždėjo ranką man ant sprando. Aš nusipurčiau jo ranką ir vėl įsižiūrėjau į graviūrą, nes pamačiau dar vienus laiptus, kurie berods vedė žemyn, į akmeninę bedugnę. Ir tuomet man dingtelėjo, kad iš tikrųjų tai buvo miestas po žeme. Tai buvo amžinasis miestas tiems, kurie pateko į laiko nelaisvę.

Aš vis dar klūpojau prie paminklo Raudonojo Liūto aikštėje, bet dabar man atrodė, jog žengiu į akmeninę rūsio Apsiausto skersgatvyje sieną. Aš buvau besusiliejąs su senuoju namu.

Greit atsistojau, nusipurčiau nuo drabužių dulkes ir nužingsniavau Naujosios Oksfordo gatvės ir Totenhamo Dvaro kelio link. Prie pat Blūmzberio aikštės, ten, kur išsirikiavę nauji Merkurijaus telefonai, yra likęs lopinėlis akmenų grindinio, tad tamsoje aš už jų užkliuvau ir knaptelėjau.

– Londono akmenys kitokie nei šie, – pasakė tada Danielius Moras, kai jam parodžiau „Vaizduotės kalėjimus“. – Reikia išmokti itališkai vien tam, kad galėtum tinkamai matyti Piranezį.

Aš troškau pasidalyti su juo savo susižavėjimu, bet jis tik pašnairavo į reprodukcijas tarsi bodėdamasis.

– Jis sentimentalistas, – tarstelėjo, – o ne svajotojas.

– Bet ar tu nejauti jo laukiniškumo?

– Ne, tikrai ne. Gal tu matai akmenis, bet aš tai matau žmones. Kam, tu manai, aš rašau savo knygą?

Ta knyga, kurią jis rašė jau tiek laiko, kiek jį pažinojau, turėjo būti Londono radikalizmo istorija. Kartą jis man tai paaiškino savo įprastiniu droviu nepasitenkinimu, bet visi tie magltonijai ir ranteriai, behmenistai ir Londono korespondentinės draugijos nariai man galutinai susipainiojo ir išrodė kaip iš kokios didžiulės sektos ar bendrijos. Tačiau tai buvo jo didžioji tema – šį įnoringą, subtilų žmogų buvo stačiai užkerėję tų keistų, netgi, pasakyčiau, pavojingų, londoniečių ambicingi siekiai. Kartą jis pavedžiojo mane po visas karčemas ir susirinkimų namus, kuriuose jie lankydavosi. Iš tų namų teliko tik keli, daugiausia Londono rytinėje dalyje, prie Kalkinės ir Šedvelo, ir išrodė jie tokie nežymūs, tokie nevalyvi, jog sunku buvo įsivaizduoti, kad juose galėjo būti keliamos kokios vizijos ar svajonės. Behmenistai tikėjo, bent jau kiek man įstengė išaiškinti Danielius, kad tiek vyrai, tiek moterys nešiojasi dangų savyje ir kad visata taip pat turi atskiro žmogaus pavidalą; tas žmogus žinomas kaip Adomas Kedmonas, arba Visatos Žmogus. Jie nebūtinai tikėjo, kad net ir visas kosmosas būtent žmogaus formos – nors kai kurie ypač radikalūs svedenborgiečiai ir skelbė, jog esama kaip tik tokio atitikimo, – o veikiau tikėjo, kad pasaulis, visa būties visata yra persmelkta žmogiškųjų savybių.

Mes atėjome į „Septynias žvaigždes" Strėlės skersgatvyje, kur aštuoniolikto amžiaus pradžioje buvo moravų susitikimų vieta, ir Danielius papasakojo istoriją apie tokį mistiką, kurį maža mergaitė vis prašydavo parodyti jai angelus. Šis pagaliau sutiko ir, pasikvietęs ją į savo namus, atvedė prie užuolaida uždengtos nišos.

– Ar tu tikrai nori pamatyti angelą? – paklausė jis. Mergaitė vis nenustygo, taigi jis atitraukė užuolaidą – už jos ant sienos kabėjo veidrodis.

– Pažvelk, – pasakė jis. – Štai angelas.

– Kokia žavinga istorija, ar ne, Meti?

– O, taip.

– Bet ar tu supranti, kaip tai radikalu? Net pati menkiausia žmogysta gali būti kupina gracijos! Dieviškumas yra mumyse, ir jokia čia nuodėmė. Nėra nei pragaro, nei dangaus.

Kodėl šiame mieste kilo tokios keistos doktrinos? Šį klausimą man uždavė Danielius, mudviem bežengiant Šedvelo Tiesiąja. Atsakymas atrodė visai aiškus: mieste amatininkų ir smulkių prekeivių gyveno gausiausiai, o jie kaip tik ir būdavo linkę užsikrėsti tokiomis beprotybėmis. Tačiau Danielius, rodos, tikėjo, kad tai susiję su pačia miesto dvasia. Bet man jau buvo gana. Kalkinę smaugė išmetamųjų dujų kamuoliai, dūmai, slėgė nebaigtų uosto pastatų statybos atliekos; sunkiai beatgaudamas kvapą, aš jį iš ten ištempiau prie Dokų siaurojo geležinkelio. Ten ir pasibaigė mūsų, pasak jo, „amžinai gyvosios Evangelijos" paieškos.

Kitą sykį jis nusivežė mane į Anglijos pietvakarius, į senąjį radikalų centrą Glastonberį. Keturioliktame amžiuje viena Londono sekta, „Dievo broliai", kaip jie patys save vadino, bėgo nuo persekiojimo mieste ir įkūrė šioje vietovėje komuną. Mes tikriausiai pasirinkome tokiai kelionei pačią blogiausią metų dieną – nuo Londono iki Endoverio visu keliu mus čaižė uraganinės liūtys, o patraukę į Hempšyrą, mes įstrigome tirštame rūke, kuris šliaužė visu greitkeliu. Glastonberio link mes judėjome vargais negalais, kadangi kelias buvo beveik neįžiūrimas; stulpai pakelėje priminė gobtūruotus sargybinius, o bažnyčių smailės, kyšančios iš rūko, atrodė kaip pilonai. Lauke, kurį pravažiavome, spietėsi medžiai, galėjai palaikyti juos nedidelės kongregacijos nariais, kažin kur keliaujančiais sykiu. Neabejoju, kad visa šita kaip tik ir yra ta medžiaga, iš kurios gimsta vietinės legendos ir „regėjimai", tačiau tada jau galėjau galvoti tik apie viena – apie Londono šilumą ir saugumą.

Kai pagaliau pasiekėme Glastonberį, senosios komunos neberadome nei pėdsakų, mat tą vietą, kur kažkada buvusi jų kolonija, jau buvo užsigrobę pramonininkai; tiek ir tegalėjome suprasti, tačiau grįžtant namo Danielius keistai tylėjo. Kol parvažiavome, rūkas pakilo. Jau buvo vėlus vakaras, ir aš žinojau, kad besiartindami prie Londono paliekame už nugarų raudoną, padangėje iš-

sklidusią šviesą, prislopinusią visas žvaigždes. Tarsi būtume grįžę į ugniavietę, ir man buvo ramu.

Aš išėjau iš Naujosios Oksfordo gatvės į Totenhamo Dvaro kelią kaip tik tada, kai šv. Žileso Laukuose laikrodis mušė valandas; čia aš paspartinau žingsnį, nes prieangiuose ir tarpduriuose jau buvo sugulusi nakties armija. Aš jų bijojau, tų vyrų ir moterų, susisupsčiusių į purvinas antklodes; bet bijojau ne todėl, kad jie klajūnai ar benamiai. Žinau, kad nusisuku nuo bet kokio žmogiškojo nepritekliaus. Dabar, kai perkirtau gatvę ir mano žvilgsnis užkliuvo už dviejų skudurų krūvų, neramiai krutančių nakties ore, aš išsigandau purvo, ligų, tačiau man atrodė, kad dar labiau bijojau, kad mane užpuls. Nes ką jie gali prarasti? Jei būčiau toks kaip jie, aš rėkčiau pasauliui į akis, aš padegčiau miestą. Aš tetrokščiau sunaikinti viską ir visus, kurie prieš mane susimokė. Aš plėščiau parduotuves, į kurias man užginta įeiti, aš daužyčiau restoranus, kurie atsisako mane pamaitinti. Aš nirščiau net ant gatvių žibintų, kurie demonstruoja mane priešui. Tačiau, kai ėjau pro juos, nė vienas iš jų nieko neprašė, neprakalbo, net nepažvelgė; tarsi būčiau priklausęs kažkokiam kitam pasauliui. Ar jie iš tiesų tokie nusivylę, kantrūs, nesiskundžiantys, – o gal jie tik kažko laukia, kaip tie moravai, kurie susitikdavo „Septyniose žvaigždėse“?

Ne, šitie kitokie negu moravai. Miestas augo it grėsminga baidyklė, jam vis plačiau besižergiant visomis kryptimis, jo gyventojai darėsi vis pasyvesni ir nuolankesni; šie žmonės, kurie miega ant miesto šaligatvių, yra tikrieji, ištikimieji gyventojai, tačiau beribis Londonas pagal kažkokią alchemijos formulę išsiurbė jų dvasią. Žvilgtelėjau žemyn, kur leidosi Totenhamo Dvaro kelias, ir jau ne pirmą sykį atkreipiau dėmesį į naktinio miesto tylą ir per daug ryškų apšviestumą. Prieš porą amžių šitos gatvės būdavo tamsesnės, labiau pridvokusios, klastingesnės, ir jos būdavo kupinos verksmų, šūksnių ir juoko. O dabar, kai stovėjau apniktas benamių, aš tegirdėjau slopų neoninių lempų dūzgesį ir vėjo gūsius aplink Centrinę stotį. Kodėl gi taip yra, kad tokioje vietoje kaip ši visi natūralūs garsai atrodo dirbtiniai ir nerealūs, o nenatūralusis triukšmas aidi kuo natūraliausiai? Šis miestas išrodė labai jau ryškus todėl, kad šventė savo paties triumfą. Jis nepaliau-

jamai plėtėsi siurbdamas ir sekindamas savo gyventojų energiją. Jie menkai bejudėjo man žingsniuojant Šarlotės gatvės link.

Aš pasukau už kampo ir tuoj pat išvydau didžiosios gatvės viename gale švytintį gaublį. Žinoma, yra dar vienas šito neblėstančio visuotinio švytėjimo paaiškinimas: šie ženklai ir simboliai, šviečiantys tamsoje, yra priemonė išvengti mirties ir jos nepažinti. Neonai šlovino tam tikrą dirbtinį gyvenimą, kuriame dvasinis pasaulis išdildytas iš atminties. Keista – juk kažką panašaus būtų pasakęs mano tėvas. Tačiau dabar tai mano paties naktiniai apmąstymai.

Nuo gaublio spindėjo aplinkinė erdvė, ir Šarlotės gatvėje buvo nepaprastai tyku. Tai buvo pasaulio vizija – ir būtent pasaulio, kadangi beeidamas artyn išvydau, jog tai neoninis pasaulio modelis su įvairiaspalvėmis šviesomis išskirtais žemynais. Po gaubliu švietė užrašas: „Pasaulis apvirto aukštyn kojomis“; tai buvo baras, o gal naktinis klubas, ir statūs metaliniai laipteliai leidosi iš gatvės į nedidelę pusrūsio aikštelę prie uždarų durų. Iš po jų sklido šviesa, ir, man į ją bežvelgiant, staiga durys atsilapojo ir aikštelė sutvisko. Išėjusi ant slenksčio stovėjo moteris. Jai už nugaros plieskė tokia ryški šviesa, kad temačiau figūros kontūrus ir plaukų siluetą. Bet to pakako man susidomėti. Kai žengė laiptukais, pasitraukiau į gatvės šešėlį; jos kulneliai sudundėjo į metalą, ir kilęs aidas staigiai nutrūko, jai žengus ant šaligatvio. Lyg ko dvejodama apsižvalgė, tarytum būtų laukusi taksi; o kai atsigręžė į mane veidu, aš iš netikėtumo ir išgąsčio net skėstelėjau ranka. Tai buvo Danielius Moras. Aš mačiau jį aiškiai. Aš pažinau jo veidą po sluoksniu kosmetikos. Ant savo retėjančių plaukelių jis buvo užsimaukšlinęs vešlų blondinės peruką ir vilkėjo raudoną suknelę. Aš netgi užuodžiau našlaičių kvepalus. Ir tai buvo Danielius! Manęs jisai nepastebėjo, nes nusisuko ir ėmė lėtai žingsniuoti Ficrojaus aikštės link. Žingsniavo nerūpestingai, visai ne ta savo įprastine nervinga eisena, ir atrodė, kad jam labai patinka visomis savo juslėmis džiaugtis Londono naktimi. Stovėjau ten, parduotuvės tarpduryje, priblokštas. Apie nieką neįstengiau mąstyti. Aš tik spoksojau ir spoksojau į ryškų gaublį – į pasaulį, apvirtusį aukštyn kojom.

Biblioteka

Didysis pasaulis išsiskleidžia man prieš akis, ir ant mano rašomojo stalo ima šokuoti mėlynieji delfinai, kuriems mieli maži vaikai ir muzikos instrumentų garsai. O štai gyvatės, nuspalvotos žaliai ir pilkai, kurios gyvena šešis šimtus metų ir kurių galvas galima keisti šunų ar žmonių galvomis, kaip tik patinka; čia ir jūrų drakonai, žėrintys raudonai, kurie iškvepia ugnį į vandenį ir užvirina vandenynus; tarp jų sklando grifai, banginiai, ir gelmių paviršiuje dūksta visokių rūšių mažesnės žuvys. Neptūnas su trišakiu aukštai iškilęs joja jūros arkliais, o prie siurbingų liūlynų ir jūros verpetų sėdi undinės su veidrodžiais rankose. Visa, kas yra žemėje, turi savo atitikmenį jūroje, tačiau to kito pasaulio paviršiuje regiu aš dar ir galeonus, skersaburius pirklių laivelius, stačiakampių burių barkas ir žvejybos laivus. Kas, matydamas tokius dalykus, galėtų atsispirti troškimui išplaukti drauge? Nes čia, man prieš akis, viso pasaulio žemėlapis, *theatrum orbis terrarum,* kuriame sužymėti miestai, kalnai, miškai, upės ir netgi gausybė miestelių, kurie visi ir sudaro mūsų žemiškąjį pasaulį.

Šiaurės linkui plyti *Terra Septemtronalis Incognita,* kur, sakoma, gyvena gentis laikančiųjų burnose ugninius akmenis; o pietiniame pakraštyje, kaip spėjama, tvyro dar viena dykynė. Tačiau ne viskas yra nežinoma: daug ką atskleisti padėjo gerõs geometrijos priemonės ir pastarųjų metų kelionės, todėl pasaulis dabar nužymėtas gerokai už Bohemijos bei Tartarijos ribų. Mūsų navigatoriai ir kosmografai jau nubraižė Atlantidos ir Naujojo Pasaulio kontūrus, kur surastas krokodilas, gyvenantis tūkstantį metų, ir

putpelė, serganti nuomariu; kai kurioms provincijoms bei sritims suteikėme vardus: Norumbega, Nova Francija ir Mokosa; pastarojoje pasaulio dalyje yra surastas arklys, kuris rauda ir dūsauja kaip žmogus. Gyvena ten ir agopitekas, į beždžionę panašus ožys, kurio balsas visai kaip žmogaus, tik neartikuliuotas, tarsi žmogus būtų užsidegęs neapykanta arba puolęs į kančią.

Štai, po mano rankomis Afrika, o joje Barberija, kur gyvena liūtai, kurie poruojasi atbuli, ir panteros, kurios skleidžia saldžiausių prieskonių aromatą. Ne per toliausiai esančioje Numidijoje gyvena žmonės su šunų uodegomis ir galvomis, taip pat ir ta liūdnai pagarsėjusi hiena, kuri gyvena mirusiųjų kapuose ir minta tik lavonais. Libijoje gyvena vienaragis, kuris gardžiuojasi nuodais ir gali būti tai patinu, tai patele, kaip panorėjęs; dar ten gyvena tokių žmonių, kurie vadinami astomijais, jie gyvena labai ilgai ir nei valgo, nei geria, o maitinasi oru ir vaisių aromatu. Selenetidėje gyvena moterys, kurios deda ir peri kiaušinius, o iš tų kiaušinių išsirita kūdikiai, penkiasdešimteriopai didesni už įprastus naujagimius. O tolimoje Negrų Šalyje gyvena basiliskas, nužudantis žvilgsniu, dvigalvė hidra ir visiškai šalta salamandra; gaila, neturiu po ranka pačių pranešimų, nes kaip tik čia jums pateikčiau. O, spalvingasis pasaulio teatre, kuriame galiu pasiklysti! Štai stoviu aš prie stalo savo bibliotekoje ir tuo pat metu skrieju oru kaip didysis meistras Ikaras, ir netrukus atsiduriu viršum geltonosios Samotros žemės ir nuostabiajame kelyje į Monakabą, Kapasiasą, Taprobaną, Bakornarą ir Birėją. Tuomet išvystu žmones, kurių kūnai švyti naktyje, nuostabų medį, žydintį šimtą metų ir teikiantį daug geresnį aromatą nei muskusas, cibetinas ar ambra. Šiame tolimame krante aš regiu žvaigždėmis plytinčio pasaulio stebuklus ir išvystu priešais save būtybę, kuri yra dukart gimusi, raudančią kalno viršūnėje ir kalbančią: „Aš esu juodumos baltuma, aš esu baltumos raudonuma, aš esu saulės geltonuma, aš sakau tiesą ir nemeluoju"... ir tuomet krūpteliu ir pabundu, nes buvau savo paties susigalvotame sapne.

Tiesą pasakius, nesijaudinu dėl to, jei kiek ilgiau pamiegu, nes juk štai tokiomis akimirkomis visa mano išmintis atrodo kaip sap-

nas, kai mano protas tik pusiau nubudęs. Vakar vakare per daug išgėriau vyno su tais vėjagalviais niekšais, todėl šįryt aš niūrus, mieguistas ir apspangęs. Kaip matom, aš toks apkerėtas, kad net atitrūkęs nuo prideramų savo studijų. Tuščiai malu apie šį priešais mane besidriekiantį *mappa mundi,* tačiau kai įsižiūriu į seklumas ir uolas, priešpriešines sroves ir sūkurius, skrupulingai sužymėtus subtilaus raižytojo, man kyla atminty kita kelionė. Tąkart keliavau aš kuo įvairiausiu oru ir kuo įvairiausiais šios žemės keliais keleliais.

Į tą piligrimystę leidausi aš tada, kai pasibaigė mano tarnybos pas Ferdinandą Grifeną laikas. Perpratęs viską, ko tik jis galėjo mane išmokyti, ir tuo metu jau net pervargęs nuo svarstyklių ir saulės laikrodžių, aš nusprendžiau aplankyti didžiuosius mokslininkus bei mokslo praktikus, gyvenančius tolėliau nuo mano šalies krantų. Turėjau vieną pagrindinį kelionės orientyrą, į kurį taikiausi savo klajonėse, – aš troškau savo akimis išvysti gimtinę to išmintingojo vyro, Filipo Aureolijaus Teofrasto Bombasto, dar žinomo Paracelso vardu. Jis gimė *anno* 1493 mažame Marijos-Einzidelno miestelyje, ne toliau kaip už poros valandų kelio pėsčiomis nuo Ciuricho, ir, kol nusikapsčiau iki to aukštai Alpėse esančio krašto, buvau priverstas kumpinti pavojingoje drėgmėje ir šaltyje, baimintis žmonių žiaurumo ar mirties nuo laukinių žvėrių, kankinantis pigiuose, nepatogiuose būstuose, vos nepaklojant gyvybės pakeliui į vieną iš savo gyvenimo šaltinių ar ištakų. Ir nors žiemos kelionė buvo nepaprastai sunki ir pavojinga, aš įveikiau tuos pavojus, nes dar buvau toks jaunas, kad galėjau juos niekinti: mane magnetu traukė manosios srities žinovas, Mokytojas Paracelsas, ir jokia audra nei uraganas (kaip man atrodė) nebūtų įstengę manęs sulaikyti.

Aš kilau į kelionę nakties gūdumoje ir barža nukakau į Grinvičą. Ten palūkėjau didelio irklinio burlaivio į Greivsendą. Už kelių mylių nuo Londono įlipau į jūrinį laivą su savo kelionės atsargomis – tokiais dalykais kaip sausainiai, duona, alus, aliejus ir actas; kelionkrepšyje taipgi turėjau geroką atsargą pergamento, žąsų plunksnų ir rašalo (ir juodų miltelių – pasidaryti jo daugiau), kad

galėčiau aprašinėti savo keliones po svetimas šalis. Išplaukėme į atvirą jūrą, ir trečią kelionės dieną dvylikos pirklių laivų flotilė – jai priklausė ir mūsiškis – pakriko rūke ir audroje. Aš turėjau nuosavą kišeninį kompasą ir kitą – išvengti nuokrypiams, kuriuos kilniaširdiškai man buvo palikęs ponas Grifenas, tad nebijojau nieko. Nedelsdamas pradėjau kalbą su laivo kapitonu apie jūros kompasą ir meridianų kompasą, apie astroliabiją ir kryžiuotį, tačiau kai aš pamėginau pasikalbėti su juo apie ekscentriškumą bei paralaksą, jis trumpai man tepaaiškino esąs potvynių ir atoslūgių, o ne instrumentų žinovas. Aš suglumau ir pašiurpau, nes tikėjau, jog tik žinojimas gali išgelbėti mus iš audros, o jis tik patapšnojo man per petį ir nusijuokė.

– Viskas gerai, mano žvaigždžių medžiotojau, – tarė jis, – aš pažįstu savo kursą ir gylius, žinau išsilaipinimo vietas, pažįstu savo orientyrus geriau negu savo delno vingius.

– Bet, gerasis kapitone, juk jūs ir jūsų vairininkas hidrografijos ir astronomijos pagrindus tai tikrai išmanot?

– Aš turiu galvoje susižymėjęs visas uolas ir tėkmes. Ar reikia dar ką pridurti? Klausykit, nupiešiu jums mūsų kelią...

Pirštu ant seno pušinio stalo jis nubraižė mūsų kurso žemėlapį, ir aš pažvelgiau į kapitoną apstulbęs.

– Bet argi nenusistatote kurso naktį pagal žvaigždes? Mes paklydę audroje, todėl tik moksliškai nuspėdamas susirasite kelią.

Jis vėl nusijuokė iš mano užsidegimo.

– Argi nejùdriosios žvaīgždės arba planetos išves mano laivą iš priešpriešinių srovių ir sūkurių? Manau, kad ne. O gal jūs galite, žiūrėdamas į Saulę, numatyti man audras ar viesulus? Ne, ne, Džonai Di, jūs galite sau šokti šokį su tomis aritmetikos ir geometrijos įmantrybėmis; bet leiskite man vairuoti laivą taip, kaip aš išmanau.

Netrukus palikau jį ramybėj, nes audra aprimo, rūkas pakilo. Ir man atrodė, jog jis vis dar iš manęs juokiasi. Tačiau kas juokiasi paskutinis? Taip, galima žymėtis kursą iš patirties, bet tik mokslas nuves tiesiai į tinkamą kelionės tikslą. Taip, akis gali parodyti kelią, mielas kapitone, per šį nedidelį jūros lopinėlį; tačiau astroliabija, kurią taip niekinate, praneš jums apie dangaus šviesulių ju-

dėjimą. Negana paprasčiausiai judėti per pasaulį: būtina matyti jį pažinimo saulės šviesoje. Pasakykite man, argi ne taip?

Ketvirtą dieną plaukdami jūra pasiekėme salą, vadinamą Houlilandu (liaudiškai – Heiliglandu), ir, nedrįsdami įplaukti į Elvės upę rytui neišaušus, nuleidome bures ir leidom bangoms kiaurą naktį blaškyti mūsų laivą tai vienon pusėn, tai kiton. Jūrininkai tai vadina gulimusi korpusu, bet aš tai vadinu gulimusi mėšlan. Kitą rytą įplaukėm upėn ir išlipome Stuode, o iš ten išvažiavome vežimu, perkirtome upę ir keliavome per tankius ąžuolynus į Hamburgą. Taip ir prasidėjo mano visos žiemos kelionė sausuma: karietaite per pelkynus ir smėlingas plynes, vežimu per kalnus ir miškus, pėsčiomis per krušą ir rūką, arkliu paežerėmis ir giraitėmis, vis stengiausi laikytis kelių, kurie vestų artyn prie Hamburgo ir Leipcigo, Viterburgo ir Drezdeno. Aš nukeliavau į Viterburgą, prieštaraudamas bet kokioms judėjimo į priekį ir geros kelionės taisyklėms, kadangi man buvo pranešta, jog ten, didžiosios katedros bažnyčios dokumentų saugykloje, yra kažin kokie labai įmantrūs ir reti iki tol nežinoto pasaulio žemėlapiai. Kaipgi galėjau neišsukti iš kelio ir nepabandyti pasiekti pasaulių, dunksančių mūsų nežinojimo ūkuose ir tamsybėse?

Viterburgas – miestas, kuriame knibždėte knibžda mokslininkų, bet aš vežiausi rekomendacinį laišką, skirtą didžiajam astronomui Hegelijui, tame mieste gimusiam, ir, kai mudu drauge sukirtome pietus su žuvimi ir mėsa, jisai sutiko palydėti mane į katedrą, kur jo vardas galėjo atrakinti visus ten buvusius lobius. Jis aiškino, kad aš galįs kiek tinkamas žiūrinėti visus to nepažįstamojo pasaulio žemėlapius, bet ar aš žinąs, kad visai čia pat, ranka pasiekiamas, yra dar vienas paslaptingas kraštas? (Mes šnekučiavomės lotyniškai, bet aš čia išverčiau mūsų pokalbį, nors ir žinau, kad jis gali pasiekti neraštingųjų akis ir ausis.) Taigi jis man papasakojo, kad garsusis burtininkas daktaras Faustas gyveno Viterburge apie 1500 metus. Kadangi aš kuo karščiausiai meldžiau, jis iš karto sutiko parodyti man namelį, kuriame tas gyvenęs. Mes pakilome nuo stalo, padėkoję Dievui už valgį, ir, kiek pasišnekučiavę apie magijos principus, patraukėme smardžiomis miesto gatvėmis: bet užduotis mano bičiuliui teko nieko verta, nes sena-

sis Fausto namas tebuvo tik paprastas senamadiškas būstas, be jokių burtininkavimo reliktų.

Hegelijus, pastebėjęs į žemę nudurtą mano žvilgsnį, pasiteiravo, ar nenorėčiau paėjėti į čia pat šalia miesto esantį miškelį, kur, sakoma, daktaras Faustas praktikavęs magijos meną ir kur miręs – ar veikiau buvęs nutrenktas Velnio už visus jo darbus. Taip, atsakiau, taip. Aš jau negalavau nuo keliavimo žiemą, bet tebebuvau dar toks jaunas, kad jokia aplinkybė negalėjo manęs sulaikyti. Mes išėjome už miesto vartų, kur dunksojo įvairios iš akmens iškaltos galvos, panašios į tas kruvinas piktadarių galvas ant Londono tilto, ir netrukus atsidūrėme prie giraitės. Buvau gerai susisupęs į kailinius, o kepurė ant mano galvos buvo maskovitų papročiu apvedžiota kačių kaileliais, bet šiose Daktaro Fausto valdose viešpatavo toks šaltis, jog aš nebeįstengiau nė prakalbėti. Laikrodis rodė trečią valandą dienos, bet po medžių lajomis jau tvyrojo tokia tamsa, jog vos beįžiūrėjau taką. Visą laiką Hegelijus žingsniavo priešais mane ir priėjo išdžiūvusią ir pajuodusią medžio šaknį, kokių šešių pėdų skersmens.

– Štai čia, – pasakė mano palydovas, – Faustas stovėjo ir iš čia buvo nusineštas.

Užšokau ant to labai seno medžio liekanų ir staiga žiaurusis peršalimas paliko mano kaulus. Tą pačią akimirką atstojo nuo manęs ir negalavimas. Nežinau, ar toje vietoje Velnias paliko savo ugninės galios, bet, sekdamas paskui Hegelijų atgal pro miesto vartus buvau nepaprastai sveikas ir linksmas. Mano žingsnius, atrodė, kreipė kažin kokia ne šio pasaulio jėga, ir dabar aš troškau sužinoti viską. Aš troškau viską suprasti. Hegelijus nusivedė mane į katedrą, ir ten mudu stebėdamiesi apžiūrėjome senovinius žemėlapius, bet visgi dabar man atrodė, jog jau esu atradęs didingesnį pasaulį sename sutrūnijusiame medyje. Tačiau kol kas aš nieko daugiau nesakau.

Taigi gerokai atsigavęs ir pagyvėjęs nuo gydymosi Daktaro Fausto girioje, tęsiau savo kelionę. Kai man už nugaros liko Viterburgas ir Drezdenas, netrukus pasiekiau medinį stulpą, skiriantį Saksonijos elektoratą nuo Bohemijos karalystės, o paskui, traukdamas per smė-

lingas ir akmeningas kalvas, per sniegu užverstus slėnius su daug sustingusių giraičių karieta atvykau į Prahą; o iš Prahos toliau keliavau į Niurnbergą, keliavome šešias dienas – čia per plynę, čia per uolėtus kalnus, – kol pasiekėme tą miestą, išaugusį ant plikos smėlingos žemės, suledėjusios iš šalčio, sukaustytos ledo ir sniego. Taip, šaltis laikėsi negailestingas, bet aš vis dar likau vienu iš tų klajoklių, kurie nakvoja kaskart vis kitame mieste ar kaime, minta pradvisusiu alumi bei juoda duona ir neturi nė švaresnio šiaudo po galva pasimesti. Tuomet jau mažai beturėjau pinigų, mat anglai savo atžaloms jų duoda kur kas mažiau negu kitų kraštų tėvai saviesiems palaidūnams, – bet čia tik tarp kitko.

Iš Niurnbergo aš keliavau į Augsburgą ir, ten išsinuomojęs miesto vežėjų arklį, patraukiau į Vokietijos vakarines žemes, į vadinamuosius Žemutinius kraštus. Iš Lindau per vadinamąjį Akronijaus ežerą valtimi persikėliau į Kostnecą, esantį prie Vokietijos ir Šveicarijos sienos, o paskui keliavau į Šafhauzeną. Reino tėkmė, rodės, trumpina mylias, bet, Viešpatie, kokia tai buvo beprotybė! Čia vos nepasibaigė mano nuotykiai. Manau, vandens bijoti visai nereikia, nes žinau, koks jis yra svarbus šiame materialiame pasauly, bet, kai išplaukėme valtimi, ji taip pakrypo ant šono, kad iki pusės paniro į upę. Sėdėjom šlapi iki kelių, o vanduo vis veržėsi ir veržėsi. Vis dėlto blogiausia mūsų dar tik laukė. Už kokių penkiasdešimties uolekčių priekyje per uolą garmėjo didžiulis krioklys, didžiai šniokšdamas ir apačioje apsipildamas purslais, ir mane pagavo paniška baimė, kad mus tenai įtrauks ir pražūsime tame galingame šėlsme. Bet prisiminiau Faustą ir ėmiau garsiai melstis savo gerajam genijui, o gal demonui. Tą akimirką irklininkas nusimetė sudriskusias drapanas ir, pasičiupęs valties virvę, nuplaukė iki prieplaukos laiptelių, vilkdamas paskui save valtį. Aš čiupau irklą, prie manęs prisidėjo ir kitas keliauninkas, ir mudu pagelbėjome nuplukdyti valtį į sausumą, šiurpinami grėsmės nuskęsti: neabejojau, kad manoji mirtis čia pat, tačiau tai žinodamas įgijau daugiau jėgų. Bet pagaliau mes pasiekėme krantą ir išvirtome ant sausos žemės. Koks tai buvo palengvėjimas; jaučiausi kaip koks milžinas, kažkaip išgyvenęs per tvaną. Sudėjau delnus mal-

dai, bet manęs neapleido vizija – stoviu miške, aplink mane plieskia šviesa; bandžiau išlementi padėką Dievui už stebuklingą išsigelbėjimą, tačiau taip atėmė žadą, tarsi būčiau dėl kažko apstulbęs. Tada sulojo šuva, ir aš atsitokėjau. Jau buvo metas traukti toliau, negalėjau gi tuščiai gaišuoti: tikrasis mano kelionės tikslas jau buvo visai arti.

Buvau priverstas geroką kelio galą sukarti pėsčiomis. Daugiau dūsavau nei žingsniavau, ir po penketo valandų labai įskaudusiomis kojomis prisikapsčiau iki Igliso miestelio. Jau niekas man ten neberūpėjo, vien tik lova, ir pavalgiau, kaip buvau pratęs, užsitiesęs ant jos staltiesę. Kitą rytą, vos brėkštant, vėl leidausi kelionėn. Miestelio vartai tokioj ankstybėj man atsivėrė už nedidelį atlygį sargybiniui, ir, šešias valandas (mylia Šveicarijoje tokia ilga, kad kelionę, tiek arkliu, tiek pėsčiomis, čia skaičiuoja valandom, o ne myliom) žygiavęs per girias, kalvas ir aptvertas ganyklas, išvydau Marijos-Einzidelno miestelį, dunksantį žemai ilgame slėnyje. Staigi padūkusi lietaus audra truputį mane sulaikė, bet aš, apsisupęs apsiaustu, prisispaudęs prie krūtinės kelionkrepšį, kad atsispirčiau prieš vėją, pamažėle nulipau žemyn prie pat sienos to miestelio, kuriame didysis mokytojas Paracelsas pirmą kartą išgirdo dangiškosios harmonijos garsus.

Miestelis driekėsi šiaurinėje Tigerino ežero pakrantėje ir buvo švariai iššluotas, o pastatai jame daugiausia iš medžio ir molio; gatvės labai siauros, bet ten dunksojo labai tvirta pilis, apjuosta sienos, tik neseniai apgriuvusi. Netrukus susiradau, kur apsistoti – „Rankos ženklo“ užeigoje. Ten paklausiau tarnaitės, jaunos įžūlios moteriškaitės, vos telpančios raudonoje suknelėje ir dar kažkokiame baltame drabužyje, panašiame į airišką apsiaustą, kur galėčiau rasti Paracelso namą, kurio taip atkakliai ieškojau. Ji paaiškino man labai paprastai savo gimtuoju dialektu, tad aš iš karto žengiau vėl laukan į ledinį orą. Miestas buvo ne per didžiausias, todėl pasukau į vieną gatvelę, po to į kitą ir kaipmat atsidūriau priešais tiltelį per upeliūkštį, kurį tarnaitė man buvo minėjusi. Ir ten, tuoj už upelio, išvydau namo sieną su nutapyta mago galva. Tapyta buvo tikro meistro, mąstytojas pavaizduotas, kaip įprasta, be barzdos. Virš atvaizdo buvo iškreivoti keli jo žodžiai lotyniškai,

kuriuos išsiverčiau taip: „Tai, kas yra aukštai, yra tas pats, kas ir žemai, tad iš čia ir kyla stebuklai". Tada pažvelgiau aukštyn į senoviškus drožinėtus namo langus, tvirtai įsitikinęs, jog viename iš jų sušvytės Paracelso – dar mažo berniuko – figūra, kaip tik tuomet, kai jis pirmąsyk išvydo Saulės grožį, o gal tada, kai pažvelgė į šokančias žvaigždes.

Atsivėrė durys, pro jas per slenkstį žengė labai senas žmogus ir pamojo man galva – užeik, užeik. Šnekėjo jis laužyta prancūzų kalba, manydamas, jog aš atkeliavęs iš Prancūzijos, tad atsakiau jam irgi prancūziškai.

– Ar norite pamatyti jo drabužius? – paklausė jis. – Mes juos laikome čia.

Aš sutikau, ir jis nuvedė mane koridoriumi, nepaliaujamai šluostydamasis išskyras iš akių ir nosies. Lipau paskui jį aukštyn kirvarpų išėstais laiptais, ir jis šnekėjo prancūziškai tarsi kažkam priešais save.

– Miestelėnai kasmet jo atminimui surengia šventę, – tęsė jis, – ir tą dieną mes rodome tuos drabužius, kuriuos jis kadaise dėvėjo.

Aš nesupratau, iš kur jie tuos drabužius ištraukė, nes Paracelsas paliko tėvynę teturėdamas dešimt metų, kai išvyko pasiginčyti su vokiečių mokslininkais, bet tiek to, nutylėjau. Jis nuvedė mane į kambarį, kuriame stovėjo didžiulė skrynia ar dėžė.

– Mūsų relikvijos, – paaiškino atverdamas skrynią labai iškilmingai. – Sakoma, kad jos yra išgydžiusios ligonių, vien juos palietusių.

Jis ištiesė man skrybėlę ir apsiaustą. Šias relikvijas aš su priderama pagarba akimirką palaikiau rankose. Tada jis, labai pamalonintas mano padorumo, apvedė mane aplink dėžę ir parodė rašalinę, plunksną ir plunksnapeilį. Paskui dar parodė keletą knygų, kurios nebuvo labai senos, ir žiedą, kuris (sakė jis) yra nuo mirusio Paracelso rankos. Senis norėjo ir dar kažką man parodyti, bet aš jau buvau prisižiūrėjęs užtektinai ir, nors daug neturėjau, sukrapščiau jam sidabrinį.

– Jūs turėtumėt žinoti, – sumurmėjo jis, vėl nuvesdamas mane prie durų, – kad Einzidelne tebeturime dvasių.

– Dvasių, pone?

– Tų pačių, kurias regėdavo ir mūsų mokytojas. Čia aplink daugybė rūsių ir urvų; ir žmonės, kurie juose dirba, užsidegę lempas, dažnai išsigąsta šitų... šitų...

– Bet argi nepamenate, ko mus mokė Paracelsas? Kad dvasios yra mumyse? Kad tai, kas egzistuoja danguje ir žemėje, tas egzistuoja ir žmonių pavidalu?

Jis nesuprato, ką aš norėjau pasakyti, taigi palinkėjau jam viso labo ir išėjau į siaurą gatvelę. Kai grįždamas jau žengiau prie tiltelio, kažkieno siaubingas klyksmas privertė mane pažvelgti upeliūkščio pakrantėn: ten ant didžiulio akmens, riogsančio purvyne, sėdėjo jauna moteris ryškiais kaip gegužės medis drabužiais, o jos veidas ir rankos buvo baltumo kaip pienas.

– Kas tau, kad taip šauki? – sušukau aš tokia kalba, kuri, man atrodė, yra jos gimtoji.

– O kas man, – atsakė ji. – Aš viskuo patenkinta. Žiūrėk savo.

Ji tai verkė, tai kvatojo, ir taip keistai, kad man kinkos virpėte virpėjo. Paskui staiga visas jos kūnas ėmė taip tąsytis – pirmyn ir atgal – konvulsyviais judesiais, kad ji net nučiuožė nuo akmens ant upelio kranto; jos pilvas kilo aukštyn ir vėl leidosi, o rankos iki pat pirštų siaubingai grąžiojosi. Jos veidas vaipėsi bjauriomis grimasomis, kartkarčiais burna sustingdavo pražiota ar perkreipta, o akys buvo įsmigusios į mane. Kai jau buvau besiskubinąs šalin, ji sušuko: „Du! Du!“, o tai, kaip žinojau, yra angelo vardas. Dabar šauksmas buvo garsus ir grėsmingas, iš gerklės gilumos, tarsi lotų pakimęs šuva, ir vėl pažvelgęs žemyn išvydau, kad iš jos praviros burnos gausiai virsta kažkokios putos. Dabar ji leido iš gerklės keistus garsus, kurie skambėjo panašiai kaip „ček, ček, ček“, o gal „kek, kek“, o paskui „tviš, tviš“, lyg šnypštų kažkokia galinga petarda. Netrukus pasigirdo dar ir kažkoks švokštimas – toks šlykštus, tarsi kažką stengtųsi išvemti katė, ką prarijusi, ir tikrai, ta jauna moteriškė besitąsydama prapliupo vemti.

– *In nomine Deo,* – pradėjau aš, nustebęs ir sunerimęs, ar tik nebus jos apsėdęs koks velnias.

– Ką? Ar tai tu? Ar čia tu? – garsiai šūkavo ji, grimzdama į dumblą. Paskui, užsičiaupus jos burnai ir susispaudus lūpoms,

pro šnerves išsiveržė kažkas panašaus į: „Sudeginkit jį, sudeginkit jį!“ Tai išgirdęs, jau žengiau sau, ir tuomet ji man sušuko:

– Šiandien tam tikros naujienos tave labai pradžiugins!

Paskui visai nutilo, ir aš atsisukęs mačiau ją sėdinčią ant kranto, karčiai raudančią ir iš sielvarto laužančią rankas.

Parėjau į savo būstą, išsekęs ir nuliūdęs, nepešęs nieko, ko ieškojau, o radęs tai, ko neieškojau. Jau buvo kone vidudienis, ir saulės spinduliai krito į veidą man, begulinčiam ant lovos. Tuomet lyg koks šešėlis šmėstelėjo pro šalį. Ir jau sėdėjau, ūmiai išpiltas prakaito. Tą akimirką išgirdau žodžius, kad mirė mano motina. Pakilau iš lovos ir užsirašiau dieną bei valandą ir visas aplinkybes popieriaus skiautėje. Ją saugojau per visą savo sunkią ir pavojingą kelionę atgal į Angliją. Ir tiesa, kaip buvo užrašyta, taip ir buvo įvykę; sugrįžęs išgirdau žinią apie savo motinos mirtį, ją ištikusią kaip tik tą dieną ir tą valandą, kai regėjau aną viziją. Motina užgeso po ištisas dienas krėtusio karštinės priepuolio (keistai panašaus į tos velnio apsėstosios prie Paracelso namų), o aš buvau taip dvasiškai pakylėtas besiartinusių savo kelionių ir išaugusio troškulio mokytis, jog man ji buvo nė motais. Argi Paracelsas pats nepaliko savo šeimos tam, kad galėtų rasti išmintį svetur, ir kodėl gi būtent mane tokie pančiai turėjo sulaikyti? Aš privalėjau užsikariauti savo paties pasaulį, kuriame visai nebuvo vietos tiems, kurie grindė paveldo saitus vien krauju.

Tad aš dar kartą susirinkau knygas, kokias turėjau, ir išsinuomojau būstą Dailidės kieme, netoli nuo Kristoferio alėjos, kiek į pietus nuo Mažosios Britanijos, prie uždaro nutekamojo latako. Čia įsikūrę knygų pardavėjai ir spaustuvininkai. Nors ant prekystalių daugiausia buvo priversta šlamšto kietakakčiams prasčiokams, tokio kaip „Seras Gai iš Vorviko“ arba „Poreikių biudžetas“, radau ir daug kitokių knygų – brošiūrų ir įvairiausių mokslo sričių traktatų. Šios knygos suteikė mano protui neįprasto ir naudingo peno. Aš būčiau galėjęs čia pasilikti amžiams ir skaityti, tačiau po kelių mėnesių ėmiau kivirčytis su būsto šeimininke. Ji tebuvo alinės šeimininkė, bet rengdavosi skrupulingai paisydama mados. O tokia buvo įžūli, kad sykį įsiveržė į mano kambarį, nesiteikusi

nė pasibelsti. Tuo metu aš buvau pasinėręs į savo studijas, o ji, kadangi nelabai tenutuokė, ką aš veikiu, prapliupo tauškėti visokius niekus, žvilgčiodama į mano popierius.

– Kas čia yra? – paklausė ji manęs, – ką jūs čia braukote su savo plunksna? Išrodo lyg koks raganavimas?!

– Tokių dalykų aš neišmanau, ponia Aglintino.

– O, tikrai? Na, o aš manau...

– O ar labai man rūpi jūsų neapgalvota nuomonė?

– Kiek ir nusiperst? – nusijuokė ji garsiai.

– Mažiau už nusiperst. Mažiau už viską.

Bekalbėdamas įdūkau dar labiau.

– Ir kaipgi jūs drįstate pas mane brautis!

– Aš jūsų nebijau, – pareiškė ji, leisdama per pirštus savo rausvo apatinio sijono nėrinius, man besistojant nuo rašomojo stalo. – Nebijau aš nė vieno žmogaus. Visiškai jokio.

– Nelabai ir yra ko bijoti, ponia. Bet aš niekam neleisiu žiopsoti į mano popierius nei tyčiotis iš mano darbo! Tai jau ne.

– Darbo? – paklausė ji. – Kai dabar jau pamačiau iš arčiau, tai suprantu, kad čia tėra paika mokslinčiaus keverzonė.

Dėl tokių jos žodžių mane pagavo toks siaubingas įsiūtis, kad mano nuomai iš karto atėjo galas. Jau kitą dieną aš persikrausčiau į kitą būstą prie Biliterio skersgatvio ir Fenčerčio gatvės sankryžos; namas buvo naujai perstatytas ir vadinosi „Nauji kambariai nuomai“, bet iš jo tebegaruojanti drėgmė ir drebulį įvarantis šaltis gana greitai išprašė mane ir iš ten.

Taigi vėl matote mane mano paties pasaulyje, smarkiai nutolusį nuo melsvųjų Tartarijos platybių ir nuo Vokietijos bei Italijos raudonųjų dvarų. *Theatrum orbis terrarum* jau nuimtas, susuktas į dėklą ir užrakintas skrynioje, ir dabar prieš jus štai esu išvyniojęs kitą, su savais potvyniais ir atoslūgiais, su orientyrais ir pavojais – didįjį Londono gaublį, taigi tą, kurį per metų metus išmaišiau skersai išilgai. Iš Biliterio skersgatvio aš dar kartą persikrausčiau kiek toliau į vakarus; susiradau kambarį Jūros Kopūstų skersgatvyje, ant Šafrano kalvos, netoli stiklo dirbtuvės. Ji nepaprastai pasitarnavo tuometinėms mano perspektyvos studijoms. Tačiau ne-

reikia man jokio stiklinio žiūrono nei kompaso susirasti keliui tuo pačiu skersgatviu, kuriame kažkada gyvenau! Jis leidžiasi žemyn prie Intako skersgatvėlio, tačiau prie pat jo įsikerta į kitą, Kreivąjį skersgatvį, kuris pavadintas taip dėl to, kad ūmiai pasibaigia prie Upeliūkščio, ir toliau jau kelio nebėra. Taigi vėl atgal, ir įsivaizduokite, jog sykiu su manimi paėjėsite kiek į šiaurę iki Holborno tilto ir Sniego kalvos, ten, kur nūnai dunkso vandentiekis. O paskui žingsniuosime į pietus, laikysimės netoli Intako skersgatvio griovių, palei pačią kalėjimo sieną, o paskui trauksime tolyn prie Intako tilto ir prie Miesto Sienos. Tad pirmyn, pirmyn! Viskas dabar taip, kaip buvo anuomet, kaip bus visuomet, nes miestas toks kupinas gerųjų jėgų ir gyvybinių syvų, kad nebegali nei susmukti, nei mirti. Pažvelk, štai jis visas aplink tave.

Pastaruosius dvidešimt metų, o gal ir daugiau, aš vaikštinėjau tarp krovinių ir keleivių vežikų, tarp prekiautojų ir dykaduonių, tarp lėbautojų ir nešikų; man gerai pažįstamos plačios cilindriškos apykaklės ir sutanos, kepurės ir perukai, aš žinau, kur ligoninės neturtingiesiems ir kur prabangios turtingųjų bažnyčios. Pažįstu Portsoukeno ir Daunigeito rajonus, kur daug žmogžudysčių, Lengborną ir Bilingsgeitą, kur galima susitikti tų vadinamųjų bukagalvių ir saldžialiežuvių; pažįstu Dagties gatvę ir Volbruką, liūdnai pagarsėjusį savižudybėmis; Vyninę ir Kordveinerį, apie kurio batsiuvių nusikaltimus verčiau nekalbėsim. Pažįstu Retklifą, Kalkinę, Vaitčepelį, Šv. Kotryną, Stretfordą, Hogstoną, Sordaiką ir visus tuos tamsius rajonus už miesto sienų. Kadaise Temzės gatvėje sutikau aš moterį, Tauerio gatvėje ją merginau, o šv. Danstano gatvėje ją vedžiau. Kryžiuočių brolijos kapinaitėse palaidojau savo negyvagimius vaikus, du berniukus ir mergaitę, o už galinių vartų, prie „Mažesniųjų brolių“, suguldžiau po velėna savo paties brolius.

Tačiau šiame mirties mieste aš vėl girdžiu šūksnius – „Vyšnios išsirpusios! Obuoliai gardūs! Nuostabūs Sevilijos apelsinai! Prinokę artišokai!“, taipgi siūlo kaklaskares, įvairius mažmožius, prakuras. Žinau, kur nusipirkti pirštines ar akinius, dailininko molbertą ar kirpėjo šukas, trimitą ar naktipuodžio kėdutę. Aš žinau tokias žmonių susitelkimo vietas kaip įprastinių patiekalų užeigos

ir lošimo namai, gaidžių peštynių arenos ir kėglių žaidimo aikštelės. Pažįstu Londono Tilto gatvės smulkmenininkus ir Vakarų Turgaus auksakalius: Baklerzberio bakalėjininkus ir Votlingo gatvės audinių pardavėjus, Kordveinerio gatvės prekeivius mezginiais, Londono Sienos gatvės batsiuvius, Volbruko odininkus ir senojo žydų rajono geležius. Ir iš viso to pakyla toksai vežimų ir vežimaičių dardesys, karietų ir vagonėlių bildesys, toks plaktukų kaukšėjimas vienur, toks ant statinių užkalamų lankų žvangėjimas kitur, toks vyrų, moterų ir vaikų šurmulynas, kad pasijuntu tarsi atsidūręs pabaisos Leviatano viduriuose. Tačiau kaip tik čia, būtent čia atlikau aš rimtas filosofines studijas ir eksperimentus, šitam šurmuly, bemaž pačioj didžiausioj siaubingos minios marmalynėj žvelgiau aš į ryškų žmogiškosios prigimties veidrodį ir jame išvydau *spiritus mundi** alsavimą.

Dabar štai esu persikraustęs į namus Klerkenvelyje, su žmona ir visu savo ūkiu, ir jau gyvenu čia pastaruosius penkiolika metų (mano tėvas, visai nusilpęs ir išsekęs senukas, apgyvendintas prieglaudoj). Čia vieta labai sveikatinga, netoli Klerkenvelio Lankų, kiek į šoną nuo Ternmilo gatvės, kur vis dar galima rasti vietovei vardą davusį klierikų šaltinį. Vienas mano sodo galas šlaitu leidžiasi žemyn iki Intako, o į šiaurę plyti Hoklėjaus laukai, kur į taikinius šaudo lankininkai. Bet pats namas senovinis, taip didžiai išsikėtojęs, kad reiktų dar vieno Minojo visam jam apeiti – visus miegamuosius ir pagalbinius kambarėlius, ir galerijas, ir svetaines, ir visus kitus kambarius, kiekvieną vis kitaip naujoviškai pertvertą. Štai aš sėdžiu savo bibliotekoje, viršutiniame aukšte, aplinkui išsidėliojęs savuosius popierius. Nes čia ir yra tas kambarys, kuriame visas mano triūsas ir kančios buvo paskirtos pelnyti šlovę savo tėvynei, ir čia aš tyrinėjau įvairiausius rankraščius, brošiūras ir kitus spaudinius. Netoli šio kambario, vos aukštėliau laiptais, yra mano laboratorija, su visais reikalingais indais, kurių vieni iš molio, kiti iš metalo, treti iš stiklo, o kai kurie iš mišrių medžiagų; čia mano retortos ir rinktuvai, skirti pirotechnikai, tai-

*Pasaulio dvasia (*lot.*).

gi sienos ir lubos dabar gerokai aprūkusios nuo mano liepsningų studijų. Taipgi turiu čia tokią pertvarėlę, už kurios yra sandėliukas, vis pasipildantis cheminių medžiagų ir tokių įdomybių, galinčių pasitarnauti mano amatui, kaip kad didžiulė pūslė su maždaug keturiais svarais labai saldžios medžiagos, panašios į rusvą degutą. Čia ir maišai, kuriuose tam tikri milteliai, ir švininės dėžės, kuriose sustatyti stiklai su skysčiais, visa skirta tam, kad mano mokslas neštų kuo didžiausią naudą. Čia yra ir permatomas vamzdelis, kuris turi būti patikimai uždengtas žeme ir mėšlu. Apie jį kol kas nieko daugiau nepasakysiu.

Mažai kas šiame name, mažai kas šioje karalystėje galėtų lygintis su mano biblioteka. Čia manieji Gerardo Merkatoriaus puikiausio darbo gaubliai – nors aš savo ranka esu padaręs juose geografinių ir žvaigždinių pakeitimų, tokių kaip dėl keleto savo stebėtų kometų judėjimo ir vietos. Čia taipgi yra mano smėlio laikrodis, skirtas dorai matuoti bandymų laikui, ir universali astroliabija, naujai nukalta Tomaso Hilo iš Čypsaido. Bet mano tikrasis pasididžiavimas yra knygos: spausdintų arba senoviškai surašytų, įrištų arba ne, jų turiu bemaž keturis tūkstančius. Vienos graikų kalba, kitos lotynų, kai kurios ir mūsų gimtąja kalba, visgi visos surastos mano, taip ieškotos ir kauptos netgi tuomet, kai jau beveik laukiau mirties, neteisingai apkaltintas magija valdant karalienei Marijai. Kai kurie iš šių taip sunkiai įgytų išminties paminklų buvo ištraukti, taip sakant, iš mėšlyno, kadangi radau jas išdraskytų bažnyčių ar vienuolynų pakampėse, kur jos jau buvo besuyrančios nuo supuvimo. Kai kurios atkeliavo iš didžiulių lentynų ir stovų su dėžėmis, kurias radau griūvančioje bibliotekoje senoviniame pastate (kuris iki šiol tebestūkso apleistas ir ištuštėjęs ten, už Pinerio): jų visų neįprasčiausi pavadinimai buvo vien tik kreida užrašyti ant dėžių iš priekio, bet vos tik juos išvydus, mano širdis šoktelėdavo iš džiaugsmo. Žinojau, kad tose knygose yra šimtai pačių rečiausių faktų, ir juos dabar laikau čia kambarėliuose, spintose arba užrakintus didžiulėse komodose. Tiksliam perrašinėjimui ir savo paties rašiniams man reikia gausybės plunksnų ir rašalo, tad čia, man iš kairės, yra plunksnų kuo įvairiausių.

Kai rašalas nuvarva tuščiaviduriu mano plunksnos kotu žemyn, tuomet ant šio rašomojo stalo, tarp visų savo užrašų, aš puolu užrašinėti stebuklų.

Turbūt nereikia nė sakyti, kad yra tikrų stebuklų ir tarp manųjų knygų – tokių nuostabių ir neapsakomai retų veikalų kaip Zaratustros, Orfėjo, Hermio Trismegisto, taip pat senųjų efemeridžių, t. y. astronominių lentelių. Šis kambarys tapo tikru universitetu ar akademija įvairiausiems mokslininkams. Čia esama tokių leidinių, kurie neįkainojami jokiais pinigais, pavyzdžiui, Roichlino „De verbo mirifico" ir „De arte cabalistica", Brunšviko „Distiliavimo knyga", „Naujasis didžiulės vertės perlas", užrašytas Petruso Bonuso iš Polos, bet naujai suredaguotas Januso Lacinijaus; Kornelijaus Agripos įžymusis veikalas „De occultia philosophia", Pompanazijaus „De incantationibus", Turnebuso surinktas „Corpus Hermeticum", taipgi „Clavicula Solomonis" ir „Tobulybės saulė". Abu šiuos veikalus skaityti malonu ir naudinga. Negaliu nepaminėti ir paties brangiausio kitų žmonių triūso perlo, kurį taip pat esu išgelbėjęs, Tritemijaus „Steganografijos". Nepraleisiu ir nuostabių dieviškų mokslų, paties Paracelso ir išleistų, nei su jais nemenkų sąsajų turinčių Frančesko Džordžo „De harmonia mundi", Boecijaus „De institutione musicae" ir Pakiolo „De Divina proportione". Šitų už jokius pinigus negausite jokiuose turguose nei rašybos reikmenų parduotuvėse, nes, tiesą pasakius, tai slapto tyrinėjimo veikalai.

Tarp įrištų tomų dailiai įsispraudę ir mano paties švarraščiai, kuriuos amžinai žmonių atminčiai paženklinu londoniškuoju savo antspaudu su Hermiu. Šitiek metų aš kūriau ne mįsles ir ne smagias istorijas, o daugiausia nepaliaujamai mąsčiau apie ateities kartas. Ir visai kaip žinomi visatos lygiai – elementarusis, intelektualusis ir dangiškasis, taip ir savo darbus suskirsčiau į įvairias mokslo pakopas: nuo tų, kurie skiriami geriau suprasti mechaniką, tokių kaip „Geometrijos pagrindai" ir „Matematikos įvadas" (čia įtraukiau ir „Bendrąsias ir retąsias pastabas apie nepaprastąjį navigacijos meną" drauge su horologijos, perspektyvos, geometrijos ir kitų mokslų knygomis), iki tų, kurie skiriami

suprasti tam, kas išmintinga, tokių kaip „Propodeumata aphoristica“, vedantis gerokai aukštyn iki tokių prakilniausių ir svarbiausių mokslų, kuriuos laikau čia šalia savęs ir kurie tėra žinomi kaip „Liber mysteriorum“. Mano ieškojimų rėmai tokie didžiuliai, jog iki šiol, kiek man žinoma, tokio pažinimo dar niekam nebuvo pavykę sukaupti, štai kodėl privalau laikyti savo popierius užrakintus spintose savo kabinete, kuo toliau nuo vulgarių sofistų akių ir liežuvių. Sunku šiais niūriais laikais pelnyti prideramą ar netgi paprastą pagarbą už triūsą retuose moksluose: kadangi aš nieku gyvu negaliu pasikliauti savo tėvynainių vertinimais, tai stengiuosi šlietis prie savo protėvių ir savo darbus dėti greta jų darbų. Kai pamąstau apie tuos lengvabūdiškus, begėdiškus, beprotiškus ir pačius melagingiausius prasimanymus apie mane ir apie mano filosofines studijas, aš randu prieglobstį nuo tų geliančių liežuvių tik savo bibliotekoje, kur priešais mane tyliai dunkso visi amžiai. Tai man *quietus est,* mano leidimas (kaip sakoma) į laisvę. Kur dar rasi laisvę, jei ne atmintyje, ne praeities apmąstymuose?

Suprantama, ne viskas žinoma ar įmanoma žinoti, net ir mūsų šios karalystės daug prarasta, tačiau štai šalia turiu „Historia Regum Britannie“, kartu su gausybe rankraščių apie Britanijos praeitį, surinktų Nenijaus ir Džefrėjaus iš Monmauto. Kadaise turėjau knygą – nežinau, koks jos tolesnis likimas, nes buvo iš manęs atimta, kai buvau įgrūstas Tauerin kaip burtininkas, bet ji man tebestovi akyse. Tai neaukšta, stora, sena, didelė knyga su dviem sankabomis, atspausdinta *anno* 1517, kurioje apžvelgiamos senosios gyvenvietės, seniai pasilaidojusios šioje saloje, ir daugybė dabar jau po žeme esančių miestų. Ta nuostabi knyga, kaip sakiau, pavogta, tačiau ta prarastis yra niekis, palyginti su tuo, kiek buvo sugriauta, sudeginta ir išplėšta garsių bibliotekų karaliaus Henriko viešpatavimo laikais; juk ištisi mūsų praeities lobynai atsidūrė ties visiško išnykimo riba, o mūsų senovinis mokslas tetarnaudavo tik pasišluostyti išvietėje, šveisti žvakidėms ar blizginti auliniams. Tai, ką čia išlaikiau ir išsaugojau, yra įstabūs perlai, kuriuos surinkau išbarstytus po visą kraštą, taigi šioje mano bibliotekoje stūkso Britanijos senovės lobiai, amžinosios tobulybės

nemarios sėklos, tie paskutinieji grūdeliai buvusio pasakiškai turtingo aruodo, į kurį tobuliausius savo pažinimo grūdus kažkuomet sunešė mūsų protėviai. Juk Britanijos pakrantėse kažkada išsilaipino milžinai, o vėliau atplaukė ir tie, kurie išsigelbėjo iš Atlanto potvynio. Tad negalima leisti, kad jų didžiosios tiesos nugarmėtų skradžiai žemių.

Štai kodėl, norint tapti tikrai iškiliu mokslininku, išsilavinusiu tyrinėtoju, būtina prasiskinti kelią į žinojimą per knygas; kitaip jūs veikiau liksite sofistas, šarlatanas ir empirikas nei filosofas. Taip, yra tokių, kurie tvirtina, jog mokslas žmogų išpopina, aptemdo akis, išsekina smegenis ir sukelia tūkstantį ligų; Aristotelis pats mums ir sako: „*Nulla est magna scientia absque mixtura dementiae*", o tai reiškia: „Nėra jokio didžiojo mokslo be užmaišytos beprotybės". Betgi čia aš neigiu ir patį Aristotelį, nes juk tas, kuris įgijo išsimokslinimą, tas turi saulės žiedą, tikrą rubiną, eliksyrą ir didžiausią autoritetą. Tai tikrasis brangakmenis, šlovingosios Dvasios buveinė, pasaulio sielos galia.

Knygos neišmiršta kaip žmonija. Žinia, neretai regime jas draskomas lapais smulkių daiktų parduotuvėje, vos prieš keletą mėnesių besipuikavusias puikiai įrištas ant rašybos reikmenų prekystalio. Bet šios nėra tikrieji veikalai, veikiau – madingas skaitalas tamsiai miniai. Tūkstančius tokių niekingų gražmenų žmonės turi savo spintose ar lentynose, tikėdami, kad tai brangenybės, o jos tėra akimirksnio keistenybės pro šalį slenkančiame laike ir tėra vertos ne daugiau kaip popiergaliai, surankioti iš atmatų krūvos ar atsitiktinai išgraibstyti iš paplavų griovio. Tikrosios knygos yra kupinos tokios galingos išminties, kuri paveldėta iš amžių: tegu pasiimsi knygą tam tikru laiku, betgi skaitysi ją amžinybėj. Štai vadovėlis „Ars notoria", iš graikų baigtas versti Mokytojo Mato. Atkreipkite dėmesį, kaip kiekvienas žodis išreiškia turinio esmę ir kaip kiekvienas sakinys išreiškia formą. Koks įstabus tai kūrinys (net ir senatviškai silpnaprotiškame pasaulyje), kurio kiekviena eilutė atskleidžia, kaip slaptos ir nepažintos daiktų formos yra susijusios savo pradžių pradžiomis! Tačiau šis mokymas skirtas ne tiems, kurių tiesiog užtemusios smegenys, kuriems viskas tėra pa-

slaptys ir kurie skaityti čiumpa tik tai, kas teikia pramogą; juk iš tos pačios šaknies išauga ir laukinė, ir saldžioji alyvuogė, o žmonės tik išsižioja ir šnabžda: „Mikma", „Fisis", „Gohulim", visai nesuprasdami tų šventųjų vardų prasmės.

Tačiau aš aptikau visos tos išminties ištakas. Aš geriu iš tikrojo šaltinio, nes čia, aplink mane, visas mūsų salos palikimas. Taip, kaip galiu akylai stebėdamas Paracelso portretą, kabantį ant sienos, perteikti jo atvaizdą knygų puslapiuose, kad jis kaip mirguliuojanti šviesa atsiskleistų tiems, kurie juos skaitys, – lygiai taip galiu iš knygų, išdėstytų aplinkui, ištraukęs giliąją esmę, pranešti ją pasauliui. Šios storos knygos bus nuolatinė tyli dvasinė jėga ne vien tik man, bet dar daugybei būsimų kartų. Plačiai kalbama ir tikima, kad yra dvasių, kurios gyvena nuosavuose žmonių namuose, įsikuria jų senose sienose ir mediniuose laiptuose; tai jeigu šioje bibliotekoje esama tokios dvasios, ji – iš praeities amžių. Kai kas mane išjuokia ir smerkia už tai, kad aš gyvenu praeityje, bet ne jiems mane vertinti; taip kaip jūrų keliautojas, kuris žymisi kursą pagal nejudriųjų žvaigždžių jam siunčiamą šviesą, taip ir tie, kurie suvokia praeities amžių vertę, tegali suvaldyti dabartį. Kaip mirguliuojantis šilkas, kuris atsuktas į saulę sužėri įvairiausiomis spalvomis, o nusuktas nuo šviesos vėl tampa bespalvis, taip ir šiandiena turi savy visų seniai į užmarštį nugrimzdusių amžių atspalvius ir atšešėlius, teregimus tik tam, kuris prideramai į juos pažvelgia. Taigi sėdžiu aš čia, prie masyvaus stalo savo bibliotekos vidury, atsitolinęs nuo pasaulio minios ir jos sambūrio vietų; mano knygos saugo mane nuo visų paikysčių ir puldinėjimų, todėl čia aš kuo nuoširdžiausiai tampu savimi. Čia man ramu.

Tačiau aš nesu toks kvailas, kad nepaisyčiau didžiųjų mokytojų Piko dela Mirandolos arba Hermio Trismegisto pamokymų, kad: būti savimi reiškia būti pasauliu, žvelgti į save reiškia žvelgti į pasaulį, pažinti save reiškia pažinti pasaulį. Žmogiškasis pavidalas yra galingesnis už Saulę, nes jame yra Saulė, gražesnis už dangų, nes jame yra dangus, ir tas, kuris tą grožį tinkamai įžvelgia, yra turtingesnis už bet kokį karalių, nes jis jau turi visą mokslą ir supratimą apie Žemę. Ne, ne tas mano apgailėtinas mirtingasis kū-

nas, ne tas nepaslankusis penkiasdešimtmetis apvalkalas, o tikrasis mano dvasinis kūnas, kuriuo esu apdovanotas: tas, kuris ištroškęs mokslo ir kyla į šlovę, kai sėdžiu tarp savo knygų.

* * *

Išėjau į savo sodą, norėdamas įkvėpti kiek oro po salsvo bibliotekos plėko, ir, vos paėjėjęs žemyn iki kranto palei Intaką, kur žėlė žolynai, išgirdau tarsi kokio per miegus šnekančio žmogaus balsą. Jisai sklido iš nedidelio degtų plytų aptvaro, pastatyto tarsi kokio namo sienos, ir, kai žingtelėjau pro neužmūrytą tarpą vidun, aš net šoktelėjau atatupstas, išvydęs žmogystą juodu nudrengtu, atsagstytu ant krūtinės paltu. Galvą buvo apsigaubęs senu purvinu skuduru su siaura skyle veidui. Jis pakėlė galvą ir akimirką stebėjo mane visai nemirksinčiomis akimis.

– O, pone, – sušuko jis, – aš čia, paupyje, ilsėjausi. Jūs atrodote garbingas džentelmenas, todėl pasigailėkite manęs.

Nieko neatsakiau, tik su koja paliečiau jo fetrinę skrybėlę, kurią buvo palikęs ant žemės, ir pastūmėjau jo linkui.

– Aš sergu sunkia ir skausminga liga, vadinama nuomariu, – tęsė jis, – aš buvau čia parkritęs ant nugaros ir išgulėjau per visą naktį.

– Nesergi tu tokia liga, – tariau, – nuo kurios tavęs neišgydytų prie plakimo stulpo.

– O, Viešpatie, pone, jaučiuosi lyg prie jo ir gimęs, kadangi jau taip esu pripratęs prie šitokio visų elgesio. Vadinuosi Filipas Dženingsas, ir nuomariu sergu jau aštuoneri metai. Ir nėra nuo jo vaistų, nes ši liga paveldima. Ja sirgo ir mano tėvas.

Dabar jau šiek tiek juo susidomėjau. Kartą skaičiau nepaprastai mokslingą veikalą apie tokias ligas, kurias paveldime.

– Duokite man kokį skatiką, dėl Dievo meilės, pone, kad išlikčiau tikru žmogumi.

– Betgi tau tikrai dar taip nenusmukus burė, – pasakiau žengdamas atbulas nuo jo smarvės, – kad nebepajėgtum nuvairuoti iki artimiausios labdaringos bažnyčios durų?

– O, taip, pažįstu aš visas bažnyčias. Žinau Šv. Stepono bažnyčią Anglininkų gatvėje, Šv. Martyno Ladgeite, Šv. Leonardo bažnyčią Fosterio skersgatvyje, tačiau nuo visų durų mane varo kaip šunį.

– Ir tikriausiai dar prigrasino, kad išdegins ausy žymę? Argi jiems tai nebūdinga?

– Taigi suprantate, pone, tų kunigų galvos aukštesnės už jų kepures. Didžiausi dvasininkai nėra protingiausi žmonės.

Su tuo nesutikau.

– Nesi kvailys, – tariau aš, – kad ir koks tavo apdaras. Kaip tu gyveni šiame nelinksmame pasaulyje?

– Aš brendu per šį pasaulį vienišas, ir nė vienas žmogus manęs nepaguodžia, vien tik šuo.

Taip, iš tikrųjų prie jo glaudėsi kailio ir kaulų ryšulys. Jo palytėtas šuo sukrutėjo.

– Mudu mintame tuo, kas pakliūva. Šiame mieste uždrausta medžioti peslius ir varnus, nes jie mat sulesa iš gatvių nešvarybes, tad jie yra mūsų draugužiai.

Man jo mažumėlę pagailo.

– Galiu duoti tau juodos ruginės duonos...

– Geriau košė negu nieko, kaip sakoma. Geriau senas kaulas nei tuščia lėkštė.

– Gerai šneki, – pritariau aš juokdamasis. – Gal atsiras ir dar šilto pyrago – tau ir tavo šuniui.

– Ir tuomet aš jus paliksiu. Barškėsiu į Roumvilį.

– Ką tai reiškia?

– Taip sako valkatos, pone. Aš pasakiau, kad išvyksiu iš Londono.

Keisti jo žodžiai mane sudomino.

– Pasakyk man dar ką nors, gerasis valkata.

– Šią sutemą buvau priglaudęs statinę po kubilu.

– Ir ką tai reiškia?

– Šiąnakt buvau prigulęs numigti šiam sandėly. O dabar paklok man šiukšlių iki pėdintuvės, ir ten kuokštynė ant nosies...

– O dabar ką reiškia? – Tie žodžiai skambėjo kaip kokia senovinė nežinomos man šalies kalba.

– Tai tas pats, kas pasakytum: leiskite man išeiti į kelią, o ten jau man tik ranką ištiesti lig miško.

– Aš nesuprantu šitų žodžių, nesuprantu, kaip jie sudaryti. Pasakyk man, ar jie seni, kaip jie kilę?

– Aš negaliu pasakyti, kokio jie senumo nei iš kur jie atkeliavę, bet mane išmokė šitos kalbos mano tėvas, o jį buvo išmokęs jo tėvas, ir taip ėjo iš seno. Štai ką jums parodysiu. Štai pažvelkit, – parodė jis į savo nosį. – Uostymo sukčius. – Paskui sau į burną. – Srėbtuvė. – Paskui į akis. – Stikliai. – Tada kilstelėjo rankas. – Graibyklės.

– Palauk, – pasakiau aš, – palauk, aš atnešiu tau maisto.

Nuskubėjau į virtuvę, kur tarnaitė jau ruošė valgį, ir liepiau paduoti daug duonos ir mėsos. Sukroviau į lėkštę, o sykiu dar pasiėmiau į sodą ir kreidos gabalą bei lentutę, kad galėčiau užsirašyti tuos jo žodžius.

– Mitalas, – ištarė jis, laikydamas lėkštę mėsos, kurią įdaviau jam į rankas. – Kepanas, – tas turėjo reikšti duoną, – pareis mano cimbaliui, – patiks mano šuniui.

Dabar juodu abu užsigulė maistą, o kai sočiai prisišveitė, jis nusibraukė lūpas purvina rankove ir kalbėjo toliau.

– Šviesuma yra diena, o tamsuma – naktis. Saliamonas yra altorius, patrikas – kunigas, o otemas reiškia bažnyčią.

Ką jis tik sakė, aš viską užsirašinėjau.

– Mirgulys yra ugnis, vakar naktį buvo smarkiai šalta, pone, ir aš troškau įkišti savo sėdenę į lindynę ar migį su naujais skurlotais.

– Ką tu pasakei?

– Kad aš troškau įkišti savo sėdimąją į namus arba į lovą su švariu patalu.

Jis kiek pasilenkė ir paglostė savo šunį.

– Aš nebegvelbsiu jums volės, – pasakė jis, – nes jūs mudu abu pamaitinote. O ar neturėtumėt šiek tiek žvangyklių? Ar pats galėtumėt išversti, ką dabar pasakiau?

– Pinigų?

– Taip, taip ir yra! Pinigų! Man reikia pinigų!

Aš vėl nuėjau į namus, sugraibiau keletą skatikų, užsilikusių kampe palei židinį; sugrįžęs padaviau jam kuo nuoširdžiausiai. Argi jis neatvėrė man naujos kalbos ir kartu naujo pasaulio?

– Čia tau, – pasakiau. – O kuo vardu tavo šuo?

– Dikinsas, pone. Jis kaip tikras Velnias.

Netrukus jis atsisveikino su manimi, tačiau prieš mums išskiriant aš dar paėjėjau su juo iki Intako kranto.

– Yra tokia teorija, – tariau aš, – kad paralelės, kadangi jos yra dvi atskiros tiesės, niekad negali susikirsti. Kaip tau atrodo, ar tai tiesa?

– Tokių dalykų neišmanau, pone. Bet žinau, kad nedera siūti multino lopo prie damasto apsiausto. Aš jums nelygus, todėl privalau jus palikti.

Tai pasakęs stabtelėjo ir, išsitraukęs kažkokius tankiai prirašytus popierius iš savo seno palto kišenės, įteikė juos man šypsodamasis.

– Aš nežmoniškai jums, pone, įkyrėjau, ir neabejoju, kad jau ėmėte manęs nekęsti...

– Ne, ne. Visai ne.

– Bet perskaitykite štai šiuos žodžius, kuriuos jums paliksiu.

Daugiau jis nieko nepasakė ir nužingsniavo savuoju keliu su šunimi. Traukė upės pakrante ir dainavo seną melodiją „Lemtie, mano prieše, ko tu raukais, žvelgdama į mane?"

Stebėjau jį, kol visai neišnyko man iš akių, o paskui atsidusęs vėl pasisukau į namus ir grįžau į savo biblioteką.

* * *

Ar man papasakoti jums savo sapnus? Pirmame sapne aplankė mane gana keistas regėjimas – mačiau daugybę knygų, ką tik atspausdintų, ir jose rašomų labai keistų dalykų. Tarp jų buvo viena didžiulė – stora ir didžiulio formato, o jos pirmajame puslapyje, vietoj laukto pavadinimo didžiulėmis raidėmis, išvydau savo namą. Antrame sapne aš ėjau nuo Aldgeito iki slaptų durų ant Tauerio kalvos, o man iš paskos ūžė vėjo audra. Ir aš sušukau mane apsupusioms įžymioms asmenybėms: „Aš privalau joti į Klerkenvelį, kažkas rašo apie mane ir mano knygas". Trečiame sapne aš žinojau, kad esu miręs, ir, kai man išskrodė vidurius, aš kalbėjausi su įvairiais žmonėmis iš ateities. Ketvirtame sapne regėjau, kad mano žmoną, ponią Kateriną Di, ištiko persileidimas. Aš padėjau

iškrapštyti iš jos vidurių negyvagimį, o po valandos paliepiau duoti jai miros, išmirkytos karštame vyne, o tas negyvagimis pasirodė besanti knyga su juodais viršeliais, kurie prilipo man prie pirštų. Penktame sapne aš atsidūriau nedidelėje nuostabioje bibliotekoje, kuri atrodė lyg kažkada priklausiusi kažkam puikiai išmaniusiam apie šventąjį akmenį; keliose vietose buvo išgraviruotas vardas aukso ir sidabro raidėmis: „Petrus Baccalaureus Londoniensis", ir tarp įvairiausių labai aiškiai toje studijoje užrašytų dalykų aš aptikau ir sunkiau įskaitomų pastabų apie visus mūsų miesto namus, gatves, bažnyčias. Virš durų buvo užrašytos eilės:

Immortale Decus par gloriaque illi debentur
Cujus ab ingenio est discolor hic paries. *

Aš pažvelgiau į save ir pamačiau, kad esu visas aprašytas raidėmis ir žodžiais, ir supratau pavirtęs knyga...

Kažin kas šūktelėjo, ir aš pabudau. Nuo to šūksnio man vos akys neiššoko, nes nei snaudžiau, nei būdravau, nė neketinęs bent kiek snūstelėti. Atsitokėjau akimirksniu. Jau buvo vienuolikta valanda prieš vidurdienį, ir ponia Di šaukė mane pietų. Jau buvau praalkęs, tad veikiai nulipau laiptais žemyn į menę, kur didžiam mano džiaugsmui stalas jau laukė padengtas. Aš jau seniai buvau išvaikęs iš savo virtuvės visas baisias apsileidėles ir dabar mano žmonai padeda tik padorūs ir švarūs tarnai. Ji sėdėjo priešais mane prie ilgo stalo, labai nuolankiai nulenkusi galvą, kol aš meldžiausi. Ėmiausi pjaustyti veršieną, ir mudu nepaprastai tyliai bei rimtai ėmėme valgyti savo virtąsias mėsas, triušieną, savo pyragus ir pyragaičius. Valgome tik du patiekalus, nes esu pasakęs Katerinai Di, jog per daug duonos ir mėsos sukelia melancholiją; manoma, kad ją labiausiai skatina kiškiena, todėl ši mėsa nuo mūsų stalo pašalinta. Melancholija yra šalta ir sausa, todėl tas, kuris į ją linkęs, privalo atsisakyti keptos mėsos ir tokios, kuri itin gausiai pasūdyta. Taipgi mėsą jie privalo valgyti verčiau virtą nei keptą.

*Už amžiną Grožį, prilygstantį šlovei, tiems esame skolingi, kurių talento dėka yra marga ši siena (*lot.*).

Dėl tos pačios priežasties aš susilaikau ir negeriu karštų vynų ir, kad išvengčiau sveikatą griaunančio apsunkimo, negeriu ir karvės pieno, migdolų pieno ir nevalgau kiaušinių trynių. Katerina Di žino savo vyro nusistatymą ir visuomet turi gausias atsargas to maisto, kurio reikia. Aš duodu jai pinigų mėnesiui, ir ji, žinodama iš manęs apie visų maisto rūšių slaptąsias galias ir šaltinius, eina į turgų su savo tarnaite ir perka tiktai gerą sviestą, sūrį, koplūnus, kiaules ir kumpį.

– Ar matėte gegužės stulpą, papuoštą Karvių skersgatvyje? – paklausė ji, kai aš, sėdėdamas priešais ją, gėriau baltą vyną.

– Aš grįžau kita gatve.

Jau buvau nusprendęs nutylėti apie tą žargonu kalbėjusį benamį sode, nes žinojau, kad ji susijaudintų.

– Papuoštas vestuvėms. Ar žinote? Grousetesto, pirklio, duktė šiandien išteka.

– Na ir kas?

Mano žmona dailiai pasikaišiusi rausvą apatinį sijoną, susiūtą paprasčiausiomis siūlėmis, apsirengusi be kutų, taip paprastai kaip man patinka. Bet prisijuosusi raudonų nėrinių prijuostę ir kalbėdama su manimi vis timpčioja jos kraštą ranka.

– Nieko, pone. Visiškai nieko. Kai kas sako, kad ji gražuolėlė, tik man ji visada išrodo nevykusiai apsivilkus. Ir kas galėtų pamanyti, kai turi tokius pinigus, kaip ten visi, tame kvartale? Be abejonės, daug vyrų pavydės jos jaunikiui.

Ji toliau timpčiojo prijuostę.

– O jau gegužės stulpas tai toks prašmatnus, Daktare Di. Dar niekad aš tokio nebuvau matęs. Gal nueisime jo pažiūrėti? Tai ar eisite?

– Žmona, gal galime imtis pietų, kurie mums patiekti? Ar tu taip ir tauškėsi, niekuomet neužsičiaupdama?

– Kaip pageidausite, pone. – Ji valandėlę patylėjo, kol mes valgėme mėsą.

– Vyre, – pasakė ji vėl po valandžiukės, – prašau plėšti gabalą šito koplūno. Jūs nieko nevalgote. Dar nė neparagavote kopūstų.

Aš kištelėjau pirštą į dubenėlį ir aplaižiau.

– Aš negaliu nė paragauti. Čia vieni pipirai ir druska.

Pamačiau, kaip mažumą sugadinau jai ūpą, tačiau man patiko ją kiek paerzinti.

– Ir kokia čia mėsa? Aišku, tai mano mėgstamiausias pjausnys, bet sugadintas. Kaip sakoma Londone: Dievas mums duoda mėsos, o Velnias išverda.

Pataikiau jai nuostabiai.

– Privaryta česnako, kad nesijaustų švinkulio; jei tik paragausiu, paskui smirdėsiu tris dienas. Tu nieko neišmoksti. Kokia didelė gėda.

– Jeigu jums malonu taip kalbėti, Daktare Di, tai neturiu ko ir besakyti. Bet aš stengiausi viską paruošti kuo geriausiai.

– Taigi, taigi, prišnekėjome pakankamai. Dabar valgyk. Galėsi pašnekėti po pietų.

Šitas prabangus kambarys itin tinka sėdėti ir valgyti, jo indaujos ąžuolinės, o kėdės neįprastai išraižytos senovišku stiliumi; ant sienų kabo spalvingi audiniai, išmarginti istoriniais siužetais, žolynais ir žvėrimis. Štai viename Jobo sielvartas, čia septintojo antspaudo atidarymas, čia Jeruzalės statyba, ir visur amžinoji alegorija, kuria laviname savo sielas netgi sėdėdami ant suoliukų ir valgydami. Kampe stovi prabangi kėdė, aptraukta purpuriniu aksomu ir siuvinėta auksu, tačiau ją naudojame retai, tik garbingiems svečiams. Kai buvau vaikas, mes gulėdavome ant šiaudinių čiužinių, pasidėję trinkeles, kaip pagalvinius ritinėlius, tačiau dabar galvas dedame ant pagalvių, o pietaujame iš alavinių indų, nors anuomet ir moliniai atrodė prabanga. Mes turime turkiškų dirbinių, žalvario, minkštų patalų, indaujų, apkaltų sidabru, o mūsų namų kambariai taip išpuošti inkrustuotais stalais ir meniškais stiklo pūstiniais, jog apžilpina kiekvieno įėjusio akis. Taigi, taigi, pasaulis sukasi, tačiau turi būti ir mumyse tokia šviesa, kuri atspindėtų tokių pokyčių reikšmę.

Aš valgiau ir vis mąsčiau, bet staiga mano mintis nutraukė žmonos juokas.

– Kodėl, pone, taip mėgstate garstyčias? Jos nuraudonins jums nosį ir nurausvins veidą taip, jog nebereiks nė vyno. Bet, Viešpatie, kaip jūs jį maukiate!

Kurį laiką į ją žiūrėjau, bet palaužti jos įžūlaus žvilgsnio neįstengiau.

– Jei vynas kuo ir kenkia, ponia, tai tik tuo, kad natūraliai įkaitina aistrą.

– Kaltas ne vynas, o tas, kuris geria.

Nebeatsakiau nieko, ir tikriausiai ji savo žodžių pasigailėjo.

– Aš atnešiu jums pagardintos duonos, pone, kuri sutraukia svaigalus kaip kempinė.

Kai pietūs jau beveik baigėsi ir nuo stalo buvo nukraustyti paskutinieji valgiai, aš nusiploviau dubenėlyje pirštus ir paprašiau, kad atneštų mano knygą.

– Kokią knygą? – paklausė gana įžūliai Katerina Di.

– Kurią skaičiau vakar po pietų. Ar jos nematei? O gal tu trumparegė?

– O, ar jūs turite galvoje tą su senom pasakom, kuriomis džiaugiatės prie židinio?

– Ne su pasakom, ponia, su senųjų Anglijos karalių didžiais darbais.

– Ją nunešiau šalin, – atsakė ji, – kad neprisigertų mėsos kvapų, kurių jūs taip nekenčiate.

Taip, liežuvį ji vis dar tebeturėjo aštrų.

– Eik tu, pleperza. Eik, atnešk man knygą.

Ji nė nepasikrutino ir sėdėjo kur sėdėjus.

– Ar aš savo namuose nebeturiu teisės paliepti?

– Kaip pageidausite.

– Gerai pasakyta. Tai atnešk man knygą.

Ji juokdamasi pakilo ir nuėjo prie spintos, atidarė ir iškilmingai įteikė man *Gesta Regum Britanniae;* pati prisėdo šalia manęs ant naktipuodžio kėdutės pažiūrėti, kaip skaitau. Aš supratau, kad ramybės ji man neduos.

– O, – pareiškė po kelių sekundžių, – atėjo žinia. Jūsų tėvą tebekankina drugio priepuoliai.

– Šita liga siaubinga, – atsakiau aš ir skaičiau toliau.

Praėjo dar kelios minutės.

– Tai pasakykite, vyre. Ar mes eisime pažiūrėti gegužės stulpo? Po pietų juk sveika pasivaikščioti?

– Pakaks! – padėjau aš knygą ir išėjęs į koridorių paliepiau paduoti man naktipuodį nusilengvinti. Nuėjau į mažą kamaraitę šalia menės ir, gausiai nusišlapinęs, jau ketinau šliūkštelėti pro langą (nes ėmė lyti), bet mano šnerves užgavo mano šlapimo rūgštis; jos kvapas turėjo aštrų prieskonį, sakytum, kokio šviežio cinamono, ir iškart man priminė vyną, kurį gėriau praeitą vakarą. Tačiau dabar kvapas atrodė kažkoks tauresnis, sakytum jis buvo manyje ištirpęs, o paskui vėl išrūgęs – jis tapo drėgnais garais, iš kurių išgaravusi laki medžiaga. O jeigu iš jo pavyktų visai pašalinti drėgmę, kada nors jis taptų akmeniu. Jei jis taptų sausa arba miltelių pavidalo substancija, sakykim, įgytų mineralo pavidalą, gal jį būtų galima panaudoti žemei apvaisinti? Juk sakoma, kad tam būtent tinkąs vyro šlapimas. Gal tobula forma jis tūkstanteriopai padidintų vaisingumą? Taip, reikėtų atidžiau į tai įsigilinti, taigi nusinešiau puodą su šlapimu aukštyn į laboratoriją, nusprendęs, jog reikės atlikti daugiau sublimacijos ir sukietėjimo eksperimentų.

Aš nesu koks varganas alchemikas, naujai įsikūręs, kuris vos sukrapšto pinigų nusipirkti krosniai buko anglių, per ilgus metus aš susiradau arba nusipirkau visus instrumentus ir medžiagas, taip kad man nereikia kapstytis atmatose dėl kelių dvokiančių mėginių. Neprasidedu aš ir su senovės chtonine magija, kuri slėpėsi urvuose ir miškuose: tai buvo raganų ir furijų, nykštukų ir satyrų, kerėtojų ir pamainytų vaikų, piktosios dvasios iššaukimo, pėdsako, pragaro vežimo, Bekaulio ir kitų nakties ir rūko dvasių laikai. Kokie akli mes buvome praeityje, kaip smarkiai klydome galvodami, kad kiekvienas įmantresnis žodis yra užkeikimas ir kiekviena močiutės pasaka – teisybė. Na, tarkime, tokie pramanai, kad jei angį paliesi uosio šaka, tai jai apsvaigs galva, o jei šikšnosparniui lengvai stuktelėsi guobos lapu, jis praras atmintį. Bet tai tokie niekai, kuriems aš priekaištų neturiu. Be abejo, tuose prietaruose yra tam tikra tiesa, jeigu pažvelgtum į juos tinkamoj šviesoj – skaisčiajame gyvybės take, kuriuo žemėje atsiranda saulės ir žvaigždžių galia.

Bet nesu aš koks paplėkęs alchemikas, nesu ir naujamadiškas astronomas, kuris prasimano ekscentrikus, epiciklus ir panašių dalykų apsaugoti nebūtiems reiškiniams, nors puikiausiai žino,

kad jokių motorų dangaus šviesuliuose nesama. Visi tie astronomai ieško naujausių kelių, kurie toli gražu nėra patys artimiausi: vieni lipa per tvorą, kai čia pat atviri vartai, o kiti žygiuoja tolimu pramintu keliu, kai galima tiesiai kirsti lauką. Jie kaip išalkę vilkai, kaukiantys į Mėnulį, kai jo neįstengia pasiekti, – net jeigu ir žinotų, kad ir Mėnulis, ir žvaigždės, ir visas dangaus skliautas glūdi juose pačiuose.

Tai ar mes žvelgsime į dangų kaip vilkas arba jautis, arba asilas? Ne, nieku gyvu. Tačiau rasti ar pasiekti trupinėliui, švystelėjimui ar šviesai to, kas yra pirmapradės tiesos, būtina sujungti astronomiją su astrologija, taip, ir netgi su alchemija, kuri žinoma kaip *astronomia inferior**; galime Pitagoro metodu atkurti šių mokslų triadą kaip vienumą, arba Vienį. Toks begalinis yra troškimas pažinti ir, kaip aš jau įrodžiau sau pačiam, tokios neįtikimos yra žmogaus galios ieškoti, jo sugebėjimai. Juk šitaip mes pažįstame tai, kas gyvuoja amžinai, o ne tai, kas praeina su laiku. Be abejo, šias studijas peikia tie, kurie jų nesupranta, bet juk turi ateiti toks amžius, kai visi tikrieji išminties mylėtojai pasiraitos rankoves ir pasišvęs šioms doktrinoms.

Štai amžinasis sąryšis. Savo astronomijoje mes matome septynias planetas pagal amžinąją jų tvarką – Jupiterį, Saturną, Marsą, Saulę, Venerą, Merkurijų ir Mėnulį, o savo eksperimentuose mes einame pro septynerias alchemines duris – kalcinaciją, fiksavimą, išskaidymą, distiliaciją, sublimaciją, atskyrimą ir bėrimą. Tada astrologijoje sujungiame abi sferas, nuodugniai tyrinėdami paslaptingus planetų ir žvaigždžių poveikius ir kartu atlaisvindami kiekvieno elemento saitus šiame elementariame pasaulyje. Žvaigždės tikrai yra gyvos ir per *spiritus mundi* mus veikia; tarp visų gyvų daiktų yra atitikimas arba neatitikimas, ir įgyti pranašumo šių reiškinių atžvilgiu reiškia valdyti visą pasaulį. Žemiškajame pasaulyje neįvyksta nieko tokio, kas nebūtų griežtai valdoma aukštesniųjų galių; niekas nejuda, niekas nesikeičia šioje žemiškojoje sferoje, jeigu tam nepadeda nepaperkamieji dangūs, kurių simboliai ir pranašai yra planetos ir žvaigždės. Tad, kai Mėnulis stabteli ties

*Mažoji astronomija (*lot.*).

Tauro dvidešimt aštuntu ir Dvynių vienuoliktu laipsniais, tuomet laikas ieškoti slaptųjų gyvasties sėklų. Aš jau esu įrodęs: kai Saturnas ir Mėnulis būna per šešiasdešimt Zodiako laipsnių į šalį, tada tinkamas metas tas sėklas rinkti ir užkasti kuo giliau į šiltą žemę. Šviesiųjų žvaigždžių natūralūs spinduliai vienodai apšviečia abi sferas, tiek regimus, tiek neregimus dalykus, bet kuriuo metu ir kiekvieną mūsų pasirinktą akiratį. Taigi tuomet spindulius galima distiliuoti ir jais, kaip ryto rasa, atgaivinti, įkvėpti naują gyvybę.

Tas, kas yra viršuje, tas glūdi ir apačioje, o tas, kas yra apačioje, tas yra ir viršuje. Dabar, suklupę ant kelių, prisiartinkime prie kitos didžios paslapties: Saulė, auksas ir žmogaus širdis yra panašūs. Jeigu aš valdau šviesą ir širdies aistringumą, tuomet galiu imtis atrasti arba išgryninti materialiąją aukso substanciją. Todėl, norėdamas pagaminti tą metalą, aš privalau kiek įmanoma apsivalyti pats, privalau tapti (tam tikra prasme) šviesos, esančios visame kame, reagentu. Bet jei galiu sukurti pačią brangiausią ir švenčiausią substanciją iš grynų gyvenimo atliekų, tai panašiai turiu parodyti, kaip mirtingame irimo pasaulyje ir mumyse pačiuose egzistuoja tai, kas pastovu, nekintama ir neirstama.

Aš esu atlikęs taip daug retų ir neįkainojamų eksperimentų, kurie patvirtina šią tiesą, jog dabar jų visų nė neprisimenu. Man atsivėrė tiek keisčiausių spekuliacijų, tiek neįtikėtinų papročių, jog kalbėti apie tokius dalykus kaip objektai, sukurti iš dūmų arba garų, kaip slaptoji pusiausvyra tarp sieros ir gyvsidabrio, kaip chrizolito ir berilio užbaigimas būtų užduotis, įkandama tik pačiam Hermiui Trismegistui. Aš tepasakysiu tiek. Kadangi mums viešpatauja mirtingas protas, tai mūsų suvokimas tėra bukas, mūsų žvilgsnis toks blausus, jog būtina pažaboti išorinius savo gebėjimus ir pažvelgti į savo vidinį pasaulį; tuomet ir suvoksite, kad esate būtybė, sukurta iš šviesos. Tikrasis žmogus yra astralinis žmogus, kurio viduje – ne žvaigždė demonas (kaip sako kai kurie interpretatoriai), bet dieviškumo substancija. Todėl, jei netampate tokie, kad prilygtumėte Dievui, jūs negalite Dievo pažinti, nes kiekviena kokybė pažįsta tik tai, kas panašu į ją. Žmogus jau buvo ir vėl bus Dievu. Tad aš sakau dar sykį: mirtis pavers materialius,

irstančius dalykus neregimais; taip, kaip pasaulio atliekas cheminiu jungimu galima paversti auksu, taip mes galime sugrįžti į šviesą. Tačiau esama dar vienos paslapties, didesnės už visas kitas: o ką, jei būtų įmanoma, dar neatėjus mirčiai, įgyti tą šviesą ir bendrauti su dievybe? Gal tuomet galėčiau pakilti, kopti, žengti taip aukštai, kad atsidurčiau ten, iš kur Visatos veidrodyje išvysčiau formų formą, visų skaičiuojamų dalykų amžiną pirmapradį skaičių. Tuomet turbūt galėčiau numatyti svarbiuosius įvykius, dar gerokai prieš jiems prisiartinant, galėčiau sklaidyti praeities epizodus taip, tarsi jie gyvi stovėtų man prieš akis nuo amžinybės iki amžinybės. Bet tada aš galėčiau ne tik tiek, o kur kas daugiau: galėčiau pavergti tą šviesą taip, kad mano rankose ji skatintų gyvybę. Štai, jau paruoštas stiklo indas, jis laukia mano mažojo žmogučio, tačiau apie tai nieko daugiau negalima pasakyti, nei parašyti. O, kaip vilioja, kaip masina ir traukia nerti į gelmes tokio mokslo, kuris atveria tokio begalinio senumo tiesas, kuris toks tyras, toks tobulas, taip pranokstantis visas sukurtąsias būtybes su jų būdingomis dalimis, savybėmis, prigimtimis ir dorybėmis, toks tobulai tvarkingas, jog jis – tobulas skaičius!

Pakaks. Nesileisiu į nuobodžius aiškinimus ir spalvingą retoriką, nors visa tai pagarbiai vertina žemiausieji, ir tai, be abejo, būtina. Tyriausias smaragdas skaisčiausiai švyti tada, kai iš jo ištrauktas aliejus.

Sutemo, stojo niauri prieblanda, ką tik sugrumėjo perkūnas, plykstelėjo žaibas. Aš paimu lapelius, kuriuos man sode įteikė žargonuojantis valkata, tačiau matau tik keistą keverzonę anglų kalba. Pažįstu žodžius „namas" ir „tėvas", jie tankiai sugrūsti, tačiau tirštėjančioje tamsoje daugiau nieko neįskaitau. Tad užsidegu žvakę ir stebiu jos liepsną. Besisklaidant tamsai, eikvojasi vaškas: medžiaga neišnyksta, o transformuojasi į liepsną. Štai paskutinis pamokymas. Per ugnį materialioji žvakės forma man beregint pakyla į dvasinę būtį. Ji tampa šviesa ir švytėjimu, nutvieskiančiu šį vargana būstą, mano biblioteką.

Trečias

Aš menkai teprisimenu savo vaikystę. Kartais man sunku patikėti, kad aš ją iš viso turėjau. Net jei gulėčiau mirties patale, abejoju, ar prisiminčiau ką bent kiek aiškiau; tarsi atsirasčiau ir išnykčiau tą pačią naktį. Tiesa, dažnai, kai užsimerkiu, regiu tam tikras gatves ir pastatus, kuriuose kažkada, matyt, esu apsilankęs. Arba sapnuose atpažįstu besikalbančių su manim žmonių veidus. O taip, šį tą aš prisimenu. Aš prisimenu violetinę spalvą. Aš prisimenu dulkes ore, kai pro stiklą spindi saulė.

– Turbūt, – pasakiau aš, – tai buvo langas.

Iki šiol aš pats apie save taip niekad nekalbėdavau. Sakytum, šio seno namo tyla mane sudirgino, išprovokavo, ir aš klausiausi savo balso, kuris krito į tamsą, ir tamsa jį gožė.

– Man keista, kaip tu taip mažai prisimeni, – Danielius Moras sėdėjo su manim pirmojo aukšto kambaryje, praėjus keletui dienų po to, kai išvydau jį Šarlotės gatvėje, – buvo gražus vasaros vakaras, baltos sienos, rodos, virpėjo šviesoje.

– Aš tikriausiai buvau labai nykus vaikas.

– Ne, matyt, čia slypi kažkas kita. Tu taip menkai tesidomi savimi. Arba savo paties gyvenimu. Tarsi stengtumeisi jį visiškai ignoruoti.

– Bet tu juk irgi niekuomet nemini tokių dalykų.

– O, bet tai kas kita. Aš kaip tik nepaprastai domiuosi savimi. – Jis akimirką žvelgė į šalį. – Aš domiuosi savimi tiesiog kaip apsėstasis, štai kodėl apie tai nepasakoju.

Jam bekalbant, man vis nėjo iš galvos ta naktis, kai mačiau jį

persirengusį moteriškais drabužiais. Mudviem besišnekant, nelabai apie ką kitą ir bepajėgiau galvoti: atrodė, lyg kažkas sėdi prie jo ir tik laukia progos įsiterpti į mūsų pokalbį. Juk yra tokia teorija, kad pirmoji žmogiška būtybė buvusi dvilytė, tad gal žvelgdamas į Danielių mačiau ne ką kitą, o troškimą vėl grįžti į pradinę pasaulio būklę?

– Eisiu, atnešiu tau ko išgerti, – teištariau.

Nuėjau į virtuvę ir kone nudžiugau, išvydęs šviečiančias lėkštes, blizgančius peilius, lentynas, tvarkingai prikrautas maisto. Tiesą pasakius, nė neprisimenu, kad būčiau viską taip tvarkingai sudėjęs į vietas, ar kad būčiau taip stropiai nublizginęs stalo įrankius. O kur tas vynas ir viskis? Buteliai padėti kitur, taigi gerokai užgaišau, kol suradau juos sustatytus spintutėje po kriaukle. Aš darausi vis labiau išsiblaškęs, tariau ir gerokai pats sau žnybtelėjau, prieš sugrįždamas pas Danielių.

– Kad man tokią aistrą kaip tavo, – pasakiau aš, įpildamas jam jo įprastinio viskio.

– Betgi tu turi. Tu turi aistrą praeičiai apskritai. Tu turi aistrą darbui.

– O dabar dar pasakysi, kad aš stengiuosi nuo savęs pabėgti. Arba kad aš vengiu dabarties.

Jis nieko nepasakė ir ėmėsi tyrinėti savo moteriškai išpuoselėtus rankų nagus.

– Na, gal tu ir teisus, aš negaliu pakęsti žiūrėti pats į save. Arba žvilgtelėti į savo vidų. Aš tikrai nemanau, kad ten esama kažko, išskyrus erdvę, iš kurios kartkarčiais išsiveržia keli žodžiai. Ir galbūt todėl aš niekad ir nematau kitų žmonių tokių, kokie jie yra. Aš niekad ir savęs gerai neįžvelgiau.

– Man atrodo, kad tai dar įdomiau. – Jis pakilo nuo kėdės, priėjo prie sienos ir smiliumi perbraukė per siaurą joje žiojėjusį plyšelį. – Aš įtariu, kad tu, net nesuvokdamas, save iš naujo išradinėji. Tarsi stengtumeisi susikurti naują šeimą. Naują palikimą. Ir taip tu pamiršai savo praeitį.

Aš atsakiau daug pikčiau, nei ketinau.

– Na, o tu? Ką tu prisimeni?

– O, aš prisimenu viską. Prisimenu, kaip sėdžiu vežimėlyje, prisimenu, kaip žengiu pirmuosius žingsnius, prisimenu, kaip slepiuosi po valgomojo stalu.

Jis pastebėjo nuostabos išraišką mano veide.

– Taip, bet tai nėra taip jau neįprasta, kaip pats žinai, – jisai patylėjo, ir aš vėl pajutau tą moterį, kuria jis buvo tapęs, kai apsivilko raudoną suknelę ir užsimaukšlino blondinės peruką. – Ir man atrodo, kad nuo tų laikų nieko nėra absoliučiai nepakitusio.

– Tai tu norėtum vėl būti vaiku?

– O kas nenorėtų? Tikriausiai tik tu? – Jis gėrė savo viskį labai jau greitai. – Ar tu prisimeni tą tiltą, kurį esi matęs virš Temzės?

– Žinoma.

– Paklausyk mano teorijos apie tai. Žinoma, netikiu, kad tu trokštum ją išgirsti, – jo įprastas skeptiškas, dažniausiai net pasipūtėliškas tonas tą akimirką pasikeitė.

– Ar ta teorija kaip nors susijusi su moravijais ar kaip ten juos?

Jis dėjosi mane ignoruojąs.

– Man atrodo, kad laikas gali būti tokia pat reali substancija kaip ugnis arba vanduo. Jis gali keisti pavidalą. Jis gali judėti ir keisti padėtį. Ar supranti, kur aš lenkiu?

– Nelabai.

– Toks buvo tavo tas tiltas. Sustojusio laiko dalis.

Jis įsipylė dar.

– Ar tu kada domėjaisi, kodėl čia taip savotiška?

– Tai pastebėjai ir tu?

– Todėl, kad visas laikas sutekėjo čia, į šį namą, o už jo visai laiko neliko. Tu laikai visą laiką šiame name.

Aš taip nustebau, kad nežinojau, nė ką pasakyti.

– Be to, štai kita teorija. Esama kitų dimensijų, kur laikas gali keliauti atgal.

– Taigi aš pasibaigęs prieš prasidėdamas?

– Ar tai neprimena dainos pavadinimo?

– Tokios nepamenu. – Mes žiūrėjome vienas į kitą kažko laukdami, ir supratau turįs pasakyti. – Aš mačiau tave tada naktį, Danieliau.

– Nesuprantu, ką tu turi galvoje.

– Aš mačiau tave Šarlotės gatvėje.

Akimirką jis labai kietai spaudė ranka kėdės kraštą.

– Aš galiu pateikti tau labai gerą teorinį paaiškinimą, – pasakė jis. – Ten buvo tokia grupelė radikalų, persirenginėjimu protestuojančių prieš Senąjį Pagedimą. Tai labai sena tradicija.

Aš žiūrėjau į jį nustebęs, paskui ėmiau kvatotis.

– Man malonu, kad tu įžvelgi juokingąją pusę, – kalbėjo jis toliau, bet mano žvilgsnio vengė, o spoksojo į savo gėrimą. – Asmenybė – nepaprastai keistas dalykas, Meti, ir aš net nesiimčiau jos aiškinti. Sakiau tau, kad nepaprastai domėjausi savimi, tačiau rakto į tą paslaptį man iki šiol dar nepavyko rasti. Bent jau ta prasme mudu iš tiesų panašūs. Seniau niekas apie tokius dalykus nė nesusimąstydavo, tikriausiai todėl, kad žmonės manėsi tiesiog priklausą tvarkingai visatai...

– O ne. Žmonės visais laikais apie tai galvodavo.

–... bet mes taip susipainioję. Tai ar nederėtų sugrįžti prie kurių nors senųjų teorijų? Prie tos apie sielos ir kūno vienybę? Arba apie keturis temperamentą lemiančius skysčius?

– Taip, bet jos taip nieko ir nedavė.

– Ir dar kaip davė. Viskas naudinga savo laiku. Gal tu manai, kad viduramžių daktarai išgydydavo mirkydami juodoje melancholijos tulžyje baltą salietrą?.. Juk mums toks jų gydymas ne daugiau padėtų negu jiems mūsų šiuolaikiniai vaistai, tačiau tuo metu jie juk pagydydavo. Šį faktą privalai įsidėmėti. Aišku, kai kas sako, kad tos priemonės padėtų ir dabar. – Jis beveik nebekreipė į mane jokio dėmesio ir žvelgė tarsi į kažką kambario kampe. – Man atrodo, kad kaip tik dėl to tokia daugybė žmonių ir domisi magija. Seksualine magija.

– Kuo?

Jis kurį laiką atrodė sumišęs, netgi neatviras.

– Nieko. Aš tik vis dar galvoju apie savo tą pomėgį, na tai, ką tu matei. Aš niekuomet to iki galo nesupratau. Kartais tarsi savyje kasinėju kažkokį prasmegusį miestą. Ar supranti, ką turiu galvoje?

Jis pakilo nuo kėdės ir ėmė žingsniuoti aplink mane.

– Kodėl viskas turi būti taip slapta, taip giliai užkasta? Viskas lyg tas užmūrytas langas viršuje.

Jisai stabtelėjo.

– Aš įsitikinęs, kad ir čia turėtų būti toks langas, ar ne? – Jis vėl ėmė vaikščioti po kambarį, susijaudinęs dar labiau negu pirma. – Mes manome, jog turi būti kažkokia slapta mūsų dalis, nulieta iš aukso. Kuri nerūdija, nesuyra. Ar tu žinai tą citatą? Tačiau, net jeigu ją ir rastumėm, tikriausiai ji būtų iš kvailių aukso. – Jis priėjo prie vienos iš senųjų kambario sienų ir smulkia savo rankute perbėgo per margaspalvį akmens paviršių. – Kai aš persirengiu, tikriausiai atrodau kaip kvailys. Tačiau tai neatskiriama mano dalis. Persirenginėjimas teikia man keisčiausią malonumą. Tai kaip seksas, tik be sekso. Aš pats to visai nesuprantu.

Nebenorėjau daugiau nieko girdėti apie jo slaptąjį gyvenimą ir pamėginau nukreipti jo mintis kita linkme.

– Ar tiesa tai, ką tu pasakei apie radikalus?

Jis atsisuko ir pasižiūrėjo.

– O taip, Londonas suformuoja keistus papročius. Aštuonioliktame amžiuje grupelė mardžorų, kaip jie patys save vadino, ėmė Taiberne padeginėti ir supleškino kartuves. Štai kodėl egzekucijos buvo perkeltos į Njūgeitą. – Jis nusišypsojo ir vėl atsisėdo ant kėdės. – Deja, aš kur kas nuolankesnis.

Jutau, kad iki galo jis neišsiduoda, bet, kaip jau sakiau, nenorėjau per daug gilintis, kas jį apsėdo; tai būtų per daug skausminga, išties nepakeliama. Jis pajuto, kad aš nervinuosi, ir numojo ranka, užbaigdamas šią temą.

– Na, – tarė jis, – tikrose vaiduoklių istorijose visuomet tyrinėjama seno namo pastogė.

– Bet čia nėra pastogės.

– Och. Na, o rūsys?

– Rūsį aš jau ištyriau.

– Tiesa. Na, o kambarys po laiptais?

– Tokio nėra.

– Na, kokią spintą tai jau tikrai rasi.

Mes išėjome į koridorių ir ten, kaip jis ir numatė, tiesiog po laiptais, pamatėme kažkokią pertvarėlę. Nė nebuvau dar pastebė-

jęs šone kabliuko, o Danielius priklaupė ir beregint jį atkabino. Atrodė taip, lyg jam nereikėjo jo nė ieškoti.

– Iš kur tu žinojai, kad čia turi būti kabliukas? – paklausiau.

– Po laiptais visuomet būna spintų. Ką, gal neskaitei Ledi Sintijos Askvit?

Tačiau aš supratau, kad jis puikiai pažįsta šį namą!

– O, – prabilo jis vėl, dar greičiau. – Vamzdžiai! Kažin, ar tau vanduo ateina ne iš senojo Intako? Tai paaiškintų tavo elgesį.

– Kokį elgesį?

– Ei, o kas čia? – jis nelengvai ištraukė medinę dėžę, uždengtą juodu skuduru. Net nusisukau, kol jis ją atidarė.

– Žaisliukai, – ištarė jis, – vaiko žaisliukai.

Aš užsimerkiau. O kai po akimirkos atsigręžiau, jis jau buvo išėmęs kartoninę žuvelę su pritvirtintu prie jos mažulyčiu kabliuku; dar dėžėje buvo užsimaunama ant rankos lėlė ir vilkelis. Aš paėmiau mažą knygelę. Jos puslapiai buvo iš blizgančio audinio.

– Šitą aš prisimenu, – pasakiau, žiūrėdamas į raidę „D“, ant kurios ropštėsi nupaišytas vaikiūkštis.

– Ką?

– Dabar prisiminiau šį tą iš savo vaikystės. Čia mano žaislai. Bet kaip jie atsidūrė šiame name?

Tą akimirką nuaidėjo triukšmingas beldimas į laukujas duris, ir mudu taip krūptelėjom, jog stvėrėmės vienas už kito.

– Metai! Metai Palmeri! Kur mano sūnelis?

Tai mano motušė šaukė pro durų plyšį laiškams, ir aš sutrikęs greitai subraukiau žaislus atgal į spintą ir uždariau: nenorėjau, kad ji pamatytų juos mano rankose. Danielius atsistojo ir išrodė nepaaiškinamai susinervinęs, kai žengiau prie durų; motina atkišo man skruostą bučiniui, ir nuo jos odos man vėl padvelkė Šanel. Taip, tie patys kvepalai, kuriais ji kvėpindavosi, kai dar buvau vaikas.

– Meilužis ieško, kur įsprausti automobilį, – pasakė ji, – bet, ko gero, niekur jam čia nepavyks.

Aš pristačiau jai Danielių, ji pažvelgė į jį su keisčiausia smalsumo ir nepalankumo išraiška veide.

– Ar nesu tavęs mačiusi anksčiau? – paklausė ji Danieliaus.

– Bent aš neprisimenu.

– Bet tu man kažkodėl pažįstamas. – Ji atrodė nustebusi. – Tuojau prisiminsiu.

Staiga priemenėje pasirodė Džefrėjus, ir Danielius, pasinaudojęs laikina sumaištimi, tučtuojau išgaravo. Vėl jis išrodė sutrikęs, o mano motina palydėjo jį niauriu žvilgsniu. Tuomet aš atkreipiau dėmesį į tai, kokia ji susenus. Ji buvo sulysus, o jos dešinė ranka nežymiai virpėjo.

– Na, tai dabar aprodyk mudviem su meilužiu čia viską.

Aš priėjau prie durų ir žiūrėjau, kaip Danielius atidaro vartelius ir neatsigręždamas tolsta Apsiausto skersgatviu. Man dingtelėjo apeiti namą iš kitos pusės: žvilgtelėjau aukštyn ir išvydau, kad paskutiniojo aukšto vienas langas užmūrytas plytomis. Jis tiesiog žinojo, kaip ir apie tą spintą po laiptais. Dabar neabejojau, kad jis pažįstą šį namą. Galbūt netgi tyčia atvedė mane prie mano senų žaisliukų. Bet argi įmanoma? Iš kur jis galėjo viską žinoti?

– Niekuomet nesupratau to tavo tėvo, – ištarė motina, kai grįžau į priemenę. – Lindėti tokioj baisenybėj! – Ji nuėjo į kambarį pirmame aukšte taip laisvai, tarsi pati būtų buvus čia šeimininkė. – Tikriausiai jam šios lindynės reikėjo visokiems reikaliukams „iš šalies“.

– Man neatrodo, mama, kad tai tam tinkamiausias namas.

– O tu iš kur žinai?

Tokiomis akimirkomis pajusdavau iš pačių jos esybės gelmių besiveržiantį priešiškumą tėvui ir net man; tarsi ji būtų nukentėjusi nuo kažkokio mūsų bendro keršto ar smurto.

– Et, tiek to. Kurgi dingo meilužis? – apsisukau aplinkui. Džefrėjus buvo išgaravęs. Rodės, niekas šiame name nenustygsta vietoje.

– Tiesiog žvalgausi, – paaiškino jis. Džefrėjus buvo užlipęs laiptais aukštyn be mūsų ir papiktino mane savo nesivaržymu mano tėvo name. – Tu gausi už jį gražius pinigus.

– Nesirengiu jo parduoti. Aš ketinu čia gyventi.

Man patiko taip tiesmukiškai pranešti jiems tokį savo ketinimą ir netgi džiūgavau išvydęs siaubą motinos veide.

– Betgi Ylinge namo neparduosi? – tuoj pat paklausė ji.

Tyčia kiek dvejojau, nenorėdamas per greitai jos nuraminti.

– Žinoma, ne. Jis jūsų.

– Tai geras berniukas. – Ji, atrodė, lengviau atsikvėpė ir išsitraukė iš rankinuko veidrodėlį; pasižiūrėjusi į save, nusibraukė nuo veido pudros miltelių. Mačiau juos byrančius ant senų akmeninių grindų. – Taip, mano branguti, tu geresnis žmogus už savo tėvą. Taip, aš tą pripažįstu.

Norėjau paklausti jos apie tuos žaisliukus, kuriuos ką tik radau, bet negalėjau prisiversti dar kartą prabilti jai apie savo vaikystę.

– Na, tai ar tu man parodysi namą?

Viskas klostėsi gerai, kol nepasiekėme viršutinio aukšto.

– Kiek čia dulkių! – tarė ji. – Tavo tėvui būdinga. – Ji mostelėjo ranka priešais save, tarsi baidydama musę ar vapsvą, bet aš nieko neįžiūrėjau.

Nulipome į kitą aukštą, ir nustebau išvydęs, jog mano miegamajame dulkių nėra visiškai. Lyg kas būtų viską švariai iššluostęs mano atvykimui. Džefrėjus, nežinodamas, ko čia nusitvėrus, prisiėmė inspektoriaus pareigas ir stropiai tapšnojo per sienas bei tyrinėjo lubas. Mano motinai visa tai, rodos, patiko: tarsi namas, o kartu ir tėvas, būtų stoję prieš ilgai atidėliotą teismą.

– Kas čia buvo? – paklausė ji.

– Kas?

– Man pasirodė, kad aš kažką pamačiau, – parodė ji labai keistai kažkur į sieną po mano miegamojo langu.

– Tikriausiai musė, – pasakiau aš, – vasarinė musė.

Bet kai nulipome į pirmąjį aukštą, ji vėl šoko atgal iš siaubo.

– Vėl ką tik kažkas judėjo. – Ji žiūrėjo į kažką koridoriuje priešais rūsio duris. – Ar matėt? Tarsi kažkokia būtybė. Kažkoks padarėlis.

Džefrėjus nusijuokė.

– Senutės akys. Tokiame amžiuje jose plūduriuoja visokie galai.

Motina žvelgė į mane priekaištingai, tarsi aš būčiau atsakingas už tai, kad ją klaidina jos pačios regėjimas.

– Na, eime, – pareiškė ji, – užbaikime didžiąją apžiūrą.

Prie rūsio aš artinausi neramus, nudiegtas išgąsčio, kad motina bus išvydus pelę, o gal net ir žiurkę. Visu garsumu paklebenau rankeną, tada atvėriau duris.

– Na, lipk žemyn, – pakviečiau aš ją. – Čia taipgi yra buvus viena iš tamsiųjų pasaulio vietų.

Nė nežinau, kodėl taip pasakiau: ji dar įstengė nusijuokti, bet, prisipažinsiu, man net saldu pasidarė nuo to, koks siaubas perbėgo jos veidu. Ji nulipo paskui mane žemyn ir, kai pasiekė paskutinį laiptelį ir atsistojo ant rūsio grindų, žvalgėsi persigandus.

– Čia tikrai kažkas yra, – pasakė ji. – Tarsi kažkas būtų man akies kamputyje, tačiau... ne mano akyje! Tai kažkur čia. – Ir tada, šiurkščiai prasisprausdusi pro Džefrėjų, šoko lipti aukštyn.

Jis atsigręžė į ją nustebęs.

– Neatpažįstu jūsų mamytės, – tarė man.

Aš parodžiau jam rūsį, dėstydamas Danieliaus teoriją, kad kažkada čia buvęs pirmas namo aukštas, kad palengva nugrimzdęs į žemę. Jis tuo nepaprastai susidomėjo ir nuėjo pasižiūrėti į ženklus virš užmūrytų durų.

– Juos paliko ne matininkas. Jie apskritai nieko nereiškia.

Staiga aš pasijutau neapsakomai pavargęs ir jau apsisukau eiti. Nenoromis jis nusekė paskui mane į viršų, laiptais į koridorių, ir čia radome motiną, sėdinčią ant laiptų.

– Ką tau sakė meilužis? – Ji stengėsi balsą nutaisyti nerūpestingą, bet jai nepavyko. Jos veidas įgavo išraišką, kokios dar nebuvau matęs – susirūpinimo ir kerštingumo.

– Aš pateikiau matininko įvertinimus.

– Tavim dėtas, nekalbėčiau su juo daug apie vertinimus. – Ji braukėsi kažin ką nuo rankovės, žvelgdama su pasišlykštėjimu. – Tai gali išgąsdinti sūnelį. – Dabar ji įsmeigė žvilgsnį į mane, vis su ta pačia išraiška. – Sako, kad vabalai klesti nešvarumuose. Ar todėl jų čia taip daug? Ne namas, o purvynė. Jam kažkas atsitiko, ar ne? Dvokia kažkokiais nešvarumais ir šūdu, ar ne? Aš užuodžiu čia tavo tėvą.

Lipau prie jos laiptais, ketindamas padėti atsikelti, bet ji stūmėsi nuo manęs, ištiesusi rankas.

– Tu irgi juo smirdi, – pasakė ji. – Smirdėjai visada. – Dabar ji atsistojo ir pervėrė mane tokiu įniršusiu žvilgsniu, kad pamaniau – trenks. Aš prisidengiau ranka veidą, ir ji nusijuokė.

– Nesijaudink, – tarė ji. – Tavo tėtušis vis dar rūpinasi tavimi, ar ne? – Ji nulipo žemyn prie Džefrėjaus, o jis paėmė ją už rankos ir švelniai išvedė iš namo, netaręs nė žodžio.

Aš buvau taip sukrėstas, jog nuėjau į savo kambarį ir atsiguliau ant lovos, nebematydamas nieko aplinkui. Iš kur tas motinos įsiūtis ir proto aptemimas? Priėjau prie lango; juodu stovėjo Apsiausto skersgatvio gale; Džefrėjus laikė ją apkabinęs per liemenį; jie tyliai šnekučiavosi, žvilgčiodami į mano namą, tarsi ko išsigandę.

Tučtuojau įlindau į vonią ir švariai nusišveičiau, pasibrūžindamas senovišku šepečiu, kurį ten radau. Paskui gulėjau vandenyje tarsi lovoj, tačiau viršum manęs prisirinko tiek tirštos miglos ir garų, kad jaučiausi lyg matinio stiklo vamzdelyje, vandeniui kliokiant man per veidą, rankas ir kojas. Taip, tai buvo sapnas, nes ištiesęs ranką paliečiau stiklą savo dar nesusiformavusiais pirštais. Su didžiausiomis pastangomis atsikėliau, ir mane užsmaugė dar košmariškesnė nuojauta: o ką, jei motina kaip tik ir išvydo tokią kaip aš dabar būtybę? O ką, jeigu ją įsiutino kažkas tikrai buvęs rūsyje? Atsargiai išlipau iš vonios ir apsisukau rankšluosčiu, kuo atsargiausiai, lyg žengčiau dabar jau į kitokį sapną.

Kitą rytą išsiruošiau į Kanclerio skersgatvyje esantį Nacionalinį Archyvų Centrą. Aš dažnokai dirbdavau tame tamsiame pastate, stūkstančiame prieš „Karnako butus nuomai", ir dažnokai jis mane nuramindavo: pažįstamas paslaptingas aidas, šiltas apšvietimas, slopūs garsai, subraižyti stalai – visa tai mane tarsi saugojo ir leido atsigręžti į savo esmę. Dauguma senų parapijų registracijos knygų ir mokesčių registrų dabar čia saugoma mikroplėvelėse, bet man kur kas labiau patinka vartyti didžiules knygas, kurios sukrautos Blero salėje. Bibliotekininkės mane jau puikiai pažįsta ir leidžia man laisvai vaikštinėti tarp lentynų. Po gerokai užtrukusių paieškų aptikau tris oda įrištus tomus su Klerkenvelio šv. Jokūbo parapijos šešiolikto amžiaus įrašais. Vos nusikėliau juos nuo lentynų. Laikomi rankose jie dvelkė dulkėmis ir solidžiu amžiumi. Tarsi nuo lentynos būčiau kėlęs palaikus, įvyniotus į drobules. Ir iš tiesų, būtent palaikų sąrašus aš ir kilnojau – pavardės, parašai, seniai mirusieji tvarkingai surikiuoti eilėmis, vienas ant kito,

kaip tikriausiai buvo laidojami ir po žeme. Dabar aš jau pripratęs prie šešiolikto amžiaus rankraščio, tačiau visgi keblu buvo išnarplioti kai kuriuos žodžius, iškeverzotus rašalu ir dabar jau išblukusius iki šviesiausio rudumo.

Man už nugaros prasivėrė durys, ir išgirdau kažką atžingsniuojantį. Aš neatsisukau, tik laukiau.

– Leiskite papasakoti jums įdomią istoriją, ponas Palmeri, – suskambo puikiai pažįstamas Margaritos Lukas balsas.

Ji buvo archyvo darbuotoja, Blero salės prižiūrėtoja; liesa, kone vienų griaučių moteriškaitė, pratusi vilktis neįtikėtinai ryškių spalvų drabužiais. Be to, ji turėjo įprotį kalbėti apie pačius neįtikimiausius dalykus – greičiausiai todėl, įtariau aš, kad jai trūko pasitikėjimo savimi. Ji išsisukdavo nuo banalaus aplinkinių dėmesingumo, kaskart kuo nors nustebindama.

– Ar kartais jūs neskaitėte Svedenborgo?

Aš atsisukau ir pasistengiau išspausti šypseną.

– Turbūt ne. Ne.

Mano rankos taip ir liko gulėti ant pergamente surašyto dokumento. Pirštais jutau jo šiurkštumą, tarsi žemė būtų sukepusi šiuolaikinio miesto karštyje.

– O, neskaitėte? Aš kaip tik jo gerbėja. Pasinerkite į „Dangų ir pragarą“ – ten viskas paaiškinta. Bet štai ką aš noriu pasakyti, ponas Palmeri.

Ji apėjo mano rašomąjį stalą iš šono, ir pamačiau, kad ji vilki purpurinį dviejų dalių drabužį, o savo laibą kakliuką yra laisvai apsisukusi ryškiai žydru šalikėliu.

– Svedenborgas mums sako, kad po mirties žmogus yra paimamas į tą bendruomenę, kurioje yra jo meilė.

Nesupratau, ką ji norėjo pasakyti, ir taip nekantravau tęsti savo darbą, jog, daug nemąstęs, vėl įsistebeilijau į vardus senuosiuose parapijos užrašuose. Bet ji, atrodo, nepastebėjo.

– Jisai sako, kad kiekvienas iš mūsų keliaujame į tokius namus, į tokią šeimą, – ne į tokią, kokią turėjome šioje žemėje, visai ne, – bet į tokius namus ir tokią šeimą, kuri atitinka mums viešpataujančias aistras. Visai tai, ko troškome žemėje, mes rasime po mirties.

Ji staiga nutilo, ir nė nežinojau, ką pasakyti.

– Keistas sutapimas, – tariau aš. – Kaip tik ir ieškau namų ir šeimos.

Akimirką ji žiūrėjo į knygą.

– Tuomet, ponas Palmeri, siūlyčiau jums visų pirma žiūrėti maršalkos įrašus. Juos rasite gale.

Puslapiai buvo tikrai sunkūs, ir, juos beversdamas, metus po metų, aš tarsi atvožinėjau karstus; man staigiai atidengiant kitą puslapį, šviesoje sumirgėdavo vis kiti mirusiųjų vardai.

– Matot, su tuo yra susijusi keista istorija. – Margarita Lukas tebestovėjo prie manęs. – Pas mus į Blero salę dažnai ateidavo toks jaunuolis. Ar nesat jo matęs? Toks nedidukas, kresnokas. Labai skurdžiai apsirengęs. Vadinosi Denas Beris.

Aš papurčiau galvą.

– Jis darydavo, ką ir jūs dabar darote. Naršydavo registracijos tomus, maršalkų įrašų knygas. Iš pradžių pamaniau, kad jis tyrinėtojas, bet paskui paaiškėjo, kad jo susidomėjimas asmeninio pobūdžio. Jis turėdavo nedidelį sąsiuvinėlį, ir matydavau, kaip užsirašinėja kai kuriuos vardus. Jis man paaiškino, jog tai esą jo protėviai. Bet protėviai ne ta prasme, apie kokią mudu pirmiausia pamanytumėm.

Aš lioviausi vertęs puslapius ir pasižiūrėjau į ją.

– Jis tikino, kad tuos vardus išgirdęs per sapną.

– Tokiōs klaidōs, – pasakiau aš, – tyrinėtojas niekuomet nepadarytų.

– Matote, aš ne iš tų, kurie lengvai patiki beprotybėmis, ponas Palmeri. Nors ir tikiu, kad kartais žmonės gali trumpam prarasti savo įprastinę asmenybę, visgi ne daugiau. Jie paprasčiausiai grįžta į praeitį. Taigi tas Denas Beris buvo įsitikinęs, jog tie vardai priklausė jo tikrosios šeimos nariams.

Aš vis dar laikiau ranką ant senovinio vardyno, užrietęs pirštais puslapio kampą.

– Iš kur jis žinojo?

– Nežinau kaip, bet tie žmonės buvę jam artimi. Jie jausdavę tai, ką jausdavo ir jis. Mąstę taip, kaip ir jis. Gal jie net panašiai ir atrodė, nors nepamenu, ar Denas man taip sakė.

Aš stebėjausi, kad ji leisdavo tam jaunuoliui netrukdomai vaikš-

tinėti po archyvus, tačiau jau pajutau tai, ką turėjo jausti ir ji, – kad tas ieškojimas kažkuo buvo nuostabus.

– Jo sąraše buvo dešimt ar dvylika asmenų. Jis tiksliai nežinojo, kuris iš kurio istorinio laikotarpio, bet šioje srityje aš galėjau jam šiek tiek padėti. Kurgi kitur ieškoti Refo Kytelėjaus, jei ne šešioliktame amžiuje?

– Bet ką jis tikėjosi išsiaiškinti? Net jei ir būtų užtikęs kai kurias pavardes...

– Matote, čia ir įdomiausia. Jis buvo įsitikinęs, kad jie visi gyveno toje pačioje Londono vietoje. Jis atėjo čia įsitikinęs, kad skirtingais laikotarpiais jie visi gyvenę toje pačioje gatvėje, o gal net ir tame pačiame name.

– Na ir?

– Na ir netrukus jis išnyko.

– Aišku.

– O man – ne. Štai kas svarbiausia. Tuomet buvo penktadienio popietė, prieš kokius tris mėnesius, kai jis pasirodė kaip niekad susijaudinęs. Prieš savaitę buvo suradęs vieną iš tų pavardžių 1708 metų parapijos registracijų knygoje. Jam atrodė, jog netrukus suras ir dar vieną. Jis norėjo atrasti sąsają.

Ji įsitvėrė kėdės ir, nors kambaryje daugiau nieko nebuvo, ėmė kalbėti pašnibždom.

– Kaip tik tą rytą man teko konsultuoti lankytojus, kaip naudotis Keijo „Vadovu į ankstyvąsias parapijų metrikas“. Žinote, nemaža nusivylimo teikiantis darbas. Ir išgirdau, kaip Denas suriko. Pamaniau, kad jam kas negero, bet jis tuoj pat pripuolė prie manęs. „Aš radau jį! – sušuko, – aš tuoj grįšiu!“ Na, jūs juk žinote, kad aš nemėgstu įkyrėti skaitytojams. – Linktelėjau galva. – Aš net nežvilgtelėjau į jo rašomąjį stalą, kol neatėjo metas uždaryti skyrių. Iš tiesų nebuvo ten į ką nė žiūrėti, ant stalo gulėjo tik devyniolikto amžiaus mokesčių knyga iš Stouk Njūvingtono. Bet iš to susijaudinimo jis buvo palikęs savo krepšį, taigi, be abejo, laukiau, kad grįš. Bet taip ir nesugrįžo. Jis nebesugrįžo visai. – Ji savo šalikėlį suko ir suko pirštais, kol jis nepradėjo grėsmingai veržti jai kaklą.

– Ar norite pamatyti jo krepšį?

Sunku buvo atsisakyti, tad nusekiau paskui ją į Blero salės galą, kur buvo jos kambarėlis; jis buvo užkrautas senomis ir naujomis knygomis, ir pastebėjau „Vogue" žurnalo numerį, kyšantį iš po Jango „Pilno XVIII amžiaus dvarų sąrašo".

– Laikau jį čia, – pasakė ji, atidarė rašomojo stalo stalčių ir ištraukė nenusakomos rūšies kuprinę, ant kurios raudonu rašalu buvo iškeverzota „Denas Beris".

– Aš negaliu įrodyti, – tęsė ji, – bet man atrodo, kad jam kažkas atsitiko. Rašiau laišką tuo adresu, kurį jis paliko skaitytojo kortelėje, bet laiškas grįžo neatplėštas. Gyveno jis bendrabutyje. Aš ten apsilankiau. Luktelėkite.

Ji tarsi ketino šokti pro langą. Atlapojo jį labai plačiai ir tiesiog pavojingai persisvėrė virš Kanclerio skersgatvio. Kai jau dvejojau, ar nepulti jos gelbėti, išvydau baltų dūmų debesėlį, kylantį pro jos dešinį petį. Ji rūkė pastate, kur rūkyti buvo uždrausta, o pro kokio penkto aukšto langą išsikišusi moteriškė tikrai galėjo atkreipti kieno nors dėmesį. Kilstelėjau Deno Berio kuprinę, lyg kokią mirusią būtybę. Visgi buvo šioje istorijoje kažko labai jaudinančio, taigi supratau, kodėl Margaritą Lukas ji taip sukrėtė. Susitikti su tais, kurie buvo iki tavęs, svajoti apie namus, o paskui išnykti...

Ji stryktelėjo atgal į kambarį taip netikėtai, kad aš net krūptelėjau.

– Nežinau, kodėl aš ją saugau, – paėmė ji iš manęs kuprinę, – juk dabar jam jau jos nebereikia.

Rodės, neliko daugiau ką pridurti, tad aš grįžau prie savo rašomojo stalo, prie senovinės knygos. Maršalkos registracijų knyga, kaip man ir derėjo žinoti, teikė pačių tiesiausių įrodymų; čia buvo suregistruoti mokesčiai bažnyčiai, kuriuos mokėjo Klerkenvelio šv. Jokūbo parapija, anksčiau buvęs Šv. Marijos moterų vienuolynas, ir savo tyrinėjimų pradžiai aš pasirinkau laikotarpį nuo 1560 iki 1570 metų. Įrašus buvo nesunku iššifruoti, visų pirma dėl to, kad, kaip atrodė, senojo vienuolyno vietoje tebūta vos kelių privačių asmenų namų; tuomet aš ir išvydau tai. Mokesčių sąraše buvo paminėtas „Apsiausto namas", esąs „už vienuolyno koply-

čios". Atsiverčiau 1563 metus ir šalia namo pavadinimo liniuote nubrėžtame stulpelyje pamačiau įrašyta: „Džono Di sąskaita, metinis dešimtinis mokestis".

Iš krūtinės man išsprūdo triumfo šūksnis (dabar man įdomu, ar taip sušuko ir Denas Beris, padaręs savo didįjį atradimą). Apsiausto namas už koplyčios aiškiai buvo mano namas šešiolikto amžiaus Apsiausto skersgatvyje! Jo savininko vardas taip pat pasirodė man pažįstamas, nors tą akimirką, nustebęs ir susijaudinęs dėl savo atradimo, aš neįstengiau prisiminti, iš kur būtent tą vardą žinau.

Margarita Lukas vėl priėjo man iš už nugaros.

– Kai išgirdau, kaip šaukiat, – pasakė ji, – taip ir pamaniau, kad kažką suradote.

– Aš radau namą, radau ir jo šeimininką.

Ji ištyrė puslapį su įprastu aršiu entuziazmu.

– O, ši pavardė man žinoma. Džonas Di.

– Ji žinoma ir man, bet...

– Man nemalonu jums sakyti, ponas Palmeri. – Ji šypsojosi kuo keisčiausia šypsena. – Ankstesnysis jūsų namo šeimininkas buvo juodasis magas.

Špitolė

Pakeliui į Aksbridžą, netoli šv. Žileso Laukų, yra toks senas apgriuvęs vienuolynas, kuris šiais laikais paverstas špitole. Aš jojau ten šeštadienį priešpiet, Holborno ir Plačiosios Šv. Žileso bažnyčios keliu, gavęs žinią, jog mano tėvas mirtinai serga. Kelionė buvo neilga, bet maloni, per Raudonojo Liūto laukus ir keliu, kuris veda pro Sautamptono namą; tą žiemos rytą gyvulių iškvepiama šiluma kilo aukštyn baltu garu, ir kibirai su vandeniu, sukrauti prie Drurio vandens šulinio, atrodė, plėšte plėšė savo medinius lankus. Viskas pasaulyje buvo sklidina gyvasties, ir šaltyje aš daug geriau jaučiau, kaip pulsuoja mano paties kraujas. Jis – dvasingiausias iš visų skysčių, ir su ugninga gerąja dvasia aš užtraukiu dainelę: „Senas senis, kaulų pilnas maišas“.

Šv. Martyno špitolė, kadaise taip vadinęsis vienuolynas (gavęs tokį vardą dėl to, kad žvelgia tiesiai į šv. Martyno lauką), yra toks senas mūras, kad, neabejoju, statytas dar kurio nors iš pirmųjų Henrių laikais. Išlikusi vartų sarginė jau buvo begriūvanti ant kelio. Kai įjojau į vartų arką, į mane tvokstelėjo senų akmenų aromatas, apgaubė drėgmė, visai kitokia nei gaivus žiemos šaltis. Tarnas bėgte išbėgo manęs pasitikti. Jis vilkėjo jaučio odos berankovį, visą taukuotą, matyt, nuo byrėjusių jam iš barzdos valgytos mėsos liekanų.

– Pone, – pasakė jis, – Dieve duok jums gerą dieną. Ar smarkiai sušalote? Atrodo, ir sninga, ir šąla, tad užeikite į virtuvę. Eikite vidun, pone, sušilkite, kol aš pakviesiu šeimininką.

Jis nuvedė mane apirusia galerija į skliautuotą kambarį, kuriame linksmai žibėjo du židiniai, tačiau mano mintys vis grįžo prie

tos bestogės bažnyčios, vos už keleto jardų – nūnai tokios apleistos ir apgriuvusios, jog tiktų nebent Velniui mišioms laikyti.

Netrukus pasisveikinti su manimi atėjo prieglaudos šeimininkas, malonus žmogus, vardu Rolandas Holibendas.

– Tesaugo jus Dievas, Daktare Di, sveiki atvykę.

Jis gerai mane pažinojo, nes tik mūsų lordo Gravenaro dėka man pavyko čia įkurdinti savo tėvą. Mano tėvas anais laikais dirbo gerbiamojo lordo patikėtiniu Aktono dvaruose, ir man net akmuo nuo širdies nusirito, kai mielaširdingas lordas sutiko pasirūpinti tėvu varganoje jo senatvėje. Aš troškau ramybės ir patogumo, todėl man tiesiog šiurpą varydavo mintis, kad Klerkenvelio name kas žingsnis susidurčiau su tėvu. O kadangi visi kiti šeimos nariai jau buvo po žeme, tai man atrodė, jog geriausia parūpinti tėvui kampelį, kuriame jis niekam netrukdydamas galėtų ramiai laukti savo mirties.

– Jūsų tėvas labai silpnas, – pasakė man ponas Holibendas. – Jis neramus, jį krečia drebulys, kaip epušės lapelį.

– Na ką, – tepasakiau aš, – jei jis išeis pirmas, tai mes juk seksime jam įkandin.

– Kilni filosofija, pone, nors iš tiesų labai apgailestauju nieko linksmesnio jums pranešti negalėdamas.

– Už vieną malonumą tūkstančiai sopulių.

– Taip, gerai pasakyta, ir vėl gerai pasakyta. Ar man dabar jus pas jį nuvesti?

Jis nuvedė mane atgal per galeriją, kurioje dar matėsi irimo ir griuvėsių valymo pėdsakai, užvedė grubiais akmeniniais laiptais į ilgą kambarį su tokia gausybe piliorių, kad jis išrodė kaip kripta. Abiem pusėmis riogsojo lovos arba gultai, o ant jų visų voliojosi negalių iškankintos būtybės, bet ponas Holibendas žingsniavo tarp jų gana linksmai, sveikindamas gulinčius: „Lai duoda Dievas jums gerą rytojų!“ ir „Na, kaip šįryt gyvuojate?“ arba „Kas geresnio nuo vakarienės?“ Oras čia tvyrojo toks tvankus ir slogus, jog prisidengiau veidą nosine, o jis pastebėjęs šyptelėjo.

– Jūsų tėvas guli atskirai nuo kitų, – nuramino jis mane, – kaip pageidavo mano ponas Gravenaras.

Aš žingsniavau neatsilikdamas, kol pasiekėme mažytę kamaraitę ar kambarėlį, atskirtą nuo kitų įmantriai raižyta medine pertvara. Šios kamaros sienos buvo akmeninės, ir, be abejo, čia kažkada buvusi koplyčia.

Mano tėvas gulėjo lovoje, sunėręs rankas ant krūtinės, ir aš iškart pastebėjau ant jo kūno juodų ir raudonų dėmių, didesnių ir mažesnių, lyg užtėkštų rašalu.

Jisai smalsiai pasižiūrėjo į mane, bežengiantį prie jo lovos.

– Na, tai kaip jūsų sveikata nuo tada, kai lankiausi anąkart, tėve?

– Šiaip sau.

– Jūs atrodot vis geriau.

– Iš ko taip atrodo?

– Iš jūsų veido, jis toks įrausvėjęs.

– Tai jau ne. Mane ištiko kokie penki ar šeši drugio priepuoliai, todėl gerokai pasilpau ir visai praradau apetitą. Mano kūnas dar neatsigavo po paskutinio priepuolio, nes nieko nė į burną nepaėmiau.

– Na, jūs dar tvirtas vyras, Dievas duos jums gerą ir ilgą gyvenimą.

Jis vis dar žvelgė į mane susidomėjęs, paskui prašneko trūkčiojančiu balsu.

– Man atrodo, kad esu jus kažkur matęs, pone, tik nelabai prisimenu kur. Ar ne Londone?

– Taip, tiesa, aš iš Londono, nors gimiau kitur.

– Ar nepasirodysiu per drąsus, jei paklausiu jūsų vardo?

Akimirką man rodėsi, kad jis iš manęs tyčiojasi, bet jo žvilgsnis buvo toks sutrikęs, jog aš visgi susilaikiau jam neatsikirtęs.

– Man atrodo, kad vardą jūs žinote.

– Tikrai? Ir kaipgi jūs vadinatės?

– Vadinuosi įvairiai, tačiau mano tikrasis vardas yra Daktaras Di.

Aš pasitraukiau nuo jo lovos ir pamačiau, kad ponas Holibendas su neslepiamu susidomėjimu bei pasitenkinimu klauso mūsų pokalbio, tačiau, sugavęs mano žvilgsnį, nusilenkė ir išnyko. Paskui, o Dieve, koks jam ten už nugaros šmėstelėjo šešėlis? Suglu-

mau išvydęs tarsi kokio siaubingo nuo grindų pakilusio padaro snukį. Bet kai pažvelgiau vėl, suvokiau pamatęs nupieštą ant sienos gyvybės medį – nutapytą taip seniai (be abejo, čia gyvenusių vienuolių), bet nūnai jau vargiai beįžiūrimą ant sienos akmenų, su senoviniais aptrupėjusiais lapeliais ir gyvūnėliais, suaižėjusiais nuo dulkių ir viską ardančio laiko.

Tėvas šnibždėjo kažką, nepaisydamas, kad aš nusisukęs.

– Aš turiu aukso, pone... – jo balsas nutrūko, o liežuvis pliaukštelėjo burnoje tarsi skaičiuodamas skambančius skatikus. Aš ištempiau ausis, mat prisiminiau, jog lordas Gravenaras, seniui bebaigiant tarnystę, apdovanojo jį dvidešimčia aukso angelų; kaip ten su jais baigėsi, visai nežinojau.

– Be to, pone, aš dar turiu baltų pinigų, kaip ir aukso.

Jis mostelėjo, kad prie jo pasilenkčiau, ir sukuždėjo į ausį:

– Sudėjau pinigus į maišą, virvę sumezgiau tvirtu dvigubu mazgu, kad tik neatsirištų. Maišą aš pakasiau po pat siena, sena trupančia siena, tarp krūmų aksčiuotų šaknų. Pažiūrėkit, kaip susidraskiau pirštus.

– Jūsų sakiniai tokie painūs, kad neaišku, kur ta siena. Kur man ieškoti sienos, apie kurią kalbate?

– Ji turi pavadinimą... – mostelėjo jis ranka, tempdamas apklotą.

Aš paklausiau, ar jam nereikia plunksnos, rašalo ir popieriaus, bet jis tik papurtė galvą. Tada pasisiūliau pats užrašyti jo žodžius, bet jis ir vėl nieko tikro neatsakė.

– Paskubėkite, pone, – ištarė jis netrukus. – Atneškite man vandens rankoms nusimazgoti. Aš nesiprausiu upės vandeniu, nes jisai drumstas. Atneškite man šaltinio vandens. Paskubėkit.

Aš nuėjau už medinės pertvaros ir ten kampe radau dubenį ir ąsotį, tad pastvėriau nesvarstęs: mirtinai buvau persigandęs, kad tik nenutrūktų tėvo samprotavimų siūlas ir nelikčiau nežinioj. Užpyliau vandens ant jo drebančių rankų, nors, tiesą pasakius, tas vanduo buvo tikrai bjaurus. Lašai nusruveno jo liesais riešais, kai laikė juos atkišęs prieš šviesą, paskui jis išvertė delnus į mane ir prabilo vėl.

– Ar man praustis ir burną, pone?

– Prauskitės.

Bet jis tik palaižė vandenį nuo savo riešų, išspjovė į dubenį ir vėl ėmė man šnibždėti:

– Eikite, kol prieisite aukštą guobą, tada nuo jos dvidešimt žingsnių į priekį, tada pasisukit į kairę, eikite dar penkiolika žingsnių, o tada nuo ten dar penkis žingsnius į dešinę. Ten taip saulėta, pone, šviesa apžilpino man akis. Paimkite šią taftos skiautę ir laikykite priešais veidą, tai apsisaugosit nuo saulės.

Jis jau vėl buvo bepradedąs taukšti niekus, taigi suskubau jį nutraukti.

– Man atrodo, kad aš nelabai susigaudau. Aš nežinau, kur ta guoba.

– Ten labai drėgna, pone, bet auksas nerūdija.

– Taip sakoma. Bet ką gi dar derėtų žinoti?

– Ją vadina De La Pri siena, tik aš nesuprantu kodėl.

Ir tada aš išvydau tą sieną kaip ant delno savo mintyse: sena vienuolių atsiskyrėlių apirusi buveinė, vieniša riogsanti Aktono laukuose. Kai buvau vaikas, lakstydavau po tuos griuvėsius, svajodamas apie šlovingus praeities laikus ir svarstydamas apie visišką mirtingųjų sužlugimą. Visą tą laiką mano tėvas susidomėjęs nenuleido nuo manęs akių. Staiga jo veido išraiška persimainė.

– Lauk, jūs, Daktare Di! Šalin nuo manęs! Baikit savo maldas, baikit savo raudas! Ne, aš dar visai nesiruošiu po žeme! Gal jūs gviešiatės paveldėti mano visą gerą, dar nė nepaguldęs manęs į kapą?

Jisai atsisėdo lovoje ir persmeigė mane tokiu nuožmiu žvilgsniu, jog nusisukau į šoną, nesuvokdamas tokio staigaus pasikeitimo priežasties, ir įdūriau akis į gyvybės medį.

– Aš atvykau čia jūsų nuraminti, pone, – pasakiau aš.

– Jūs atvykote manęs apgaudinėti! Kuo jūs geresnis už kišenvagį, kuris slankioja tamsiais skersgatviais, ar už tą šundaktarį, kuris mala liežuviu per Baltramiejaus mugę?

– Aš atvykau iš pagarbos jums, tėve.

– Ką? Kokia čia pagarba? Iš sūnaus, kuris vos nepaleido vėjais viso mano gero, nepaliaujamai reikalaudamas pinigų, o paskui ėmė mūsų lenktis, apleido mus juodą negandos valandą?

Aš neatsakiau nieko.

– Ką, gal tu parodei akis, kai tavo broliai susirgo nuomariu ir kai mirė? Ar tu buvai man paguoda tada, kai numirė tavo motina, mano brangioji žmona? Ar ištiesei man paramos ranką senatvėje? Ne, tu ėjai tik savo keliu. Velnias tave vedė.

– Aš turiu dirbti savo darbą, tėve...

– Savo darbą! Tavo darbas tėra triukai ir pokštai! O jei kas nors daugiau, tai – paties pragaro darbas. Aš kėliau tave virš kitų savo sūnų, aš padariau, ką galėjau, kad tave išmokslinčiau, aš plūkiausi apsipylęs prakaitu kiekvieną mielą dieną, kad tik padėčiau tau išsimokslinti! Bet tu atsilyginai man puikybe ir tokiu goduliu, kokio iki šiol dar pasaulis nebuvo regėjęs.

– Aš nieko blogo nepadariau. Aš niekam nepakenkiau.

– Na, paneik, paneik viską, ką tu padarei. Paneik tai, kad tu manimi pasinaudojai ir mane apleidai, užmiršęs visus gamtos įstatymus, besivaikydamas turto ir garbės. O jei negali to paneigti, Džonai Di, tuomet prisipažink dėl visko ir apverk savo padarytą didžiąją skriaudą.

Jeigu jis taikėsi nukirpti mano skambiausias širdies stygas, tai aiškiai darbavosi ne tokiomis žirklėmis, bet tiek jau to, aš pamaloninau jį ir suvaidinau trivialią scenelę „atgailaujantis nusidėjėlis".

– Jei nuskriaudžiau, meldžiu atleidimo.

O tada pamėginau dar šį tą pridurti.

– Tačiau aš juk siekiau pažinimo ne vien dėl savęs, bet dėl pačios tiesos! Juk mano gyvenimas nėra mano paties rankose.

Jis tik nusijuokė.

– Kokia apgailėtina ta galia, kuria tu taip puikuojiesi! Tu užmiršai ir savo paties išmintį, iš tuštybės ir garbėtroškos tu apakai! Kokia pradžia, tokia pabaiga. Tu tapai apgavyste, melų įsikūnijimu. Na, tačiau ką gi, elkis kaip tinkamas! – jis dar pamėgino pasikelti ir krito išsekęs ant priegalvio. – Dabar nešdinkis. Dink!

Patenkintas, kad pagaliau galiu nuo jo pasitraukti, tesumurmėjau keletą žodžių:

– Niūrusis ir didžiai gerbiamas pone, aš bent nebūsiu niekinamas, o gyvenimo gale netapsiu pajuokos objektu. – Aš uždėjau ranką jam ant burnos ir užspjoviau. – Na, tai kaip?

Bet tą minutę jį vėl tarsi kas pamainė, jis vėl susitraukė, susigūžė gilyn į lovą.

– Leonardai, – kreipėsi jis, – ar kaštonai iškepė? Aš meldžiu tave supjaustyti tą sūrį. – Jis nuklejojo mintimis nežinia kur, o paskui jo žvilgsnis vėl grįžo prie manęs. – Meldžiu, neklausykite jo, pone, jis jus apgaus. – Paskui ranka iš visų jėgų belsdamas sau į krūtinę, jis tęsė: – Man atrodo, kad mudu šnekučiuojamės dviese, o gal čia vieno balso aidas? Ką jūs pasakėte, pone?

Jis dar kartą pavirto tokiu silpnu, apgailėtinu seniu, į kurį vos galėjau prisiversti žiūrėti. Ką man dabar su juo veikti, su šituo padaru, tysančiu ant lovos, ir ką jam veikti su manimi? Ką reiškia mirtis, jeigu ji ne mano paties? Kas mane privertė čia būti ir žiūrėti į šio senio agoniją? Jis vėl kažką sumurmėjo, ir aš priglaudžiau ausį prie pat jo lūpų.

– Man galva, pone, taip surakinta, tarsi vanagas būtų nagais į ją įsikirtęs.

Jis pabandė nusiraminimui paimti mane už rankos, bet aš ranką ištraukiau ir paėjau šalin.

– Dabar nesižvalgyk čia apie mane, – perspėjo jis, – nes, atrodo, jog jis užuodžia pinigus už mano lovos.

Aš stovėjau į jį nugara.

– Kas tai galėtų būti, tėve?

– Ar ši muzika džiugina jūsų sielą, pone? Pone, kuo jūs vardu?

Nusijuokiau iš tų kliedesių ir jį palikau. Žingsniavau siauru praėjimu tarp kitų ligonių, vaitojančių ant savo gultų.

Laiptų apačioje manęs laukė ponas Holibendas ir man besiartinančiam šypsojosi.

– Na, ir kaip jums pasirodė jūsų tėvas, gerasis mūsų daktare?

– Jis aštraus proto.

– Taip, labai linksmas ir sąmojingas džentelmenas, – vis dar šypsojosi Holibendas, mudviem bežengiant po arkada. – Bet kaip ir visi žmonės linkęs į paklydimus.

– Aš pasišnekučiuočiau su jumis ta tema, pone Holibendai, bet šiuo metu neturiu nė menkiausios laisvos minutėlės...

O iš tikrųjų aš skubėjau išvykti dėl ūmiai nudiegusios baimės –

o ką, jeigu jis išgirdo, kaip man senis šnibždėjo apie tai, kur paslėptas auksas!

– Man dar tolokai teks nukeliauti iki saulės laidos.

– Ar jūs iš tiesų taip ir skubate, Daktare Di? Gal pirmiausia apšilkime, o paskui galbūt galėsime išjoti sykiu. Tikiuosi, jūs grįžtate į savo namus prie savo neatidėliojamų darbų?

Supratau jo žodžius tarsi iš Biblijos – „Ar kaip šuo tu sugrįši prie to, ką išvėmęs?" Taigi tuoj pat jį nutraukiau.

– Ne, aš išvyksiu negaišuodamas; ir taip bijau, kad nesuskubsiu parjoti su dienos šviesa.

Aš sparčiai nužingsniavau prie sarginės, o jis nusekė man iš paskos.

– Netrukus aš gausiai atsilyginsiu jums už jūsų paslaugumą, – tęsiau aš, – o kur mano arklys?

Taukuotasis tarnas pabalnojo mano arklį, ir aš išjojau, traukdamas kuo giliau į šnerves šaltą orą, kad iš jų išmuštų tą bjaurų prieglaudos tvoską. Nesvarstęs pasukau keliu į Aktoną – čia kiekvieną takelį pažinojau dar iš vaikystės – per Kensingtono žvyrduobes, per Notingo mišką, paskui pro naujai aptvertas Aviganio Krūmynų ganyklas. Nežinojau, ką aš ten rasiu paslėpta po ta De La Pri siena, tačiau jau vaizdavausi save besilenkiantį prie skudurinio maišo, atnarpliojantį jo raiščius ir semiantį saujomis Edvardo šilingus, Hario soverenus ir Elžbietos angelus. Juk galiu nieko daugiau ir nepaveldėti, nes mano tėvas niekuomet man neišdrebėdavo nė skatiko (net ir tuomet, kai mane be galo užspausdavo skurdas ir negarbė); nebuvo ko abejoti, kad joks pajamų šaltinis, joks palikimas neįkris man kišenėn po tėvo mirties. Tad kodėl man dabar nepasiėmus to, kas man teisėtai priklauso? Jis padrika šneka mane kaltino, kad aš jį apvogęs ir iššvaistęs jo gerą, bet savo jaunystėje juk nesu paprašęs iš jo nė fartingo, nors būdavo, kad tikrai išsigąsdavau visokeriopo nepritekliaus gniaužtų.

Aš gerokai bijau to pikto, kurio galiu susilaukti iš pasaulio, todėl kuo sparčiau paraginau arklį prie tėvo paslėptojo aukso. Ne kartą mačiau, kaip siautėjo akla ponia Fortūna, žinau, kad net ir didžiausia sėkmė nėra saugi nuo pikta lemiančio piršto. Net pasiekęs savo klestėjimo viršūnę (kuri nebuvo labai aukšta), aš paniškai drebėjau

iš baimės, kad jau kitą minutę būsiu išstumtas pro duris ir klajosiu kaip tas valkata, kurį aptikau savo sode. Jau dabar svarstau, kokiais būdais ginsiuos nuo bado, mintyse perskaičiuoju, kiek turiu pinigų, suženklintų pagaliukuose skolų, kiek surašyto pelno. Bijau, kad galiu patekti į lupikautojo letenas. O kas, jei mano namus apiplėš ir pavogs visą mano sidabrą, kas tada?

Taigi buvo jau arti vidudienio, kai išjojau į laukus, kuriuose kažkada žaisdavau, visai netoli nuo čia išvydau ir mūsų šeimynos senąjį, vėjų nuplaktą būstą. Tačiau dabar ne metas buvo prisiminimams. Priešais mane stūksojo De La Pri siena, kuri, tiesą pasakius, tėra suvirtę akmenys ir vargana mūrinio juosta, dar tebežymi sustingusioje nuo šalčio žolėje. Nulipau nuo arklio, pagirdžiau jį upeliūkštyje, kuris žiemą vos čiurleno aptingęs. Leidau gyvuliui iki soties atsigerti, o paskui sušėriau kelias datules iš savo kuprinės. Tada nuvedžiau jį į apgriuvusį klojimą, palikau prie sienos, kad jam būtų prieglauda nuo šalčio. Spėriai sugrįžau prie plikos guobos, augusios lauko pakrašty. Saulė jau riedėjo žemyn dangumi, ir senas medis metė ilgą šešėlį ant sugriuvusios sienos: savo tėvo nurodymus buvau įsikalęs atmintin, todėl sustojau prie medžio ir apžiūrėjau žievę nustatyti krypčiai. Žengiau dvidešimt žingsnių į priekį, tada penkiolika į kairę, ir atsidūriau prie pat sienos. Tada žengiau penkis žingsnius į dešinę, ir čia siena bebuvo kokių vienuolikos colių aukščio ir taip apžėlusi samanomis ir kerpėmis, kad nelabai besimatė senieji akmenys; čia turėjo būti paslėptas maišas aukso!

Tuojau ėmiausi darbo, širdis smarkiai daužėsi; mažu kišeniniu peiliuku aš ėmiau kapoti sustingusią žemę; ji žiro apvaliais grumstais, ne didesniais už pensą, bet gana drūtais, tad vargais negalais rausiausi gilyn. Bet ten tebuvo žemė, tik žemė, visgi kasiausi gilyn po sienos pamatais; dabar žemė ir akmenys biro smulkiais milteliais, it kokie pelenai, bet aukso vis dar nesimatė. Kiek ten triūsiau, negaliu pasakyti, bet dirbau tol, kol nenusileido saulė; iškasiau duobę sau iš abiejų pusių, o ją rausdamas ir grumždamas nesilioviau keikti pats savęs, kam vyliausi ir tikėjausi to, ko niekada nebuvo! Dėjau į šuns dienas savo tėvą, dvokiantį toje prieglaudoje, kam jis įpainiojo mane į šį reikalą. Ar mano kupra – kaip

asilo, kad aš kenčiau jo kvailą vapalynę, ar mano marmūzė kaip kiaulės, kad nieko jam neatrėžiau? Ne, to tai jau nebus! Ne, jau manęs tai jis nepririš prie rato greta Iksijono. Tas, kurį apsuko apie pirštą, žiūrėk, tuoj atsikirs.

Taip aš dirbau, taip plūkiausi Aktono laukuose, spiginančiame šaltyje net prakaitu apsipylęs, ir visas mano plakimasis, visas triūsas nuėjo šuniui ant uodegos – aš nieko neradau! Nebuvo čia paslėpta jokio aukso, jokio maišo su pinigais, nieko, visiškai nieko! Tikra tiesa, kad mūsų geras nusiteikimas ilgai netrunka – kaipmat sugadina nuotaiką kokia nelaimė ar nemalonumas. Dabar, dienai blėstant, nė nebeprisiminiau, kokios puikios sveikatos ir smagios nuotaikos buvau ryte. Apsunkusia širdimi išsivedžiau drebantį arklį iš klojimo ir pavariau lėta žingine atgal į Londoną.

Gerai, kad kelią mokėjau rasti net ir aklinoje tamsoje, nes stojo stulbinančio tamsumo vakaras, ir mano arkliui teko sunkiai aklinti namų linkui. Ir visą kelią pradrebėjau iš baimės, nes negalėjau žinoti, ar manęs neužpuls plėšikų ar kokių mašnininkų šutvė, tačiau nors ir gerokai nedavė ramybės tokie nuogąstavimai, kur kas į didesnę neviltį mane varė patirta nesėkmė. Aš, kuris jau buvau besiekiąs aukso bokšto, tapau taip pažemintas, kad užkliuvau už senos suirusios sienos, kur galima buvo rasti vien tik purvo ir šiukšlių. O ką, jei aš nuo tos drėgmės pasigavau karštinę? Man bejojant taip keistai pervėrė sąnarius ir staiga taip nudiegė dešinį petį ir alkūnę, kad vos neriktelėjau – net pamiršęs galįs prisišaukti plėšikų ar kitokių piktadarių.

Atrodė, kad tie siaubingi diegliai ir dūriai tik perspėjo mane apie slaptą, kur kas sunkesnį negalavimą. Dabar prisiminiau, kad prieš kokias dvi tris savaites toks pat skausmas buvo įsimetęs man į koją; kad ją raižė taip, lyg akmeniu pamuštą, ir skausmas buvo toks nepakenčiamas, jog atrodė, kad siaubingai tempiamos trūkinėja venos ir arterijos. O pernai rudenį aš taipgi buvau pajutęs kažin kokį negerumą inkstuose, nors maniausi jau juos išsigydęs. Dabartiniai skausmai, be abejonės, buvo tos pačios labai grėsmingos ligos nauja apraiška. Baimė sukaustė mano mintis. Man išsproginus akis į tamsą, ausyse ėmė ūžti. O ką, jei man lemta

netrukus numirti? Jei aš mirsiu taip, kaip tėvas, vienišas, kliedėdamas? Mano vaizduotė piešė kuo įvairiausias agonijos kančias, kurių kiekviena gali mane ištikti, visokiausias kūno negalias ir visus proto nukrypimus, kol manyje beliks paskutinieji gyvasties lašai. Gal skausmą aš dar ir iškęsčiau, bet prarasti protą kokio priepuolio ar karštinės ištiktam, jausti, kaip visiškai subyra atmintis, ir tuomet mirti kokioj pašiūrėj arba ant gatvės... Tačiau visgi kodėl mane pagavo tokia nepaaiškinama baimė ir sielos skausmas, kad vos besilaikiau ant arklio, ir nežinau, ar mane labiau gąsdina tamsa mano paties viduje, ar ta nakties tamsa, kuri aplinkui mane? Aš vis dar tebesikapanoju tame tinkle, kurį ant pasaulio yra užmetę valdantys laiką demonai: materija nepaliaudama kinta, niekad nesustodama, ir mane taip blaško to kitimo bangos, kad aš, atrodo, jau mirtinai nuo jų sergu. Visą gyvenimą aš stengiausi irtis į priekį *gradatim**, nuo regimųjų dalykų prie tų, kurie neregimi, nuo kūniškų dalykų prie dvasiškų, nuo laikinų, prabėgančių prie pastovių dalykų. Tačiau kodėl aš negaliu pasikeisti pats? Aš labai panašus į stiklą, nes nėra nieko skaidresnio ir nieko dužesnio. Kodėl yra taip, kad man skirta kažkokia vieta šiame pasaulyje? Kaip aš išgyvenu? Baimė ir bjaurastis staiga taip mane užsmaugė, jog aš pasilenkiau virš tako ir tiesiog išvėmiau savo siaubą. O, Dieve, kurs esi manyje, aš privalau būti stiprus. *Gloria laus et honor Dei in excelsis.***

Dabar jau, kaip reikiant nusivėmęs, aš garsiai užtraukiau eilutę iš senosios giesmės.

Viens vienut vienutėlis,
ir šitaip bus per amžius.

Taip, per amžius pirmas ir neprilygstamas. Savo meno dėka aš tapsiu išaukštintas, nukeltas į trečiąją sferą ir paskui sugrąžintas atgal tokioje geraširdystės būsenoje, kad man nebereikės daugiau jaudintis dėl besikeičiančio pasaulio. Tuomet, baime, aš ištarsiu

*Palengva *(lot.)*.

**Garbė ir šlovė Dievui aukštybėse *(lot.)*.

tau „sudie“. Tuomet jau nesulaikys manęs tie, kurie mina man ant kulnų, nei kiti, kurie paskui užgula mane pasaulietiška politika ir klastingais papročiais. Kaita tuomet nebus mano priešė, nes aš žinosiu viską, ir tie menkystos, kurie dabar apie mane spiečiasi, bus vienu spyriu nublokšti šalin. Aš nieko nebijosiu. Aš niekam nepavydėsiu. Tad aš privalau būti kaip geležis, kurią pritraukia deimantas: aš privalau kasdien artėti prie didžiosios paslapties. Argi aš nesu pradėjęs kurti naują gyvybę be jokių motinos įsčių? O jei aš nulipdysiu tą amžinąją būtybę, vadinasi, būsiu atradęs ir jos viduje slypintį dieviškumą, tą sielą, šviesą, tą ugnį, kuri judina sferas. Žiūrėkite, aš spjaunu ant pasaulio. Tai padaręs, nusivalau paskutinius vėmalų pėdsakus sau nuo burnos, o man prieš akis ir vėl iškyla Londonas.

* * *

Kitą rytą, kai buvau smarkiai įnikęs į darbą, svarstydamas, kokia drėgna terpe turėtų kvėpuoti mano homunkulas, pasirodė žmonos tarnaitė. Ji man šūktelėjo:

– Ar jūs atsikėlęs, pone? – ir ėmė triukšmingai belsti į mano kambario duris.

– Aš jau kelios valandos kaip atsikėlęs, Odre Godvin. Kiek laiko?

– Dar ne taip vėlu, kaip jums atrodo. Dar tik pusė aštuntos. Bet ateikite greičiau, pone. Jūsų tėvas.

Aš išbalau.

– Mano tėvas – čia?!

– Ne. Atvyko pasiuntinys iš prieglaudos su žinia, kad jūsų tėvas ruošiasi atiduoti dvasią.

– Pats laikas.

– Paskubėkite, pone, nes gali būti per vėlu.

Aš rūpestingai apsimuturiavau ir išvykau su pasiuntiniu į paskutinę šioje žemėje savo tėvo būstinę. Diena buvo dar žvarbesnė ir šiurpesnė nei vakarykštė, tad aš, gindamasis nuo šalčio, apsivyniojau burną ir nosį. Išjojome į Aksbridžo kelią. Kai šuoliavome pro prieglaudos namų sarginę, pono Holibendo nesimatė, bet kelią aš

jau žinojau: nuėjau galerija ir, užlipęs laiptais į mirštančiųjų miegamąjį, iškart priėjau prie medinės pertvaros, kuria buvo atskirtas mano tėvas. Tačiau lovoje jo neišvydau ir akimirką jau regėjau jį gulintį kape. Bet tuomet jį pamačiau. Jisai stovėjo palei sieną priešais, prie gyvybės medžio, perbalęs kaip lavonas ir nuogas, nuo spenelių iki lyties; rankas susiklostęs ant krūtinės, žingtelėjo per grindis arčiau manęs. Aš atšokau į šalį, o jis praėjo pro mane nė mirktelėjimu neparodęs, jog mane pažįsta, ir, perėjęs kambarį, atsigulė ant lovos ir tylėjo. Tada pažvelgė į mane ir prapliupo juoku:

– Ką reiškia tas juodas šilkas, – tarė jis, – aš nežinau. Bet kai ką numanau.

Jo akys buvo įkritusios, tiesiog susmegusios giliai į kaktą, o mėsos iš jo telikę tiek, jog vos užteko kaulams pridengti. Aš neištariau nė žodžio, tad netrukus jis atitraukė akis nuo manęs ir įdūrė į lubas. Tada pradėjo kažką tankiai pats sau šnekėti, ir aš nieko nesupratau. Staiga paklausė manęs, ką aš sakąs. Atsakiau, jog nesakau nieko. Taigi jis labai nusistebėjo, kokia čia kalbėjus būtybė. Tada pareiškė jaučiąs, kaip kažin kas šliaužia, rašo jam ant nugaros, o paskui nusliuogia ant galvos.

– Žiūrėk, dabar jis priešais tave! – šūktelėjo jis atsisėsdamas lovoje. – Ten ant arkos atramos, prie lango, yra tas mažas padarėlis, norintis pavedžioti tave už nosies. Ką, ar negirdi? Klausyk, jisai sako: „Užpūsk savo žvakę, nes tavo dienos darbai užbaigti“. Ar jūs negirdite ir nematote jo, pone?

– Nieko aš nematau. Visiškai nieko.

– Ne, ne, jūs teisus. Jis jau išnyko. Aš irgi jau nematau – jo ir pėdos ataušo. Bijau, pone, kad jūs irgi grimztate į miglas ir rūką.

Aš žinojau, kad ant jo leidžiasi mirties migla, ir, nors jis ir mostelėjo man, nesinorėjo labai artintis.

– Berniuk, – vėl kreipėsi jis į mane, – atnešk šviesos. Užkurk židinį, kad galėtumėm pailsėti.

Aš nusišypsojau iš jo kvailumo.

– Na, šūktelk tam išdykusiam berniukui dar kartą. Jis tavęs negirdi.

– Paduokite man mano kelnes. Kur mano liemenė? Atneškite mano keliaraiščius ir batus. Ir dar švarius marškinius, nes šitie pur-

vini. – Dabar jis vėl ėmė klejoti, tankiais judesiais grabaliojosi sau aplink veidą, tarytum brauktų nuo jo voratinklius. – Kur mano diržas, mano raginė rašalinė, kur mano ispaniškos odos švarkelis? Kur mano kojinės, mano kepurė, mano apsiaustas, mano pirštinės, mano kurpės? – Jis vis kėlė balsą, kol šis perėjo į nevilties klyksmą. – Aš nieko čia neturiu! Čia nieko mano nėra! – Jis prapliupo raudoti, bet aš neketinau dėl to jausmintis. Kai aš pats taip bijau tos tamsos, kuri kyla iš mano vidaus, argi besistebėsiu tamsa, dabar gobiančia mano tėvą? Man jis dabar tebuvo tas, kuris pirmesnis užbaigia lenktynes, kodėl tad reikėtų jo kaip nors ypatingai gailėtis? Aš netgi garsiai ėmiau barti jį už paikus gargždėjimus ir šnabždesius. Kodėl gi turėčiau klausytis to, kuris visai neseniai mane užgauliojo ir prakeikė, kuris visai išmušė mane iš vėžių?

Bet jis nieko negirdėjo.

– Mylėk mane. – Jis ištarė taip aiškiai, jog aš pažvelgiau į jį nustebęs. – Ir mylėk mano šunį. Kur mano šuo? Ar jūs jo nematėte, pone? – O tada jis paliejo tokį potvynį skundų, kad nesusilaikiau nepagadinęs oro. A, tada prisiminiau, kad tikrai jis turėjo tokį šunpalaikį, kuris visur kur paskui jį sekiodavo, kuris, taip sakant, sykiu su juo saugodavo namus, dar tada, kai senis vienas gyveno rytiniame Aktone. Kur tas šuo pasidėjo, aš nežinojau.

– Geras šuo, – tarė jis. – Geras šuo. Geras šuo. – Tada jis išleido dar vieną sunkią dejonę, tad aš nužingsniavau prie jo ir ranka užspaudžiau jam burną.

– Ar tu myli šunį, ar Dievą? – paklausiau aš jį. Jis linktelėjo tebekliedėdamas. – Tuomet netrukus nukeliausi ten, kur tau bus atlyginta. O dabar nusiramink, meldžiu tave. Iš tiesų tu nepakenčiamas.

Sulig tais žodžiais jis mažumėlę apsiramino. To ir tikėjausi: turiu savyje galią, kuri, jeigu prireikia, gali nuramdyti dvasios audras. Netrukus jis ėmė skaičiuoti nuo vieno iki dešimties, dar sykį ir dar, paskui grabalioti nuo paklodės kažin ką nematomą. Tada ištiesė ranką tarsi man kažką duodamas.

– Pripildyk taurę, – pasakė jis. – Tik nepilk pilnos, kad man būtų patogiau gerti.

Jau mačiau, kad tučtuojau jis išleis paskutinį kvapą, nes gulėjo užsimerkęs, tarsi jau miręs. Tegul baigiasi kuo greičiau, galvojau, man jau šito gana. Man jau iki kaklo. Tegul jis nebesunkina daugiau man gyvenimo, kuris dabar, kai išvydau, kaip virto plėniais tėvas, bus man dar brangesnis. Nešdinkis, pone, nešdinkis su beždžionėm į pragarą. Garsiai to nepasakiau, netgi aiškiai nepagalvojau, tačiau kaip tik tą akimirką jis išsprogino akis ir, rodos, įsistebeilijo į mane.

Ne, ne, jau nebuvo ko bijoti. Iš jo žvilgsnio supratau, kad jis jau nieko neįstengia matyti, kad jame neliko šviesos. Jis išėjo iš šio gyvenimo. Mane prikaustė negyvėlio žvilgsnis ir aš neįstengiau atplėšti nuo jo akių. Nežinia, kiek būčiau taip stovėjęs, jei ne staigus triukšmas tiesiog iš grindų: švilpimas, labai žemas ar storas, tarsi ūkčiojimas – hu, hu, hu. Aišku, kad sukaukė vėjas, o gal mažasis apuokas ūkčioja ant stogo, ir aš nuėjau nuo mirusio pažiūrėti pro langą. Bet nepūtė nei menkiausias vėjelis, nei neūkavo joks paukštis. Tuomet pajutau, kad kažkas švelniai palytėjo man petį, ir smarkiai krūptelėjęs atsisukau lyg uragano blokštas lapelis.

– Neliūdėkite taip, – ištarė man ponas Holibendas šypsodamasis. – Jūsų tėvas buvo išmintingas žmogus, tad aš jus prašau kantriai pasitikti jo mirtį.

Aš žvilgtelėjau į lavoną, iš kurio ką tik išėjo paskutinis kvapas ir nuo kurio dar tebedvelkė šiluma; tiesą pasakius, nejutau nieko daugiau, kaip tik dėkingumą. O aš gyvas!

– Jūs jį palaidosite, ponas Holibendai, ar ne?

– Jei to pageidausite, Daktare Di.

– Taip, aš to pageidauju.

Nusilenkęs jam, aš išėjau ir juokdamasis patraukiau savo keliu. Taigi senis bus nugabentas į kapus, o man dėl to nereikės net nusimyžti. Aš sutaupiau keturis šilingus užmokėti už šarvojimo drobulę, o šešis – už palaidojimą. Katė mėgsta žuvį, bet nemėgsta sušlapti kojų. Aš atidaviau jį į tamsos ir puvimo karaliją, bet visai be didelių išlaidų.

Šūktelėjau, kad atvestų mano arklį, ir netrukus jau traukiau Plačiosios Šv. Žileso bažnyčios keliu, čaižyte čaižomas vėjo; visą kelią man atrodė, kad už nugaros girdžiu kažką raitą kaukšint čia

pat iš paskos; bet kai kryžkelėje atsisukau, išvydau tik seną medinę būdelę ant ratų. Aidžiame stingdančiame šaltyje mano arklio pasagos, matyt, taip garsiai kaukšėjo į sukietėjusią žemę, jog aidas sklido toli aplink.

Tačiau nebuvo taip šalta, kad sugestų mano puikus ūpas, tad nusprendžiau, jog trauksiu tiesiai per upę, į Paryžiaus Sodą. Neseniai ten buvo suręsta scena, kaip tik toje pačioje aikštelėje, kur būta lankininkų šaudyklos, netoli meškų pjudymo ringo. Kas gi atsispirtų pagundai pasilepinti reginiais, būdamas tokios puikios nuotaikos? Nesvarbu, ar vaidinimas tragiškas, ar istorinis, jis pažadina aistras ir kelia varžybų dvasią tiems, kurie trokšta sėkmingai žengti į priekį ir gyvenimo scenoje. Aš negaliu žiūrėti į scenoje vaidinamą didžią asmenybę, netrokšdamas būti jos vietoje – taip, aš stočiau jos vietoje net prieš bjaurią minią. Ir suvaidinčiau visas tas asmenybes, nesigriebdamas jokios meniškos išmonės, užtektų vien mano pasirodymo.

Pasukau arklį Temzės gatve. Čia kūrenosi gausybė nedidelių laužėlių žmonėms pasišildyti; jų dūmai man bejojančiam artyn graužė akis. Tačiau paskui, kai priartėjau prie didžiojo laikrodžio, pro dūmų išspaustas ašaras išvydau šoninėje alėjoje, vadinamoje Paltoko alėja, kirpyklą. Taip pakiliai buvau nusiteikęs, jog nutariau pasikirpti ir pasikvėpinti, tad negaišuodamas atidaviau saugoti arklį ir įžengiau į maloniai kvepiančią kirpyklą. Vienas jau sėdėjo kėdėje, žėrėdamas visomis vaivorykštės spalvomis; jo ūsai panėšėjo į juodą arklio uodegą, surištą mazgu, o nuo jo į abi puses styrojo po kuokštą. Kirpėjas vis mirkė pirštus vonelėje su muiluotu vandeniu. Rytas – laisviausias dienos metas, kai vyrai, kurie yra patys sau ponai, – tokie, kaip karčemų gyventojai arba į atsargą išėję karininkai, – gali iš visos širdies atsiduoti tokiems malonumams. Aš jau verčiau degčiau pragaro ugnyje, negu taip švaistyčiau laiką, tačiau šiandien, didžio džiaugsmo ir išvykimo dieną, mane pagavo dar niekad nepatirta aistra atsisėsti ir spoksoti į visą pasaulį.

Mažulytis kirpėjas pirštus buvo apsimaustęs kokiu pustuziniu sidabrinių žiedų, kurių kiekvieno vertė, kiek galėjau spėti, ne daugiau kaip trys pensai, ir jam teko itin meistriškai manipuliuoti pirštais, kad tie žiedai neįsiveltų į plaukus! Tiesa, jo šitų pastangų

visai neįvertino triukšmingas jaunuolis, kuris sėdėjo priešais jį kėdėje ir nesiliovė klausinėjęs apie naujo sugarbanojimo perukus bei naujo modelio rauktas apykakles. Paskui jis dar kvotė kirpėją, kiek kainuoja dantų krapštukai ir šukų dėklai, šepečiai plaukams ir barzdų šepetėliai, tarsi pats ketintų jais prekiauti. Bet iš tikro tai jis buvo vienas iš tų, kurie maitinasi vien tik smuklėse – vienintelėse tokių kaip jis lankymosi vietose. Taigi dabar jis ėmė taukšti apie savo pramogas ir išdaigas.

– Jūs juk mokate žaisti tiktaką*? – klausinėjo jis.

Kirpėjas papurtė galvą.

– Na, o lerčą?

– Ne, pone, jei kartais turiu kokią laisvesnę minutę, tai prisėdu prie kortų palošti rafo ar Kolčesterio kozirio, tačiau tai ir viskas, ką moku.

– Bet jūs tik pamėginkite, ponas Hedlėjau, jūs būsite naujas lošėjas ir susitiksite daugybę tokių pat, kurie bus ką tik išmokę lošti novemą kvinką arba faringą. Juk dupletus tai mokat? Tai prancūziškas lošimas kad ir visam būriui norinčių iš karto.

Jis tauškė ir tauškė, be paliovos apžiūrinėdamas savo ūsus čia iš vienos, čia iš kitos pusės kiekvienu įmanomu kampu prieš kabantį ant vinies prie sienos apvalainą veidrodį. Aš negalėjau sulaukti, kada jis išsinešdins. Kirpėjas, pastebėjęs, kaip nekantrauju, mikliai baigė dailinti paskutines jo garbanėles ir palinkėjo viso labo. Tuomet priėjo prie manęs ir nuvedė prie kėdės, šypsodamasis pasiėmė žirkles ir šukas.

– Koks malonumas pasitarnauti tokiam rimtam ir garbingam džentelmenui kaip jūs. Tie jaunikliai, na, jie visai nesupranta, ką reiškia kirpėjo darbas. Ateina ir kaulija, kad nukirptum pagal itališką madą, taip trumpai ir apskritai, arba ispaniškai, paliekant ilgesnius ant ausų. Šis vaikinas pareikalavo prancūziškos šukuosenos, kad garbana jam gultų ant pečių. Bet kai jo tokie plaukai, aš niekuo negalėjau padėti. Na, pone, taip kaip mes kirpsimės?

– Aš pageidauju būti apkirptas, – pasakiau, – senu angliškų papročiu.

*Tiktakas – triktrakas.

– Taip, šitaip geriausia, pone. Anglų madai jokia kita neprilygs. – Ir tada jis pasileido šokti aplink mane, kaip tik išgalėdamas, o jau tauškėjo tai kaip jaunamartė. – Ar matėte maskaradą Fenčerčio gatvėje? – kvotė jis kirpdamas man barzdą. – Gražus buvo reginėlis, ką ir besakysi, visa gatvė nukabinėta auksišku audeklu. O jau taip skambiai grojo kuo įvairiausi muzikantai ir, Dieve, viena dūda netilo gal ištisą dieną.

– Ne, aš nemačiau.

– Naujasis Prancūzijos pasiuntinys taip pat atvyko pažiūrėti tokio didingo reginio, ir, pone, tikrai nesat niekada matęs tokių kaip jo raukinių! Apie kaklą apraukta, apklostyta taip, jog galva kaip vieliniam narve, o ant galvos turėjo jis tokią nedidelę skrybėlaitę, su bryliais kaip liemenės skvernai! – Nusijuokė prisiminęs. – Jis vilkėjo purpurinio audeklo apsiaustą, na, ar žinote tokį su tirštais nėriniais ant rankovių? Ir vis taip įmantriai pasitempęs, kad visi dar galėtų įžiūrėti jo baltos taftos kelnes ir juodas šilkines kojines. Na, jeigu šalia jo nebūtų stovėjęs mūsiškis meras, tai jį būtų užsvaidę akmenimis.

Tai išgirdęs garsiai nusikvatojau.

– Man labiau patiktų matyti, kaip jam nukerta galvą, o jo kūną sudegina prie Tauerio.

– Na, šiais laikais gali jam tuo ir baigtis, pone. – Jis stabtelėjo, atsiduso, o paskui jo mintys vėl pasileido sava vaga.

– O, pone, o jau tas madų nepastovumas! Žinote, juk visa tai matau čia savo akimis! Anglijoje nėra nieko pastovesnio už madų nepastovumą. Čia puola prie prancūzų madų, čia prie ispanų, čia, žiūrėk, jau maurų apsiaustas visų numylėtinis! Čia viena, čia jau visai kas kita!

– Tokie jau žmonių papročiai, – trumpam pasinėriau į savo mintis. – Na, o man tai jų panieka nebaisi.

– Žinoma, ne.

– Ar žinote, kas sakoma apie pavydą?

– O, pasakykite man, pone. Aš visada trokštu pasisemti išminties iš tokių džentelmenų kaip jūs.

– Pavydas yra krokodilas, kuris rauda patsai smaugdamas ir apverkia tik tą, kuriuo minta.

Jis patylėjo, tačiau kadangi mano pastebėjimas buvo visai apie ką kita, negu jisai samprotavo, tai netrukus grįžo prie savo.

– O Dieve, pone, jau tie kaimiečiai, kurių čia suplūsta pulkais! Karščiausiomis vasaros dienomis jie plaukia pro mano kirpyklą, vis lenda į vidų, nė neketindami kirptis, klausinėja, kaip nusigauti prie Vestminsterio kapų arba prie liūtų Taueryje. Įsivaizduojate, pone?

Jo žodžiai vėl priminė man, kad turiu keliauti, tad paprašiau, kad jis pasiskubintų. Jis kuo maloniausiai sutiko ir netrukus jau mazgojo man veidą švariu vandeniu.

– Dabar, pone, – pasakė jis, – jūs atrodote kaip tikras artistas.

– Taip, – pritariau aš jam, – ir kaip tas, kuris iš naujo sukurs pasaulį.

Netrukus aš jau žengiau iš kirpyklos laukan; kai jodamas prie Paltoko alėjos kampo atsigręžiau, mačiau, jog jis žiūri man įkandin.

Netrukus pasukau Naująja Žuvų gatve, ir ji atvedė mane prie tilto. Žinau tokių, kurie liaupsina šį tiltą, kaip garbingiausią Londono puošmeną, matyt, todėl, kad jis dunkso ant dvidešimties stačiais kampais nugludinto smiltainio arkų, bet, tiesą pasakius, jis tėra siaura perėja per upę ir dar taip užstatyta parduotuvėlėmis ir namiūkščiais, kad per ją su didžiausiu vargu teprasigrūsi; aš lėtai variau savo arklį per šurmuliuojančių žmonių tirštumą, o tokia čia buvo susigrūdusi minia – nešikai ir gatvės pardavėjai, pirkliai ir keliautojai, – jog man teko vis stabčioti, girdint nuolatinius „Duokit kelią!“ ir „Prašom praleisti!“ Pagaliau nusigavau iki pietinio galo ir išjojau ant krantinės. Pajojėjau dar mažumėlę iki Vinčesterio prieplaukos, palikau ten savo arklį arklidžių prižiūrėtojui, o tada pėsčiomis nusigavau į nedidelį dykvietės plotelį, palei vadinamąją Numirėlio aikštę, kur pjudomos meškos. Tekainuoja pensą pasilypėti ant medinės pakylos ir žiūrėti vaidinimą, bet aš atkakau su paskutiniais, tad man teko per galvas ir pečius stebeilytis, kaip atvedė į aptvarą mešką ir kaip užpjudė šunim. Minia su pasitenkinimu stebi skerdynes, ir kaip visi suūžė, kai šuo išplėšė meškai mėsgalį iš gerklės, o meška nagais nudyrė šuniui skalpą! Taip jie viens nuo kito sukosi ir tąsėsi, taip draskėsi ir kandžiojosi, kad aptvaras virto ištisu kraujo klanu. Reginys, kai rausvanosė meš-

ka žvairuoja į sėlinantį priešą, o vikrusis šuva tyko mešką pergudrauti, buvo tikrai puikus. Kai meškai vienur įkąsdavo, tai kitur įkandusio šuns meška nusikratydavo ir, kai tik išsilaisvindavo, du tris kartus papurtydavo ausis, apsitaškydama snukį krauju ir seilėmis. Koks vikrumas, kokie krimsniai, kokie dryksniai, koks riaumojimas, koksai svaidymas ir raičiojimasis – tiesiog visos tos kautynės išrodė kaip šio išprotėjusio miesto simbolis. Šitie žmonės iš tiesų mėgsta kančią ir mirtį.

Puikiai nusiteikęs aš nulipau nuo pakylos ir patraukiau Paryžiaus Sodo link, kur neseniai buvo suręsta scena. Vos tik prisiartinęs prie Moulstrendo doko, už pat nugaros išgirdau balsą.

– O Jėzau, – sušuko, – kas galėjo pamanyti, kad jus čia sutiksiu!

Atsisukau ir iškart pažinau žmogų iš jo murzino balto atlaso liemenės; tai buvęs mano senasis padėjėjas, Džonas Overberis, kuris metė tarnystę prieš metus, nes rado (kaip pats tvirtino) geresnį šeimininką. Pažinojau jį kaip įtarų paniurėlį, didelį mėgėją ką nors apšnekėti.

– Tai kokie vėjai jus čia atpūtė? – nesiliovė jis, prisigretindamas ir žingsniuodamas šalia manęs.

– Jokie vėjai manęs nepūtė, Džonai, – mes kaip tik priėjome Patrankos laiptus, netoli viešnamio, besiremiančio į Ieties skersgatvį, ir jis smalsiai mane nužvelgė. – Tiesiog, – pridūriau, – panorau pamatyti vaidinimą.

– Ir nieko daugiau, pone?

Aš užsičiaupiau ir tetroškau juo nusikratyti, bet jis neatstojo.

– O meškas ten aptvare ar matėte? – paklausė jis.

– Na, pasižiūrėjau.

– Jūs pasirinkote pačią geriausią dieną, kaip visuomet. O ar girdėjote, kad vos prieš kokį mėnesį buvo nukritus visa pakyla su žmonėmis? Daug tada užsimušė ir susižeidė, pone. Ar jūs girdėjote?

Aš linktelėjau.

– Kai kas kalbėjo, kad pakyla buvo kažkieno užkerėta.

– Dažnas plepės ką tinkamas, Džonai, kad tik nustebintų tuos, kurie jau seniai patys smegenų nebeturi.

– Tai jau taip, Daktare Di. Tačiau mudu abu tai jau tokius dalykus išmanome, ar ne?

Aš nepapriekaištavau jam už įžūlumą, nes puikiai jį pažinojau. Kai buvo metęs man tarnauti, visai netyčia savo skrynioje aptikau jo ranka rašytų popierių; tuomet man paaiškėjo, kad jis klastingai rašėsi mano bandymus. Neabejojau, kad kėsinosi juos parduoti pirmam pasitaikiusiam, kas tik jų panorėtų, už auksą arba už valdžią, tačiau tai tebuvo paskubomis prikraiglioti apgailėtini niekai. Jis prašovė visiškai, nes nėra jokių tikrųjų paslapčių, išskyrus tas, kurios slypi žmonių sielų šešėlyje.

Prisiartinome prie scenos tiek, jog aš jau mačiau pakylą, ir gausybė žmonių plūdo žiūrėti vaidinimo, o tas kvailys vis dar tupinėjo apie mane.

– Kaip jūs pageidautumėte, pone, – paklausė jis, – eiti ten sykiu su visais, o gal sumokėti už sėdimą vietą?

Jis turėjo galvoje medinius suolus, įtvirtintus iš visų pusių prie pakylos, atokiai nuo minios, ir aš supratau, kad jis ketina prilipti prie manęs tvirčiau už puspadį prie bato.

– Tačiau kur mes atsisėsime? – paklausiau aš. – Visur sausakimša. Visi suolai užimti.

– Vietos mes rasime, pone. Nesijaudinkite, tik sekite paskui mane. Aš įlįsiu pirmas, spustelsiu kaip dera, ir padarysiu kelią.

Ir žengė jis į priekį šaukdamas:

– Duokit kelią, duokit kelią garbingajam Daktarui Di!

Pasigirdo bukapročių padugnių kvatojimas, ir veidmainys su šypsena atsigręžė į mane.

– Ar jūs dar sekate paskui mane, gerasis daktare? Dar nesu regėjęs šitokios žmonių gausybės!

Aš nieko nebeatsakęs ketinau sukti šalin ir išnykti bjaurioje minioje, bet jis čiupo mane už rankovės ir nusivedė prie medinių suolų.

– Sėskitės šičia, priešais pakylą, – paragino, – ir pamatysite viską.

Paskui patapšnojo per petį vyriškiui, įsisupusiam į aksominį apsiaustą.

– Meldžiu jus, pone, – paprašė, – pasislinkite mažumėlę į šalį, padarykite mums truputį vietos šalia savęs.

– Su didžiausiu malonumu, – atsiliepė vyriškis.

Aš buvau tikras, kad jis negalėjo neišgirsti, kaip Džonas Overberis sumurmėjo man prisidengęs ranka:

– Tik pasižiūrėkite, kokie jo sėdmenys! Jis užima daugiau vietos negu visi kiti!

Nežinau, kaip jis drįso taip įžūlauti, ir tikrai būčiau išspaudęs iš jo atgailą, jei tik nebūčiau įtaręs, jog jis, apsimetėlis ir klastūnas, susitiko mane neatsitiktinai. Todėl patylėjau.

– Niekam ne paslaptis, kad jūs labai pasinėręs į mokslus, – sušnibždėjo jis man, prasidėjus procesijai. – Todėl man tiesiog širdis džiaugiasi matant, kad šiek tiek papramogausite.

Ir štai pasirodė daug kilnių personažų, apsitaisiusių prašmatniausiais drabužiais, avietiniais, žydrais ir geltonais. Jie visi didingai išplaukė ant pakylos. Iš jų apdarų ir manierų mačiau, kad jie vaidins istorinę tragediją, tad ėmiau laukti prologo pasaulio permainingumo tema. Scenoje jų buvo septynetas – kiekvienas su paprastais ir ryškiais bruožais: štai tokiais maskaradais, procesijomis ir spektakliais galima pavaizduoti esminį pasaulį. Vienas iš pagrindinių herojų, karaliaus rūbu, žengė į priekį ir kreipėsi į mus, tuo tarpu Džonas Overberis pasilenkė prie manęs ir bakstelėjo pirštu kažkur į minią.

– Ar jūs matote Marijoną? – paklausė jis mane. – Jūs juk ją pažįstate? Va ten, pasikėlusi sijoną beveik iki juosmens, kad visas pasaulis galėtų matyti, kokia žavinga jos kojytė, kokia mažutė jos pėda.

Aš nukreipiau žvilgsnį, kur jis rodė, ir išvydau įžūlią mergiščią, stovinčią tarp žmonių.

– Ji po Veneros ženklu, – tęsė jis. – Ir štai, tik pažvelkite, štai vienas ją jau ryja akimis. Ar matote prie jos tą seną palaidūną?

O sferos skambančios, gaidų buveine,
Atliepkit aidinčią šioj scenoj raudą.
Nes vyrui mirus meilė atsimainė,
Vertybė jos didžiausia virto kliauda.

Likimas mano – žaislas sumaišties.
Liūdna aistros dalia. Šį metą skaudų
Mane glėbin ji bloškė nevilties!

– Taip, tas palaidūnas žino, kaip pasirinkti draugužę pagal čionykščius papročius. Ar matote aukso žiedus ant jo pirštų, kuriuos jisai kelia į šviesą, kad lengviau meilutę suviliotų?

Aš ištempiau ausis, kad girdėčiau negarsiai čiurlenančią artistų kalbą, ir tuo metu kaip tik išminties deglu nešinas berniukas prisiartino prie karaliaus.

BERNIUKAS. Valdove, protas sielvartą nuvaiko.
KARALIUS. Nuskęsta protas skausmo naktyje.
BERNIUKAS. Bet protas nugali atėjus laikui.
KARALIUS. O kam grandinės proto man, beje?

– Kas yra tas ponas, Daktare Di, kuris sėdi į šoną nuo jūsų? Ar jūs jį pažįstate?

Aš nekreipiau į jį nė menkiausio dėmesio, nors išgirdau puikiai. Aš negalėjau atitraukti akių nuo scenos, kur vaidintojai dabar sukosi šokio ritmu, o karalius netrukus vėl žingtelėjo į priekį.

Sūnus čia mano. Jis mirties man geidžia.
Nes laukt nenori. Tik mane užmušus
Troškimas išsipildys jo – nuskinti
Tą vaisių per lavoną mano –

Daugiau nebeišgirdau, nes Overberis vėl ėmė man šnibždėti:

– Ar matote štai tą, kurio apsiaustas su nukarusiomis rankovėmis? Bet kas, akį metęs, gali pasakyti, kad jis bėgioja paskui berniukus. Ar ne tiesa, kad pjesė masina labiau nei artistai?

Kai vėl žvilgtelėjau į pakylą, ten buvo įvykę stebuklingi atsimainymai. Dabar senasis karalius, apsitaisęs naujausios kartos drabužiais, gulėjo išsitiesęs ant gulto, tuo tarpu violos bei trimitai pranešė apie jo sūnaus pasirodymą.

KARALIUS. Kokio velnio vartininkas čia beldžias?

Sulig tais žodžiais Overberis mane kumštelėjo.

SŪNUS. Tai mylimas sūnus ir karalaitis.

– Niekšas, Daktare Di, užtikrinu jus. Pažįstu iš žvilgsnio.

KARALIUS. Įeik. Jau nieks tavęs nesulaikys.

Tuo metu jau sūnus prisiartino prie tėvo karaliaus, išsipustęs žydrais ir baltais drabužiais, ir kirto tėvui kalaviju, kas turėjo reikšti jo nužudymą. O paskui, tarytum kas pūslę su krauju būtų pradūręs ir paleidęs kraują ant medinių lentų, ir skystis nutekėjo per lentų kraštus, o violos ir trimitai vėl suskardeno, jau kur kas nerimastingesniais garsais. Džonas Overberis net išsižiojo, tai išvydęs, ir sutiko žiūrėti net visą interliudiją, kai keturios figūros, įkūnijančios Nedėkingumą, Mirtį, Kaltę ir Kerštą, pradėjo eiseną, nešinos vėliavomis, o paskui ėmė pašiepti viena kitą pagal veiksmo sumanymą.

– Paaiškinkite tai man, mielasis daktare, – paprašė Overberis, suglumintas vaidintojų pokalbio, kurį suvokti buvo ne jo galvai.

– Tai viso spektaklio pasididžiavimas, – pasakiau aš. – Negi nesupranti, kad karaliaus kraujas išreiškia metaluose slypinčią mineralinę dvasią, o pats kalavijas simbolizuoja permainas, kurias įvykdo ugnis?

– Dievas regi, man tai buvo nesuprantama. O kas tie didingieji personažai?

– Jie juk patys pasiskelbė. Tačiau keturi iš jų taip pat išreiškia ir keturias žvaigždes, arba filosofinio akmens *materia prima*. Ką dar tu nori suprasti?

– Ką gi, pone, čia dar tokia mįslė, kurios aš įminti negaliu.

– Sakyk. Apie ką tu mąstai?

– Man jau ir šito pakaktų, Daktare Di, bet jei jums atrodo kitaip, tada man nuoširdžiai dėl to gėda. – Tačiau jis visą laiką juokėsi, dairėsi į susirinkusius ir šūkčiojo: „Na, kaip šiandien tau einasi?“ vienam, „Kas naujo?“ kitam. Neabejotinai daugelį iš jų

jis kuo puikiausiai pažinojo, nes čia tų prasčiokų buvo prisirinkę ne mažiau nei Belangės gatvėje netoliese.

SŪNUS. Kalbėk, jei kalba pragaro velniai.
KARALIUS. Aš tavo tėvo šmėkla. Atėjau
Kaltės tavos ir nedorumo liudyt.

Aš žvilgtelėjau aukščiau, kad išvysčiau princą, kuris neramiai sėdėjo kėdėje ant pagalvėlės, o priešais jį stovėjo miręs jo tėvas, įsisukęs į balto damasto audinį, kas reiškė, jog jis sugrįžęs iš kapo.

SŪNUS. Stok, velnio išpera, grįžk pragaran.
KARALIUS. Aš nenurimsiu, kol nesunaikins,
Kol neparblokš tavęs bausmė pelnyta.

– Dėl Dievo meilės, kalbėkite garsiau, – sukliko Džonas Overberis atlikėjams. – Pakartokite tą žodį. Mes juk negirdime per jūsų tą muturą, didžiai gerbiamoji šmėkla!

Visi prapliupo juoku, o man juokinga nebuvo. Mane apėmė keista baimė, kad, jeigu nusmauktų tą dangalą, aš išvysčiau aukštai virš manęs bestovintį savo tėvo lavoną.

KARALIUS. Kol neparblokš tavęs bausmė pelnyta.

Artistas vėl pradėjo iš pradžių ir, nors tarsi visai nepasimetė dėl žiūrovų šūkčiojimų, visgi paleido iš rankų ant plikų lentų vaškinę žvakę: užsidegė kraštelis audeklo, kuriuo buvo apsisiautęs. Tuojau du trupės tarnai pripuolė su ąsočiu vandens ir ugnį mikliai uždusino.

Prisidengęs kilusia sumaištimi (ugnis – klastingiausias priešas visiems vaidinimo rakandams), aš pakilau nuo suolo ir, vis dar gniaužiamas paniškos baimės, kad staiga prieš mane gali pasirodyti tėvas, žengiau šalin nuo ryškių artistų stovylų.

– Nesikelk, – tariau Overberiui, – nepalik savo vietos.

– Bet vaidinimas dar nesibaigė, gerasis daktare!

– Man pakaks tiek, kiek mačiau. Ir aš pats prasiskinsiu kelią per spūstį.

– Ne, pone, tiesą sakant, be jokio melo, man jūsų draugija tokia maloni, jog savo noru aš jos tikrai neatsisakysiu.

Viduje aš suvaitojau, bet iškenčiau, kai jis pastvėrė mane už rankovės.

– Braunamės lauk, – paragino jis ir, mums besiskinant kelią, vėl trimitavo: „Jums leidus!“, „Malonėkite praleisti!“, kol neišsikapstėm ant tako, vedančio į Plačiosios Sienos gatvę. Staiga jis stabtelėjo ir pliaukštelėjo delnais.

– Palūkėkite! – sušuko jis. – Aš nebeturiu savo sidabrinio kišeninio peiliuko. Turbūt palikau kažkur ten.

Ir jis nudūmė atgal į vaidinimo aikštę, tačiau kai aš žengiau keletą žingsnių jam įkandin, tai išvydau, kad jis šnekučiuojasi su ta kekše ar sąvadautoja, kurią buvo pavadinęs Marijona. Netrukus jie jau išėjo iš minios sykiu, o aš stovėjau žvelgdamas į silkių valtelę, siūruojančią upėje, tarsi būčiau paniręs į gilius apmąstymus.

– Na, mano šeimininke, – tarė jis, kai jie prisiartino, – sakoma, kad uncija džiaugsmo geriau už svarą sielvarto. Ar ne?

– Ar tu radai savo kišeninį peiliuką?

– Jis gulėjo giliai mano kišenėje. Ne, aš ne tik nieko nepamečiau, pone, aš kai ką suradau.

Tai pasakęs, nusišypsojo Marijonai; ji buvo putli gražuolė, jos oda balta ir glotni lyg puikiausias dramblio kaulas. Bežingsniuodamas paskui ją upės link (ir jai bežvilgčiojant per petį į mane), pajutau, kaip man po rūbais pasistojo Adomo auksinis pagalys.

– Ar jūs prisimenate, – tęsė jis, mažumėlę luktelėjęs, kol aš juos pasivysiu, – kaip jūs liepdavote mane nuplakti už tai, kad vėlai keldavausi rytais? Atsimenate, kaip jūs man kartodavote, garbingasis daktare, kad beržinė sula puikiausias vaistas šonkauliams gydyti?

Jis žnybtelėjo kekšei į ranką, ištardamas žodį „beržinė“, ir ta nusijuokė.

– Bet jeigu ja gydysi kitą, ne menkesnį dalyką, tai irgi gali sulaukti stebuklingos permainos.

Tą žinojau ne blogiau už jį.

– Gal paėjėsite su mumis ir prisidėsite prie mūsų draugijos anoje karčemoje?

Žinojau aš tą karčemą: ten buvo viešnamis, arba paleistuvystės namai, kur kekšės ir sąvadautojos turėjo klientų daugiau nei

Vestminsterio teismas, ir ligų daugiau nei Njūgeito kalėjimas. Tačiau nusekiau jiems iš paskos. Juk ir Sokratas retkarčiais šokdavo, o Scipionas pajūryje žaisdavo akmenukais. Aš nei galiu prašyti atleidimo, kad neprisipažinčiau nusidėjęs, nei galiu slėpti savo ketinimų, kad manęs nepalaikytų kvailiu, kaip apie vaistininkus sakoma, jog jiems kvapas mielas tik šlapimo, taip dabar panaši buvo manoji padėtis – aš buvau kaip ta mėšlynų musė, kuri skrenda šalin nuo rožės ir tupia ant šūdo.

Virtinė keiksmų pasipylė iš burnos kažkokiai apgirtusiai keikūnei, kai tik priartėjome prie iškabos „Balta kaip lelija mergina“, tačiau šiame kvartale taip jau įprasta. Prie pačių karčemos durų mus pasveikino šliundrų sąvadautoja su žvaira akimi, bjauria nosimi ir pūstomis lūpomis.

– Šeimininkė Anė, – ištarė Džonas Overberis, jai nusilenkdamas. – Sveikiname jus kuo širdingiausiai.

– Užeikit, ponios ir ponai, – pasakė ta.

Iš jos srėbtuvės dvokte dvokė, o balsas priminė šaižų švilpimą.

– Malonėkite įžengti į mano karčemą, į mano lelijų lopšelį! Kviečiu jus kuo širdingiausiai.

Ji vadinosi šeimininkė, bet aš puikiai žinojau, koks jos amatas, kokios užeigėlės ji šeimininkė.

– Tiesą sakant, ponia, – čiulbėjo jai toliau Overberis, – tokios žvarbios dienelės nebuvo šimtą metų. Ar turėsite ko nors mums apšilti?

– Užeikite į vidų, pone, gana ceremonijų. Aš turiu vyno, jau sumaišyto su prieskoniais.

Taigi mes užėjome, aš praleidau pirma Marijoną, o ši, žengdama per slenkstį, tūptelėjo pasveikindama senąją sąvadautoją.

– Gal malonėsite atverti šias duris, džentelmenai, – tęsė toji, kilniaširdiškai atsakydama į kekšės pasveikinimą, – ir prisidėsite prie draugijos, esančios viduje?

Įžengėme į purviną dvokiantį kambarį, ant suolų ir pagalvių ramstėsi vyrai ir moterys – nežinau, ar Dedalas būtų įstengęs sukurti labirintą, tinkamą tokiems išsigimėliams, ar pats Apelis nebūtų pritrūkęs vaizduotės tokiems sudarkytiems pavidalams tinkamai nuspalvinti. Bet vos metęs žvilgsnį, aiškiai matei, jog visi čia vienokie ar kitokie sąvadautojai, pasileidėlės ir kekšės.

– Na, na, vaikai, – pašnekino juos šeimininkė Anė, prisėsdama ant katės kailiuku aptrauktos naktipuodžio kėdutės. – Ką beveikiate?

– Dievas lai duoda jums labą rytą, motinėle, – vienu balsu atsakė dvi apskretėlės.

– Atvedžiau jums savo bičiulius, vaikai, ir manoji širdis džiaugiasi matydama, kad jūs tikrai turite ką veikti. Jei ką galite padaryti gerai, taip ir darykite.

Ji atsisuko į vieną iš savo kekšių, raupuotaveidę būtybę taukuotu raudonu sijonu.

– Tu turi puikų skonį, nuostabus damastas, – pareiškė ji, braukdama pirštais per jos apskretusį kikliką.

– Aš dėkoju jums kuo nuolankiausiai, motinėle, jis tikrai gražus.

Šeimininkė Anė atsisuko į mane, vis dar glostinėdama jos liemenę.

– Švelniausias, maloniausias ausiai vardas, kuriuo jos gali mane pavadinti, yra motinėlė. Argi jums nepaglosto širdies jį girdint, pone? O matant tokius ištikimus vaikus? Gal norėtumėte su kuriuo nors iš jų pasišnekučiuoti asmeniškai?

Čia tarp mūsų atsistojo Džonas Overberis ir kažką jai pašnibždėjo. Ta pakilo nuo naktipuodžio suoliuko (kuriuo, man pasirodė, ji ketino pasinaudoti) ir vaipydamasi prisiartino prie manęs.

– Maloniausias vynas iš laukinių vynuogių, – tarė ji, – jei aš negerčiau, būčiau išdžiūvusi kaip rūkytas kumpis, pakabintas prie kamino. Na, ką, pone, gal jums yra kitaip? Jau verčiau be kojinių vaikščiosiu, negu matysiu, kaip jūs, pone, mano kukliuose namuose liekate nepasivaišinęs. Tai ko malonėsite išgerti, pone?

– Na, ponia, – pasakiau aš jai, žiūrėdamas į Marijoną, – pasakoja, kad Roscijus* visuomet būdavo girtas, kai puotaudavo su Katonu.

– Aš nepažįstu tų džentelmenų, pone, bet jei kada juos čia pamatysiu, tai būtinai perduosiu jiems nuo jūsų labų dienų.

Aš nuoširdžiai nusijuokiau iš šitų jos žodžių.

– Atneškite man vyno su muškatu. Kuo daugiau prieskonių, tuo geriau.

*Kvintas Roscijus (126–62 m. pr. Kr.) – šlovingas romėnų aktorius.

Ji grįžo su garuojančia taure. Aš ją beregint ištuštinau.

– Maloningasis Dieve, – tarė ji, – jūs tik pažiūrėkite, kaip popierius sugeria rašalą! Eik, dukra, ir atnešk ponui dar.

– Ne, – sušukau aš. – Ne, ne, aš gausiu vandenligę nė dienai dar nesibaigus.

– Bet gerti sveika, pone, – ji žvilgtelėjo į Marijoną, kuri dabar suklupusi prie ugnies laikė rankoje žnyples. – Niekas negali būti gyvas vien sūdytu sviestu ir olandišku sūriu.

– Jei jūs taip sakote, šeimininke, jei jūs taip sakote.

– Taip, aš taip sakau. Ir nėra ko čia labai pūstis, pone. Labai prašom įsakinėti savo namuose, o čia tai jau malonėkit leisti šeimininkauti man.

Tad aš išgėriau dar, paskui dar, kol mano kraujas nepradėjo sprogdinti gyslų.

– Gal pageidautumėt, – paklausė senoji sąvadautoja, – į atskirą kambarį? Ar Džekas nori savo Džoanos? – tai sakydama ji linktelėjo į Marijoną. – Jos rankos patieks jums tokios saldžios mėsos, o prie jos dar saldesnio padažo, tokio, kokio iš jokių kitų rankų neparagausite.

Ji nuvedė mus į gretimą kambarį už pertvaros.

– Ar durys užsklendžiamos? – paklausiau aš ją.

– Tai visiškai nereikalinga, – atsakė ji. – Mes čia visi vienas kito nė kiek nesivaržome.

– Bet ją reikia numazgoti, – svarsčiau aš, jau varganai besusivokdamas savo girtose mintyse, – ją reikia nuprausti, tik tada bus galima su ja santykiauti.

Tuo metu, kai Marijona ėmė nusirenginėti, aš sukalbėjau valgio palaiminimo maldą. „Visa, kas padėta ir kas bus padėta ant šito stalo, lai bus lygiai pašventinta Viešpaties žodžiu. Tu, kuris esi visų mūsų karalius ir Viešpats, pakviesk mus prie amžinojo maisto stalo. Amen."

– Atnešk man ąsotį, dubenį ir drobulės, kad aš galėčiau nuplauti jos nešvarumus.

Senė sąvadautoja išskubėjo, o Marijona nežymiai mostelėjo ranka, lyg norėdama mane permaldauti.

– Jei jūs apie mane, pone, tai aš prausiausi. Ir nusiprausus dar nieko nesu veikusi.

Tačiau aš neištariau nė žodžio, kol šeimininkė Anė sugrįžo su senu įskilusiu ąsočiu ir puodu, sklidinu tokio bjauraus vandens, lyg būtų pasėmusi iš kokio griovio ar kūdros.

– Paguldyk ją ant grindų ir nuprausk jai veidą, pakelk jai plaukus ir numazgok.

Senoji kekšė padarė taip, kaip jai buvo paliepta, o jaunoji žvelgė į mane lyg maldautų pasigailėjimo.

– Bendroj prieplaukoj, – pasakiau aš, – susitelkia visos aukštuomenės atliekos. Todėl nušluostyk jai burną ir lūpas. Matai, kiek purvo, tarsi gramdytum stulpą. Parodyk man jos liežuvį. Parodyk man jos burną.

Sąvadautoja įvykdė visus mano paliepimus labai nenoriai.

– Kodėl tu šitaip ją niekini? – paklausė senė. – Ji švari merga, ne kokia suskretėlė.

– Tų priežasčių, dėl kurių tai darau, aš negaliu dabar atverti, – pasakiau aš jai, – bet šito reikia tam, kad nepadarytume kai ko nebeatitaisomo.

Ji nepasakė nieko.

– Koks puikus kaklas, – tęsiau aš, – tu dailutė, putlutė, mano brangioji. Išmazgok jai pažastis. O, kokia tavo ranka, bet jau riešas tai bent plonas! Kaip tu gali gyventi su tokiu plonu riešu? Atgniaužk dešinę, žiūrėk, tavo nykštys ir tavo mažytis pirštelis sukandžioti blusų, ant jų dar matyti juodi taškeliai. Gal yra blusų tavo kambaryje? O gal tu daliniesi savo lova su tokiais, kurie jų turi? Apkarpyk jai nagus, šeimininke Ane, kad ji neapsidraskytų, be to, prašau dorai apšluostyti jai krūtų spenelius, kad, kai kiš man į burną, ant jų nebūtų prikibusio kokio plauko ar dar ko. Dabar apversk ją ant pilvo, kad aš galėčiau apžiūrėti nugarą. Matai, jos pečiai nešvarūs, tačiau nedideli jos sėdmenys mėsingi, ant jų mušimo pėdsakų nematyti.

Sena sužiedėlė žinojo pateikianti gerą prekę, tad, vis labiau vieptdamasi iš pasitenkinimo, dabar jau tiesiog virpėjo iš godulio kuo greičiau gauti savo auksą.

– O, kokios tos moters šlaunys! Numazgok jai kojas, nuo blauzdų aukštyn! Dabar pėdas. Nepamiršk iššveisti kojų pirštų – apie nykštį ir visur kitur. O dabar vėl versk ją ant nugaros.

Dabar aš jau priklaupiau ketindamas įsisiurbti į ją, bet tą akimirką mano sėkla išsiveržė, man dar nespėjus nė nusimesti drabužių. Pagavo mane tokia baimė, toks siaubas, kad aš atsistojau ir drebėdamas nusibraukiau ranka burną.

– Jūs per daug skubate, – pasakė Marijona, žvelgdama į mane gerokai suglumusi. – Negi nežinote, kad skubos darbą velnias renka?

Bet aš prisižiūrėjau ir prisidirbau iki soties, gana.

– Susuk ją vėl į skudurus, – tariau. – Užtrauk jai jos purviną sijoną. Man metas eiti.

Lengva į pinkles pakliūti, tačiau sunku iš jų išsipainioti.

– Ei, parodykit, kiek turit skambančių, pone, – skubiai pareiškė senoji šeimininkė. – Mes dar tiek neįgrimzdome į purvą, kad nebesiektume jūsų pinigų. Tai kaipgi bus, pone?

Aš taip troškau tik kuo greičiau iš čia dingti, jog net nepradėjau su ja dėl šito draskytis, atvėriau piniginę ir numečiau kelis šilingus. Jos abi nuropojo paskui juos per dulkes.

– Tik pasigrožėkit, iš kokios čia dabar jisai šunidės, – šūktelėjo man įkandin Marijona, – kad gali mus laikyti kiaulėmis!

– Nieko daugiau ir nenusipelnėte, – atsakiau aš.

Malonioji šeimininkė Anė atsistojo ir, išpūtusi akis, kad spjaus man į veidą! Aš užsimojau ranka, bet tada ji pastvėrė naktipuodį ir pagrasino šliūkštelsianti ant manęs jo turinį.

Taigi palikau jas ramybėj, apsisukau, prasibroviau pro minią šliundrų, kurios smalsiai klausėsi gretimame kambaryje. Neištariau nė žodžio Džonui Overberiui, kuris ant slenksčio peiliu rakinėjosi dantis, o tik sprukau kuo toliau nuo šitos ištvirkėlių landynės, šito šliundrų šiltnamio, šito kekšyno, palydimas tokių šlykščių priekaištų, kokių tik įstengia prisigalvoti tie, kieno galvose vien nuodėmingos ir bjaurios mintys. Taip baigėsi diena, kai numirė mano tėvas. *Laus Deo.**

*Ačiū Dievui *(lot.)*.

Ketvirtas

Sodininkas rado smulkių kaulų. Jis atvyko išvalyti dykvietę priešais namą, ir, nors buvo ankstus rytas, man jo kvapas iš burnos lyg ir išdavė išgėrusį. Jis buvo užsimaukšlinęs Vokmano ausinukus ir siūbavo pagal kažkokią įmantrią muziką. Tad stebėjau jį, kai stojo į kovą su piktžolėmis ir krūmais. Jis buvo ne vyresnis nei vidutinio amžiaus, bet atrodė labai gležnas, ir netrukus pasigailėjau jį samdęs. Piktžolės buvo jį beįveikiančios, tad prie kiekvieno žemės kupsto palinkdavo su kastuvu geroms kelioms minutėms. Paskui ėmė tyrinėti akmenų taką, taip neryžtingai ir atsargiai, tarsi tas grasintų įgriūti jam po kojomis, prieš nukreipdamas dėmesį į lopinį, užžėlusį aukšta žole. Kasė žolę iš pašaknių, nelabai ją įveikdamas, paskui staiga slystelėjo ir kažin kaip susmuko į priekį. Man pasirodė, kad jau nejuda, tad išpuoliau į kiemą; jis tysojo nedidelėje duobelėje, išraustoje tarp krūmų, bet, kas įdomiausia, griūdamas išardė apskritimą iš kaulų, kruopščiai sudėliotą duobės dugne.

– Iš tiesų, koks nepaprastas dalykas, – pasakė jis, nė kiek nesutrikęs dėl to, kad pargriuvo, – aptikti tokius kaulus.

Man pirmiausia dingtelėjo, kad tie kaulai vaiko, ir siaubo apimtas pažvelgiau į sodininką.

– Kaip tau atrodo, kieno jie galėtų būti?

– Šuns. Katės. Ar, po galais, dar kokio padaro, – jis paėmė vieną kaulą ir padavė man. Pačiupinėjau – keistai minkštas ir lankstus. Panorau net priglausti jį prie veido, bet staiga pastebėjau, kad kažin kas blykčioja duobės dugno pakrašty. Tai buvo stiklinis vamzdelis, pertrauktas per vidurį. Aš jį tuoj pažinau: toks pats, kokį radau stal-

čiuje, su keistu nelygumu – išsipūtimu – gale. Bet šis buvo taip dailiai nulaužtas, tarsi kažkas būtų atsargiai išpilta ant žemės.

Aš parėjau į namą ir pirmojo aukšto kambaryje puoliau prie stalo po langu. Stalčiuje stiklinio vamzdelio nebebuvo. Pažiūrėjau dar atidžiau, ranka braukydamas dulkėtą medinį stalčiaus vidų, ir staiga kažką užkliudžiau. Ten gulėjo keli popieriaus lapai. Juos ištraukęs išvydau viršutiniame kreivomis didžiosiomis raidėmis parašyta:

DAKTARO DI RECEPTAS

Nustebęs spoksojau į tuos žodžius: štai pats keisčiausias patvirtinimas to, ką buvau atradęs vakar. Ir netikėtai tapo visiškai aišku, kas iki manęs gyveno šiame name.

Bet koks gi tas „receptas"?

Kad galėtų augti be jokios gimdos!

Tai paslapčių paslaptis, ji turi išlikti paslaptimi iki pat to laiko, kada visos paslaptys bus atskleistos. Tegul spagyrikas* paima sėklos ir įdeda ją į stiklinį vamzdelį užlydytu galu, geriausiai iš Antverpeno stiklo, kuriame šviesa ir šiluma tarsi klestėte klesti. Vamzdelį reikia įkasti į arklio mėšlą keturiasdešimčiai dienų, kartu su keturiais tikrais magnetais, sudėtais kryžium; svarbu neužmiršti vis papildyti vamzdelį vandens, kas keturias dienas įlašinant šviežios rasos; tuomet keturiasdešimt pirmą dieną ims kvėpuoti ir judinti galūnes. Išrodys jums tiksliai žmogaus pavidalo, tik skaidrus ir be akių. Dabar dar vienerius metus jis turi traukti savin *arcanum sanguinis hominis***, pasilikdamas už stiklo. O kai tas laikas baigsis, jis taps dailučiu mažyčiu kūdikėliu. Tada jis jau bus tikrasis homunkulas, taigi jau jį galima lavinti kaip ir bet kurį kitą kūdikį. Jis augs, skleisis jo protas ir sugebėjimai iki trisdešimties metų amžiaus, o tada jisai užmigs ir grįš į savo pirmapradį beformį pavidalą. Kas nors iš priklausančių *Inspirati* kartai turės jį vėl išpuoselėti, vėl padėti po stiklu, kad ši paslaptinga ir nuostabi būtybė vėl užaugtų ir vaikščiotų po pasaulį. Prakalbintas šventais žodžiais, jisai kuo gudriausiai pranašaus ateities įvykius, tačiau jo svar-

*Alchemikas.

**Žmogaus kilmės paslaptį *(lot.)*.

biausia didybė ta, kad tinkamai prižiūrimas ir pagarbiai puoselėjamas jis kaskart atgims ir šitaip gyvens per amžius.

Aš žingtelėjau prie lango ir išvydau pro pat namą traukiančius debesis. Jie buvo tokių keistų formų, kad akimirką tarsi regėjau juose savo paties veidą; regėjimas kaipmat išnyko, ir vėl pažvelgiau į popierius, kuriuos laikiau savo rankoje. Kaip gali būti įmanomi tokie dalykai? Margarita Lukas man sakė, kad Daktaras Di praktikavo juodąją magiją, bet čia jau kažkokia siaubinga fantazija. Sukurti dirbtinę gyvybę stikliniame vamzdelyje! Aš atverčiau kitą lapą ir išvydau štai ką.

EPIZODAI IŠ JO GYVENIMO

Jis pergyveno Juodąją Mirtį, išgėręs tanino rūgšties mišinio, kurio užsimaišė instinktyviai. Jis išpranašavo Didįjį Gaisrą, nors niekas nenorėjo girdėti. Šunys lodavo jam besiartinant, arkliai jo baidydavosi, tačiau niekas daugiau pasaulyje nežinojo, kas jis esąs. O štai katės jį mėgo.

Jis pažinojo Izaoką Niutoną, ir ilguose mokslinguose pokalbiuose su mokslininku jis paaiškino tam kabalos mokslinę prasmę. Jis buvo prie Niutono jo mirties akimirką ir būtent jis monetomis užspaudė mirusiam mokslininkui vokus.

Jis įstojo į Karališkąją Draugiją ir padarė daugybę reikšmingų bandymų nustatyti limfinės liaukos funkcijoms.

Sukūrė oro siurblį, o paskui savo užrašų knygutėje įrašė: „Mus išduoda tik mūsų svajonės“.

Dirbo stiklapūčiu Holborne, darė lęšius Grinvičo observatorijai.

Kartą jį užpuolė Londono minia, dėl jo blyškaus veido palaikiusi jį hugenotu.

Mokytojavo šv. Marijos vaikų darželyje Valtamstouve, kai jį pirmąkart atidarė 1824 metais. Čia jis padarė Trevitiko garo lokomotyvo modelį – kaip džiaugėsi vaikai! Tarp jaunų žmonių jo veido spalva atrodydavo ryškokai rausva – kiti mokytojai ją aiškindavo spartesne kraujotaka.

Valė ir kanalizacijos vamzdynus po Londonu.

Stebėjo ir Čarlzo Babidžo iškilimą nuo pat šio kūdikystės, jau tada žinodamas, kad šio rankose – raktas į būsimąjį suklestėjimą.

Mėgdavo pavaikštinėti tarp Naujųjų dokų Vopinge, kur būta to geležinio siūbuojančio tilto.

Antrojo pasaulinio karo metu jis dirbo su radaru.

Skrido į Mėnulį.

Kartais jis gyvena šiame pasaulyje paprasto žmogaus gyvenimą, net neįtardamas apie savo lemtį, bet paskui atsitiktinai padaro stebuklų. Jis kupinas tokios meilės žmonėms, jog padeda jiems susirasti savo tikrąjį genialumą. Nieko nenutuokia apie savo praeitį nei ateitį tol, kol nesibaigia jo trisdešimtmetis ir netenka jam sugrįžti ten, iš kur kilęs. Ir visada ten sugrįžta.

Jis turi doktriną – tiki žmogaus pažanga ir gebėjimu tobulėti. Štai kodėl susidūrusį su prietaringais žmonėmis jį nuplieksdavo raudonis.

Štai jo ateities vizija. Jis žino, kad šiuolaikinis mokslas taip pažengs, jog sugrįš prie savo ištakų, išsigryninęs, ir tuomet atskleis praeities paslaptis. Alchemikų ir astrologų paslaptys, kurios homunkului būdavo kaip ant delno, atgis ir įsikūnys didžiojoje kvantų teorijos vizijoje.

Pažinojo Galeną ir teigė, kad šio įsitikinimai iš esmės teisingi, todėl žmogaus kūno skysčių teorija* bus atgaivinta. Homunkulas tvirtina mums, kad keturių pagrindinių stichijų** teorija visiškai tinka ir dvasinei sferai, o vieną gražią dieną ja pasinaudos ir teorinės fizikos kūrėjai.

Homunkulas nepaprastai nuogąstauja štai dėl ko: jei didieji mokslininkai nesiims tvarkyti amžių ciklo, tai laikas, pasiekęs pabaigą (kurią homunkulas išpranašavo 2365 metais), apsigręš. Homunkulas žino, jog amžiai ims riedėti atgal, žmonija grįš į savo pradinį etapą. Pasikartos karalienių Viktorijos ir Elžbietos viešpatavimo laikotarpiai, Romos imperija vėl iškils ir nugrims į tamsybes, kurias nūnai vadiname priešistore.

Jau buvau prisiskaitęs užtektinai, bet vis dar žvelgiau į popierių. Rašysena man pasirodė pažįstama, o netrukus supratau, kad rašė mano tėvas.

Kažkas pasibeldė į duris ir aš priėjau prie jų sunerimęs. Tai buvo sodininkas.

*Antikoje ir viduramžiais gyvavusi teorija, pasak kurios keturių skysčių – kraujo, flegmos, tulžies ir juodosios tulžies – tarpusavio santykis lemia temperamentą.

**Keturios pagrindinės stichijos – žemė, vanduo, oras ir ugnis.

– Ką man daryti su tais kaulais?

– Užkask juos, – paliepiau. – Užkask juos kuo giliausiai.

Jis atrodė toks pavargęs, toks išsekęs, bekapstydamas tą seną sodą, kad man jo pagailo.

– Ne. Palauk. Aš tau padėsiu.

Taigi mudu abu nuėjom prie duobės ir palaidojome tą apskritimą iš kaulų po perdžiūvusia žeme; ant tos vietos užbėriau dar žemės ir sutrypiau ją kojomis. Jau buvau išsiėmęs iš duobės abi stiklinio vamzdelio puses, tad dabar nuėjau Apsiausto skersgatviu ir nusinešiau šias stiklines nuolaužas į Šv. Jokūbo bažnyčios kapinaites. Laimingas būčiau buvęs čia, tarp kapų, pasilikti, tačiau ant akmeninės sienos griuvėsių išvydau du senius; jie sėdėjo kiek atokiai vienas nuo kito, lyg lūkuriuotų, ar kas nevogs palaikų. Nenorėjau jų trikdyti, tad nejučia mano kojos pačios žengė laiptais į priebažnytį. Didžiosios medinės durys buvo atrakintos, taigi įžengiau į vėsią bažnyčios tamsą. Aš dar vis laikiau rankose stiklus; ir, vos išvydęs palei šoninį altorių krikštinę*, iškart supratau, ką darysiu. Priėjau ir prisėmiau abi dalis švęsto vandens. Vanduo pasirodė šiltas, kai prisiliečiau, ir aš padėjau abi stiklinio vamzdelio dalis priešais nedidelį altorių. Tuomet nuslinkau šonine nava ir atsisėdau viename iš medinių klauptų. Nė nežinau, ar aš mėginau melstis – iš tiesų neturėjau net ko prašyti, – tačiau prisimenu, kad suklupau ir užsidengiau veidą rankomis. Norėjosi užsimiršti ir nusiraminti. Bet beklūpodamas tyloje žinojau, kad nebus man čia ramybės: mano Dievas gyvena ten, kur mano meilė, o mylėjau aš praeitį. Jei ir turėjau kokią dievybę, tai ji tūnojo pačiame laike. Tik ją vieną galėjau garbinti, tik jai melstis, – kartų kaitai, į kurią aš kaip tyrinėtojas siekiau įsiskverbti. O šičia man buvo tuštuma.

Jau buvo vidurdienis, kai sugrįžau į Apsiausto skersgatvį, taigi sodininko nebebuvo. Nuskubėjau taku, sukdamas akis šalin nuo šviežiai suraustos žemės kauburio, ir kuo skubiausiai atplėšiau namo duris: nesinorėjo prisipažinti, kad bijau įžengti į senąjį na-

*Krikšto vandens indas.

mą – dabar, kai radau tuos užrašus, paliktus tėvo ranka. Jeigu dar kartą pasiduosiu baimei, kuo gali baigtis? Juk taip galiu pasijusti visiems laikams nušalintas ir nuvarytas nuo to, kas galų gale juk yra mano paveldėta.

Dar kartą mane apstulbino namo tyla. Sėdėdamas ant laiptų, aš girdėjau savo paties kvėpavimą. Kai jau ketinau užlipti į miegamąjį, išgirdau kažkokį tykų vandens čiurlenimą. Gal jį girdėdavo ir Džonas Di, kai Intakas menka srovele trykšdavo per jo sodą Temzės link? Tačiau veikiai supratau, kad garsas sklinda kažkur iš namo. Tebegirdėdamas savo kvėpavimą, nuskubėjau į virtuvę, bet nebuvo nutikę nieko ypatingo: aš tik buvau palikęs neužsuktą čiaupą ir vanduo tekėjo į kriauklę, o iš jos nutekamuoju vamzdžiu į požeminį vamzdyną. Kokia skaidri srovė! Ji mirguliavo, nutvieksta pro langą įspindusios saulės, ir trumpam užsimerkiau ramybėje. O kai atsimerkiau, vanduo buvo dingęs. Srovės nebebuvo. Ką gi tai reiškė? Prisiminiau po pusryčių palikęs kriauklėje puodelį ir lėkštutę, o dabar aiškiai mačiau, kad jie tviska ant lentynos. Gal tiesiog juos išploviau ir iššluosčiau paniręs į svajas, taigi man dingtelėjo mintis, kad gal ir dažniau esu klydinėjęs po šį namą kaip lunatikas. Pakilau į savo kambarį ir nustebęs išvydau, kad lova paklota, o, kiek pamenu, tą rytą palikau ją suverstą. Dar po akimirkos atkreipiau dėmesį, kad ant rūpestingai sulankstytų paklodžių atsiradęs užtiesaliukas. Tada jau puoliau skambinti Danieliui Morui.

Jis netrukus atvyko ir labai tyliai klausėsi, kaip aš bandau jam išaiškinti viską, kas, mano manymu, įvyko šiame name. Tik kažkodėl neužsiminiau apie tuos homunkulo aprašus – gal dėl to, kad jie tai jau tikrai priminė kuo juokingiausius kliedesius. Bet užsiminiau apie Džoną Di, o tuomet nežinia ko prapliupau juoktis. Danielius vikriai atsistojo nuo savo kėdės ir priėjo prie lango.

– Netrukus vasara baigsis, – ištarė jis, trindamas rankas iš pasitenkinimo, – ir baigsis šitos vėlyvos naktys.

Jau ketinau paklausti jį, iš kur jis taip keistai viską žino apie namą; kaip surado nišą po laiptais, iš kur žinojo apie užmūrytą langą – bet suskambo telefonas. Skambino mano motina. Dar nesuspėjau nė žodžio ištarti, o ji jau puolė atsiprašinėti už savo

elgesį prieš dvi dienas. Ji būtų ir anksčiau paskambinusi, bet iki šiol sirgo.

– Kažkas man buvo, Meti. Aš tiesiog buvau kaip nesava. Aš buvau visai kaip nesava.

– Kaip tavo akys?

– Mano akys?

– Ar tu vis dar matai tą, ko nėra?

– O, ne, žinoma, ne. Dabar aš jau nieko tokio nematau.

– Tikriausiai tave čia taip paveikė namas, – aš nekantravau išgirsti jos nuomonę. – Na, ar tau jis patiko?

– Kaipgi jis galėjo man patikti, kai aš taip susirgau?! – rėžė ji vėl savo įprastu šiurkščiu tonu, tačiau netrukus vėl atsiprašė ir tada jau padėjo ragelį.

Kai grįžau į kambarį, Danielius žiūrėjo pro langą ir ėmė švilpiniuoti. Paskui vėl atsisėdo ant kėdės ir pasilenkė prie manęs, tarsi kokiai nuoširdžiai maldai sudėjęs rankas.

– Gerai, pažvelkime kitaip, Metai. Gal mes matome per daug teatrališkai? Ar tu iš tiesų tiki, kad kažkas gyvena čia sykiu su tavimi?

– Na, bet ką gi reiškia tie išplauti indai ir tas užtiesaliukas ant lovos?

– Gal mes tiesiog šlavinėjomės, dulkeles kratinėjome ir nejučia ten palikome, – jis tebelaikė atkišęs suspaustas rankas. – Gal pastaruoju metu mes šiek tiek išsiblaškę?

– Na...

– Sakau tau, Metai, kad nieko ypatingo čia nebuvo.

Jo žodžiai mane lyg ir nuramino, nors, jeigu ir ne, – jeigu šiame name tikrai darosi „kažkas ypatinga“, – visa tai labai jau nemalonu būtų buvę aptarinėti.

– Verčiau kabinkimės už to, ką žinome, nei už to, ko nežinome, – kalbėjo jis man. – Pasakyk man, ką būtent išsiaiškinai vakar.

– Tik tą, kad Džonas Di mokėjo mokesčius 1563 metais ir, pasak Margaritos Lukas, buvo juodasis magas.

– Na, ta tai jau visuomet sukurs ką nors fantastiško.

– Anądien tu manęs klausei, ar aš ketinu imtis nuodugnių šio namo tyrinėjimų, – pajutau didelį nuovargį ir apėmė kuo keis-

čiausias pojūtis, tarsi mano paties balsas atsklinda iš toli, lyg būčiau kitame kambario gale. – Aš noriu sužinoti viską, Danieliau. Nebus man ramybės, kol nesužinosiu. Kaip ten tame eilėraštyje? „Ir nėra tokios tamsios vietos, kur pasislėpti galėčiau."

Jis metė į mane keistą žvilgsnį, lyg būčiau nusišnekėjęs.

– Manau, kad tik taip ir dera.

– Betgi tik taip ir įmanoma. Čia mano pareiga.

– Šneki taip, tarsi ir tu pats priklausytum šitam namui.

– Aš jaučiuosi taip, tarsi tikrai kažkam priklausyčiau. Argi tu to nematai?

Staiga pagalvojau, kad galėčiau pakabinti ant sienų kilimų, kad blizgantis grindų akmuo atspindėtų jų spalvas.

– O ar tau neatrodo, kad tai gerokai panašu į pareigą, kai atsiduri tokiame name? Aš turiu pareigą namui. Aš turiu pareigą sau pačiam.

– O gal ir Džonui Di?

– Žinoma. Juk jis savotiškas mano pirmtakas.

Aš užsimerkiau. Turbūt nuovargis buvo apėmęs didesnis, negu man atrodė, nes iškart nugrimzdau į sapną – išvydau bažnyčios kapinaites, kuriose ką tik vaikštinėjau. Prie manęs artėjo valkata su šunimi. Tačiau užsnūdęs buvau gal tik akimirką, nes atsipeikėjęs vėl girdėjau Danielių šnekant, lyg jo mintis nė nebūtų nutrūkusi.

– Tuomet, – porino jis, – gal Džonas Di čia kur nors mūsų lūkuriuoja? Nuo ko pradėsime?

* * *

Kažkada mane baugino bibliotekos. Tos knygų lentynos sudarė pasaulį, kuris, beveik tikra to žodžio prasme, atsukdavo man nugarą; dulkių ir medžio kvapas, išblukę puslapiai sukeldavo man liūdną praradimo jausmą. Tačiau mano gyvenimas pagerėjo, kai aš tapau tyrinėtoju ir įsigilinau į praeitį; tada viena knyga vedė prie kitos, vienas dokumentas prie kito, viena tema prie kitos, ir atsidūriau saldaus pažinimo labirinte, kur galėjau užsimiršti. Sa-

koma, kad knygos šnekasi, kai niekas jų negirdi. Tačiau aš žinau daugiau: jos tyliai bendrauja visą laiką, ir, jei mums pasiseka, tai galime išgirsti. Aš veikiai išmokau pažinti žmones, kurie irgi tai supranta. Tai tie, kurie visada dvasiškai aprimsta bevaikštinėdami tarp lentynų, tarsi juos guostų ir gintų tūkstantis neregimų būtybių. Tie žmonės, atrodo, šnekasi patys su savimi, bet iš tiesų jie kalbasi su knygomis.

Aš esu skaitytojas ir Anglijos istorijos bibliotekoje Karverio aikštėje; ji – keisčiausia, labiausiai aptriušusi iš visų Londono bibliotekų: koridoriai siauri, laiptai vingiuoti, ir visur viešpatauja lengvo irimo atmosfera. Knygos neretai čia sukraunamos tiesiog ant grindų, kadangi lentynos nebeatlaiko sunkenybių, kurių čia susikaupė per metų metus. Tačiau šiame visuotiniame irime tikėjausi kur nors surasti Džoną Di.

Savo nuostabai, aš iš tiesų radau porą jam skirtų knygų nišoje, prie kurios kortelėje senovišku gotišku šriftu buvo užrašyta: „Anglų mokslo istorija". Naujesnysis leidinys vadinosi „Džono Di gamtos filosofija: tarp mokslo ir religijos", parašyta Nikolajaus Klulio. Vos tik nukėlęs knygą nuo lentynos, aš supratau, jog tai nėra juodosios magijos daktaro istorija; tai buvo trisdešimt keturių puslapių veikalų sąrašas, ir jau vien skubotai peržvelgęs atskirus bibliografijos skyrius, iš karto supratau, jog čia reikšmingas Daktaro Di matematikos, astronomijos ir filosofijos veikalų sąvadas. Prie šios knygos buvo ir kita – Peterio Frenčo „Džonas Di: Elžbietos laikų mago pasaulis", ir kai nuėmiau tą knygą, į mane žvelgė Daktaras Di. Jo atvaizdas buvo ant viršelio, ir aš išsigandęs vos nepaleidau knygos iš rankų. Nesitikėjau taip staiga jį išvysti, tad tik po geros akimirkos vėl įstengiau pažvelgti į atvaizdą. Akys pavaizduotos mažumėlę per didelės, tarsi menininkas būtų nemokėjęs kitaip perteikti jų spindesio; o pati veido išraiška man kėlė kažkokį nerimą. Jo didelė kakta plytėjo iš po juodo šliko*. Jis turėjo pusilgę peleninę barzdą – ji buvo pasklidusi ant baltų apykaklės raukinių. Berods jis vilkėjo juodą apsiaustą. Tačiau kodėl taip baugi-

*Maža kepurė be snapelio.

na jo išraiška? Jis atrodo sykiu ir grėsmingas, ir patiklus, lyg laikytų užgniaužęs neapsakomai reikšmingą paslaptį, kurią man gal atskleis, o gal ir ne... O jo akys tokios išplėstos, žvilgsnis toks atkaklus, kad nebepajėgiau atitraukti nuo jo savojo.

Aš parsinešiau tas knygas į Apsiausto skersgatvį ir pasidėjau ant stalo po langu. Turbūt štai kas buvo keisčiausia iš visko – palikti tas knygas apie Daktarą Di tame pačiame kambaryje, kur jis kadaise yra vaikščiojęs. Aš pasijutau lyg pats būčiau magas, besistengiąs prisikviesti daktarą iš kapo. Tada – staiga man dingtelėjo, kad jis greičiausiai ir numirė šiame name! Galėjau atsiversti vieną iš tų knygų ir sužinoti, ar tikrai taip, bet apsisukau ir išėjau iš kambario.

Atsidariau laukujas duris ir žengiau į sodą. Jau buvo atėjęs drėgnas vasaros vakaras po dar vienos drėgnos dienos, ir jaučiausi keistai išvargęs ir nervingas. Turbūt nebūčiau pastebėjęs nė Daktaro Di vėlės, jei tokia būtų staiga iškilusi man prieš akis: kaip tikra vėlė pasijutau aš pats. Lėtai nužingsniavau sodo pakraščiu, kur siauras takas, vis dar apžėlęs piktžolėmis, skyrė mano namą nuo aukštos valdiškos sienos. Aš kaip reikiant to tako taip ir nebuvau ištyręs, labiausiai todėl, kad ten buvo gausiai sužėlusi nežinia kokia augmenija, ir joje galėjo knibždėti kokių gyvų padarų. Bet dabar bridau tuo taku ir perbraukiau ranka sieną; ji buvo šalta, byrančio mūro trupinėliai prikibo man prie pirštų. Lyžtelėjau juos – skonis kaip pasenusios druskos.

Ir tada aš pastebėjau, kad ant akmens palei pat žemę nuteplioti stambūs juodi ženklai; bent jau tą akimirką man taip pasirodė, bet kai priklaupiau ant žemės, supratau, jog tos dėmės giliai įsigėrusios į patį akmens kūną. Atrodė lyg būtų išdeginta. Aš atsisukau į namo sieną. Ant jos irgi buvo matyti tokie akmens juoduliai. Kažkas čia degė. Gal gaisras buvo užklupęs patį namą. Jei liepsna buvo įsisukusi į viršutinius aukštus, tada aišku, kodėl vietoj jų atsirado aštuonioliko ir devyniolikto amžių pristatymai. Bet tai negalėjo įvykti per Didįjį Gaisrą, nes Klerkenvelis buvo nuošaly nuo liepsnojusio Londono. Ne, tai įvyko kažkada anksčiau.

Akimirką žvelgiau į dangų, prisidengęs akis nuo jo plieskiančio ryškio, o tada ūmiai, daug nesvarstęs, pasikėliau marškinius, nusi-

leidau kelnes, atsitūpiau ir nusilengvinau. Pats taip nustebau, ką padaręs, jog kaipmat atsistojau ir stovėjau taip kelias akimirkas, lėtai linguodamas pirmyn ir atgal. Įdomu, ar ne tokiame mėšle užaugo homunkulas? Galėjau taip ir stypsoti čia amžinai, įsistebeilijęs į žemę, bet ūmiai krūptelėjau, kažką išgirdęs už nugaros. Tarsi kas juokėsi, bet paskui atsiduso. Ar visą laiką buvau stebimas? Užsitraukiau kelnes ir parbėgau namo.

* * *

Obris aprašinėja Džoną Di kaip „vieną iš savojo laikmečio puošmenų“, karalienė Elžbieta vadinusi jį „savuoju filosofu“, o kitas amžininkas tvirtina, jog Di buvęs „savo amžiaus matematikų karalius“. Peteris Frenčas Džono Di biografijoje tvirtina, kad jis esąs „Elžbietos laikotarpio Anglijos didžiausias magas“. Tą aš supratau iš karto. Bet po to keletą dienų vis labiau stebėjausi tuo žmogumi, kuris kažkada gyveno mano name; jis gerai išmanė matematiką ir astronomiją, geografiją ir navigaciją, senovės mokslus ir gamtos filosofiją, astrologiją ir mechanikos mokslus, magiją ir teologiją. Aš pavarčiau ir kitus veikalus, kuriuose buvo užfiksuotas jo tobulėjimas. Tai buvo Fransio Jeitso „Džordanas Brunas ir Hermio* tradicija“, L. R. Džonsono „Astronomijos mokslas Renesanso laikų Anglijoje“ ir E. Dž. R. Teiloro „Tiudorų laikų geografija. 1485–1583 m.“ Visos šios knygos mažai ką tepasakė apie jį kaip apie burtininką ar juodąjį magą, o kai skaitydavau vienas kitam prieštaraujančius jo apibūdinimus kituose šaltiniuose, vienintelis pažįstamas įvaizdis buvo jo veidas, kurį jau gerai pažinojau. Kaskart, kai įžengdavau į pirmojo aukšto kambarį su storomis akmens sienomis ir siaurais langais, aš pasiimdavau knygą ir mėgindavau atremti jo atkaklų žvilgsnį.

Fransio Jeitso istorijoje Daktaras Di buvo apibūdinamas kaip „Renesanso magas“, kuris Anglijoje tęsė tą pačią Hermio tradiciją, kurią puoselėjo jau Fičinas, Piko dela Mirandola ir Džordanas

*Daugelis alchemikų ir kiti mokslininkai dažnai savo darbus pasirašydavo Hermio Trismegisto vardu.

Brunas. Tačiau Nikolajus Klulis savo studijoje su tokia nuomone nesutinka. Jis tvirtina, kad Daktaras Di labai daug buvo perėmęs iš viduramžiškų šaltinių, ypač iš Rodžerio Bekono raštų bei bandymų. Jeitsas linkęs laikyti Daktarą Di nuosekliu europietiškosios filosofijos atstovu, o Klulis apibūdina jį kaip mąstytoją, kurio pažiūros eklektiškos ir empiriškos. Tačiau visų mano paminėtųjų veikalų pagrindinė tema – kad jis, Džonas Di, stovėjo tarsi kryžkelėje, kurioje susikirto prieštaringi jo laikmečio proveržiai, todėl šiuos susipynusius poveikius ne taip paprasta atskirti. Ir buvo dar vienas faktas, kuris man pasirodė lygiai taip pat svarbus. Pats Džonas Di priklausė, vienaip ar kitaip, kiekvienam amžiui. Pats jis buvo ir medievistas, plėtojęs senovines formules, tačiau buvo jis ir akyvus šiuolaikinės gamtamokslinės filosofijos kūrėjas; jis buvo senienų mėgėjas, spėliojęs apie Britanijos kilmę, apie senovinius miestus, tebesančius po žeme, bet sykiu jis buvo ir vienas iš tų, kurie numatė artėjančią mokslo revoliuciją su jos eksperimentais mechanikoje. Jis buvo alchemikas ir astrologas, besiskverbiantis į dvasinio pasaulio gelmes, tačiau sykiu ir geografas, kuris sudarinėjo navigacijos žemėlapius karalienės Elžbietos laikų tyrinėtojams. Jo buvo pilna visur. Man bevaikštant po jo senąjį namą, atrodė, tarsi jam būtų pavykę kažkaip įveikti laiką. Tų knygų dėka aš taip pat ėmiau suvokti, kodėl Džonas Di taip tikėjo alchemija. Jis buvo įsitikinęs, kad pasaulis yra kupinas dvasinių savybių – „autografų" ir „atitikimų", atskleidžiančių tikrąją jo prigimtį. Štai kurpelės sėkla naudojama regėjimo sutrikimams atitaisyti, nes ji yra akies pavidalo. Arba štai Bedlingtono terjerų veislės šunys yra panašūs į ėriukus, todėl jie patys baikščiausi. Kiekvienas materialusis daiktas yra universalios jėgos, o galbūt net jėgų sankaupos, regimoji buveinė, todėl šio išsilavinusio filosofo ir alchemiko pareiga buvo išsiaiškinti tikrąsias sudedamąsias universalių reiškinių dalis. Pavyzdžiui, iš labai sėkmingos Paracelso medicinos jisai suprato, kaip žvaigždžių, augalų ir žmogaus kūno vaisingu deriniu galima gydyti. Tačiau dar svarbesnė jam buvo kita tiesa: Dievas yra žmoguje, tikėjo Džonas Di, todėl tas, kuris perpranta save, – perpranta Visatą. Alchemikas visose medžiagose atskleidžia tobulybę, arba grynąją valią; jis žino, kad druska yra aistra, kad gyv-

sidabris – judėjimas, kad siera yra kančia. Kai alchemikas aptinka valią ir idėją materialioje formoje, tada jis pajėgus ją palenkti savo valiai. Nes štai ta tiesa, kuriai tarnavo Džonas Di visą savo gyvenimą – danguje nei žemėje nėra nieko tokio, ko nebūtų žmoguje. Ir jis cituodavo Paracelsą, kuris sakydavo, kad „žmogaus kūnas yra garas, materializuotas saulės šviesos, sumišęs su žvaigždžių gyvybe“. Kai astrologas mato tekančią Saulę, sako Di, jo viduje iš džiaugsmo taip pat pateka Saulė. Tai tikrasis išminties auksas.

Tokia bet jau buvo teorija. Tačiau, kai skaitai jo gyvenimo aprašus (Mardžori Boven parašė apie jį net romaną „Aš priklausiau aukštuomenei“), paaiškėja, kad jam ypač magėjo skverbtis į paslaptis ir mistiką – jį traukė numerologija, kabalistinės lentelės ir magijos technika. Jis buvo pametęs galvą dėl galios ir tamsybių poezijos, ir dėl jos palinko į pavydą ir garbėtrošką. Taigi kartkarčiais jis pamesdavo iš akių tą šventąją tiesą, kurią troško pažinti.

Dabar aš žinau visą jo gyvenimo istoriją – kaip atkakliai kibo į mokslus jaunystėje, kaip keliavo į Europą ir ten įgijo garsaus mokslininko vardą, kaip tarnavo karalienei Elžbietai, kokius atliko gamtamokslinius ir matematinius tyrinėjimus, kaip sukaupė didžiausią Anglijoje biblioteką, ką nuveikė kaip alchemikas ir magas. Jis tikėjo kalbąsis su angelais, ir iki šiol nesu radęs pagrindo juo netikėti. Tas žmogus buvo apsėstas aistros pažinti; jis visą savo gyvenimą siekė atskleisti gamtos paslaptis ir įvairiausiomis priemonėmis įgyti vidinės dieviškos šviesos. Jis žinojo per daug, kad būtų galėjęs stebėtis savo amžininkų darbais. Jisai suprato per daug, kad jam būtų galėjęs pakenkti tulžingas jų pyktis, kai jis peržengdavo įrodytos teorijos ribas. Jis buvo energingas, ambicingas, užsispyręs; ir vis viena, kaip sakiau, jo meilė mokslui turėjo ir tamsesnįjį aspektą. Atrodė, kad jis trokšta pažinti, trokšta galybės bet kokia kaina, nepaisydamas nei savęs, nei kitų, esančių šalia jo. Kažkas stūmė jį pirmyn, kažkas vijo jį į tą tamsą, kurioje jis šnekėdavosi su angelais ir svajojo pasitelkęs alchemiją atkurti dvasios pasaulį. Daugelis jo amžininkų tikėjo, kad jam ant peties tupėjo velnias, tačiau kaip galėjau tuo patikėti aš, sėdėdamas kambaryje, kur kažkuomet jis dirbo?

Įdomu, kokias jis čia parašė knygas? Gal, žvelgdamas pro savo langą į tykiai sruvenančius Intako vandenis, jis sukūrė matematinę įžangą savo veikalui „Seniausiojo filosofo, Euklido Megariečio, geometrijos elementai"? Ar jis tik nevaikščiojo po šį kambarį, kaip dabar vaikštau aš, rikiuodamas savo mintis knygai „Bendrosios ir atskirosios pastabos dėl tobulojo navigacijos meno"? Ar ne šiame name jis triūsė rašydamas „Monas Hieroglyphica" ir „Propaedeumata Aphoristica"?

Aš garsiai tariau pavadinimus, tačiau lioviausi, kai jie ėmė skambėti kaip kokio kunigo ar kokios vienuolės monotoniška tirada. Netrukus paėmiau kitą knygą – Daktaro Di veikalo „Liber Mysteriorum Sextus et Sanctus" šiuolaikinį vertimą. Viena iš knygos iliustracijų buvo nufotografuotas originalo titulinis puslapis, ir jame buvo įamžinti keturi ženklai. Juos išvydęs aš puoliau iš kambario ir nulipau laiptais į rūsį. Užsidegiau čia šviesą ir lėtai žengiau grindimis artyn prie ženklų viršum užmūrytųjų durų; taip, ten buvo tie patys ženklai kaip ir knygoje, tik virš durų šio to stigo. Iliustracijoje, tituliniame puslapyje, vienas po kitu buvo surašyti „Sunsfor", „Zosimos", „Gohulim" ir „Od", o viršum durų šių vardų nebuvo. Tame sename tituliniame puslapyje buvo pavaizduota ir stiklo taurė, aplipus lyg kokiais šiaudais, lyg dumblu ar dar kuo; po ja aš perskaičiau žodžius: „Tu gyvensi amžinai". Nežinau, kas tada man atsitiko; aš ėmiau suktis ir suktis po elektros lempa, kol nebeįstengiau išstovėti. Todėl atsiguliau ant akmeninių grindų.

Viename iš aukštutinių kambarių pasigirdo triukšmas ir šlumštelėjimas, tarsi kažkas būtų nukritę ant žemės. Aš ėmiau ristis akmeninėmis grindimis, visai netrokšdamas nuo jų pakilti. Tačiau vėl pasigirdo šlumštelėjimas, ir aš nenorom atsistojau. Jei aš dabar nesiryšiu, tai jau tikrai nebegalėsiu pasilikti šiame name. Kai užlipau laiptais, prie atvirų durų išgirdau šlamėjimą primenantį garsą, atsklindantį kažkur iš aukštai. Pasižiūrėjau aukštyn, bet nieko neišvydau. Perėjau koridoriumi ir užlipau laiptais iki pirmos laiptų aikštelės, pamačiau savo kambario duris praviras, o kai pažvelgiau į lovą, tai išvydau ant jos baltą dėmę, lyg nedidelį dūmų kamuolį. Tada ant lovos kažkas sujudėjo.

Aš suklykiau, o tas baltas daiktas pakilo ir puolė prie manęs; aš nusvirduliavau atbulas ir būčiau nusivertęs nuo laiptų, jei nebūčiau laiku įsitvėręs turėklų. Tuomet ištiesiau į priekį rankas ir brūkštelėjau per kažką šiltą. Tada suplazdėjo sparnai. Balandis. Jis tikriausiai įpuolė pro pravirą langą – aišku, vienas iš tų, kuriuos matydavau pulkais plakantis Šv. Jokūbo bažnyčios kapinaitėse. Šlykštėjausi jį paliesti: su siaubu vaizdavausi, kaip man po pirštais dunksės jo širdis, kaip jis spurdės mano rankose. Paukštis vėl įsuko į mano kambarį. Aš tylutėliai nusekiau paskui jį, dar plačiau atlapojau langą ir palikau balandį kambary, daužantį sparnais į sieną. Išėjau ir uždariau duris.

Man tai pasirodė netgi juokinga. Vėl įžengiau į kambarį, kur paukštis beviltiškai plakėsi į sienas ir lubas. Palei mano lovą gulėjo knyga – Džono Di alchemijos schemų studija, – ir su visu įniršiu, kokį tik galėjau sutelkti pasimeldęs, sviedžiau ją į paukštį. Tikriausiai sužeidžiau jam sparną, nes balandis plumptelėjo ant grindų, ir tuomet aš, išleidęs triumfo šūksnį, kulnu užmyniau jam ant galvos. Nežinau, kiek kartų aš jį užmyniau. Lioviausi tik tada, kai išvydau, kad ant greta negyvo paukščio gulėjusios knygos varva kraujas.

Tada jau paskambinau Danieliui Morui, paprašiau, kad apsilankytų pas mane vakare: žinojau, kad jisai slepia kažkokį faktą apie namą, todėl tą įniršio ir keistos visagalybės akimirką nusprendžiau išsiaiškinti viską. Kai pasirodė Danielius, šluosčiau kraują nuo knygos apie Daktarą Di.

– Kartais, – pasiskundžiau jam, – neabejoju, jog šitame name kažkur yra beprotis.

– Kodėl taip sakai?

– Ai, nežinau kodėl. Visur negyvėliai. Krūvos mėšlo.

Jis pažvelgė į mane su nuostaba, tad nusijuokiau.

– Nesijaudink. Aš tik pajuokavau.

Išėjau į virtuvę neva įpilti jam viskio, bet iš tiesų praryti sausainių, kurių pilną lėkštę kažkas buvo palikęs man ant lentynos. Šalia buvo dar du pakučiai riešutų asorti. Surijau ir tuos, prieš įžengdamas atgal į kambarį.

– Matai, Metai, jei dar kažkas būtų name...

– Žinau. Iki šiol jau būčiau jį aptikęs.

Vėl nusijuokiau.

– Gal nori sužinoti, kodėl mano purvinos rankos?

– Nelabai.

– Matai, aš mažumėlę pakasėjau. Žiūrėk. – Aš parodžiau jam knygas, išmėtytas po kambarį, ir pabandžiau aiškiai jam papasakoti, ką sužinojau apie Džoną Di.

– Gal tu stebiesi, ko aš toks sutrikęs, – pagaliau pasakiau jam po ilgų išvedžiojimų. – Betgi kiekviena knyga vaizduoja Daktarą Di vis kitokį. Neradau dviejų vienodų jo aprašymų. Matai, nelengva kapstytis po praeitį. Jau atrodo, kad kokį asmenį arba įvykį perpratai, bet, vos tik pasuki už kampo, viskas iškart apsiverčia aukštyn kojom. Visai kaip su tavim. Štai aš pasukau už Šarlotės gatvės kampo, o ten tu – jau visiškai kitoks.

– Taip, tiesiog negalėjau sulaukti, kada vėl apie tai užsiminsi.

Bet aš tik mostelėjau ranka, tarsi nubraukdamas jo žodžius.

– Taip, arba štai šitas namas. Atrodo, kad nė sekundę niekas jame neišlieka toje pačioje vietoje. Ir žinai ką? Gal kaip tik šiame kambaryje Daktaras Di ir regėjo savo vizijas? Palauk, kaip aš ten pavadinau šį kambarį?

– Magiško krištolo kambariu. Arba dvasių mene. Kas yra, Metai?

– Ar nieko negirdėjai?

– Ne.

– O man pasirodė, kad aš girdėjau balsą.

– Na, taip, netrukus tu jį pamatysi, šmėkšojantį ten, kambario kampe.

– Taip, aš jį ir matau. Štai, žiūrėk, – kilstelėjau prieš jį knygą su Daktaro Di portretu ant viršelio. – Skaitytojau, – ištariau aš, – štai visa ko pradžia ir pabaiga.

Netrukus mes pabaigėme gerti ir neskubėdami patraukėme į restoraną Klerkenvelio Lankose, kur pietavome prieš savaitę. Tada dar nieko nežinojau apie Džoną Di, tačiau dabar mano gyvenimas jau buvo pasikeitęs.

Tvyrojo šiltas vakaras, ir pro pravirą langą mačiau iš poligrafijos fabrikėlio, dunksančio kitapus Lankų, sklindančią šviesą. Ten kažkas žingsniavo į priekį ir atgal. To žmogystos gaivališki

gestai cecho šviesoje man sukėlė mintį apie visų gyvų būtybių trapumą!

Smulkių musyčių ar mašalų spiečius zujo palei restorano duris; jie suko ratus vakaro ore, o besileidžianti saulė blyksėjo ant jų sparnelių. Jie galėtų perskristi slenkstį į tą mažą kambarėlį ir jis pasirodytų jiems kaip nuostabūs stebuklų rūmai. O kurgi tie rūmai, į kuriuos galėčiau nuskristi aš ir kur palaima apgaubtų mane?

Kai susėdome prie restorano stalelio, pajutau, kaip per mane perbėgo susijaudinimo šiurpuliukas. Toks neįprastas, lyg apėmė koks blogumas. Esu patyręs panašų drebulį ir anksčiau, kokį vieną ar porą kartų, ir jau žinojau, kad tuoj kažkas turi įvykti. Kažkas turi pasikeisti. Aš paėmiau Fraskačio vyno butelį, kurį padavėjas ką tik atnešė į stalą, įsikliukinau sau didžiulį stiklą prieš paduodamas Danieliui. Man užėmė gerklę ir kažkokia degino iš vidaus ugnis, kurią reikėjo nedelsiant gesinti. Jei tikėčiau tokiais dalykais, galėčiau sakyti, jog aš įkūniju alcheminę teoriją apie besiveržiantį į drėgmę sausąjį pasaulį. Danielius žiūrėjo į mane džiaugsmingai stebėdamasis, kai aš įsipyliau dar vieną stiklą vyno.

– Ar mes taip labai ištroškę?

– Taip, mes ištroškę. Aš ne kasdien sėdžiu priešais žavingą moterį.

Jis pažvelgė į mane priekaištingai.

– Ar tu būtinai turi nuolat man tai priminti?

– Bet juk tu man toks įdomus, Danieliau. Ir kaskart vis įdomesnis. Iš kur tu žinojai, kad vienas iš viršutinių langų užmūrytas?

Jis prisikišo smilių prie nosies ir pauostė.

– Senuose namuose užmūrytų langų būna visada. Ar tu negirdėjai apie Pito mokesčius už langus?

– Ir per kažkokį stebuklą tu taipgi žinojai, kad po laiptais yra spinta.

– Aš nuspėjau. – Jis vis dar uostinėjo smilių. – O gal manai, kad turiu magiškų galių?

– Magija čia niekuo dėta. Tu kažką prisimeni. – Aš vėl prisipyliau savo stiklą. – Tu šitą namą puikiai pažįsti, ar ne?

Jis papurtė galvą neįprastai audringai.

– Nėra ko meluoti, Danieliau. Berods ir mano motina tave pažino.

– Jau ji tai manęs tikrai nepažįsta. Galiu tau prisiekti.

– O ką dar tu gali man prisiekti?

– Nieko. – Jis nuleido akis, o kai priėjo padavėjas užsirašyti mūsų užsakymo, tai pasinaudojęs proga atsikosėjo. Tada kitu audringu judesiu užsiveržė kaklaraiščio mazgą.

– Labai keista, – pasakė jis, – bet kai tik atsirandu šiame rajone, aš visuomet noriu sugrįžti į Izlingtoną. Ar tai ir yra reiškinys, kurį žmonės vadina namų ilgesiu? O ar kada nesusimąstei, kas tie „žmonės"?

Pavargau nuo jo pastangų nukreipti kalbą kitur.

– Gana, Danieliau, sakyk.

Dabar jis žiūrėjo tiesiai man į akis.

– Tai labai sunku.

Aš pastebėjau, kad jo kairė ranka virpa, ir smalsiai į ją žiūrėjau, kai Danielius tęsė jau tyliau.

– Taip, tu visiškai teisus. Aš buvau tame name ir anksčiau. Aš pažinojau tavo tėvą. Kartais mes sykiu su juo ir pareidavome į tą namą.

Aš nuščiuvau.

– O ko tu ten eidavai?

– Aš privalau tau kai ką paaiškinti. Norėjau pasakyti, kad...

Padavėjas atnešė mums pirmą mūsų užsakytą patiekalą – nevirtojo Parmos kumpio, ir Danielius ėmėsi pjaustyti jį mažyčiais bryzeliais.

– Tęsk.

– Mudu su tavo tėvu labai artimai vienas kitą pažinojome. – Jis vėl nutilo ir smulkino kumpį, taip ir neįsidėdamas nė gabalėlio į burną. – Mes susipažinome tame klube. Kur tu mane aptikai.

– Nelabai suprantu, kur tu lenki.

– Supranti. Puikiai. Mudu su tavo tėvu buvome meilužiai.

Berods aš pašokau, bet jo išgąstingas žvilgsnis vėl prismeigė mane prie kėdės. Jis ėmė berti žodžius labai greitai, bemaž be ryšio.

– Tai buvo prieš kokius dešimt metų. Matai, man patinka vyresni. O jis buvo žavingas. Labai švelnus.

Susijaudinimas ar pasibjaurėjimas, kurį ir buvau nujautęs, dabar jau užplūdo mane visiškai – tarsi nardyčiau kažkokioj natūralioj šviesoj, kuri išryškina kiekvieną judesį ir kiekvieną žodį. Aš vėl atsistojau ir nuėjau į tualetą restorano gale. Atsisėdau ant unitazo ir spoksojau į grafiti šedevrą ant geltonų durų priešais mane – ten buvo kažkas apie penį ir žarnelę. Dabar įsivaizdavau juos abu, Danielių ir savo tėvą, nuogus gulinčius rūsio kambaryje. Mačiau, kaip jie bučiuojasi, mačiau savo tėvą, suklupusį ant kelių priešais užmūrytas duris, o Danielius atsiklaupęs prieš jį su praverta burna. Mačiau Danieliaus suknelę ir peruką, nusviestą palei sieną, o mano tėvas šypsosi ta savo keista, man taip nuostabiai pažįstama šypsena. O dabar štai įsivaizduoju juos klube „Pasaulis aukštyn kojom“, kur juodu šoka blausioje rausvoje šviesoje.

O tada pagalvojau, kaip atrodytų, jei burnoje pajusčiau tėvo liežuvį. Atsistojau ir nusivėmiau į unitazą.

Net pačiam buvo keista, kad grįžau prie stalelio šypsodamasis.

– Pasakyk man, Danieliau. Ar jis irgi dėvėdavo moteriškus drabužius?

– O, ne. – Jis kone įsižeidė išgirdęs. – Bet jam patikdavo, kai taip dėvėdavau aš. Namuose.

Aš prisiklausiau pakankamai. Dabar supratau, kam tėvas pirko tą namą Apsiausto skersgatvyje. Čia buvo jam nuostabi priedanga jo lytiniam gyvenimui. Dabar aišku, kodėl jis niekuomet nematė reikalo skirtis su motina – juk ji taip pat buvo jam savotiška priedanga. Bet greičiausiai ji viską žinojo. Štai kodėl ji visada taip ant jo pyko, netgi po jo mirties. Gal ji įtarė, kad tėvas padarė mane vieninteliu paveldėtoju dėl tos priežasties, kad ir aš čia esu kaip nors įpainiotas, tačiau tokia mintis jau būtų visiškai nepakeliama. Visas mano praeities gyvenimas buvo persimainęs, per šias kelias akimirkas įgijęs visai kitokį pavidalą. Dabar atrodė, kad ir savo paties istoriją teks tyrinėti taip, kaip anų amžių istoriją.

– O ar jis kada minėjo Daktarą Di? – tesugalvojau paklausti.

– Ne, bent jau aš neprisimenu.

Mes vėl abu ėmėme elgtis ir kalbėti įprastai, tarsi stengdamiesi vienas kitą įtikinti, kad nieko reikšmingo neįvyko. Jis valgė labai greitai, kimšosi į burną ir godžiai rijo.

– Tačiau jis minėjo, kad tas namas kažkuo nepaprastas. Jis manė, kad jame sykį kažkas įvykę, ir jis norintis tą kažką atkurti. Ar atgaivinti. Nė nežinau, ką jis tada turėjo galvoje. Bet kaip tik todėl... – sudvejojo jis dar kartą.

– Dabar jau per vėlu dar kažką laikyti paslaptyje.

– Jis tikėjo kažkokia seksualine magija. Jis buvo įsitikinęs, jog galima prikelti dvasias darant, na, tam tikrus dalykus.

– Ir prikėlė?

– Prikėlė?

– Ar jis prikėlė dvasias?

– Žinoma, ne.

Štai dar viena tiesa, su kuria man teks susitaikyti. Mano tėvas Apsiausto skersgatvyje burtininkavo, puoselėdamas bergždžias viltis prikelti praeities dvasias; tai bent jau sudarė, kaip aš supratau, Danieliaus išpažinties esmę. Tėvas rengė tam tikras seksualines apeigas vien tam, kad aptiktų tąjį, kuris, jo įsitikinimu, tebegyveno jo name. Ar negalėjo tai būti susiję su jo svarstymais apie homunkulą? To namo tamsių koridorių ir kerčių aš tyrinėti nenorėjau. Šiaip ar taip, jis turėjo kažką žinoti apie tai, ką aš ėmiau suvokti tik dabar, iš to, ką buvau patyręs apie Džoną Di: kad tik meilė gali prikelti gyvybę. Visa kita – iliuzija, apgaulė, nesąmonė.

– Aš niekuomet tuo nėmaž netikėjau, – pasakė Danielius, kai ant mūsų stalo atsirado spageti. Aš su kažkokia baime spoksojau į baltus makaronų siūlus.

– Kai kurie istorikai sako, kad radikalizmas ir okultizmas susiję, bet man atrodo, jog taip buvo tik iš nevilties. Tai buvo priemonė pavaizduoti valdant kažkokią slaptą galią, priemonė įsivaizduoti turint tokios galios, kuria galima sutriuškinti pripažintąsias galias. Bet iš tikrųjų okultizmas – silpnųjų ir nusivylusiųjų priebėga. Tai žlugęs radikalizmas.

– Bet mano tėvas niekuomet nebuvo silpnas.

– Ne, jis nebuvo silpnas. Dažniausiai okultistai buriasi į grupes – taip stiprina savo tikėjimą. Tačiau tavo tėvas buvo kitoks. Jis

buvo tikras vienišius. Ir jis tvirtai tikėjo aptikęs slaptą tiesą. Tai buvo tarsi koks paveldėjimas.

Jo žodžiuose aš įžvelgiau tokią prasmę, kad išsigandau.

– Ar jis kada minėjo mane?

– Nuolat.

– Ne tada, kai...

– Ne, mes likome draugais ir tada, kai nebebuvome meilužiai. Supranti, jis turėjo didžiulę aistrą praeičiai. Kaip ir tu. Jis visuomet domėdavosi tuo, ką aš darau. Juokinga, bet jis ir nuvedė mane pas tuos moravus. Jis ir surado tas susitikimų vietas, kurias paskui mudu su tavimi aplankėme. Prisimeni?

– Taip, prisimenu.

Mano tėvas artėjo prie manęs taip smarkiai, kad mane apėmė siaubas. Užsisakiau dar vyno, o Danielius vėl užsiveržė savo kaklaraiščio mazgą.

– Ir dar norėčiau tau kai ką pasakyti, Metai.

– Dieve.

– Mes susitikome neatsitiktinai.

Atnešė vyną, ir aš vėl pripuoliau godžiai gerti.

– Prieš porą metų tavo tėvas suprato sergąs vėžiu. Tada jis ir paprašė manęs pasirūpinti tavimi. Sakė, jog tu nepaprastas.

– Nepaprastas?

– Sakė, kad tu unikalus. Žinoma, tu toks ir esi. Tiesiog nenorėjo, kad įkliūtum į kokią bėdą. Jis pasakė man, į kurias tu vaikštinėji bibliotekas, tad man ir nebuvo vargo lyg netyčia su tavim susitikti. Juk jei dviejų žmonių interesai vienodi, kaip mudviejų, tai Londonas gali pasirodyti tesąs mažu miesteliūkščiu. – Staiga jis nutilo ir žiūrėjo, kaip reaguosiu. Bet nieko neišvydo. – Tikiuosi, nelaikai manęs labai bjauriu tipu, juk pagaliau mes vis viena tapome draugais.

Mes jau ir pabaigėme valgyti, bent jau aš, tačiau buvo dar taip anksti, jog restoranas buvo beveik tuščias. Jo gale susiglaudę sėdėjo jauni vyras ir moteris; jau anksčiau aš pastebėjau, kad jie kažko įnikę šnabždasi. Įtempiau klausą susidomėjęs, apie ką jie ten šnekasi, bet supratau tik kelis paskirus piktus žodžius: „menkysta“, „kalė“, „lerva“.

– Atsiprašau, – pasakiau Danieliui, – aš nebegaliu daugiau su tuo taikstytis. – Pakilau nuo stalo ir nuvairavau prie jų. Jie pažvelgė į mane išsigandę.

– Ko jums, po velnių, neužsičiaupus, – sušnabždėjau aš tokiu pat balsu, kaip kuždėjosi jie. – Ar girdit? Užsičiaupkit, po velnių.

Ir tada sugrįžau pas Danielių.

– O, aš irgi kai ką prisiminiau, brangusis, man metas grįžti namo.

Sulig tais žodžiais aš jį palikau, o pažvelgęs iš lauko pro langą, patenkintas išvydau, koks jis sutrikęs ir nelaimingas. Keliaudamas į Apsiausto skersgatvį, vėl jaučiausi taip, lyg nieko nebūtų įvykę, o kad nepradėčiau vėl įsijausti, ėmiau niūniuoti žodžius tos dainiūkštės, kurią, kaip man atrodė, buvau girdėjęs tąryt, sėdėdamas savo senajame name. Turbūt tai buvo „Lemtis, mano priešas“, nors nebuvau visai tikras. Aš praėjau bažnyčios kapinaites, bet paskui pajutęs, kad išplemptas vynas spaudžia šlapintis, peršokau per akmeninę sieną ir paleidau srovę ant vieno iš paminklinių akmenų. Už akmens kažkas krustelėjo, ir, užsitraukdamas kelnių užtrauktuką, aš užsistojau ant to kažko koja. Jausmas toks, lyg belsčiausi į atviras duris.

Abatija

– Girdžiu, kaip kažkas beldžia į lauko duris, – pasakiau aš tarnui Filipui Foksui. – Pažiūrėk, kas ten.

Tarnas nuskubėjo laiptais žemyn. Išgirdau apačioje jį šnekantis su žmonos tarnaite.

– Odre, kur raktai?

– Jie kabojo ant vinies už durų, ten, kur visada.

– Ne, nėra! Ten jų nėra!

Visą tą laiką, kol jie ginčijosi, nesiliovė toks beldimas, kad galėjo ir mirusį prikelti. Aš buvau nugrimzdęs į prisiminimus apie senąjį savo tėvo šunį. Filipo balsas pažadino mane iš susimąstymo.

– Kas ten galėtų būti?

– Savas, kas dar. Atidaryk duris, šitaip pliaupia! Aš pas Daktarą Di.

Tie žodžiai privertė mane krūptelėti. Aš atsistojau.

– O kas čia malonėjo? Ką man pasakyti, kas jo prašo?

– Pasakyk, kad čia toks vienas, mokęsis pas daktaro gerą bičiulį.

– Įeikite, pone.

Sudžerškėjo atrakinamos ir atsklendžiamos durys, paskui išgirdau dar kelias padrikas skubotas frazes.

– Pone, – šūktelėjo man Filipas, – čia džentelmenas nori su jumis pasišnekėti.

– Tegu lipa viršun. Ne, palauk, aš ateisiu.

Nenorėjau, kad kas svetimas matytų, ką aš dirbu, be to, vis dar negalėjau susigaudyti, kas čia toks manęs teiraujasi. Užsimečiau apsiaustą ir, kiek nerimaudamas, nulipau žemyn pasi-

sveikinti. Tačiau, kai išvydau elegantišką, žvitrų vyrioką, mano jaudulys išgaravo.

– Labai prašom, – pasitikau jį, – sveiki.

– Dėkoju, pone, iš Viešpaties malonės.

– Kaip man į jus kreiptis?

– Kelėjus, pone, Edvardas Kelėjus. Septynerius metus aš išbuvau pameistriu pas Ferdinandą Grifeną. Jis dažnai jus minėdavo.

– O, aš taip puikiai jį pažinojau. Nesu jo matęs jau dvidešimtį metų, tačiau ne vieną kartą jis yra padėjęs man kaip tikras draugas. Kaip jis besilaiko?

– Jis numirė, pone, nuo vėžio krūtinėje.

– O, kaip skaudu tai girdėti. Bet jis iš tiesų jau buvo garbingo amžiaus.

– Tiesa, pone, tikra tiesa. Tačiau prieš mirdamas jis prašė mane pasirodyti jums.

Šis Kelėjus vilkėjo minkštos odos liemenę bei trumputį apsiaustą, pagal ispanišką madą; dabar jis nusilenkė išreikšdamas man savo nuoširdžią pagarbą, ir pamačiau, kad jo parėdai kiaurai permerkti lietaus.

– Ateikite, apdžiūkite mano kambaryje, – pakviečiau aš jį. – Jūs visas permirkęs. Filipai, eik atnešk dar glėbį malkų, kad degtų kaip reikiant. Atnešk ir bušelį anglių, kad ponas Kelėjus galėtų gerai sušilti.

Aš pakviečiau jį užlipti laiptais aukštyn ir, kopdamas jam įkandin, puikiai užuodžiau, kad jis išgėręs. Jis buvo jaunas vyriškis, ne vyresnis kaip dvidešimt dvejų ar dvidešimt trejų metų, nedidelio stoto, su raudona barzda, pakirpta taip, kad derėtų prie apsiausto, taip pat pagal ispanišką madą. Raudoni jo plaukai gerokai priminė karčius, o kai aš prisiartinau prie jo taip, kad jau kone lipau jam ant kulnų, išvydau, kaip jie dailiai sutepti aliejais, ir užuodžiau kvepalų kvapą. Taip, jis tikrai per daug jau išsičiustęs jaunikaitis, tačiau tiek to, iš pagarbos Ferdinandui Grifenui elgiausi su juo pakankamai maloniai.

– Sėskite prie ugnies, – pakviečiau jį, kai įžengėme į mano kambarį, – ir papasakokite man apie senąjį mūsų amato mokytoją.

– Jis gerbė jus, pone, kaip vieną iš tų, priklausiusių Inspirati ordinui.

– Ne, ne, tai niekai. Visiškai nereikšminga! – aš nenorėjau, kad jis per daug kištų nosį į mano darbus. – Jeigu ne jo pasišventėliškas uolus rūpestis, aš nebūčiau nė žingsnelio įstengęs žengti savojo amato ir sugebėjimų link. Kad ir ką jis darydavo, aš nė sykio nepastebėjau nė vieno netinkamo veiksmo, nė vieno netikslumo.

– Taip, pone, jis buvo didis burtininkas.

– Aš to nepasakiau, – kaipmat pridūriau. – Tuo metu, kai su juo gyvenau jo nuomotame būste ir sykiu su juo dirbau, ponas Grifenas buvo filosofas.

– Tačiau daugumas filosofų yra tikrai didūs burtininkai, ar ne tiesa, Daktare Di?

Dabar išvydau, kad jis nėra vien koksai padūkęs palaidūnas, todėl spėliojau, gal jis koks šnipas, pasiųstas mane įskųsti?

– Aš neneigiu, kad gali būti slapta filosofija, – tęsiau, – tačiau apie tai, patikėkite, nė nenutuokiu.

– Na, o gamtos slaptasis pažinimas?

– Na, taip, gali būti, gali būti.

Dabar nusprendžiau jį išbandyti, kai Filipas užlipo į viršų su anglimis.

– Bet verčiau papasakokite, kokius jis dirbo darbus paskutinėmis savo gyvenimo dienomis.

Jis keistokai žvilgtelėjo į mane.

– Maždaug prieš mėnesį mudu buvome nukeliavę į Glastonberį, pone.

– Tikrai? O ko?

– O... – atrodė, kad jis nenori apie tai pasakoti, – žinoma, yra laikas, kai apie tokius dalykus gali šnekėti, tačiau...

Man net atsistojo ausys (kaip sakoma), tačiau nusprendžiau patylėti ir palaukti palankios progos. Puikiai žinojau, kad Glastonberis – seniausias visoje karalystėje mokslo centras, kur, kaip sako, visi milžinai, kurie nuo pat pradžių dirbo šioje srityje, yra sugabenę savo paslaptis.

– Jūs taip staiga užklupote mane, – tęsiau šypsodamasis, – ta-

čiau gal pasiliktumėte per kuklią mokslininko vakarienę? Maistas paprastas, bet, tikiuosi, jūs neįsižeisite.

– O, dėkingas iš visos širdies, Daktare Di. Kaip ten sakoma? Geriausia šneka – po valgio?

– Taip. Būtent taip ir sakoma.

Todėl mes nulipome žemyn, kur Filipas jau dengė stalą. Mano pati tuo metu skubėjo parūpinti visiems vonelių ir rankšluosčių, bet maloniai atsiliepė į pono Kelėjaus nusilenkimą ir drąsiai atsakinėjo į jo klausimus. Tačiau tai tebuvo tušti plepalai. Netrukus aš jau stačiai nebegalėjau daugiau jų pakęsti.

– Išskalaukite šias taures, ponia, – tariau aš jai, – kad galėčiau paskanauti vyno.

Vynas buvo iš flamandiškų vynuogių ir kiek aitrokas liežuviui; bet man patinka kartūs vaisiai, tad siurbčiojau jį su pasigardžiavimu.

– Na, kaip jums šis vynas? – paklausiau svečią.

– Man nepaprastai patinka.

Mano žmona nusijuokė iš tokio jo atsakymo, ir aš pasisukau į ją:

– Ko jūs juokiatės, ponia?

– Ko? Iš mūsų svečio veido buvo viskas aišku, kai jis paragavo šio vyno. Jūs ne iš subtiliųjų vyriškių, ponas Kelėjau. Jūs mūsų neapgausite tvirtindamas, jog jums patinka šis vynas.

– Na, ką jūs, ponia, ką jūs. Jūs vaizduojatės bloga ten, kur tėra tiktai gera.

Jis pasakė šitai lyg nusiskųsdamas. Jai tas, atrodė, patiko.

– Tas vynas – tikras malonumas. Jis turi šiaurietišką skonį.

Filipas ir Odrė jau padengė stalą. Kelėjus išvydęs jį prapliupo:

– O, pone, šito jau tikrai per daug. Čia tiek maisto, kaip per kokias vestuves.

Tada galutinai išsisklaidė mano įtarinėjimai – ne, jis ne šnipas, ne koks patikėtinis, jis tas, kas ir sakosi esąs.

Mes susėdome į vietas ir, kai aš sukalbėjau padėkos maldą, kibome į valgius.

– Prašau jus, – tarė ponia Di, – prašau jus, vyre, atsipjauti gabalaitį tos sūdytos jautienos, kurią regėdamas ponas Kelėjus taip trokšta jos paragauti. Ar ne taip, pone?

– Taip, ponia, tai teisybė.

– O gal jūs suvalgysite štai šios veršienos? O gal avino koją?

Paskui ji sugrįžo prie jo nusiskundimo.

– Bet aš tikiu, kad jūs per daug gerai išauklėtas valgyti tokią riebią mėsą. Ar ne taip?

– Aš galiu valgyti viską, jei valgis nuo jūsų stalo.

– Filipai, – paliepiau aš, – duokš man savo peilį. Šitas toks atšipęs, visai nepjauna. – Mano nuotaika subjuro, nes aš negaliu pakęsti per daug šnekalų prie stalo. – Ir šito pyrago plutelė per daug apskrudusi, – toliau žėriau aš, žiūrėdamas į priešais sėdinčią žmoną.

– Ne, ne, ji kuo puikiausiai užkepusi, – atrėžė ji. – Tik gaila, kad tos sultys taip išbėgusios, čia tai jau tikrai kepėjo klaida. Linkiu, kad tie skrudėsiai atsidurtų jo paties skrandyje.

– Žmona, ar mes neturime nieko daugiau?

– Turim, vyre. Gal ponas Kelėjus paskanaus šitų krabų, belaukdamas, kol bus supjaustyta mėsa? O gal paragaukite šių štai stintų ir ungurių? O šalia, ponas Kelėjau, neblogas Parmos sūris, sutarkuotas su šalavijais ir cukrumi londonietiškai.

– Šiais šaltais laikais, – tarė Kelėjus, – nėra tokio maisto, kuris būtų pakankamai karštas, o daktarai sako, kad nieko nėra karštesnio už vėžiagyvius. Todėl aš su didžiausiu malonumu jų kiek suvalgysiu, jei jūs jau teikėtės man pasiūlyti.

Man patinka sodinti svečius prie lūžtančio stalo, nors aš pats valgau skubotai, be jokio pasiskonėjimo. Nes kokia gi dar žmogaus dalia, jei ne alkti to, ko jis neturi, o niekinti tą, kas priešais jį padėta? Akys alkanos, bet kiek žmogus gali apžioti?

– Nekalbėkite man apie daktarus, – pasakiau aš. – Nieko jie neišmano. Visiškai nieko. Tokių yra kvailių, kurie bet kaip nė nenusipers, neprariję vidurių valymo piliulės. Arba jeigu ant veido išsimuš menkiausia dėmelė, tai jau reikia griebtis piliulės karštam kraujui tramdyti. Bet aš tai jau ne. Aš tai jau nelūkuriuosiu prie vaistininko durų tablečių nei kitokių gydalų.

– Taip, daktare, čia tai jūs išmanote.

– Na, ir ką man gali pasakyti tas vaistininkas? Kad melancholiją galima išgyti čemeriu, o cholerą – rabarbaru? Na ką, tada aš

jam savo ruožtu pasakysiu, kad brangakmenis inkurijus nuima nuo akių vaizdinius. O tie daktariūkščiai varinėja ligas tik iš kūno ir kraujo bei verčiasi kitais nešvariais darbeliais.

– Paimkite kur baltesnį kąsnelį šito koplūno, ponas Kelėjau, – vėl įsiterpė mano pati. – Kai kas ten užjūriuose stebisi, kaip anglai gali valgyti koplūnus be apelsinų, tačiau mums derėtų dar labiau stebėtis, kaip jie valgo savo apelsinus be koplūnų. Ar ne teisybė, vyre?

Aš nekreipiau į ją jokio dėmesio, vis dar sutelkęs mintis į tai, ką buvau pradėjęs pasakoti.

– Ir jūs privalote sužinoti, ponas Kelėjau, kaip aš išmokau tvarkytis su savo paties nesveikatom. Ar tu atsimeni, žmona, kai negerumas apniko mano inkstus?

Ji išrodė sutrikus ir nieko į tai neatsakė.

– Mane ištiko didelis akmenligės priepuolis, aš kankinausi, ponas Kelėjau, visą dieną, tegalėdamas išspausti vos keletą lašų šlapimo. Bet prarijau gurkšnį balto vyno su aliejum, paskui užvalgiau krabo akių, sutrintų į miltelius, sykiu su kaulu iš karpio galvos. Tada apie ketvirtą valandą aš suvalgiau sviestinį pyragą, apskrudintą, su cukrum ir muškatu ant viršaus, o užgėriau dviem dideliais gurkšniais alaus. Na, ir žinote, kas tada buvo? Per valandą aš išvariau iš savęs visą vandenį, kartu su tuo akmeniu, didumo kaip Aleksandro žolės sėkla. Tad ko aš galiu išmokti iš tų daktarų, kai pats viską žinau?

Mano žmona pažvelgė į mane, kaip man pasirodė, su užuojauta.

– Na, vyre, turbūt jūs prarijote tą aviną, kad taip šiurkščiai šnekate.

– Ne, ne, – nuginčijo Kelėjus, – tai naudinga pamoka tiems iš mūsų, kurie vis dar neatsikrato vaistininkų ir chirurgų.

Ir juodu vėl pasileido tarškėti apie kitus dalykus, o aš sėdėjau tylėdamas ir gailestavau, kam aš visa tai pasakojau. Jau verčiau valgyčiau vienas, kibčiau į savo maistą kaip šuva. Žiūrėti, kaip valgo kiti, ir juoktis, ir kažką plepėti reiškia suvokti, kaip neapsakomai mes nutolę nuo sferų ir žvaigždžių. Siaubinga, kai tau dar kartą primena tavąjį kūniškumą.

– Prašau jus pasirūpinti, ponia, – tariau aš, jau nebegalėdamas

šito kęsti, – kad mūsų svečiui būtų paduotas rankšluostis. Jų per mažai padėta, kad visi galėtų nusišluostyti riebalus.

Edvardas Kelėjus jau krustelėjo keltis nuo stalo, bet mano žmona įsmeigė į mane maldaujantį žvilgsnį.

– Dar nekilkime, – paprašė ji, – ar ne nuostabu pasėdėti po pietų valandėlę? Įdomu, Daktare Di, ar mūsų svečias žino patarlę:

Pavalgęs pietus pasėdėk,
po vakarienės mylią paėjėk.

– Manau, – atsakiau jai, – kad šį kartą jūs teisi.

– Tikrai, – ištarė ir Kelėjus, – aš sutinku elgtis taip, kaip tik jūs pageidausite.

Ji suplojo delnais iš džiaugsmo.

– Džonai, tai gal padainuosime?

Jis jai pritarė.

– Taip, pone, daina visuomet sukelia pasitenkinimą. Prailgsta ta diena, kuri be padėkos giesmės.

Kas man beliko, kaip tik sutikti?

– Muzikos knygos guli mano skrynioje, – tariau. – Filipai, paimk raktus iš mano kambario. Rasi stalčiuke, iš kairės.

Tarnas padėjo ant stalo atskirų balsų gaidas, ir po kelių minučių jie jau derino melodiją. Leidau jiems dainuoti, nors traukė jie tą nusenusią dainušką „Atmink mane, kuo aš kvėpuoju“. Aš prisidėdavau tik priedainiui.

Išnešk mane iš dabarties,
taip strimgalviais lekiančios.
Suteik mano dainai rimties,
šventu ritmu tekančios.

Kai baigėme dainuoti, aš nusivedžiau Edvardą Kelėjų į savo asmeninį kambarį dar pasikalbėti. Pirmiausia paklausiau, kodėl jis atvyko manęs aplankyti.

– Juk jūs gyvenote ne tamsybėse, pone, – atsakė jis, – ir per daugelį metų pelnėte garbingą vardą ir šlovę.

– Džiaugiuosi girdėdamas, tačiau tesu kuklus astrologas.

– Ne, ką jūs, pone, kur kas daugiau negu astrologas.

– Na, betgi man privalu žinoti astronomijos mechaniką ir astrologijos dėsnius...

– O savo knygose jūs parašėte tokių dalykų, kurie išliks tol, kol bus gyva mūsų kalba. Tačiau esama turbūt ir kai ko daugiau?

– Kad ko daugiau, – tai nepasakyčiau.

– Mano buvęs mokytojas...

– Jeigu jūs kalbate apie Ferdinandą Grifeną, tai jis yra mūsų abiejų buvęs mokytojas.

– Tai va, jis dažnai minėdavo trejybę.

– Kokią trejybę?

– Trejybę, kurią sudaro knyga, pergamentas ir milteliai. O kartą jis užsiminė apie šaukinius arba įvadą į mistines lenteles. – Aš tylėjau. – Jis išmokė mane pūdymo, tirpinimo ir išgarinimo paslapčių. – Kelėjus pakilo nuo kėdės ir, prieidamas prie lango pasigrožėti audringa liūtimi, pacitavo man: – Menas yra tavo viduje, nes tu esi menas. Tu pats esi dalelė to, ko tu sieki, nes tai, kas yra išorėje, tas yra ir viduje.

– Tęskite, jeigu galite.

– Pažadinkite vandenį, kuris nieko nesudrėkina, tuomet panardinkite į jį Saulę su Mėnuliu. Kai tai bus baigta, įkvėpkite jiems oro burna, tada išvysite, kaip kyla dvi gėlės, o paskui šios dvi gėlės virsta vienu medžiu.

– Ir kaipgi jūs tai paaiškintumėte, Edvardai Kelėjau?

– Gamta patinka gamtai, pone. Gamta įveikia gamtą. Gamta gimdo gamtą. Tai prisikėlimo įvaizdis.

Mane tai smarkiai nustebino, nes jis dabar ištarė mažai kam žinomus žodžius.

– Ar jūs išmokote šito po truputėlį? – paklausiau aš jį.

– Ne, pone.

– Bet jūs kalbate kaip meistras.

– Taip, bet taip pat ir klausydamas proto, nes juk ponas Grifenas ne kartą mane mokė, kad protas yra meistriškumo pagrindas.

Jis atsisuko nuo lango ir pažvelgė man į akis.

– Na, o kalbant apie prisikėlimo įvaizdį, ką jūs pats žinote apie tai?

Atskleisti homunkulo paslaptį? Aš negalėjau suteikti tokios garbės nei jam, nei niekam kitam.

– Tai gamtos gyvenimas. Priklauso nuo laiko ir valios. Tačiau daugiau aš nieko negalėčiau pasakyti.

– Visai nieko?

– Kai kurie dalykai atsiskleidžia tik išvydus ir išgirdus. Išpliaukšti paslaptis ne kaip palikimą ir ne iš didžiausio prieraišumo – ne, iš to nieko gero, pone. Tikrai nieko gero.

Dabar jis ėmė kvatotis.

– Aš tik norėjau išmėginti jus, pone, kaip budriai jūs saugote savo išmintį.

Na, tai jau buvo neregėtas įžūlumas, ir aš jau sukausi į jį įsiutęs, bet jis vėl prisėdo priešais mane ant dailios kėdutės ir tarė labai rimtai:

– Aš turiu pasakyti jums šį tą nepaprastai svarbaus.

Jis perbraukė ranka per veidą, ir ant jo pirštų liko drėgmė, tarytum prakaitas.

– Ar jūs sergate? – paklausiau aš jį.

– Taip, velniška liga.

Aš atšlijau kėdėje, persigandęs, kad neužsikrėsčiau.

– Kas gi jus apniko?

– Pinigų stygius.

Jis vėl nusijuokė, bet jau ne taip garsiai, kaip aš.

– O, šito tai pasisaugokite, ponas Kelėjau. Pinigų stygius – tai tokia kančia, kad su niekuo nė nepalyginsi. Pažįstu gerai.

– Taip, tai todėl aš ir atvykau pasimatyti su jumis, Daktare Di.

Aš buvau be galo susidomėjęs, tačiau stengiausi neišsiduoti.

– Juk buvo toks laikas, – tarė jis žiūrėdamas į ugnį, – ir ne prieš šimtmečius, kai žmonės apie stebuklus tik ir kalbėdavosi, tik jais ir žavėdavosi. Dėl to, tiesą sakant, aš ir atvykau, pone. Papasakoti jums apie stebuklą.

– Ir koks gi tasai stebuklas?

– Buvo toks džentelmenas, kuris atsisveikino su šiuo pasauliu vos prieš porą mėnesių, kurio vardą ir gyvenamąją vietą galėčiau atskleisti...

– Na, dėstykite. Kam gi toks drovumas.

– Ar pažinojote jūs tokį Bernardą Riplėjų?

– Taip, man puikiausiai pažįstamas šis vardas, žinoma man ir jo garbinga reputacija. Jis buvo labai rimtas, didžiai išsilavinęs senienų žinovas. – Susisupau į apsiaustą, kad apsisaugočiau nuo skvarbios drėgmės. – Savo bibliotekoje aš turiu jo kronikų, kuriose jis ir įrodė, kad Albiono ir Airijos salos turėtų vadintis Brutanika, o ne Britanika, pagerbiant jų kilnų atradėją ir užkariautoją Brutą. Kaip tik Riplėjus, sudarinėdamas šių salų chronologiją, įrodė, kad Artūras, Bruto palikuonis, buvo pirmasis tikras Britanijos karalius. Aš nežinojau, kad Riplėjus mirė.

– Jis mirė kliedėdamas.

– Kaip gali būti? Juk jis buvo toks gabus, ir nėra nė vieno jo darbo, kuris nebūtų kuo tvarkingiausiai ir kruopščiausiai sudėliotas į visumą.

– Manau, pone, kad jis per daug svajodavo apie seniai praėjusius laikus. Jis negalėdavo nusiraminti, neišsiaiškinęs visko, štai kodėl keliavo į Glastonberį.

– Taip, tačiau jei ta kelionė bent truputį neprotinga, tuomet visi mes patys išsikraustę iš galvos. Juk apgriuvusi Glastonberio abatija yra kaip lobių skrynia, kupina garsių ir retų palaikų, kurie, paslapčiom tinkamai išsaugoti (kaip daugelis kad sako), dar kartą atneštų garbę mūsų tautai. Ten palaidotas Edgaras, taipgi ir Artūras ilsisi gedulingai ir pagarbiai kažkur po griuvėsiais.

– O jei mes juos vėl prakalbintumėm? Kas gi tada?

– Tada turbūt atsiskleistų laiko paslaptis.

Žiūrėjau į ugnį, sykiu su Kelėjumi.

– Kodėl jūs mane šito klausinėjate?

– Taigi tas Bernardas Riplėjus, pajutęs, kad miršta, pasiuntė pasiuntinį pas Ferdinandą Grifeną ir maldavo, kad tas vyktų su juo į Glastonberį, kur jis atskleisiąs Grifenui didelį dalyką. Mano mokytojas, kaip žinote, visad buvo smalsus ir užsispyręs, tad be ilgų kalbų patraukėme į Riplėjaus būstą tame mieste. Jis buvo apsistojęs kažkokiame sename traktieriuje ar nakvynės namuose, netoli nuo tos pačios apgriuvusios abatijos, ir ten, jo ligai jau įžengus į paskutiniąją stadiją, išdėstė mums viską, ką buvo nuveikęs.

– Ir ką gi jis buvo nuveikęs?

– Pasakojo, kad, negalėdamas numalšinti pažinimo troškulio, jis kreipėsi į burtininką Solsberyje. Tas jo paminėtasis burtininkas dažnai jam kartodavęs, kad mokąs atgaivinti negyvėlius ir prakalbinti...

– Tai šėtoniškas darbas – klausinėti mirusius apie tai, kas įvyks ateityje.

– Ne, ne apie ateitį, Daktare Di.

– O apie ką gi?

– Apie praeitį, – jis atidžiai žvelgė man į akis. – Ne, aš neteisinu nei ano burtininko, nei Bernardo Riplėjaus, tačiau patikėkite – ir ponas Grifenas, ir aš tebuvome šalutiniai veikėjai tame siaubingame reikale.

– Apie ką sukosi pokalbis? Kokią didžiąją filosofijos paslaptį patikėjo jums Riplėjus?

– Solsberio burtininkas papasakojo ponui Grifenui, kad klausinėdamas mirusiuosius mėnesienoje jisai sužinojęs apie labai senus pergamentus, kurių ritinėliai paslėpti kažkur abatijos griuvėsiuose, ir kad tuose pergamentuose esama tam tikrų žinių ir įdomių užuominų apie šią salą, kokia ji buvusi senovės laikais, taip pat įvairių aritmetinių taisyklių bei aprašų, susijusių su Londono miesto kilme.

– O, ponas Kelėjau, ar tai nėra vien kokio sužlugusio burtininkėlio tušti tauškalai, tokio, kuriam veikiau rūpi apmulkinus ką išvilioti pinigus, negu atskleisti tiesą. Ar jis paaiškino ponui Riplėjui, kaip kalbėjo mirusieji?

– Jis neminėjo, bent mums, kad būtų ėmęsis kokios juodosios magijos. Sakė tik, kad kai jie imdavo šnekėti, tai dangų perrėždavo kažkas keistas, tarsi debesis: sakė, kad tas debesis atrodydavęs kaip perskeltas ir – nors ir visas dangus ryškiai mirgėdavęs žvaigždėmis – kabodavęs padangėje tol, kol mirusieji kalbėdavo.

– Palaidų liežuvių tauškimas, ir tiek. Ar jis yra skaičiavęs to debesies aukščio kampą? Ar matavo jo padėtį zenito atžvilgiu? Aš niekad neklausau astrologo, kuris sykiu nėra ir matematikas. Neįsivaizduoju, kaip ponas Riplėjus galėjo užkibti ant tokio pigaus jauko.

– Tačiau keisčiausia, Daktare Di, štai kas... Tuos senuosius popierius, tuos pergamentus Bernardas Riplėjus rado kaip tik toje vietoje, kur jam buvo nurodyta.

Suklusau mažumėlę dėmesingiau, tačiau tikėjausi išlaikąs rūsčią miną.

– Ir kurgi buvo nurodyta? – pasiteiravau aš, nepaliaujamai svarstydamas, ar įmanoma, kad mirusieji ką nors praneštų gyviesiems.

– Netoli nuo abatijos pamatų, vakarinėje pusėje, rado masyvų akmenį, kuriame buvo iškaltas žmogaus galvos pavidalas. Taigi kai tą akmenį atidarė, tai jo viduje ir surado tuos pergamentus, kuriuos ką tik paminėjau; o sykiu ir akmenį, tokį skaidrų kaip krištolą.

– Ar tas akmuo buvo apskritas?

– Jis buvo kaip teniso kamuoliukas, tik kiek mažesnis. Ir, kaip sakė Bernardas Riplėjus, jame galima įžvelgti pačias nuostabiausias paslaptis. Jis dar sakė, kad tas akmuo yra kaip koks atminas iš prarasto senojo Londono miesto.

– Taip, bet kas tuo gali patikėti be jokių tikrų įrodymų?

– O, pone, įrodymų pakako. Nes aš netgi pats mačiau.

– Jūs matėte?!

– Tą akmenį man buvo patikėta truputį pasaugoti: aš pažvelgiau į jį ir *in crystallo** išvydau stebuklingą regėjimą. Taip, aš mačiau.

– Ką jūs matėte?

– Skaistus debesis prasiskyrė, ir aš išvydau kažkokius griuvėsius su kadaise gyvos prekybos ir judraus gyvenimo ženklais. Oras viršum tų griuvėsių atrodė kažkoks tamsokas, tarytum vakare arba ryto prieblandoj.

– O ar dar ką nors pastebėjote?

– Pačiame akmenyje daugiau nieko. Aš mačiau angliškus žodžius, surašytus tuose pergamentuose, kuriuos rado sykiu su akmeniu, bet neturėjau laiko juos atidžiau tyrinėti. Mano mokytojas juos išmanė, bet ir jis tik vargais negalais viską išskaitė. Jis minėjo tokius vardus kaip *Sunsfor, Zosimos, Gohulim* ir *Od.*

*Krištole *(lot.)*.

– Na, – pasakiau aš, ūmiai užlietas karščio bangos, – tuos vardus tai aš žinau, aš juos pažįstu puikiai – jie yra net ir knygose, kurios guli štai čia, šiame kambaryje.

Pašokau nuo kėdės ir pripuoliau prie stalelio, ant kurio laikydavau Hamprėjaus Lujido „Britanijos brevijorių" ir garbingojo Džono Praiso „Historiae Britannicae Defensio". Šios knygos buvo išspausdintos visai neseniai, tačiau jų turinį jau žinojau atmintinai.

– Šiuos vardus mini Lujidas, – pasakiau aš, grįždamas prie savo kėdės su knyga, – šiais vardais jis vadina tuos druidus, kurie įkūrė Londono miestą, ar veikiau tuos, kurie pastatė mūsų senųjų protėvių bei milžinų šventyklas ir namus. Ar Ferdinandas Grifenas turėjo kokią progą patyrinėti tuos pergamentus? Ar jis negavo jų nors trumpam?

– Jis gavo juos visam laikui, Daktare Di.

– Kaip tai?!

– Bernardas Riplėjus, jau gulėdamas mirties patale, pasikvietė Grifeną į Glastonberį, nes buvo girdėjęs esat jį nuostabiu ir sąžiningu mokslininku. Jei Riplėjus nusidėjo, neatsispyręs magijos vilionėms (kaip jisai sakėsi), tai dabar troško išpažinti savo kaltes ir gauti išrišimą, patikėdamas šį nuostabų senovės palikimą tam, kas pagarsintų jį visų nūnai gyvenančiųjų naudai. Tad gausiais maloningais, iš širdies plaukiančiais žodžiais tą vakarą prieš pat savo sunkią mirtį jis paskelbė paliekąs pergamentus Ferdinandui Grifenui.

Kelėjus pasitrynė akis, tarsi jose vis dar stovėtų tas vaizdas, kurį jis trokšta išdildyti.

– Tuomet, kaip aš jums jau sakiau, mano garbingasis mokytojas peršalo pagautas Glastonberio drėgmės ir netrukus taip pat mirė. Todėl taip jau susiklostė, kad rūpintis akmeniu ir pergamentais teko man vienam.

– Stačiai neįmanoma tuo patikėti! – neketinau aš sušukti garsiai, bet šie žodžiai ištrūko patys.

– Pirmiausia pamaniau, jog tuos popierius privalau sudeginti.

– O, ne!

– Mano protas buvo taip sudrumstas, kad nebeturėjau ramybės besukdamas galvą, kaip ir kur padėti tas brangenybes.

– Ar jūs turite jas čia? – aš jau kone drebėjau iš nekantrumo, tačiau šiaip taip tvardžiausi.

– O ne, pone, aš nusipirkau skrynią, sudėjau turtus ir kuo skubiausiai pargabenau į Londoną: geras mano bičiulis, juvelyras, gyvenantis netoli Čypsaido, mielai sutiko ją pasaugoti, kol man kas patars, ką veikti su jais toliau. Jis net nežino, kas yra skrynioje, tik, griežčiausiai mano prisakytas, laiko paslėpęs ją po grindų lentomis mažame savo kambarėlyje. O dabar aš atvykau, Daktare Di, melsti jūsų pagalbos šiame reikale ir maldauti vertingo patarimo, kur man paslėpti tuos pergamentus ir tą krištolinį akmenį.

– Koks šaunus jis turėjo būti darbininkas, – pasakiau aš, – jeigu visiškai naujai sudarė viso mūsų miesto žemėlapį! Be abejo, ponas Kelėjau, jūsų juk nestulbina gražūs miestai?

– Regėjau jų daugybę, pone.

– Aš taip pat. Tačiau senovinis, seniai palaidotas ir seniai užmirštas Londonas buvo didis ir nuostabus miestas, pasak ankstesniųjų laikų liudijimų, o daugelis dar tvirtina, kad jame stovėjusi svarbiausioji šios valstybės šventovė. Tuomet Britanija iš tiesų buvo grožiu neprilygstama pasaulio sala, – nutilau akimirkai atgauti kvapo, – tačiau nė vienas iš dabar gyvenančių žmonių nežino visos tiesos apie Britanijos tikrąją kilmę.

Kai aš baigiau, Edvardas Kelėjus pažvelgė į mane viltingai.

– Vadinasi, pone, tie senoviniai pergamentai gali padėti atverti mums tokį langą, kad pro jį pirmą sykį prasimuš tikroji šviesa. Praėjo du tūkstančiai metų, tačiau dabar jau viskas gali atsiskleisti.

Jaučiausi it karštinės purtomas, taip nekantravau paimti į savo rankas tuos pergamentus, tačiau kiek galėdamas tvardžiausi. Argi Simonidas* nedelsdavo prabilti ir nesuskubdavo nutylėti, argi jis nebūdavo liūdnesnis, kai kalbėdavo, negu kada tylėdavo? Taip, manyje irgi glūdi tas troškimas gūžtis nuo viešumos, kaip kirminas kad gūžiasi nuo liepsnos.

– Šis tas, kas galėtų mums padėti, – pasakiau, – jau yra žinoma, nes šis garsusis Londono miestas yra dieviškosios kilmės. Kaip tvirtina Džefrėjus iš Monmefo**, Brutas buvęs palikuonis to pus-

*Simonidas (556–468) – garsus graikų poetas.

**Geoffrey of Monmouth (1100?–1154) – anglų kronikininkas.

dievio Enėjo, Jupiterio dukters Veneros sūnus, maždaug 2855-aisiais Senojo pasaulio metais. Tai štai tas Brutas pastatė miestą netoli upės, kurią vadiname Temze, o patį miestą jis buvo pavadinęs Tronuantu ar Trenuantu. Vėliau karalius Ladas – taipgi prieš Kristaus gimimą maždaug 1108-aisiais – miestą ne tik atstatė, bet dar ir papuošė dailiais naujais namais, bokštais ir sienomis, o pavadino jį Lado miestu pagal savąjį vardą. Galingus vartus, kuriuos pastatydino miesto vakaruose, taipgi savo paties garbei jis praminė Lado vartais – Ladgeitu.

– Jeigu šį miestą aš kaip tik ir išvydau tame akmenyje, tai jis iš tiesų tikras lobis!

– Neskubėkite, ponas Kelėjau, neskubėkite. Dar yra ir kita istorija, kurią visiškai patvirtina daugelis senovės kronikų ir genealogijų, kuri byloja apie dar kur kas ankstyvesnį miesto įkūrimą tomis miglotomis pasaulio praeities dienomis, kai Albionas nukariavo samotėjus, ankstyvuosius Britanijos gyventojus. Mes juos vadiname milžinais iš pagarbos gausybei jų kapų ir pilkapių, kuriuos surado ponas Lelandas, ponas Stou, o jau kone mūsų dienomis ir ponas Kamdenas.

– Žinau, vieną vakarą Ferdinandas Grifenas man apie juos papasakojo.

– Taip, bet sužinoti tų pirmųjų britų kilmę neapsakomai sunku. Tomis dienomis, dabar jau panirusiomis į praeities miglas ir tamsybes, Britanijos sala visai nebuvo sala, o buvo dalis senovinės Atlantidos karalystės, kuri vėliau nugrimzdo į bangas, o iš jos teliko tik vakarinė dalis, nūnai mūsų karalystė.

– Taigi tas pražuvėlis Londono miestas...

– Kol kas mes dar tikrai nepataikysim tiksliai pasakyti. Jis gali būti Bruto arba Lado laikų, o galbūt dar senesnio, Atlantidos karalystės laikotarpio. Iš senovės paminklų težinome, jog tas palaidotasis miestas puikavosi triumfo arkomis, grakščiomis kolonomis ir pilioriais, piramidėmis, obeliskais ir tūkstančiais nuostabaus grožio namų, padabintų nesuskaičiuojama galybe šviesų.

– Bet aš juk šitai ir regėjau! Krištole aš ir išvydau tą reginį – senovines arkas, apgriuvusias sienas, šventyklų ir teatrų liekanas,

krūvomis suvirtusias suskilusias kolonas. Ir visa, o Dieve, dunksojo po žemėmis, ir visa priminė buvusį kažkokį didingą miestą!

– Jūs regėjote nuostabų dalyką, ponas Kelėjau. Jei jūsų regėjimas tikras, tai patikėkite, būtent jis ir neatsivėrė žmonių akimis ištisus tūkstančius metų. Visa, kas mums belikę, tai tik Londono Akmuo, vienintelė išlikusi regima prarasto miesto dalelė! Ar jūs žinote tą akmenį? Jis Kenviko gatvės pietinėje pusėje, netoli Šv. Svitino. Jis man visada byloja apie visų mūsų praeitį. Jūs negalėjote negirdėti tos teorijos, kadangi tarnavote pas poną Grifeną, – apie tai, kad kartais žemė ima drebėti tarsi negaluotų ir prasisunkia iš jos vandenys, tuomet oras pripleksta ir ugnys užgęsta, o pasilieka tik tas akmuo. O ar jums žinomas tas išmintingojo mokytojo Hermio Merkurijaus Trismegisto posakis, jog Dievas yra stovinti kolona? Kaip jūs manote, kodėl aš savo parašytus darbus paženklinu asmeniniu londoniškuoju Hermio antspaudu? – ir prikandau liežuvį išsigandęs, kad pasakiau per daug.

– Tuomet pasakykite, Daktare Di, ką jūs manote apie tai, ką aš jums čia išdėsčiau?

– Jei spręsčiau iš to, koks išrodote garbingas, ir iš tų įrodymų, kuriuos pateikėte man savo pasakojimu, tai visa tai nėra vien grubokai sudurstyta pasaka, tepritinkanti trumpinti žiemos vakarams prie židinio.

– Aš mielai sutinku su jumis, pone.

– Na, o dabar, pone, tie senovės gyventojų vardai, kuriuos teikėtės paminėti, visos tos detalės, kurios susijusios su senovinių pergamentų atradimu...

– Ir tas krištolinis akmuo...

– Taip, ir tas akmuo. Visi tie dalykai verčia mane patikėti, kad prieš šį reikalą niekas nedrįstų burnoti. Žinoma, dabar aš privalau išvysti pergamentus savo paties akimis, kad galėčiau visiškai įsitikinti, kad jie tikri...

– Netrukus jūs galėsite juos ir išvysti. Jeigu norite, nors ir dabar.

– Bet jei man kils nors menkiausias abejonės šešėlis... Duokite man savo ranką, ponas Kelėjau. Šitas žygdarbis toks didingas, jog, kiek žinau, iki pat mūsų dienų nieko panašaus nebuvo pa-

siekta – surasti tą žemės gabalą, tą sklypą, ant kurio stovėjo mūsų senovinis miestas, ir prideramu tos vietovės tyrinėjimu atskleisti jos turinį, ką gi, tai tikrai nuostabu. Sunku šiais niūriais mūsų laikais susilaukti pelnytos garbės už bet kokį amatą, bet jau šį drąsų žygį tai tikrai vainikuos kuo didžiausia šlovė.

– Tai mes dirbsime sykiu, Daktare Di? Toks jūsų žodis?

– Na, – atsakiau, – jeigu nesusirandate ko geresnio veikti kaip tik laižyti lėkštes, tai aš jums darbo užkrausiu.

Jis nusijuokė ir išrodė gerokai apsiraminęs.

– Tačiau aš privalau jus perspėti, – pasakiau, kad per daug nesidžiaugtų, – kad tie, kurie iki šiol yra pasielgę su manim nedorai, yra susilaukę tikrai bjauraus atpildo.

– Galite būti ramus, pone, aš tai tikrai nieku gyvu iš jūsų nepasityčiosiu.

– Ir galiu būti vertas didžios šlovės dėl mūsų didžio atradimo.

– Ir turtingas.

Į tai aš nieko neatsakiau, tik dar kartą rimtai paėmiau jo ranką. Mes prisiekėme vienas kitam ištikimybę. Dabar jau nekantravau kuo greičiau keliauti ten, kur paslėpti pergamentai, tačiau iš neapsakomai juodo dangaus vis dar žliaugė lietus, tad sutarėme, jog į Čypsaidą išvyksime rytojaus rytą. Ponas Kelėjus nuomojosi vargingą būstą prie krantinės, netoli Beinardo pilies, taigi aš jį užtikrinau, kad už jokius pinigus jisai nerastų nieko geresnio nei kambarį mano paties name. Jis mielai sutiko ir kaipmat, per liūtį išskubėjęs, tą patį vakarą sugrįžo su nešiku, nešinu visais jo daiktais. Vakarienės jis atsisakė, bet prieš eidamas gulti kaip tikras bičiulis atėjo pasėdėti mano kambaryje.

– Pasakykite man, – paprašiau aš, kai mudu susėdome prie židinio, – ko dar jus išmokė Ferdinandas Grifenas?

– Dabar jau vėloka leistis į kalbas apie paslaptis...

– Taip, žinoma.

–... kurios tikrai netrukus jums atsivers. Bet, sakykim, jis išmokė mane, kaip be ugnies įkaitinti akmenį, ir, maža to, aš prisimenu, jis man parodė, kaip nusilieti žvakę, kuri neužgestų, kol neištirps visas vaškas. Jis išmokė mane priversti vištą dėti kiaušinius visą žiemą...

– Ne, toks didis mokslininkas negalėjo žaisti su tokiais niekais.

–... ir kaip priversti tuščią žiedą suktis patį. Jis man parodė, kaip priversti obuolį ridentis stalu. Taipgi jis mane išmokė miegančiam žmogui pasiųsti baisių reginių.

– O, tos kvailystės man žinomos. Reikia pempės krauju patepti tvinkčiojančias kaktos gyslas prieš žmogui užmiegant. Argi ne taip?

– Taip, būtent taip, Daktare Di. Matau, kad nė viena iš šių gudrybių nėra jūsų aplenkus.

– Tokiems kaip ponas Grifenas ar aš tai tėra maloni pramoga, na, smulkūs nieko neverti pokšteliai. Ką čia apie juos daug šnekėsi. O ar žinote, kaip padaryti, kad kambarys atrodytų pilnas nuodingų gyvačių? Užmušam gyvatę, dar vieną tokią pat įdedam į puodą su vašku ir gerai jas sykiu išverdam, tuomet iš to vaško išliejam žvakę, o kai ją uždegam, atrodo, kad kambaryje rangosi ir šnypščia tūkstančiai gyvačių. Čia tik vaikų žaidimai. Vaikų žaidimai.

– Bet argi visi tie dalykai neturi bent kiek tiesos? Juk iš tiesų visi šie pokštai paremti tais pačiais harmonijos ir susisiejimo principais, kuriuos jūs taip aiškiai išdėstėte savo veikale „Fasciculus Chemicus“?

– O, jums žinomas ir tas veikalas! Jis buvo išspausdintas tik privačiai.

– Ferdinandas Grifenas parodė man savo asmeninę kopiją. O argi kitur, jau neprisimenu kur, jūs neteigiate, kad iš menkiausių sujungimų gali kilti didžiausi stebuklai?

– Taip, tiesa, – atsakiau, – net ir menkiausi debesėliai neša lietų.

– Ir plonyčiai siūlai siuva patikimais dygsniais.

Jis ėmė niršti, o aš jo įžūlumą atrėmiau kuo puikiausiu nusiteikimu.

– Net ir maži plaukeliai meta šešėlius.

– Buki akmenys galanda peilius.

– Iš kietų uolų trykšta sraunūs šaltiniai.

– Visas pasaulis telpa žemėlapy.

– Homero „Iliadą“ galima išdėstyti keliais žodžiais.

– O karalienės atvaizdas telpa ant penso.

– Pakaks, pone, – pasakiau aš. – Pakaks. Kada nors aš parodysiu jums kai ką nuostabesnio negu šie burtininkų niekalai. O ar Ferdinandas Grifenas parodė jums, kaip ištraukti aromatinguosius aliejus? Gal jus sudomintų, jei atskleisčiau didžiąją druskos eliksyro paslaptį?

– Štai tokių paslapčių tai jau tikrai vilčiausi būti vertas, pone. Jomis aš tikrai gardžiuosiuos, bet tik tada, kai įgysiu jūsų pasitikėjimą ir jūs pasikviesite mane į savo laboratoriją.

– Gerai pasakyta, Edvardai Kelėjau. Tačiau argi mūsų dar nesujungė pati didžiausioji paslaptis? Rytoj turėsime kilti kuo anksčiausiai ir nusigauti į Čypsaidą. Tuomet, kai jau mums bus sugrąžinti tie senoviniai pergamentai, galėsime imtis ieškoti seniai užmarštin nugrimzdusio Londono miesto.

– Pone, – pasakė jis, pakildamas nuo kėdės, – jūs teikėtės susipažinti su manimi ir suteikėte man pačią didžiausią malonę. Aš jums iš širdies už tai dėkoju.

– Taigi labos nakties. Filipas pašvies jums kelią iki jūsų miegamojo.

Kai jis išėjo, užpakaliniais laiptais aš lipau į savo laboratoriją, kurią dieną naktį laikydavau saugiai užrakinęs nuo smalsuolių. Išsikeroję sukti laiptai vingiavo aukštyn toje namo pusėje, iš kur buvo matyti Klerkenvelyje esantis mano žiemos sodas. Kai žvilgtelėjau pro siaurą suveriamą langą, išvydau lyg kokį juodą pavidalą, lekiantį lietuje. Netrukus juodulys sakytum prasismelkė į namą pro sieną ir po kelių akimirkų jau vikriai šlameno laiptais pas mane. Iš siaubo smarkiau susisiaučiau apsiaustu kelius, jei ta būtybė kartais mane čiuptų, nes išgirdau, kad laiptais pasisukusi jau ji čia pat: tuomet jai pasirodžius supratau, kad tai mano katinas! Jis prilėkė keistai skersuodamas ir drėbtelėjo dar kažką man po kojomis. Pajudinau koja, bet daiktas buvo negyvas: tai buvo balandis, iš prigimties teturėjęs tik vieną sparną. Kaipgi jis taip nusipenėjo, visai negalėdamas paskristi? Aš nusinešiau jį į laboratoriją ir pasidėjau vėliau ištyrinėti, o tada nusiėmiau atsargiai užsuktą stiklinį vamzdelį, kuriame vyliausi užauginti savąjį žmogeliuką.

– Dievas lai siunčia jums gerą poilsį, – tariau aš savo žmonai, prieš eidamas į savo kambarį.

– Ar jūs nepavargote, pone, – atsiliepė toji, – šitiek prisišnekėjęs su ponu Kelėjum? Dar gyvenime nesu girdėjusi tokio ilgo pokalbio, na, nebent tik šv. Pauliaus katedroj.

– Tas tiesa, ponia Di. Aš išvargęs. Gal pakviesite man Filipą? A, tai va kur tu, nenaudėli. Slepiesi už durų, kaip tas kaimyno šuva eilėraštyje. Filipai, užeik ir įstatyk į žvakides tikro vaško žvakes. Manęs laukia ilga diena, todėl nepakęsiu lajaus kvapo. Kur dagčio žnyplės? O kur anglinė šildynė? Ir pažiūrėk, kad po lova būtų naktipuodžio kėdutė. O ar naktipuodis išplautas? Labai prašau, Filipai, neužmiršti įpilti švaraus vandens.

Kai jau visi tie pasiruošimai buvo atlikti taip, kaip liepiau, aš vis viena dar vartaliojausi lovoje, neįstengdamas užmigti: taip sukau galvą apie Edvardo Kelėjaus atradimus ir apie tikėtinus rytdienos įvykius, kad tiesiog pats sau neleidau nė akių sumerkti, kaip ta gervė, kuri stovi viena koja laikydama akmenį.

* * *

– Ar jūs jau pakirdęs, pone? – Filipo balsas pažadino mane, beskrajojantį kažkur aukštybėse. Sapne buvau beatitrūkstąs nuo žemiškos menkystės.

– Taip, Filipai, taip. Kiek dabar laiko? – aš suvaitojau begrįždamas į savo mirtingąją būtį.

– Dar nevėlu, pone, dar prieblanda, o pirkliai dar buvo net neatidarę savo krautuvėlių, kai ką tik pro jas praėjau.

– Paliepk Odrei, kad ji pririnktų kokį tuziną šviežiai sudėtų kiaušinių ir įvyniotų į pelenus, nes mes turime svečią.

– Žinau, pone, jis gėrė vyną ir dainavo pats sau vienas vakar iki vidurnakčio.

– Eikš, Filipai. Nebešnekėk ir padėk man atsikelti.

Aš apsišvarinau ir gana greitai apsirengiau, tačiau, kai nusileidau į valgomąjį, ponas Kelėjus jau šildėsi prie židinio, o mano žmona talkino Odrei dengti stalą. Visiems palinkėjau labo ryto, o jis paklausė, kaip išmiegojau.

– Garbė Dievui, puikiai. Na, o jūs?

– Taip, dėkui Dievui, jei neminėsiu to, kad aš visą naktį nesuleidau bluosto.

– Jūs negalėjote užmigti? Taigi negalėjau ir aš... Miegojau ne daugiau kaip kokią valandą. Kai vos tik užsnūdau, mane jau žadino tarnas.

– Suprantu. Minutės byrėjo aplink mane kaip sunkios gilės, o aš vis išsiimdavau laikrodį ir pasukinėdavau jo ratukus.

– Tačiau dabar mums priklausytų atsigauti. Kurgi, žmona, alus, kad geriau pasistiprintume šios dienos žygiui?

– Jis jums po ranka, pone, laukia jūsų.

Mudu skubinai užkandom, nenorėdami gaišti nė minutės, o tuoj pat leistis į kelionę, ir Edvardas Kelėjus, dar mums bevalgant, jau norėjo siųsti tarną savo kumelės. Bet aš jį sustabdžiau.

– Bijau, kad neprarastumėm arklių tose gatvėse aplink Čypsaidą, – paaiškinau jam. – Čypsaidas garsus vagimis. Tereikia tik nusisukti į arklius nugara, ir išgaruos tarsi kokių miesto demonų nunešti. Ne, pone, mums teks eiti pėsčiomis.

– Bet ar mes neprarasime laiko?

– Laiko neįmanoma prarasti. Judėdami į priekį mes patys jo pasidarom. Jei patrauksime per Kartezininkus ir Plynlaukį, tai pasieksime miestą greičiau, negu manote.

Tad mes ir leidomės į kelią, gerai apsimūturiavę nuo šalčio, ir netrukus praėjome pro Aldergeitą ir šv. Martyno gatve pasiekėme Čypsaidą.

– Kur mes surasime jūsų bičiulį? – paklausiau aš jį. – Juk Londone tokia daugybė juvelyrų, kad galima pasijausti kaip blizgančiame Rebuso urve. Kur jis laiko tuos turtus?

– Aš pažinsiu jo iškabą, kai ją pamatysiu. Joje pavaizduotas kiškis, šokantis per Mėnulį. Ji turėtų būti į kitą pusę nuo Eleonoros Kryžiaus.

Mes skynėmės kelią per prekyvietę, kur mus vis šaukė ir tampė pirkliai, kurie jau stovėjo išdėstę savo gerą ant prekystalių. Jie taip stūgavo, jog galėjai pamanyti atsidūręs pragare.

– Pone, ką jūs malonėsite pirkti? – šaukė vienas. – Aš parduosiu jums taip pigiai tokių gerų dalykų kaip niekas kitas Londone.

– Ponai, ar nesusimiltumėte užeiti į šią parduotuvę, – šaukė kitas, – ir pažiūrėti, ar neturiu ko nors jums tinkamo?

Vienas iš jų prisibruko prie manęs taip arti, kad iš jo burnos man mušė tvoskas:

– Užeikite, užeikite, aš turiu čia tokių dailių, tokių puikių audeklų, ponai. Geriausių visame mieste.

– Nereikalingi mums audeklai, – atsakiau aš.

– Bet gal kurios nors spalvos ir neturite? – Jis atvilko rietimą ir pakišo man priešais, kai mes taikėmės jį aplenkti. – Pone, jums tekainuos tiktai krona už jardą. Jeigu prašyčiau dar mažiau, tai jau man būtų nuostolis.

– Man tas pats, ar lobius laimėsi, ar bedugnėn garmėsi. – Edvardas Kelėjus nusijuokė iš mano šių žodžių. – Dabar jau mus praleisk.

– Jūs labai nuožmus, pone. Tikrai nuožmus.

Kai priėjome iki Duonos gatvės kampo, aš ėmiau žvalgytis tos juvelyro iškabos, apie kurią sakė Kelėjus.

– Kuo jūsų bičiulis vardu? Gal galim paklausti žmonių?

– Jo vardas yra Porklifas, bet aš pažinsiu jo krautuvėlę, kai pamatysiu.

– O, – ištarė žemaūgis įžūlus pirklys, kuris vis dar sekė mums iš paskos. – Nė nerizikuokit eiti pas Porklifą. Eikite į gretimą krautuvėlę, kitapus gatvės. Ten tai parduos jums visko, ko tik širdis geidžia, taip pigiai, kad nepatikėsite, kaip gyvą matot.

O tada Edvardas Kelėjus pamatė tolumoje iškabą. Ją beveik visą buvo užstojęs vyriškis su kopėčiomis, o čia pat dar riogsojo vežimas, aukštai prikrautas šiaudų.

– Dabar jau atsimenu, – tarė Kelėjus. – Aš čia buvau tik vieną kartą, bet prisimenu puikiai.

Tad jis paspaudė į priekį, o aš pasiskubinau paskui; vis dar palydimi pirklių pašaipų, kirtome Čypsaido gatvę.

– Dinkite! – šaukė jis jiems. – Keliaukite su Dievu. Jūs kaip tie veršiai, kartą gerai pasisotinę mugėj, džiaugsmingai grįžtą ten, kur ji buvo.

Edvardas Kelėjus vėl nusijuokė ir garsiai subliuvo: „Mū! Mū!“

Dabar mes priėjome šilkų pardavėjų parduotuves ir juvelyrų

dirbtuves. Čia pat po iškaba, vaizduojančia kiškį, šokantį per Mėnulį, buvo trys laipeliai, vedantys žemyn į lempos apšviestą kambarį. Įžengę išvydom štai tokią sceną:

– Ponia, – kreipėsi į moterį neapsakomo senumo senis damasto švarku, – ponia, kokį jūs pageidaujate išsirinkti?

Jis ant aksomo skiautės išdėliojo savo brangakmenius.

– Ponia, aš jums parodysiu gražiausius visame Londone brangakmenius. Jeigu jums nepatiks, galite nepirkti. Pažiūrėti juk nieko nekainuos, na, o jums parodyti – tai čia vargas tik man.

Moteris, antroji sena šios scenos dalyvė, dėvėjo mėlyną sijoną su lankais, didumo kaip bažnyčios varpas, prancūzišką gobtuvą, tačiau aš pastebėjau, kad jos lūpos taip sodriai nuteptos raudoniu, skruostai taip sucukruoti ir nuraudoninti, kad žydi kaip vyšnios, o ji pati puikiausiai galėjo žengti į freską ant sienos. Ponas Porklifas pažvelgė į mus, tačiau jis dar nenorėjo paleisti ir tos pirmosios aukos.

– Brangieji akmenys, mano ponia, turi daug puikių ypatybių, bet aš jums pasakysiu apie jų vertingumą tik taip, kaip juos apibūdina briaunų gludintojas. Ar jums yra tekę girdėti apie tokius senovės gamtamokslininkus kaip Izidorius, Dioskūridas ir Albertas Didysis?

– Iš tikrųjų tai ne, bet jeigu jie tokie rimti ir mokslingi kaip ir jų vardai, tuomet, prisiekiu savo garbe, aš jiems lenkiuosi.

– Jūsų kilni širdis, ponia. Tai gal tada galiu jums tiesiai pareikšti, kad Izidorius pavadino deimantą meilės akmeniu? Ar jūs regite, kaip jis žaižaruoja žvakės šviesoje? Taip, jis laikomas svarbiausiuoju iš brangakmenių, kuris dėl savo slaptosios galios, kurią jam suteikė gamta, pritraukia visų palankumą tam, kas šį brangakmenį nešioja. Ar jums rūpi žmonių palankumas, ponia?

Tai išgirdusi, ji vyptelėjo.

– Kad tiesiog nė nežinau.

– Aš nesiūlyčiau šio deimanto jokiai silpnadvasei, ne, už jokius pinigus. O tik tokiai, kuri pakankamai tvirta jį nešioti.

– Tačiau aš jums tikrai daugiau kaip trijų svarų neduosiu.

– Neskubėkite, ponia, neskubėkite. Aš galiu jums parodyti ir

kitų. Ar jūs matote šį smaragdą? Jis suteikia galią atsispirti bet kokiems apžavams... – sulig tais žodžiais jis žvilgtelėjo į mane ir man nusišypsojo. – Aš ilgai netrukus jus priimsiu, ponai, – tarė jis, dar sykį atsigręždamas į tą senąją raganą. – Šis smaragdas taipgi patenkina geidulius.

– O, pone!

– Pagausina turtus ir išdailina jūsų kalbą. Na, o šis štai agatas, kurį prieš save regite, jis tai sukelia audras...

– Širdyje?

– Visur, kur tik jūs žengiate, ponia.

Ji ir vėl kvailai vyptelėjo.

– Jis dargi suteikia galią aiškinti sapnus ir priverčia žmogų būti malonų. Tačiau šito tai jums nereikia. Gal tada pasirinkite safyrą, kuris yra karališkasis akmuo ir kurį senovės barbarai vadindavo Apolono akmeniu. Jis išvaro melancholiją, labai gerina regėjimą.

– Aš niekuomet, – atvertė ji, – nesiskundžiau regėjimu. Na, o štai dėl melancholijos, taip, kartais pasidaro žmogui labai liūdna. Dabar, kai miręs mano vyras... – ji iš pat savo sijono gelmių išleido atodūsį, – parodykite man dar kartą tą, kurį jūs pavadinote meilės akmeniu. Ar tiesa, kad jis randamas kregždės viduriuose?

– Užteks, – sumurmėjau aš, – tegul ji išmėgina topazą, kurs tinka apkvaišėliams.

Juvelyras, apsimesdamas, jog manęs neišgirdo, vėl paėmė deimantą ir įdėjo jai į dešinį delną.

– O ant kokio piršto jūs ji mūvėsite, ponia? Mat mūsų senosiose knygose pasakyta, kad nykštys yra Veneros simbolis, bet mes tai visuomet smilių laikėme meilės pirštu. – Tada jis vėl padėjo brangakmenį ant prekystalio. – Kiek jūs malonėsite pasiūlyti, ponia? – paklausė jis rimčiau. – Kiek jūs man duosite, kad galėčiau jus aptarnauti?

– Duosiu jums keturiasdešimt šilingų, – dabar surimtėjo ir ji. – Jeigu mano pinigus imate, tai greičiau, nes aš turiu per daug kitų reikalų, kad galėčiau čia gaišti.

– Iš tikrųjų tai man būtų gaila jums atsakyti, jei tik galėčiau atiduoti už tokią kainą, bet, tiesą sakant, negaliu.

– Duosiu keturiasdešimt penkis, bet daugiau nė puspensio.

– Tvarka. Sutarta. Jau sutarta. Štai meilės akmuo rado savo tikrąją šeimininkę. Aš tik įvykdžiau savo pareigą.

Netrukus ji iškeliavo iš jo krautuvėlės ir juvelyras atsigręžė į mane.

– Matau, kad jūs išmanot akmenims suteiktąsias galias.

– Taip, tikrai išmanau, pone. Jei turite tokių lankytojų kaip toji dama, jums derėtų visada nešiotis chalcedoną, kuris turi galią nuvyti velnius.

Juvelyras nusijuokė iš mano žodžių, o tada linktelėjo ponui Kelėjui.

– Nedai, – tarė jis, – Nedai, aš žinau, ko tu atvykai. Gal malonėsite užeiti su manimi į dirbtuvę? Tik ženkite atsargiai, nes čia patrūniję.

Mes įėjome į mažulytį kambarėlį. Čia jis mus paliko, bet greitai sugrįžo, nešinas ta ąžuoline skrynia, apie kurią būtent buvau girdėjęs. Ponas Kelėjus išsiėmė raktą – jį visuomet nešiodavosi pasikabinęs ant kaklo – ir drebančiais pirštais atrakino dangtį. Stovėjau visai šalia jo. Kai dangtį pakėlė, išvydau visokių popierių ir nedidelį rutulį iš skaidraus stiklo.

– Gal pageidaujate nueiti į viršutinį kambarį, – paklausė juvelyras, – ir apžiūrėti atidžiau? Mat į mano krautuvėlę gali užsukti dar ir kiti klientai. – Tai pasakęs, jis nuvedė mus į kambarėlį viršuje. Kai tik jis išėjo, aš uždariau duris.

Edvardas Kelėjus pastatė skrynią ant mažo stalelio. Kai jis traukė iš jos po vieną daiktą, pamačiau septynis ritinėlius pergamento – mažiausias buvo kokių aštuonių colių ilgio ir penkių colių pločio.

– Galime neabejoti, – pasakiau, – kad kažkada tai buvo vienas pergamento ritinys. Šitas mažiausias buvo įsuktas pačiame viduryje ir užantspauduotas atskirai, nes jame surašyti patys svarbiausi dalykai. Kiti šeši buvo užvynioti ant jo, vienas ant kito, kaip gausūs dangalai, bet ir kiekviename iš jų dar kažkas surašyta.

Ant mažiausiojo pergamento aš pastebėjau linijas ir ženklus, kuriuos galėjai pamanyti esant aritmetiniais skaičiavimais: nors

atidžiau skaityti kurį nors iš jų dabar nebuvo laiko, visgi to, ką pamačiau, užteko mano smalsumui įkaitinti.

– Šis brangakmenis, – pasakiau aš Kelėjui, – kur kas vertingesnis už visus tuos esančius apačioje, sykiu paimtus. Ar atsimenate Izaiją: „... dangus suvyniojamas kaip knyga"? Na, čia tai pranašystė kiek kitokia.

– Tai jūs matote kažką, kas galėtų mums praversti? Aš tai šitos mįslės įminti nepajėgiu.

Palinkęs prie mažiausio pergamentų ritinėlio, aš susikaupęs tylom dar kurį laiką žiūrinėjau.

– Nėra čia jokios paslapties, – pagaliau ištariau. – Nieko nėra proto šviesai per daug tamsaus. Ar matote šiuos štai ženklus, kurie tarsi kokios algebros formulės, tuos stačiakampius ir apskritimus? Kažkas uoliai sužymėjo visus statinius ant šito žemės plotelio... O tai jau geometrija, kuri, kaip rodo pati žodžio etimologija, reiškia „žemės matavimą".

Aš dar kiek ilgėliau pasižiūrėjau į pergamentus.

– Pripažinkime, jog čia senasis Londono miestas. Tuomet ar jūs matote raitytą kaip gyvatė liniją? Be abejonės, čia upė, kurią šiandien vadiname Temze. Ir matote, kokį ji va čia padaro vingį? – Parodžiau jam pirštu pergamente. – Nėra kitos tokios vietos, kaip tik prie Vopingo prieplaukos, kur upė pasisuka į Šedvelo laukus.

Aš nutilau ir atsargiai įdėjau pergamentą atgal į skrynią.

– Jeigu šis atvaizdas, pasiekęs mus iš Senojo pasaulio, teisingas, tai pražuvusio miesto reikia ieškoti rytuose.

– Tenai dabar tik šen bei ten stūksantys žemi namiūkščiai.

– Taip, ponas Kelėjau. Dabar, bet ne anuomet. Jūs esate matęs tai, kas matyti paviršiuje, tačiau visada kažkas slypi gelmėse.

– Tai gal aš savo vizijoje tai ir mačiau?

Degdamas nekantrumu kuo greičiau keliauti į tas senovės vietas, aš buvau net primiršęs akmenį. Tačiau dabar jis pagarbiai išėmė jį iš skrynios.

– Kai žvelgiau *in crystallo*, aš regėjau senų statinių pamatus. Ir koridorius, jungiančius juos vienus su kitais, tarsi kokius slaptus praėjimus.

– Aš prisimenu viską, ką jūs sakėte, ponas Kelėjau.

Negalėjau atitraukti akių nuo krištolo, kuris buvo skaidrus kaip dienos šviesa ir keistai lengvas, tarsi tuščiaviduris ir kupinas vien tik permatomo oro.

– Apie retą ir brangų daiktą sakoma, kad jisai senesnis už visus Merlino kūrinius. Ir iš tiesų, jei šis stiklas išgulėjo ištisus amžius ir neprarado skaidrumo, tai jis tikrai senesnis ir nuostabesnis už visa tai, ką yra išgalvojęs Merlinas. Tačiau kadangi jūs regėjote, o aš dar ne, tai privalote tapti mano berilistiku.

– Man būtų didžiulė garbė, pone, jeigu aš suprasčiau, apie ką jūs kalbate.

– Jūs turite tapti krištolo regėtoju, brangakmenio žiūrėtoju, stebuklų stebėtoju. Ir nuo šiol mes privalome visur jį nešiotis, patikimai suvyniotą į odą, saugodami nuo pavojingo jam šiuo metų laiku šalčio, nes žinoma, kad krištole, panašiai kaip veidrodžiuose arba vandens paviršiuose, galima išvysti kuo puikiausius ir kuo tikriausius praeities pasaulio simbolius. Judėkime. Turbūt mes grįšime į Klerkenvelį arklių ir skubėsime keliauti, kol nenusileido saulė?

Taigi mudu sugrįžome į manąjį išsikerojusį namą. Čia aš labai kruopščiai ir atsargiai perbraižiau visą pergamento žemėlapį, o tada patikėjau tuos senovės dokumentus saugoti savo užrakinamai laboratorijai.

Krištolo akmenį aš įdėjau į talpų odinį krepšį. Tuo tarpu jau pabalnojo mūsų arklius, tad mes grįžome atgal: prajodami šonu palei Čypsaidą, patraukėme į Ledenholą, o tada per Aldgeitą išjojome iš miesto. Mes jojome iki Šv. Botolfo, o tuomet per Kipšo Laukus iki Temzės. Aš žinojau ten taką palei pat upės krantą, kuris vedė kiek ryčiau, į Vopingo kaimelį, tad tuo keliu mes ir patraukėme.

– Jei rastumėm tą didingą senovinį miestą, – šūktelėjau aš ponui Kelėjui, kuris jojo mažumėlę nuo manęs atsilikęs, nes takas susiaurėdavo, – jis taptų atrama visoms mūsų viltims. Mes atskleistumėm tokius stebuklus, kurie neužrašyti jokiose kronikose, jokiuose analuose.

Prijojome skurdžius, pabirai išsimėčiusius nameliūkščius. Aš, pasitikslinęs kelią pagal savo persibraižytą žemėlapį, traukiau toliau.

– Jei mes galėtumėm aiškiai pažvelgti į tuos senuosius laikus, į tuos pačius pirmuosius pasaulio metus, kai mūsų protėviai tik pradėjo vaikščioti šia žeme, tuomet atskleistumėm ne vieną paslaptį.

– Kokias paslaptis, pone? – Takui praplatėjus, jisai jojo greta.

– Kai kas tvirtina, jog Artūras ne miręs, o miega – tik negaliu dabar prisiminti, kur taip parašyta, – betgi kokio dar nuostabesnio pabudimo galėtumėm tikėtis, jei ištisas mistinis Londono miestas pakiltų iš užmaršties tamsybių? Dabar mums derėtų pasukti šiauriau...

Mes jau nutolome nuo kranto ir panirome į medinių pastatų sąvartyną ir aplinkui tematėme tik skurdžias ir niūrias pašiūres ar kažin kokius apleistus ūkinius pastatus. Dar buvo diena, tačiau saulė kybojo taip žemai, kad galėjau žvelgti į ją neprisimerkęs.

– Štai čia tasai sklypas, kuris kaip tik ir pažymėtas, – tariau aš jam. – Žvalgykitės, ar nepamatysite kokių dėmesio vertų neįprastų duobių, įėjimų arba ko nors panašaus. Galėjome pasiimti dar ir vandens lygio matuoklę, jei būtumėm tinkamiau ruošęsi.

– Bet jūs žinote kitų būdų, Daktare Di.

– Tie, kurie praktikuoja *ars sintrilla*, paprastai naudojasi indais su vynu, vandeniu ir aliejumi, kuriuose atsispindi Saulės, Mėnulio arba žvaigždžių spinduliai. Bet žinome kai ką rimtesnio negu būrimas iš žvakės liepsnos arba gelsvo Saulės spindesio: juk mes turime krištolą, ar ne?! – Aš išsiėmiau akmenį iš odinio kapšio ir atsargiai įteikiau jį Kelėjui. – Jūs juk esate akmens regėtojas. Pažiūrėkite, gal išvysite ką nors tokio, iš ko galėtume spręsti, kad ieškome ten, kur dera.

– Berods jau sakėte, kad tą vietą esame radę.

– Taip, tačiau nepakenks pasitikslinti. Pabandykite.

Tada jis paėmė krištolą iš mano rankų ir pakėlė jį sau priešais veidą, tarsi ostiją, kurią ketino palaiminti, ir ūmiai aš išvydau, kaip ilgi saulės spinduliai įkrito į akmenį ir lūžo, nukreipti nuo savo tiesaus kelio.

– Na štai! – sušukau aš, – ar jūs matote? Nejudėkite, o akmenį laikykite kuo aukščiau. Matote, štai šviesos linija, kuri išeina iš krištolo ir rodo štai šia kryptimi.

Aš nekantriai pavariau arklį šuoliais į priekį ir pamačiau, kad šviesos spindulys kreipia mane į tiesų ir siaurą taką, taip apžėlusį erškėčiais ir gervuogėmis, kad juo vos įmanoma prasiskverbti. Bet aš broviausi pirmyn, jau su Edvardu Kelėjumi iš paskos, ir netrukus išvydau, jog spindulys atvedė mus prie negyvos žemės lauko, kuriame nesimatė jokių gyvybės, jokių žemės dirbimo ženklų.

– Man atrodo, kad aš šį lauką pažįstu, – ištariau pasvarstęs. – Tai Užgaidų Laukas, nes čia niekas negali augti, niekas negali vešėti. Paprasti žmonės kalba, kad šičia esanti dvasių buveinė, štai kodėl čia nematyti nei dirbamų laukų, nei ganyklų, nei kokių pastatų.

– Aš jums to anksčiau neminėjau, tačiau, kai pirmą kartą pažvelgiau į krištolą Glastonberyje, tai išvydau kažką labai panašaus.

Nulipau nuo arklio ir spėriai pasileidau žygiuoti prie netoliese dunksojusio žemės kauburio.

– Ar jūs matote akmenis? – šūktelėjau. – Tą jų gausybę į šoną nuo kauburio? Tai tarytum koks senovinis grindinys, anais laikais galėjęs būti gatve ar skersgatviu. Nes kas gi čia dar galėjo būti praeityje, jei ne nuostabiausias Žemės miestas, jei ne stebuklingasis pasaulio miestas, kuriame gyveno žmonių giminė iki tvano laikų! Iš kur aš žinau, kad čia kažkuomet buvo miestas? Ogi todėl, kad savo vaizduotės akimis aš jį kuo aiškiausiai matau, su visais pasakiškais jo statiniais, sodais, akmeniniais grindiniais, su šventyklomis, kurios dabar iškyla aplink mane čia, šaltuose Vopingo kemsynuose! Aš skaičiau apie jį senovės kronikose, apie šį milžinų miestą, o dabar, supamas to miesto galybės, aš prikėliau jį savo vaizduotėje – visą tvirtą ir žėrintį ryškiau už saulės spindulius.

Edvardas Kelėjus uždusęs bėgo man iš paskos, tankiai gaudė orą, nepajėgdamas ištarti nė žodžio. Kol jis pūškavo ir kvėpavo, aš apmečiau žvilgsniu pelkyną.

– Saulė leidžiasi, – pagaliau tarė jis. – Bijau, kad nesuskubsime parjoti atgal su šviesa.

– Ar jūs pavargęs?

– Aš ne tiek pavargęs, kiek manau, kad šičia nakčiai verčiau nepasilikti. Paskubėkime, meldžiu jus, Daktare Di, nes netrukus uždarys Londono vartus.

– Ną ką, šiandien aš jau prisižiūrėjau. Galbūt Londono miesto vartus man ir uždarys, tačiau šio senovinio miesto vartai liks amžinai atverti tiems, kurie turi akis ir sugeba matyti, taip, net ir dabar, kai stoviu čia, žvelgiu į išdžiūvusį pelkyną, o žvarbus vėjas čaižo man veidą.

Jis žengė priekyje manęs su savo geltona liemene ir mėlynu apsiaustu, vikriai šmėžuodamas kojomis tamsia žeme, tarytum kas svilintų jam padus.

– Mes čia dar grįšime, – pasakiau aš jam, kai priėjome savuosius arklius. – Mūsų čia laukia darbas. Po mūsų kojomis miega palaidotos senojo Londono sėklos, tačiau jose dar pulsuoja gyvastis. O ką, jeigu pavyktų prikelti šį nugarmėjusį po žemėmis miestą, kas tada?

– Ar tuomet pabirtų turtai?

– Taip, turtai. Bet taip pat ir pasididžiavimas bei neblėstanti šlovė nusklistų per pasaulį. Ar jūs dar su manimi, ponas Kelėjau?

– Taip, pone, aš su jumis.

„Aš būsiu su jumis visuomet". Ar jis tuos žodžius ištarė, ar juos iki manęs atnešė vėjas iš kažkur kitur? Aš atsigręžiau į pelkę ir man pasidingojo, kad kemsyno gale stovi žmogysta, visa balta ir nuoga, sukryžiavusi ant krūtinės rankas.

Penktas

Figūra, visa balta, stovėjo kitapus bažnyčios kapinaičių tvoros. Kai aš šlapinausi ant kapo, o paskui nulipęs prie jo stovėjau, mane, pasirodo, stebėjo moteris: ji vilkėjo baltą odinį paltą, o kai žengiau artyn, išvydau, kad ji jauna. Aplinkui ją švytėjo violetinė šviesa. Man net šmėstelėjo mintis, kad ta šviesa spinduliuoja iš jos, lyg koksai jos sielos atšvaitas, bet paskui suvokiau, kad ji sklinda moteriai iš už nugaros. Pasklido padriki muzikos garsai, supulsavo ritmas, tarsi iš po šaligatvio... Kitapus Žaliųjų Lankų švietė naktinis klubas, kur kas didesnis ir triukšmingesnis už tą, kurį ką tik praėjau Šarlotės gatvėje. Šis klubas čia kažkaip tiko. Atrodo, kad tik čia jam visada ir buvo skirta būti, net jau ir tada, kada dar jo nebuvo. Tiktai kaip aš galėjau jo iki šiol nepastebėti? Argi buvau taip nepaprastai įnikęs į šios vietovės istoriją, kad nė nepastebėjau to, kas visai man panosėj? Taip, mane visą laiką varžė ir temdė man akis baimė. Bet daugiau aš nebebijau.

Išėjau iš kapinaičių ir žengiau prie moteriškės, o ji nenuleido nuo manęs akių. Ji nejudėjo, tik žiūrėjo smalsiai ir atidžiai į mane artėjantį.

– Nebijok manęs, – tariau aš.

– Nieko aš nebijau.

– Ką tu čia veiki?

– O kaip tau atrodo?

Prisiminiau tris moteris Ternmilo gatvėje, kurias išsivežė policijos furgonas.

– Tai ką gi veiki? Šoki ant savo motinos kapo?

– Panašiai. O kur tu keliauji?

– Niekur. Šiaip žvalgausi ką veikti.

Jos veidas buvo dailus, bet nelabai susiformavusių bruožų, tarsi tikrasis charakteris dar būtų nepasireiškęs. Rudos akys, trumpai nukirsta nosis, labai putlios lūpos. Prieblandoje akimirksnį priminė manekeną.

– Tai kur tu dabar keliauji?

Nuo tos minutės, kai išėjau iš restorano, buvau kupinas didelio lytinio geismo. Matyt, mane taip keistai sudirgino ryšys tarp Danieliaus Moro ir mano tėvo, kad jau sunkiai tramdžiau savo potroškį.

– Šiaip sau sukinėjuosi, – pasakiau.

– Išėjai prasivėdinti?

– Taip. Nusprendžiau įkvėpti oro. Kuo tu vardu?

– Merė.

– O kur tu gyveni, Mere?

Ji atmetė galvą atgal.

– Už upės.

– Už upės tai jau pusė kelio iki namų.

– Ką?

– Nieko, tik sakau, kaip malonu turėti namus už upės.

Jos juokas buvo toks keistas, tarsi ji staigiai iškvėptų orą.

– Bet jei neturi savo dvaro, tai ne. O kur gyveni tu?

– Už kampo.

– Tikrai?

Mes drauge pasileidome žingsniuoti pro bažnyčią. Aš slapčia prisidengiau delnu nosį pauostyti, ar iš burnos nėra dvoko. Ne, vynas buvo nuplovęs paskutinius vėmalų pėdsakus. Mergina laikė rankas giliai susikišusi į savo balto odinio paltuko kišenes ir į mane visai nežiūrėjo, žingsniavo atkakliai įdūrusi akis į šaligatvį, lyg žinotų, kur eiti, niekieno nevadovaujama. Kai priartėjome prie Apsiausto skersgatvio, ji apsižvalgė aplinkui.

– Man reikėtų tau šį tą prisipažinti, – pasakė ji. Aš spoksojau į ją, nieko neatsakydamas. – Matai, aš šiek tiek pristigau pinigų, nes šiuo metu esu bedarbė.

Aš to ir tikėjausi.

– Gerai, Mere. Aš tau šiek tiek duosiu. Nesijaudink.

Tikrai man tas nė kiek nesugadino nuotaikos, priešingai, tik dar smarkiau sujaudino. Apkabinau ją ranka. Mudu artėjome prie senojo namo.

– Ar čia tavo?

Jos klausimas nuskambėjo smalsiai, tiesiog aistringai. Gal kalta buvo mano vaizduotė, bet aš nenorėjau jai prisipažinti, kad gyvenu vienas šitame name.

– Ne, – atsakiau, – aš gyvenu ne vienas. Aš gyvenu su savo tėvu.

– Berods kažkas ten ir šmėkštelėjo.

– Tu jo pamatyti negalėjai, – užmečiau ranką jai ant peties. – Jis išėjęs. Ir grįš negreitai.

– O kur išėjęs?

– Žaisti bingo.

– Tu nepriimink man bingo. Mano motušė be jo negali.

Ji nesipriešino, kai prisitraukiau ją prie savęs ir, bučiuodamas į kaklą, vilkte vilkau taku. Vos atvėręs duris, jau žinojau, ką darysiu.

– Eime į rūsį, Mere, ten mūsų niekas nematys.

– Tinka. Bet pirma aš noriu savo pinigų.

– Gausi tuos savo pinigus, – norėjau trenkti jai per veidą, kaip būtų padaręs mano tėvas, bet, užuot taip pasielgęs, užlipau į viršų ir ištraukiau kelis penkių svarų banknotus iš voko, kurį laikydavau savo miegamajame. Pasiėmęs ir butelį viskio, nusileidau žemyn pas ją: žinojau, kad nepajėgsiu daryti to, ko iš tikrųjų norėjau, kol neprisigersiu kaip reikiant. Nusivedžiau ją laiptais į rūsį. Šviesos nedegiau, bet keli šykštūs spindulėliai nuo lempos koridoriuje kirto tamsą ir, atrodo, telkėsi ties užmūrytųjų durų kontūrais. Aš nusivedžiau ją per visą rūsį prie tų durų ir, prirėmęs prie sienos, ėmiau nusirenginėti. Paskui nurengiau ją ir, pildamas jai ant krūtų viskį, godžiai jį laižiau.

– Atsargiau su mano papais, – perspėjo ji. – Nepalik žymių. – Bet kai aš giliai įsikirtau į ją dantimis, ji šūktelėjo iš pasitenkinimo.

Tikriausiai šiame kampe Danielius su mano tėvu ir atlikinėda-

vo savo ritualus. Vis smarkiau įsišėldamas su Mere, aš žinojau, kad kadaise čia taip ir būdavo daroma. Čia buvo galingi sekso namai, o mes buvom naujausi jo gyventojai. Nežinau, kiek laiko mes praleidome tame rūsyje, bet tol, kol ten buvome, man atrodė, jog aš jau visai nepriklausau pasauliui: neliko jokios kitos tikrovės, vien tik šis malonumas, gaunamas ir teikiamas. Neliko įprastų elgesio normų, jokios atsakomybės, jokių įsitikinimų, jokios priežasties ir jokios pasekmės; supratau dar ir tai, kad toks siautulys ir jaudulys gali ką tik nori prikelti iš numirusių.

Merė gulėjo ant grindų, nusėta mėlynių, purvina, dvokianti viskiu, kuriuo buvau ją sulaistęs.

– Kai mano tėvas mane padarė, – tariau, – jis padarė mane stiprų.

Turbūt aš ją apspjoviau.

– Tik ne į akis, – tarė ji. – Pasaugok mano akis.

Tada aš išgirdau kitą balsą, kuris man sušnibždėjo: „Kam tu mane šaukei?“ Aš ją pamiršau ir, šluostydamasis ranka burną, užlipau laiptais. Vargais negalais susiradau vonią ir, paskubom nusiprausęs, užsitraukiau vieną kitą drabužį. Kai sugrįžau į rūsį, jos tenai nebebuvo. Dabar buvau toks girtas, kad vos beprisiminiau, kas čia nutiko, ir išsvirduliavau iš namų ieškotis kokios nors dar – kokios kitos moters ar merginos pratęsti savo pradėtajam ritualui. Viskas aplinkui buvo persimainę – namai kilo viršum manęs taip, tarsi būčiau tysojęs ant grindinio. Kartkarčiais pasijusdavau vis kitur, nė nenumanydamas, kaip čia atsidūręs, ir kažką šnekėdavausi su žmonėmis, o šie tarsi nei iš šio, nei iš to pranykdavo. Buvau kažkokiame bare ar naktiniame klube, stovėjau užgulęs videožaidimą, kuriame kažkas sukosi ir vartaliojosi man prieš akis. Paskui atitokau pritūpęs prie sieninio pisuaro, kai šlapimas tekėjo žemyn mano kojomis. Ten dar buvo kažkoks senis. Jisai nusilenkė priešais mane ir apžiojo mano varpą. Aš nugriuvau ant nugaros ir juokiausi. Dabar jau bus gana. Reikalas užbaigtas. Tą naktį aš atskleidžiau tiesą apie savo tėvą.

* * *

Kitą rytą aš gulėjau savo lovoje. Nė nežinau, kaip aš į ją paršliaužiau. Iš praeitos nakties neatsiminiau beveik nieko, vien tik tuos epizodus, kuriuos sulaikė atmintyje šokas ar nuostaba; aš jaučiausi keistai su savimi susitaikęs, tarsi būčiau ilgą laiką ilsėjęsis. Paskui, vėl ėmęs snausti, jutau, kad šalia manęs lovoje kažkas guli. Gulėjo kažkokia žmogysta ir švelniai kvėpavo šviesoje. Man dingtelėjo, kad gal čia Merė, kažkodėl dar vis mano namuose, bet tai buvo mano tėvas! Jis man šypsojosi. Aš garsiai suvaitojau, ir jis išnyko. Kai pabudau, gulėjau su visais drabužiais ant laiptų. Laukujos durys buvo atviros. Kažin kaip, visai girtas, buvau susiradęs kelią atgal į savo senąjį namą. Bet dabar man čia buvo šlykštu, ir aš vos prisiverčiau užlipti laiptais į savo kambarį.

Žinojau, kad jau laikas aplankyti motiną, laikas paaiškinti jai viską, ką sužinojau iš Danieliaus, nors įtariau, jog ji visą laiką žinojo apie savo vyro slaptąjį gyvenimą. Bet kodėl aš niekuomet nepastebėjau jos kančios ir niekada nebuvo kilusi mintis ją guosti? Vien tik pagalvojus, kad ją apkabinčiau, apimdavo nerimas, netgi dabar, ir didesnis, nei norėjosi sau prisipažinti.

Kartais per sunkias pagirias visi įprastiniai pojūčiai būna suirę ir pasaulis tampa labai aiškus. Štai kodėl šiandien aš pirmąsyk savo motiną suvokiau taip paprastai. Man atrodė, jog aš niekuomet rūpestingai jos *neprižiūrėjau,* nes niekuomet į ją prideramai *nežiūrėjau*. Aš niekuomet nebandžiau suprasti jos gyvenimo, todėl ji man taip ir liko iškerpamu ir išmetamu filmo personažu, kuriam buvau labai abejingas. Aš niekuomet nesuvokiau, kiek jos gyvenime skausmo, ir niekad nepasistengiau suprasti, kokia buvo ta ilga santuoka, kuri motiną tokią padarė; tačiau dar svarbiau tai, kad aš niekuomet nepasivarginau parodyti jai bent lašelį meilės. Be abejonės, kaip tik todėl metams bėgant ji tapo man tokia ūmi ir šalta. Šitaip ji gynėsi nuo manojo abejingumo.

Aš sakiau Danieliui, jog neprisimenu nieko iš savo ankstyvos vaikystės, bet, kaip jūs jau pasidarėte išvadą, tai buvo ne visai tiesa. Kartą perskaičiau spaudoje apie italą, kuris emigravo į Ameriką, kai dar buvo labai jaunas, o dabar kelerius pastaruosius metus

tik ir tapė savo vaikystės kaimo gatveles ir namus. Patį reiškinį paaiškinti lengva, tačiau nuostabu tai, kad, kaip parodė fotografijos, savo vaikystės vietas jis vaizdavo tiksliai iki smulkmenų. Po trisdešimties ar keturiasdešimties metų jis tobulai prisiminė kiekvieną namą, kiekvieną gatvelės vingį. Taip ir aš, kai atsigręžiu į savo vaikystę, aiškiai teberegiu tas gatves ir tuos namus, kurie supo mane anuomet. Aš matau nedidukes baltas vilas Vulfstano gatvėje, eilę raudonplyčių savivaldos gyvenamųjų namų Erkonvaldo gatvėje, skautų salę Melituso gatvės pradžioje ir nedidelį parkelį Breibruko aveniu pašonėje. Bet mano vaizduotėje niekad nebūna jokio žmogaus. Net kai aš prisimenu savo namą, kaip išrodė, kai aš buvau vaikas, jo viduje – nė gyvos dvasios. Kad ir kaip stengčiausi prisiminti, žmonių ten nebuvo visai. Visiškai. Prisimenu vieną epizodą. Kartą mano motina pasisodino mane ant kelių, kai dar buvau visai nedidelis, ir kažko pravirko: aš išėjau iš kambario, nepasakęs nė žodžio.

Šis epizodas iškilo man prieš akis, kai kitą rytą aš sugrįžau į Ylingą. Rytas buvo šviesus ir malonus. Kai įsukau į Melvilio aveniu, šaligatviu žengiau atsargiai, nes ant jo buvo išbraižytos „klasės“, senas vaikų žaidimas: tarpuplytį užminsi – savo mamai nugarą sutrinsi. Ji „dirbo“ sode, kaip pasakė man Džefrėjus, atidaręs duris. Nustebo mane išvydęs ir, mudviem besiartinant prie virtuvės durų, nervingai bandė palaikyti pokalbį. Aš pamačiau ją pro langą, pasilenkusią prie vėlai pražydusių krūmų, ir dar kartą man dingtelėjo, Dieve, kokia ji tapo menkutė! Mudu pažvelgėme vienas į kitą – akimirką mūsų abiejų veidai buvo bejausmiai. Paskui ji nusišypsojo ir apsišluosčiusi rankas popierine servetėle priėjo arčiau.

– O, kokia man garbė, – pasakė ji. – Malonėk pabučiuoti.

Šį sykį, pakštelėjęs jai į skruostą, aš nepajutau pasibjaurėjimo.

– Turėjau vilties vėl pamatyti tave Klerkenvelyje.

– Iki ten toli, Metai. Be to, šiuo metų laiku aš reikalinga sodui. Kol neužklupo ruduo.

Apžvelgiau pievelę, krūmus, keistai grįstą taką, – viskas taip, kaip aš prisimenu iš savo vaikystės, tik anuomet sodas atrodė kaip ištisas pasaulis, kuriame galėjau pasislėpti.

– Be to, – dar priminė ji, – tas tavo namas.

– O ką gi namas, motin?

Tačiau ji kaip tik pastebėjo kažką neįprasto pievelės pakrašty ir pasilenkė daryti tvarką. Ten buvo stiklo šukė, taigi rūpestingai ją palaidojo po žemėmis.

– Eime į vidų, – pakvietė ji, – padarysiu tau ko nors gardaus.

– Tu kartais sugebi būti nepakenčiama. Tu dediesi žinanti daugiau, negu pasakai.

– Čia vienas iš mano apžavų, ar ne?

Pakoketavo, tačiau nevykusiai. Ją kankino kažkoks nerimas. Įtariau, netgi tą akimirką, kad ji numano, ko aš atėjau. Mes įėjome į vidų. Kol Džefrėjus virė kavą, ji ėmė ruošti vieną iš tų storųjų sumuštinių su sūriu, kurių aš gaudavau būdamas vaikas.

– Nagi, čiupk, – jos balsas nuskambėjo tarsi kupinas keršto. – Tokį storą sumuštinį tu dievindavai.

Kiek tik prisimenu, aš tų sumuštinių neapkęsdavau, bet nuolankiai pradėjau valgyti.

– O, prisiminiau, – pasakė ji. – Aš kai ką aptikau spintoje.

Jautėsi taip nesmagiai, kad, rodos, net nudžiugo sugalvojusi progą išeiti iš kambario. Džefrėjus įdėmiai žvelgė jai įkandin. Bet ji netrukus sugrįžo, nešina dideliu rudu voku.

– Šitų aš pasilikti nenoriu, – staiga nutilo, tarsi būtų pasakiusi kažką netinkamai. – Aš nenorėjau jų išmesti, – tęsė. – Man atrodo, kad tu turėtum pasiimti.

Atidariau voką, ir ant stalo iškrito kokios penkios ar šešios fotografijos. Visose buvom tik mudu su tėvu. Vienoje fotografijoje jis laikė mane ant rankų (man tuomet buvo kokie penkeri šešeri metai). Kitoje mudu sėdėjome ant žemos sienelės. Kai kurios fotografijos atrodė visai nesenos, ypač ta viena, kur mes su tėvu lipome kažkokiais akmeniniais laiptais; bet gana keista, kad aš niekaip neprisiminiau kada nors su juo fotografavęsis.

– Jis buvo išvaizdus vyriškis, – pasakiau aš.

Ji smarkiai išplėtė akis.

– Susidėk jas, Metai. Galėsi pasižiūrėti vėliau.

Jos balsas nepajėgė nuslėpti nepasitenkinimo. Džefrėjus išėjo

iš kambario, murmėdamas kažką apie automobilį, o mes valandėlę sėdėjome nešnekėdami.

– Netrukus tavo gimtadienis, sūnau, – išspaudė ji, braukdama pirštu kavos puoduko briaunele. – Tu mano sukaktuvininke.

– Aš žinau apie jį, mama.

Ji prisidengė ranka veidą.

– Ką tu žinai? – jos balsas nuskambėjo piktai.

– Žinau, koks jis buvo žmogus.

– Ir koks gi jis buvo žmogus?

– Tai kad tu tikriausiai žinojai, mama.

Man pasirodė lyg ji slopintų žiovulį, bet tuojau supratau, kad tai verksmas arba aimana.

– O aš taip vyliausi, kad tu būsi pamiršęs.

– Pamiršęs?!

– Tu tada buvai toks mažiukas...

Manyje staiga kažkas apvirto, visiškai sujaukė visas mintis. Aš vėl pasijutau esąs vaikas.

Staiga mes abudu prapliupome verkti.

– Tu juk žinai, ar ne? – paklausė ji mane.

Ji priėjo prie manęs ir apsikabino mane ranka.

– Bet aš tave gyniau, tavo motina visgi šiam bei tam pravertė, būtent tada. Aš jį sutramdžiau. Aš užklupau jį su tavimi vienintelį kartą, bet prigrasinau, kad įduosiu jį policijai.

Žvelgiau į save be galo akylai ir smalsiai: regėjau save einantį Londono gatvėmis, stebėjau save triūsiantį tarp knygų, girdėjau save aptarinėjantį savo vaikystę su Danieliumi. Juk aš visiškai savęs nepažinojau.

– Po to karto aš niekada nepalikdavau judviejų vienų, – pasakojo ji, – aš tave gyniau.

Aš įdėmiai žiūrėjau į stalą – mačiau smulkią medieną, šakų ovalus ir dėmes. Ir taip įtemptai žvelgiau į medienos gelmes, jog tartum pradėjau į ją spirale smelktis. Verpete susiliejau su mediena.

– Jis prisiekė niekada tavęs nenuskriaudęs, Metai. Jisai sakė nė karto tavęs nepalietęs. Bet nuo to laiko aš jo nebeapkenčiau.

Ir tada, jau sustingęs medienoj, aš suvokiau tiesą, kurios, nežinia kodėl, iki šiol niekaip neapčiuopdavau: materialusis pasaulis yra amžinybės buveinė. Viena paslaptis vedė į kitą paslaptį, ir tik jau dabar aš lėtai praskleidžiu jas dengusį šydą.

– Prisiekiu Dievu, buvo metas, kai aš maniau, kad tu ir jis...

– Tavasis sūnus?

Kiek palaukęs, ką ji pasakys, vėl pažvelgiau į ją. Negalėjau patikėti, kad verkiu.

– Tu nesi mano sūnus, Metai, jis tave surado. Jis tave įsūnijo. Jisai sakydavo, kad tu nepaprastas. Unikalus. Man teliko su tuo susitaikyti, nes aš žinojau, kad niekada negalėsiu pati pagimdyti jam nė vieno vaiko.

Dabar aš supratau, iš kur kyla jos pyktis ir neapykanta, netgi tokiomis akimirkomis, kai jis nukrypdavo prieš mane. Mano tėvas ją iš lėto žudė, visai kaip kad būtų po lašelį girdęs nuodais. Tačiau ko jis norėjo iš manęs? Kaip ten tą dalyką pavadino Danielius? Seksualinė magija? Dabar žinau, kodėl aš užmiršęs savo vaikystę, kodėl užmiršęs patį save. Dabar žinau, kodėl mano prisiminimuose nėra jokių žmonių. Nuo pat gimimo aš buvau pamestinukas. Ir dabar jau neapsakomai daug jėgų reikėjo pažvelgti į tą savo gyvenimo laikotarpį, kurį aš tariausi pamiršęs, tačiau kuris iš tiesų padarė mane tuo, kuo esu.

Paskui dar visą rytą mes prašnekėjome apie viską. Aš jai paaiškinau, ką sužinojau apie tėvo gyvenimą Apsiausto skersgatvyje. Ji nė kiek nenustebo, nes ilgą laiką įtarinėjo, kad jis turi tai, ką ji vadindavusi „landyne“. Dabar, šitaip šnekėdamiesi, mes tarsi pažindinomės vienas su kitu; mudu buvom tarsi du nepažįstamieji, kurie labai palengva virto pažįstamais. Labai keistas mus apėmė jausmas: aiškiai išvydę jį, aiškiai išvydome ir pačius save.

– Kaip tai buvo sunku, Metai, įsivaizduok, juk jis visuomet būdavo šalia. Ir tu kažkaip visąlaik būdavai jo vaikas, ne mano. Žmonės tokiais atvejais šneka apie meilę, bet...

Štai kur galų gale paslaptis! Aš užaugau pasaulyje be meilės – magijos, pinigų, turto pasaulyje. Nebuvo meilės nei man, nei kitiems. Štai kodėl aš tematydavau prisiminimuose tarsi kokias šmėk-

las, o ne tikrus žmones. Štai kodėl mane persekioja balsai iš tolimos praeities, o ne iš mano paties laiko. Štai kodėl aš sapnuodavau esąs įkalintas stikle, sušalęs, nuo visų atskirtas. Homunkulo mitas – tik dar vienas meilės nesušildytos mano tėvo egzistencijos aspektas. Iš kur, iš kokių kitų versmių galėjo kilti tas sterilumo, tas veidmainingos nekaltybės įvaizdis?

Aš pakilau nuo stalo ir apkabinau motiną.

– Bet visgi mes turime už ką dėkoti Dievui, – tariau aš, – mes juk išgyvenome, ar ne?

– Atrodo, kad taip.

Kaip tik tada Džefrėjus įžengė į virtuvę.

– Ar aš nepražiopsojau ko nors įdomaus?

– Ne, brangusis, – atsakė ji, – mes čia tik šį tą prisiminėme.

– Tada gerai.

Dabar supratau, kodėl motina pasirinko tokį pažiūrėti niekuo neišsiskiriantį vyriškį. Jisai simbolizavo kuo banaliausią gyvenimą, kuris metų metus jai buvo užgintas. Bet kuo gi šis gyvenimas toks banalus, jeigu suteikė jai laimę? Jei imame ieškoti amžinųjų tiesų, tai jas išvystame visur. Stovėjau prie virtuvės lango. Kol žiūrėjau pro jį į pievelę, jis priėjo prie manęs, tarsi jausdamas reikalą paguosti.

– Taip, sodą reikia prižiūrėti, – ištarė jis. – Ateik, pasigrožėk savo motinos saulėgrąžomis.

Apsidairiau po kambarį, kur ji pati, bet jau buvo išėjusi, tad nusekiau Džefrėjui įkandin išsiklaipiusių akmenų grindiniu prie gėlių lysvių. Jis įtarė, kad kažkas bus atsitikę, bet mačiau, kad jam būtų papraščiau išsirengti nuogam prieš kaimynus negu dar kartą grįžti prie tos temos.

– Tai pasišnekučiavote?

– Taip, pasišnekučiavom.

– Tai gerai.

Mes lėtai žingsniavome taku, gėrėdamiesi kiekvienu krūmeliu ir augalu pakeliui, kol nepasiekėme saulėgrąžų, kurios augo kone pačiame sodo gale, prie šiukšlių krūvos.

– Tiesiog nuostabu, kaip jos auga čia, tiesiai iš sąvartų ir nešvarumų, – tarė jis.

– Nepasakyčiau, kad iš nešvarumų. Tikrai ne. – Pažvelgė į mane nustebęs, bet nieko nepasakė. – Kodėl, jūs manot, jos vadinamos saulėgrąžomis?

– Nes jos visą laiką atsigręžusios į saulę.

– Ne. Todėl, kad jos pačios yra Saulė.

– Ne, čia aš tavęs nesuprantu.

– Nori pasakyti, kad nesupranti sūnaus? – sumurmėjau aš, sulaikęs kvapą, ir jis manęs negirdėjo.

– Žinau, kas tave tikrai sudomins, Metai. Ar žinai, kad dabar aš dirbu prie naujojo Londono išplėtimo?

Jis man jau ne kartą buvo pasakojęs, kaip dirba topografu plečiant vadinamąjį „rytinį“ miesto koridorių.

– Anądien mes braižėme senąją Soukeno upės vagą, tiesiog užsitikrinti, kad nebus pavojaus įsmukti žemei. Upės vaga eina nuo Voltamo miško per Betnalo Lankas ir Šedvelą. Supranti, ką turiu galvoje?

Linktelėjau, nors nelabai tesiklausiau; aš žiūrėjau aukštyn į motinos miegamojo langą.

– Bestudijuodami į upę vedančius senus nutekamuosius vamzdžius, mes kai ką užtikome.

Dabar jau jisai susilaukė mano dėmesio. Susėdome ant medinio suolo pievelės pakrašty.

– Mes aptikome kažkokius siaurus tunelius, tarp Vopingo ir Šedvelo. Aš buvau beveik tikras, kad jie įrengti tuo pat metu kaip ir vamzdynai, bet paskui susigaudžiau, jog su vamzdynais tuneliai visai nebuvo derinti. Visiškai. Tada nusprendėme paėjėti vienu iš tunelių. Ten buvo drėgna, slidu, dvokė, bet mes pripratę. O tada aptikome labai keistą dalyką.

Motina pamojavo man iš lango, o aš pamojau jai.

– Mes išėjome į kažkokią atvirumą, kur riogsojo kažin kokie seni akmenys. Vieni priminė kolonos gabalus, kiti lyg būtų išlupti iš grindinio. Supranti, jie buvo nugludinti. Ir dar radome tarsi kokią arkų galeriją, suvirtusią ant žemės. Ką tu apie tai manai?

Aš pagalvojau tik štai ką: palaidotasis miestas atrastas. Kai kas iš praeities buvo prikelta.

Tą akimirką motinos kernterjeriukas žybtelėjo iš namo pasveikinti mus skardžiu lojimu. Aš beveik niekad anksčiau nekreipdavau dėmesio į tą šunį, bet dabar išvydau, koks jis gyvas ir energingas. Jis – ugnies pasaulio padaras šiame žemės ir vandens sode. Bet argi yra tokia vieta, kur elementai galėtų derintis, – kur šmėklos ir realūs žmonės, nugarmėję miestai ir nūnai klestintieji, mano praeitis ir mano dabartinis gyvenimas, mano motina ir aš galėtume būti sujungti meilės?

Džefrėjus paėmė šuniuką ant rankų, o tas vikriai aplaižė jam veidą.

– Man laikas eiti, – pasakiau aš.

Jis buvo bekyląs ir beeinąs iš sodo su manimi, bet aš uždėjau ranką jam ant peties.

– Ne, pasilikit su šunimi. Aš tik paieškosiu motinos.

Ji laukė manęs virtuvėje ir pirmą kartą mes paspaudėme vienas kitam rankas. Keistas buvo tas gestas, bet tą akimirką jis kažkaip pritiko. Tada aš pabučiavau ją į skruostą.

– Atvažiuosiu dar, – pasakiau.

Išėjau iš namo ir žingsniavau Vulfstano gatve. Mane bloškė pirmoji emocijų banga. Kažkas pakilo viduje ir priplojo mane prie sodo sienos plytų. Žinojau, kad kaunuosi tik su pačiu paviršiumi kažkokios emocijos, kuri daug neaprėpiamesnė, daug galingesnė už visa, kas slypi mano viduje. Ji mane pripildė, o paskui vėl taip pat greitai atslūgo. Aš vis dar rėmiausi į sieną ir dabar prisidengiau veidą ranka. Netrukus pasukau už kampo į Breibruko aveniu ir ėmiau žingsniuoti Ylingo brodvėjaus link. Štai čia praėjo mano vaikystė, kažkada mano paniekinta ir išsižadėta, tačiau šį kartą aš pasijutau keistai nusiraminęs ir netgi džiaugiausi. Mačiau, kaip mergina pervedė per kelią seną žmogų, o tolumoje kažkas dainavo. Atrodo, kad kaip tik tada man pirmąsyk pagailo tėvo.

Regėjimų menė

– Ar jūs apsišvarinote, ponas Kelėjau? Jūs juk puikiai žinote, kas tas, kuris imasi šito tinkamai neapsišvarinęs, gali užsitraukti bausmę.

– Aš kūniškai nesantykiavau vieną naktį ir vieną dieną. Aš susilaikiau nuo persivalgymo. Aš visas nusiprausiau ir nusikirpau nagus.

– Tuomet pirmyn, įženkite. Ši vieta šventa.

Mes įėjome į savo slaptąją studiją, savąjį žiūrėjimo į kristalus ar demonstracijos kambarį, nešdamiesi krištolą. Su visa priderama pagarba aš padėjau jį ant šilkinės staltiesės.

– Sėskite prie regėjimų stalo, – pasakiau, – ir pasirenkite viskam, ką galite išgirsti ar pamatyti.

– Sunkesnės užduoties ir būti negali, Daktare Di, šis darbas mane pribaigs.

– Na, betgi jūs dar sveikas ir gyvas.

Aš stovėjau jam už nugaros, savo įprastinėje vietoje, nes man nebuvo skirta regėti vizijas *in crystallo*.

– Na, ar jau ką nors išvydote?

– Nieko. Niekas akmenyje nepasirodo, nematyti net auksinės uždangos.

– Ar šis akmuo – natūralus diafanitas*?

– Taip.

– Tuomet privalome klusniai laukti, žinodami, jog mums pati-

*Visiškai skaidrus kūnas.

kėta stebuklinga galia. Mes jau daug patyrėme ir dar daugiau patirsime.

– Dabar regiu auksinę uždangą, – netrukus sušnibždėjo Kelėjus, – ji kabo akmeny labai ramiai. Ne, pajudėjo. Atrodo esanti labai toli, o akmuo iš priekio iki jos – skaidrus. Po uždanga matau vyro kojas, iki kelių. Dabar niekas nesikeičia.

– Tegul tik jūsų siela nepraranda kantrybės, ponas Kelėjau, – nes regite iš tiesų nuostabius dalykus.

Taigi vėl ėmėmės tyrinėjimų. Kiekvienas seansas trunka dieną, bet kadangi šis darbas reikalauja didelio dėmesingumo ir kelia baimingą virpulį, tai į demonstracijos kambarį įžengdavome tik kartą per savaitę. Taipgi reikėjo daug ką išsiaiškinti, todėl aš buvau priverstas tyrinėti iš knygų, ką reiškė visa tai, ką regėjome: tokių tiesų nepasičiupsi aršiai, tarsi šuo lokio ausį Paryžiaus Sode*.

Štai jau dvylika mėnesių praėjo nuo tos dienos, kai Edvardas Kelėjus stojo pas mane tarnybon, kai mes pirmą kartą nukeliavome į išdžiūvusius Vopingo pelkynus, ieškodami senojo Londono miesto. Tačiau praeities ūkų taip lengvai neišsklaidysi. Mes daugybę kartų keliavome į tą pačią dykynę, bet nieko daugiau ir neradome, vien tik kalvą ir seną akmenį. Žiemos vakarais, kai viskas nurimdavo (o Edvardui Kelėjui tai labai nepatikdavo), aš net išdrįsdavau pasistatyti ant kalvos stalą ir ant jo susidėti indus su aliejumi, vynu ir vandeniu; juk Agrikola rašė savo „De re metallica“, kad žvakės šviesa, atsispindėjus nuo kokio gludinto metalo ir kritus ant šių skysčių paviršiaus, prikelia užmarštin nugrimzdusius pavidalus. Tačiau šįkart spindulys mums nepagelbėjo ir visa liko paslėpta. Mes galėjome, žinoma, bandyti kastis giliau į žemę, bet jau būtumėm rizikavę, kad mūsų užmačias kas nors atskleis.

– Jaučiuosi taip, tarsi būčiau gimęs ne savo laiku, – tariau aš Edvardui Kelėjui, kai tą naktį mes jojome atgal iš Vopingo pelkių. – Jaučiuosi taip, tarsi man būtų leidę pažvelgti tik į medinį gaublį, kai aš tuo tarpu trokštu išvysti visą dangų.

*Londono rajonas, kur pramogai pjudydavo meškas šunimis.

Kai aš jau tikrai buvau bepuoląs į neviltį, staiga man atėjo puiki mintis, kas galėtų būti ta strėlė, kuri pasiektų mums reikalingą taikinį iš kitur.

– Bet kita vertus, – tariau aš Kelėjui, – kodėl gi jūs negalėtumėte man regėti?

– Kaip tai suprasti?

– Mes turime vėl nukreipti akis į akmenį. Jūs juk puikiai žinote, ką padaro parabolinis atšvaitas, arba uždegimo veidrodis, su Saulės spinduliais. Kodėl tada ir mūsų šventasis krištolas, mūsų svarbiausias akmuo, negalėtų išdidinti ir mums parodyti mus supančio dvasių pasaulio? Kurgi surasi geresnį vedlį į palaidotąjį miestą!

– Žinoma, – pritarė jis, – akmeny yra paslaptis, nes jau esu jame įžvelgęs nuostabių dalykų. Tik argi...

– Nėra laiko baimintis, Edvardai. Jeigu jame iš tiesų yra paslapčių, tai jas tikrai reikia išlaikyti ir saugoti. Už savo laboratorijos aš įrengsiu nedidelį kambarėlį. Jis bus uždarytas ir užrakintas nuo visų svečių. Ne, į jį nekels kojos net mano žmona. Ir ten, tame atskirame kambarėlyje, mes su akmeniu imsimės daugybės nepaliaujamų kruopščių tyrinėjimų. Dabar mums atviras belieka tik šis vienintelis kelias.

Ir kai tik buvo įrengtas tas atskiras stebėjimų kambarėlis, jau kitą dieną aš ėmiausi darbo. Ant grindų nubraižiau magiškus ratus, ženklus ir kreipinius, kuriuos sužinojau iš Kornelijaus Agripos „De mysteria mysteriorum". Tada, dar pasitelkęs „Mutus Liber", padirbdinau krištolo stalą, apskritą kaip tekinį, o ant jo nupiešiau ženklus ir užrašiau vardus geltona ir mėlyna spalvomis. Stalelio šonus taip pat išpuošiau ženklais, kuriuos išrašiau raudona spalva, o po kiekviena stalo koja padėjau po vaškinį Hermio Trismegisto antspaudą. Didžiulį antspaudą padėjau ir stalo viduryje, su šventųjų vardais; visa tai ir patį stalą uždengiau raudonu šilku; ant šio padėjau krištolo akmenį. Rūpestingi pasiruošimai, ačiū Dievui, nebuvo bereikalingi, nes paaiškėjo, kad turime tikrą angelišką akmenį, kuris atsiveria Edvardo Kelėjaus žvilgsniui. Labai daug dalykų, arba jų rūšių, telkėsi tame stikle. Jį, aš neabejojau, mums perdavė Dievas ir jo pasiuntiniai.

Pirmojo dvasių apsireiškimo sulaukėme praėjus savaitei po stropių mūsų pasiruošimų.

– Matau uždangą, – ištarė Kelėjus, palinkęs virš krištolo, – o dabar tą uždangą tarytum pakelia kokia ranka.

Aš degte degiau iš smalsumo ir nuostabos bei maldaute maldavau jį pasakoti kuo tiksliausiai viską, kas ten darėsi akmenyje.

– Dabar aš regiu jaunuolį. Jis išsitraukia iš kišenės knygelę. Jis žiūri knygelėje į paveiksliuką.

– Ar jūs matote, koks ten paveikslas?

– Ne, jis varto knygos lapus. Atrodo, kad kažkas jį kviečia, tik aš negirdžiu. Nuo jo drabužių spinduliuoja šviesa aplink akmenį. Dabar jis tarsi prisidengė oru ir paniro į neperregimą debesį. Dabar jis išnykęs.

Kitas apsireiškimas buvo kitą savaitę.

– Uždanga juda, – tarė jis, – kažkas jau rodosi, bet dar negaliu įžiūrėti. Taip, tai vyriškis, einantis baltu keliu. Jis aukštas ir senas, be skrybėlės ant galvos.

– Ar tai gali būti tikra?

– Aš sakau jums, ką regiu akmenyje išorinėmis akimis, Daktare Di, o ne ką sukuria mano vaizduotė. Dabar štai jis artinasi prie namo. Jis priėjo prie seno šulinio.

– Ar prie pat?

– Jis ketina pabelsti į duris, bet nebeldžia ir juokiasi.

Ūmai Kelėjus krūptelėjo ir atšoko.

– Jisai žeria dulkes iš akmens man į akis.

– Žiūrėkite toliau į akmenį, – maldavau aš, – jis taip arti mūsų.

– Dabar jis nuplėšė uždangą ir tarsi apgaubė ja akmenį. Taigi nieko nebegaliu pamatyti.

Jis atsirėmė kėdėje, drebėdamas taip, kad ir mane tarsi sugriebė karštinės priepuolis. Kokia dvasia, koks demonas ketino pasibelsti į mano duris? Ir tada aš prisiminiau savo tėvą.

– Ar tas senas vyriškis turi žilą barzdą, tokią dvišaką? – paklausiau Kelėjaus, kuris, užgulęs regėjimų stalelį, žiūrėjo į akmenį tarsi sapnuodamas.

– Jis neturėjo barzdos. Jis buvo keistai apsirengęs.

Kelėjus išrietė nugarą ir dabar vėl sėdėjo tiesus.

– Bet štai regiu dar vieną, jis visas liepsnose. Taip, jisai tarsi suplėšytas į gausybę liepsnos liežuvėlių. Dabar jis pavirto didžiuliu ugnies ratu, panašiu į tekinį, besisukančiu akmenyje. Dabar jis išnyko. Dabar išnyko viskas, ką tik regėjau.

Jis smarkiai prakaitavo ir nusibraukė ranka veidą.

– Šiandien daugiau negaliu, tokie dalykai mirtingiesiems nesuteikiami, nebent už didelę kainą.

– Apie kokią kalbate kainą? – tariau aš, stengdamasis įkvėpti jam narsos. – Juk čia didžiausias atlygis, kokį tik įmanoma gauti! Juk šiame akmenyje ištisas lobis.

– Ar jūs kalbate ne apie aukso paslaptį? – jis vėl apsipylė prakaitu. – Maniau, kad jūs ją žinote?

– Ne, ne aukso, o daug didesnių turtų. Jei šios dvasios yra siųstos Dievo – o aš tikrai tikiu, kad taip yra, – tai jos gali patalkinti mums ieškoti laiko turinio.

– Bet aukso paslaptį jūs juk žinote? Tam jums nereikia jokio talkinimo?

– Aš žinau daug paslapčių ir misterijų, ponas Kelėjau, bet apie jas aš kalbėsiu kada nors vėliau. Dabar mes artėjame prie tokios didelės paslapties, kad aš meldžiu jus neapleisti jums užduoto darbo. Jei trokštate aukso ar deimantų, ar kitokių brangių dalykų, tai nenuleiskite akių nuo šventojo krištolo.

Praėjus porai savaičių nuo šio pokalbio, įvyko šiokių tokių permainų ant regėjimo stalelio. Aš atėjau kiek vėliau už Edvardą Kelėjų, nes turėjau pasakyti keletą griežtesnių žodžių tarnui, kam jis paliko nešvarintą naktipuodžio kėdutę. Taigi radau Kelėjų atsilošusį kėdėje ir nepaprastai nustebusį.

– Ar negirdite triukšmo? – paklausė jis.

– Kur?

– Kurgi, jei ne akmenyje? Akmuo skleidžia garsus. Ar girdite?

Išsigandęs žingtelėjau atbulas, bet tuoj mane apėmė didžiulis smalsumas. Priėjau prie krištolo ir jau po kelių sekundžių išgirdau girgždesį ir traškesį, nors jokia ranka jo nepalietė, joks mirtingas padaras nei joks žemiškas daiktas jo tarsi ir nepajudino.

– Girdžiu kažką, – aš sušnibždėjau, – tarsi kas greitai ir smarkiai žvangintų raktų ryšuliu.

– Jūs trokštate išgirsti balsus, pone, bet čia tik paprasti garsai.

– Kas žino, ką dar išgirsime? Gal čia pirmoji visos melodijos nata.

Tai pasitvirtino po kelių savaičių, kai, Edvardui Kelėjui besikūprinant prie akmens ir beaiškinant vizijas, aš pasijutau galįs per jį pasišnekėti su dvasiomis. Pirmoji, kuri mums apsireiškė, buvo mergytė, ne vyresnė kaip septynerių ar aštuonerių metukų: jis matė ją aiškiai, sėdinčią ant akmens dykvietėje. Kelėjus ėmė ją klausinėti, kas ji tokia esanti. Aš pats nieko nemačiau ir negirdėjau, bet Kelėjus pasakojo viską.

– Aš esu antras savo motinos vaikas, – paaiškino ji Kelėjui, – namuose mes turime mažų kūdikėlių.

– Paklauskite jos, kur tie namai, ponas Kelėjau.

Ir kai jis uždavė jai klausimą, ji atsakė mums taip:

– Aš nedrįstu pasakyti jums, kur gyvenu. Mane muš.

Bet paskui ji ištiesė į jį abi rankutes ir paprašė:

– Meldžiu jus leisti man truputėlį su jumis pažaisti ir aš tada jums pasakysiu, kas aš esu.

– Ar ji angelas? – paklausiau aš Kelėjaus. – Ar gal kokia mažesnioji dvasia apsireiškė mudu palinksminti?

Bet ji išnyko.

Aš atsiklaupiau ir ėmiau melstis, o jis vieną po kitos užpūtė žvakes.

– Jei tarpininkauji bendravimui su šių būtybių kūrėju, – tarė jis man, užpūsdamas paskutinę žvakę, – žiūrėk, kad tavęs neapmulkintų.

Regėjimų kambary dabar buvo tamsu, nes langą buvau uždengęs gobelenu, o duris visada patikrindavau, ar patikimai užrakintos.

– O kaip gali apmulkinti?

– Velnias moka įgyti keisčiausius pavidalus, Daktare Di, todėl, prieš pasitikėdami šiomis dvasiomis, visų pirma privalome jas tinkamai iškvosti.

Paskui kokią savaitę buvom labai sutrikę, nes *in crystallo* niekas

nepasirodė, ir mes jau ketinom baigti su regėjimų kambariu, bet staiga išgirdau didžiulį triukšmą, tarsi vyrai griautų drėbtines sienas. Netrukus tas dundesys pavirto tokiu bumpsėjimu ir tarškėjimu, kad, rodės, dreba visas namas. Mes nutraukėme savo šventą darbą ir žiūrėjome vienas į kitą persigandę. Netrukus triukšmai liovėsi ir vėl buvo tylu.

Tik po savaitės vėl sugrįžome į apsireiškimų kambarį. Vos tik prisėdęs prie regėjimų stalelio, Kelėjus išvydo akmenyje kažką judant.

– Aš matau du vyriškius, – tarė jis. – Juodu šnekasi.

– Ar jūs girdite jų žodžius?

– Vienas sako antrajam, jog matęs jį ar Harlotės* gatvėje, o gal Šarlotės gatvėje.

– Nėra tokios gatvės.

– Antrasis dejuoja. Dabar abudu išnyko.

Tai buvo iš tiesų nuostabu, bet dar didesnis stebuklas mūsų laukė tuomet, kai mes grįžome į kambarėlį kitą savaitę.

– Akmenyje girdėti griaustinis, – tarė man Kelėjus, prisiartinęs prie regėjimų stalelio, – ir ten kažkoks neaiškus švytėjimas, o jame matau žmogų.

– Ar mes jį pažįstame?

– Vyras, – pasakė jis, – su juodo satino liemene, su praskiepu.

– Koks gi tasai vyras? Ar jis čia lūkuriavo mūsų visą savaitę?

Kelėjus pakartojo mano klausimus ir ėmė susitelkęs laukti atsakymo.

– To, kuris šnekasi su mumis, negalima klausinėti tokių dalykų, – tarė jis.

– Ar jis gali pasakyti mums savo vardą?

– Jisai sako, kad jo vardas yra Zalporas, vienas iš Elohimo** vaikų. Dabar aš jau jį aiškiai matau. Ant kaklo raukinių apykaklė. Tokia plati, jos kraštas juodas, o gal mėlynas.

– Tikriausiai juodas. Pasikalbėkite su juo, kol neišnyko.

Harlot – pasileidėlė *(angl.)*.

**Dievo *(hebr.)*.

– Turėkite kantrybės, nes jis kaip tik prisiartina. Dabar jis juokiasi, cha cha cha! Kvatoja. Dabar jisai sako: Di, Di, aš žinau, kas jūsų asmeniškas priešas.

Man šoktelėjo širdis.

– Kas?

– Žmonija.

– O, – tariau, – juokelis tiesiai į taikinį! – Tada aš pridūriau jau daug tyliau: – Tegu sau. Jisai sako tik teisybę.

– Di, Di, tokia buvo Dievo valia, kad jis leido kenčiantiems nusidėjėliams taip paimti viršų prieš jus, kad jie laiko jus ant juoko jūsų gimtajame krašte.

Tada prisiminiau visus tuos, kurie stovėjo man skersai kelio, – Eustlerį, Raštoną, Dandasą ir kitus, ir regėjimų kambarys prisipildė mano įniršio.

– Taip, – atsakiau, – aš netrukdau nevykėliams malti liežuviais, kol tie nevykėliai klesti. Juk riebiausia žąsis ant iešmo pakliūva pirmiausia, o aš žinau jų likimus iki paskutinio jų gyvenimo atodūsio.

Kelėjus mostelėjo man, kad nutilčiau.

– Jis vėl kalba, – sušnibždėjo. – Bet aš negaliu suprasti žodžių. Och. Dabar suprantu. Viską girdžiu. Jisai sako, kad jūs turite džiaugtis vaizduodamasis, kaip tie paiki mašalai žaidžia su ugnimi, kuri juos supleškins. Dabar jis dreba. O, Dieve, dabar jis vartalioja galvą į šalis.

Kelėjus tebežiūrėjo į akmenį. Jis ištarė tuos žodžius taip, tarsi jo lūpas judintų ne jis pats, o kažkas iš šalies. „Di, Di, įsiklausyk į mano pranašystę. Tegul bėga tas, kas bėgti įstengia".

Tą pasakęs, jis pranyko iš akmens. Edvardas Kelėjus atrodė labai sujaudintas tokio apsireiškimo, kadangi, pasak jo, iš kurgi mes žinom, iš kokių ta būtybė atkeliavusi sferų ir ar jis angelas, ar kas kitas?

– Aš džiaugiuosi galėdamas visa tai matyti ir kuo teisingiausiai jums atpasakoti, – kalbėjo jis, – bet mano širdis sako, kad jis mums ne draugas.

Pats aš visiškai atsigavau ir pasakiau Kelėjui, kad bijoti tikrai nėra ko, o laimėti iš šito galime nemažai.

– Juk egzistuoja žinojimo pasaulis, kurį mums šios dvasios gali padėti pereiti, – tęsiau aš. – Nesvarbu, ar jos geros, ar piktos, nors aš galvą dedu, kad šios yra gerosios, jos neša mums žinias iš kitų sferų. Prisiminkite, juk mes su jumis tegalim gyventi tik šiame pasaulyje, kur tirštas oras yra skirtas mūsų neišleisti. Tai ką, ar mes užsikimšime ausis, kad negirdėtume balsų iš kitų sferų, ar mes užsimerksime prieš neregėtus apsireiškimus? Ką gi mums daugiau veikti, jei ne siekti pažinti aukštesniąsias sferas? Aš iššvaisčiau visą savo gyvenimą, visas savo jėgas, besiekdamas didžiosios tiesos pažinimo, žengdamas visai kitu nei žmonijai įprasti keliai, ir dabar jau niekas pasaulyje negali išmušti manęs iš to kelio. Žinau, jūs trokštate išpešti pinigų iš distiliacijos ir alcheminių bandymų...

– Ne, pone...

Aš kilstelėjau ranką.

– Taip, taip, jūs to trokštate. Taip pat ir aš. Bet aš regiu šviesą, spindinčią labiau už bet kokį auksą. Ir būtent ji mane veda iki pačios šio krištolo bedugnės. Todėl gana šnekų apie piktąsias dvasias. Mes privalome tęsti.

Jisai sutiko su manim be galo nenorom, bet už šį mano pasiryžimą jau per kitą bandymą kambarėlyje mums buvo gausiai atlyginta.

– Akmuo skleidžia triukšmą, – pasakė jis man tądien, – daugybės balsų keliamą klegesį. O štai dabar tarsi griūvančių kolonų grumėjimas.

– Ar kas nors apsireiškė?

– Artinasi jaunas vyriškis. Ir šypsosi man. Jisai stovi tarsi už kokio stalo ir lyg pamokslauja ar mokina.

– Ką dar jūs matote?

– Jis dėvi keistą drabužį, be plačių rankovių. Jis be jokių kelnių, be jokių glaudžių kojinių, o užsimetęs ant kojų kažkokią drobulę. Dabar matau dar vieną vyriškį, be liemenės, tik su marškiniais ir su tokia pačia drobule ant kojų. Jie šnekučiuojasi ar svarsto kažką tarpusavyje.

– Ar jūs girdite, apie ką jie šnekasi?

– Jie šnekučiuojasi pašnibždom, tarsi ūžautų vėjas, bet jau lyg ir kažką suprantu. Jų vardai Metas ir Danielius.

– Šventųjų vardai.

– Dabar jie kalbasi apie jus ir kvatoja.

– Apie mane? – to aš nepasakomai išsigandau, tačiau smalsumas nugalėjo.

– Dabar jie išnyko. Dabar prisiartina kitas. Jis dėvi aksomo apsiaustą, visą pamuštą baltais kailiais. Jis mojuoja, tarsi kreiptųsi į jus. Dabar aš sakysiu, ką iš jo išgirsiu.

Ir tada per Kelėjų mudu štai kaip pasikalbėjom.

– Džonai Di, Džonai Di, ar tu buvai nustumtas nuo gyvenimo laiptų?

– Taip, buvau, – atsakiau aš, visas virpėdamas. – Daugybę kartų. Ir neteisingai.

– Ir kelias į aukštą padėtį tau visuomet būdavo užtvertas?

– Taip, taip iš tiesų būdavo.

– Taigi, Džonai Di, tavasis pasaulis nelabai draugiškas. Tačiau sukaupk drąsos: nė vienas kitas jausmas taip neužvaldo tavo priešų kaip baimė. Ar esi girdėjęs apie tokį Ričardą Pointerį, dar žinomą kaip puošnųjį Pointerį?

– Taip, sukčių sukčius, akių dūmėjas, mulkintojas.

– Jis tuo tik ir gyvas, kad vadžioja paistalus apie tave, bet jo dienos berods jau suskaitytos.

– Ak, jūsų valia glosto širdį.

– Tai valia ne mano, o tavo, Džonai Di, Džonai Di, pasižinok su kiekvienu, bet nepasitikėk nė vienu. Žinau, kiek siekia tavo puikybė, žinau, koks tavo nerimas, bet tau lemta siekti visų savo tikslų. Atminki, negali Sizifo akmuo apželti samanomis, negali žolės kuokštai pristrigti prie Merkurijaus kulnų: tad veržkis toliau, nei tau atrodo, kad galėsi pasiekti, sieki pažinti visą pasaulį, kalk auksą – tiek materialųjį, tiek dvasinį. Štai ką sakau tau, Daktare Di, tau bus skirta tiek laiko, tiek šio gyvenimo dienų pragyventi, kad, kai tu mirsi, tu paliksi šį pasaulį taip išgarsėjęs, kad jis prisimins

tave iki savo paties dienų pabaigos. Ir atminki dar štai ką: tavo mažasis žmogeliukas nuves tave labai toli nuo to stiklo indelio, kuriame jis gyvuoja. O dabar sudie.

Ir tuomet Edvardas Kelėjus apalpo. Nustebau išgirdęs, jog tas šneka apie mano homunkulą, kuris tuomet dar tebuvo tik mano svajonė ir tuščia viltis, dar be jokio tikro turinio, bet buvau juk užmiršęs, kad jie iš savųjų sferų mato viską, net ir mano sieloje įsikūrusias paslaptis.

Amžinybės vartai plačiai atsidarė, ir per kelias savaites po pastarojo apsireiškimo regėjimų kambarėlyje mūsų akims atsivėrė daug paslapčių ir nuostabių reginių. Atėjo toks laikas, kai Kelėjui atrodydavo, jog dvasios pakyla iš akmens ir sklando po kambarį, ir tos jų išdaigos jį baisiai supykdydavo. Jis kažkur čia pat girdėjo garsus, bet niekas nesirodė akyse, ir didžiulis svoris, neregimas sunkumas prislėgė jam dešinį petį, besėdint ant žaliosios kėdės prie šventojo stalelio. Jam atrodydavo, kad kažkas ant jo rašo, bet jokių žodžių aš nematydavau. Paskui, jau kitą savaitę, tą pačią dieną – penktadienis visuomet būdavo mūsų žiūrėjimo į krištolą diena, – po vidudienio jis, sėdėdamas greta manęs, pareiškė jaučiąs, jog jam ant galvos kažkas keistai juda. O tada jam pasirodė, kad ta dvasinė būtybė vėl visu sunkumu prislėgė jam dešinį petį; ir ten, kur ji ant peties švytėjo, buvo labai įšilę.

Tačiau įvyko ir daugiau stebuklingų dalykų: greitai po šito, kai aš stovėjau palei stalą, Kelėjui pasirodė, jog virš mano galvos tvyro baltų dūmų rutulys. Paskui jo paties veidą apspito apskritučiai dūmų kamuoliukai sulig aguonos grūdeliais, ir jis turėjo didelį vargą, kol jų atsikratė.

– Tos dvasios tikrai galingos, – ištariau aš paskui, kai sėdėjome mano kambaryje ir aptarinėjome pastaruosius įvykius. – Dvasios jau tapo regimos ir šiame pasaulyje, ne tik akmenyje, ir jos jau gali veikti mus savo žemiška jėga. Tai kodėl tada jos negalėtų kaip tos bitės nešti ir vašką, ir medų?

– Kaip tai?

– Aš noriu viską žinoti ir taipgi noriu viską daryti. Tik tuomet bus pasotinti patys didžiausi mano troškimai. Ar papasakoti jums daugiau apie tą senovinį miestą, kurio ieškome?

– Mokytis aš visuomet pasirengęs, kaip jūs jau turėjote progą pastebėti.

– Aš turiu pasakojimų apie senovės laikus daugiau kaip prieš tris tūkstančius metų nuo mūsų dienų, kada būta tokios galios ant žemės, kad visi žmonės buvę kaip dievai. Tokia buvo žmonių giminė prieš tvaną. Ji – jeigu aš neklystu – ir įkūrė paslaptingąjį Londono miestą. Taigi tarp tų griuvėsių, kur nors giliai po žeme, palaidoti ženklai ir simboliai tos šventosios kartos, kurios valdžia žemėj buvo tokia, jog vadino juos milžinais, ne žemiškų, o dvasinių galių didžiažmogiais. Ir kas žino, gal ir mums pavyktų įgyti tokią pat proto galybę, jei rastume jų pėdsakų ir jų paminklų, kaip kad Glastonberyje iškastas tasai krištolas? Galbūt ir mums pavyktų sujudinti sferas ir pasiekti ten įtvirtintas žvaigždes?

– Jūsų užmačios siekia kur kas toliau, negu aš vaizdavausi, Daktare Di. Kodėl jūs neminėjote man šitų dalykų anksčiau?

– Aš būčiau jums užsiminęs apie juos ir anksčiau, jei jūs būtumėt pasirengęs suprasti.

Jis ketino pasakyti dar kažką, bet aš jau numojau ranka.

– Bet vien užmačių ir sumanymų nepakanka. Mums skirta veikti pasirėmus tuo, ką dabar žinome. Gražiai sugalvojo Ezopas, kad musė atsitūpė ant vežimo ašies ir tarė: „Štai kiek sukeliu dulkių!“ Mes negalime būti kaip ta musė. Ratą privalome sukti savo pačių jėgomis.

– Aš nesuprantu, ką jūs turite galvoje.

– Mes privalome sukelti tas dvasias akmeny, kaip jau darėme, ir dabar jau turime aiškiai jas užklausti apie šiuos dalykus. Mes privalome jų paprašyti, kad jos nuvestų mus ten, kur palaidoti senovinio miesto lobiai. Mes turime kreiptis į jas maldaudami ir drebėdami, ir galbūt vienądien jos nuves mus ten po žeme, kur ilsisi mūsų protėviai. Jei jos sutiktų pabūti mūsų vairininkais, tuomet mums nereikėtų jokio kompaso.

Atrodo, jog jis krūptelėjo nuo mano tokių žodžių, ėmė žingsniuoti į priekį ir atgal po kambarį, o paskui prapliupo tikra liūtimi dvejonių ir nepasitenkinimo tomis dvasiomis.

– Bet jos gali būti mūsų vedliais, – pastebėjau aš.

– Aš jomis nepasitikiu.

– Bet juk negalima taip iš karto jų pasmerkti, nė neišklausius, ką jos galėtų pasakyti.

– Ar aš jų dar neprisiklausiau? Kas žino, gal jos nuves mus kur nors į tamsą ir siaubą?

– Na, na, aukščiau nosį, Edvardai. Jos tik mūsų strėlės. Ar manote, kad mums nederėtų pamėginti šiomis strėlėmis pataikyti į taikinį? – Aš akimirką patylėjau. – Juk jos padarys jus turtingą.

– Man nereikia aukso, pone, kurį siunčia velnias.

– Labai gerai. Turtingą jus padarysiu aš. Pasikliaukite manimi, ne tomis dvasių pasaulio būtybėmis.

– Tikrai?

– Tikrai. Aš apsaugosiu jus nuo jų žodžių ir jų siautėjimo, jei jūs taip to norite. Tiktai darykite tą, ką iki šiol darėte, ir pabūkite man jų vertėju. Aš nieko daugiau nereikalausiu. Aš juk nedeginsiu jūsų namo norėdamas pasičirškinti kiaušinienės.

Jis mažumėlę apsiramino. Dar kiek pasiginčijęs, pasižadėjo užduosiąs dvasioms tuos klausimus, kai tik kitą kartą jos pasirodys. Taigi tą dieną aš artinausi prie mūsų regėjimų stalelio virpėdamas.

– Iš akmens skinda kuo garsiausias grumėjimas, – tarė jis, – tarsi vienu metu suktųsi tūkstantis vandens malūnų.

– Ar jūs ką nors matote?

– Matau kažkokias dvi būtybes, gal dvasias, nežinau, kaip jas ir pavadinti. Štai aukštas vaikinas ant arklio, jo barzda dailiai pakirpta, o apsiaustas dangaus skliauto spalvos. Aš nematau, kokiu jis joja keliu, bet atrodo, kad man pažįstamu: taip, tai Vingio Kryžiaus kelias. Štai dar vienas raitelis ant žirgo, jis liesas, su trumpu apsiaustu, prie šono paauksuota rapyra.

– Paklauskite jų, kur jie joja. Gal jie turi naujienų apie tai, ko mes ieškome.

Jis pakartojo mano klausimą ir prikišęs ausį prie akmens atidžiai klausėsi.

– Jie joja nesilaikydami jokios krypties, – atsakė jis. – Bet štai prijoja arčiau prie manęs. Aukštasis vyras susuktais pirštais laiko lazdelę, o jam ant kairės rankos kirčio randas. Liesasis vyriškis

mūvi pušnis, jos glotniai aptempusios jo blauzdas. Jis pakelia lazdelę ir rodo iš akmens į jus.

Šito aš vėl neapsakomai išsigandau ir pajutau išbalęs kaip drobulė.

– Ar jie sutinka įvykdyti mano paliepimą?

– Tikiuosi, kad taip.

– Tuomet liepk jiems joti į senovinį miestą. Liepk vesti mus į tą palaidotąją šlovę.

– Jie girdi, ką jūs sakote, ir prapliumpa juoktis. Dabar prisiartina jauna moteris, balta nuo galvos iki kojų; ji paima arklius ir veda juos nuo Vingio Kryžiaus miesto link.

– Tai gal ji išgirdo mano maldą ir kreipia mus tinkamu keliu? – Dabar jau įsiaudrinau sekti paskui.

– Na, ką dar jūs matote?

– Jie toliau joja kaip pašėlę, o jaunoji moteris vis dar eina priekyje, plačiai ištiesusi į šalis rankas, o jos pėdos nesiekia žemės, ji plaukia viršum jos per kokį jardą. Atrodo, kad jie keliauja per tuos laukus, kur prasideda už šv. Botolfo ir tuoj už Aldgeito.

– Taip, jie keliauja ten, kur buvo senovinis miestas.

– Dabar jie stabteli prie išdžiūvusių pelkynų.

– Taip, kiek kartų ir mes patys ten stovėjome.

– Dabar jie rodo į senovinio pastato pamatus – ten tarsi buvus kokia bažnyčia ar kitokia šventovė.

– Ar tas akmuo, kurį mes ten aptikome, ar jis iš tų pačių pamatų?

Jis nekreipė į mane dėmesio ir tik žiūrėjo *in crystallo*.

– O dabar visa pasikeitė. Visa nuskaidrėjo. Jie dabar miesto viduryje, kur namai akmeniniai ir labai didingi.

– Negi tai įmanoma? Ar tai tas senovinis miestas, kurį jūs jau matėte regėjime?

– Ne, tai kitoks vaizdas nei tas, kuris buvo teikęsis atsiverti man prieš akis Glastonberyje, bet aš jų paklausiu.

Tada jis vėl įsiklausė į akmenį.

– Jo pavadinimo jie man nepasakys, o galbūt jie jo nežino.

– Ką dar jie sako?

– Liesasis vyriškis prisiartina ir šaukia jus.

– Praneškite jam, kad aš čia ir kad aš padarysiu viską, ką tik jis palieps.

– Jis girdi jūsų žodžius ir sako štai ką: Di, Džonai Di, aš pasirodžiau tam, kad atskleisčiau ir paaiškinčiau tau doktrinas, kurios išdėstytos dvylikoje buveinių arba pašaukimų. Yra keturi gamtiškieji raktai, skirtieji atrakinti penkeriems miesto vartams (nes vienerių vartų niekam niekuomet nebus lemta atrakinti), ir su tais raktais miesto paslaptis teisingai ir išmintingai bus atskleista jums.

Tie žodžiai buvo migloti, jų prasmės aš niekaip neįstengiau įminti. Ponas Kelėjus godžiai stebeilijosi į akmenį ir tęsė toliau:

– Jis artėja prie miesto plataus atvirumo, panašaus į mūsiškį Plyną Lauką. Jo viduryje riogso didžiulis akmuo, jis kokių aštuoniasdešimties colių* per skersmenį, kiek man sako mano, kaip mirtingojo, nuovoka, ir tame akmenyje rusena ugnis. Dabar jis išsiima dėžutę, ją atidaro, joje matyti vaškinis pavidalas, blyškios spalvos, tarsi iš lydytos žvakės. Dabar jo bendrakeleivis, tas su pakirpta barzda, laiko kažkokį tarsi stiklinį indą virš to pavidalo, bet aš vis tiek matau, kaip meistriškai išskobta ta vaškinė figūra. Arba gal išskobta kiek ir netobulai, nes dar matyti įrantai ir gumbai ant jos kojų. Nė nežinau. Dabar juodu iš dubens pila kraują ant ugnies, ta šokteli dar aukščiau pačiame akmens viduryje, o dabar štai jie užmeta ant ugnies tą savo vaškinę būtybę, ir ši ima augti.

Šią istoriją aš gerai žinojau, kadangi dvasios šia nebylia scena vaizdavo homunkulo gimimą.

– Na, ir kas gi dar? – paklausiau aš jį godžiai.

– Dabar visas reginys pranyko. – Kelėjus pasitrynė akis, paskui dar kartą palinko prie akmens.

– Dvi dvasios žvalgosi po išdžiūvusį pelkyną, kur mudu ne per seniausiai esame vaikščioję. Abi dūsauja, o viena rodo lazdele į žemę. O Dieve, staiga jis ima augti ir pūstis, kad vos betelpa akmenyje! Dabar aš jau matau tiktai jo burną, išžiotą priešais mane. O Jėzau, apsaugok mane nuo šito reginio!

*2 metrų.

Sulig tais žodžiais jis atšoko nuo regėjimų stalelio ir jį ištiko *tremor cordis**, bet neilgam. Tačiau aš jaučiausi laimingas ir patenkintas – ne tik todėl, kad susišnekėjau su dvasiomis ir jos vykdė mano nurodymus, bet ir todėl, kad mano spėjimai apie tai, kur galėtų būti senasis miestas, tapo patvirtinti!

– Na, šiandien jau baikite, – pasakiau aš jam. – Liaukitės. Mes jau regėjome pakankamai, todėl dabar privalome pasirengti rytdienos žygiui.

– Rytdienos? Ką, mes keičiame savo tvarką?

– Mums reikia skubėti susišildyti rankas, ponas Kelėjau, kol liepsna dar aukšta.

– Aš ketinau pailsėti, pone, nes tokius dalykus matyti yra siaubinga. Taigi dabar, vėl taip skubiai...

– Dabar jau neturime kada ilsėtis. Metas žygiuoti.

Netrukus jis išėjo, dar kartą pasiteisinęs esąs labai išsekęs nuo tų stebėjimų, o aš nuėjau į savo darbo kambarį, kad galėčiau tinkamiau apmąstyti viską, kas įvyko. Prisipažinsiu dabar, jog mano mintys buvo smarkiai sudrumstos, todėl išsiėmiau ir atsiverčiau išmintingojo Aboto Flado „Apie piktąsias dvasias", kur jis perspėja, kaip pavojinga kreiptis į dvasias, nesvarbu, kokios jos būtų. Tačiau aš jo perspėjimo nepaisiau. Jei šios dvasinio pasaulio būtybės žino ką nors daugiau už mus ir jeigu, tarkime, kaip sutinka kronikininkai, bet koks žinojimas yra dorybė, tai kas gi čia blogo įgyti dorybę? Juk iš liūto** kvėptelėjimo užgimsta ir balandis, ir gyvatė, tačiau ar bijodami gyvačių turime apsieiti be balandžių? Nugrimzdęs į gilius apmąstymus, išgirdau savo žmonos žingsnius ant laiptų, vedančių į mano darbo kambarį. Kai ji įėjo, apsimečiau skaitąs knygą.

– Aš daviau pono Kelėjaus batus išvalyti, – tarė ji, nepalinkėjusi man nei labos dienos, nei nieko.

– Labai gerai, ponia, – tariau aš, nepakeldamas akių nuo knygos. Tačiau ji atsisėdo ant kėdės palei mano stalą ir tyliai niūniuodama paėmė vieną iš knygų, kurias buvau ten pasidėjęs.

*Širdies drebėjimas *(lot.)*.

**Žaliasis liūtas – alchemikų siekta sukelti galinga dvasia.

– Neužverskite, kur mano atversta, ponia.

– Ach, nesijaudinkite. Tie puslapiai tokie kieti, kad aš nelabai juos ir paverčiu.

Tai buvo „Maleficia Maleficiorum"* manasis egzempliorius.

– Man tiesiog galvą suskausta vos į šiuos žodžius pasižiūrėjus, – tęsė ji toliau. – Kas gi čia, vyre?

Aš mačiau, kaip ji žiūri į žvaigždžių demono simbolį, dažnai naudojamą Prahos ir Hamburgo mokslininkų.

– Tai kabalos ženklų dalis. Žiūrėkit, kad jūsų neapdegintų.

– Aš pastebėjau, kad ponas Kelėjus naršo po jūsų knygas kiek tik nori, bet jo nė karto neapdegino.

– Edvardas Kelėjus? Čia?

– Taip, jis dažnai rausiasi po jūsų popierius, kai jūsų nėra namie. Keista, kad jis jums šito nesakė.

– Na, jam nereikia leidimo naudotis mano biblioteka.

– Na, jei jau taip, tada gerai. Nes ne vieną kartą esu girdėjus, kaip jis murma kažkokius žodžius, tarsi stengtųsi juos išmokti atmintinai.

Mane tokia naujiena šiek tiek sujaudrino. Nepaisant to, ką taip ramiai sakiau žmonai, buvo čia ir tokių popierių, kurių niekas be mano malonės ir palaiminimo neturėjo teisės išvysti – net ir mano žmona, nes kas ten žino, kas gali būti išpliaukšta ir kas gi iš to gali išeiti gero? Puikiai žinojau palikęs šičia tam tikrus užrašus apie tai, kaip reikia visa parengti naujai gyvybei. Jie buvo skirti niekieno kito, o vien tik mano akims. Bet įdomu, kokius žodžius Kelėjus mokėsi atmintinai?

– Ko jūs raukotės, – paklausė ji, – ar kas nors atsitiko?

– Nieko, visai nieko, – pažvelgiau aš į ją įdėmiai. – Ar jūs dar ką nors norite man pasakyti?

– Ne.

– Bet jūs atrodote sunerimusi.

Tada ji pašoko nuo kėdės ir, žingsniuodama į priekį ir atgal, susijaudinusi kalbėjo:

*Kerų kerai *(lot.)*.

– Štai jau kiek mėnesių ponas Kelėjus apsistojęs mūsų namuose, tačiau žinome apie jį ne daugiau negu apie kokį gatvės prašalaitį. Jisai slapčia išsmunka iš savo kambario ir vėl įsmunka, lyg nenorėdamas, kad jį matytų, o į Filipą ir Odrę jis žiūri su tokia panieka, lyg jie būtų iš kokios šunidės išlindę.

– Taip, šie žodžiai iš tiesų smarkūs, ponia, bet prasmės aš juose neįžiūriu jokios.

– Jokios? Tai jums nieko, kad jis turi raktą nuo jūsų asmeninių kambarių ir kad naršo jūsų knygas ir popierius, kai jūsų nėra namie? Kad jis išsineša knygas iš jūsų darbo kambario ir tyrinėja žvakės šviesoje?

– Jis mokslininkas, ponia Di, ir didis jo troškulys pažinti.

Ji nusijuokė.

– Taip, jo troškulys tikrai didis, visam kam. Aš mačiau jį plempiant tiek vyno, kad jo skrandyje turbūt jau bala.

– Jo prakilnus protas, o sakoma, kad tie, kurie toliausiai užmato, tie daugiausia ir geria.

– O ką gi jis mato, pone?

– Negaliu jums atskleisti to šiandien.

Aš ant jos užpykau ir nenorėjau išleisti neįgėlęs sėdynėn.

– Štai ką jums pasakysiu, ponia. Jau greičiau aš savo popierius patikėsiu išvietei, lapelį po lapelio, negu leisiu į juos kišti nosį kvailiui arba vagišiui. Bet Edvardas Kelėjus ne tokio sukirpimo. Jis yra *semper fidelis**, ir aš reikalauju, kad jūs rodytumėte jam tokį pat pasitikėjimą ir pagarbą, kokius rodau aš pats.

– Na, jei jūs to pageidaujate, tai tebūnie. – Ji pakilo, tūptelėjo ir jau buvo beišeinanti iš kambario. – Nė nebeketinu sakyti, – pridūrė ji tyliai, – kad kai makaulė pradaužta, tai ne kažin ką beužmūrysi.

Nelabai sugaudžiau tuos jos žodžius, bet nesuspėjau daugiau nė paklausti, nes ji apsisuko ir išrūko it sūkurėlis.

Kitą savaitę, nors mudu su Kelėjum kasdien eidavome į regėjimų kambarėlį, akmuo buvo nebylus, tad pasitarę nusprendėme,

*Visada ištikimas *(lot.)*.

kad, taip netikėtai pakeitę savo darbo tvarką, mes dvasias sutrikdėme ir papiktinome. Nutarėme, kad dabar septynias dienas nieko ir negalima daryti.

Tuo tarpu ponia Di paėmė mano žodžius į širdį ir šnekėdavosi su Edvardu Kelėjum kuo mandagiausiai, kai juodu sėdėdavo prie stalo. Susitikusi jį koridoriuje, ji taip pat nepagailėdavo jam malonaus ir draugiško žodžio.

– Pasakykite, pone, – paklausė ji vieną popietę, kai sėdėjome visi sykiu, – ar savo darbe jūs daugiau pasikliaujate atmintimi, ar įkvėpimu?

– Koks nuostabus klausimas, – atsakė Edvardas Kelėjus. – Pakanka pastebėti, kad atmintis be įkvėpimo yra bergždžia, o įkvėpimas be atminties primena arklį, kuris šuoliuoja be raitelio. Ar aš atsakiau į jūsų klausimą?

– Puiku, pone, tik šito aš ir tikėjausi iš tokio mokslininko kaip jūs, gerai žinančio, kuria kryptimi jam reikia joti.

Jų pokalbis buvo tikrai malonus, tačiau po keleto dienų ji vėl staiga įpuolė į mano darbo kambarį. Atrodė pagauta siaubingo pykčio ir įniršio priepuolio, iškėlusi ranką, tarsi ketindama kam smogti.

– Dingo mano apyrankė ir žiedai! – sušuko ji. – Visi prapuolė be pėdsakų!

Ji taip karščiuodamasi bėrė žodžius, kad aš paprašiau ją apsiraminti.

– Aš ieškojau savo adymo adatos, – tęsė ji, – nes jūsų kojinių akis buvo nubėgusi, tad nuėjau į savo kamaraitę, kur laikau savo daiktų dėžutes. Ir žiūriu – dingo!

– Kas dingo?

– Medinė skrynutė, kur aš laikydavau savo žiedus! Gerasis Dieve, bet kokia trumpa jūsų atmintis! Ar ne jūs pats man ją pernai nupirkote Vargšų Žydų gatvės parduotuvėlėje? Labai įmantriai išdrožinėta skrynutė su undinės figūra! Taigi jos nėra! Išgaravo su mano žiedais ir apyranke!

– Norite pasakyti, kad jūs jos nerandate. Kur jūs ją vakar nunešėte?

– Vakar aš jos ir neliečiau! Ji ten būdavo visada. Aš jums aiškinu, kad ji pavogta!

– Bet kas gi šitaip padarytų? Filipas? Odrė? Kitų svetimų namuose nėra!

– Filipas ir Odrė jums ne svetimesni kaip ir aš. Juk jūs pamiršote savo poną Kelėjų...

– Katerina!

– Ar jis jums nepasakojo apie savo draugystę su tuo juvelyru iš Čypsaido? O be to, aš girdėjau, kaip jis aiškino apie stebuklingas akmenų savybes.

Kol ji čirškėjo, man dingtelėjo, kad jis tada tepaminėjo tik tas akmenų savybes, apie kurias buvo išgirdęs iš manęs.

– Iš kur mums žinoti, kad jis paslapčia neapgrobė manęs ir neišgabeno mano brangenybių į miestą? – tęsė ji.

– Katerina. Ponia Di. Nėra sąžiningesnio žmogaus pasauly už poną Kelėjų. Ar jis nedirbo sykiu su manimi, ar jis netalkino man pastaruosius dvylika mėnesių?

– Jūs esate aklas kaip kurmis, kai įsikasate į tas savo knygas. Ar jūs nepastebėjote iš įvairių poelgių ir iš aiškių žodžių, kad jis geras draugas prie pilno bliūdo? Juk visi jo sapnai vien tik apie auksą, juk visos jo viltys – vien tik pačiam iškilti, o visi prasmekit! Aš negaliu jo pakęsti. Ne, man jis bjaurus. Ir čia, savo pačios namuose, aš užsitraukiau jūsų nemalonę vien todėl, kad per mažai jam meilikauju!

Šiuos žodžius ji ištarė suremta tokio sielvarto sopulių, taip praradusi proto ramybę, jog ėmiau ją guosti.

– Ne, ne, žmona, taip iš tiesų nėra. Negi sykiu su žiedais praradote ir savo protą?

– Štai ką aš jums pasakysiu, Daktare Di.

Ji priėjo mano kambary prie lango ir žvilgtelėjo į sodą.

– Odrė matė jį ten palei taką besišnabždantį su kažkuo per vartelius. Ji man prisiekė girdėjusi, kaip jis juodino jus ir visą jūsų darbą.

Nusistebėjau išgirdęs, bet netgi jau ir sunerimęs niekaip negalėjau patikėti, kad jis taip bjauriai su manimi elgtųsi vos tik man

nusisukus: čia Odrės suktybė, žinojau puikiai ir jau ketinau pasikviesti ją čia ir iškvosti, bet staiga mus nekukliai užklupo pats Kelėjus. Maniau, kad mano darbo kambario durys uždaros, ir didžiai išsigandau jo skubotos nuomonės apie tokius žodžius, kokius netyčia galėjo nugirsti! Žmona žingtelėjo atatupsta ir užsispaudė burną ranka.

– Toji moteriškė Odrė, – pasakė jis, – yra begėdė melagė. Atveskite ją čia ir pasižiūrėkime, ar ji nesigėdins patvirtinti tas aiškias melagystes man girdint!

Mano žmonos žodžiai sukėlė didesnę audrą, negu ji galėjo numanyti. Netyčia nugirsti, jie it plieno virbai perdūrė jo sielą ir pataikė į pačią skaudžiausią vietą.

– Kas gi trukdo, – tarė jis dabar mano žmonai, – kas gi trukdo jums geriau pažinti tikruosius jausmus, kurių aš kupinas jums ir jūsų vyrui?

– Jūsų jausmus aš žinau kuo puikiausiai, – atsakė ji, – kaip išbadėjęs krokodilas jūs neturite gailesčio niekam.

Į tai jis pareiškė, jog ji sekanti pasaką, o ji taip įsijaudino, kad pavadino jį „veidmainiu" ir „parsidavėliu". Aš liepiau jai sutramdyti savo siautulį ir pabandžiau juodu nuraminti, bet mano pastangos nieko nedavė.

– Gerai, aš jus perspėjau, – tarė ji, pasisukusi į mane, vis dar liepsnojančiomis akimis. – Aš padariau, kas žmonai priklauso. Te tavo dvasia atgailauja, kad iškeitei seną draugą į naują. – Tuomet žaibuodama akimis ji išėjo ir užtrenkė kambario duris.

Aš pakilau ir išėjau paskui ją, suėmiau ją per pečius, kad ji dar neliptų žemyn.

– Mano nuomonė apie jus, ponia, smarkiai pasikeitė. Kaip galite regzti tokias fantazijas, kaip galite svaidytis tokiais žodžiais?!

Ji kiek patylėjo, atidžiai žiūrėdama į mane.

– Jūs sakote man neregzti fantazijų, bet aš pažįstu tokį, kuris rezga melus taip, kad su juo nesusilygins niekas. Ir prisiminkite tai, pone. Nėra tokios baltos vilnos, kurios nebūtų galima perdažyti juodai. Daugiau neturiu jums ko pasakyti.

– Tuomet eikite prie savo darbų. Ir pakvieskite man Odrę.

Aš grįžau į savo darbo kambarį ir kuo nerūpestingiausiu elgesiu pabandžiau Edvardą Kelėjų prablaškyti.

– Pasaulis dar nematė tokios vaidininkės kaip mano pati, – tariau aš. – Bet ji tik šneka, šneka, nieko pikto ji iš tiesų niekam nelinki.

– Aš jai atleidžiu. Ją apdūmė jos sukvaišusi tarnaitė. Ji primokė ponią melagingai liudyti prieš mane.

Po kelių minučių atėjo ta suskretėlė, virpėdama kaip epušės lapas.

– Kaip čia yra, – paklausiau aš ją, – kad tu skleidi neteisingus paliudijimus ir melagingus gandus apie poną Kelėjų, kuris nieko blogo tau šiame pasaulyje nėra padaręs?

Jos akys apsiašarojo, ji nepajėgė išlementi nė žodžio tol, kol neįstengė nusišluostyti akių.

– Kada tu pradėjai savo tarnybos metus?

Ji vis dar stovėjo raudodama, negalėdama pasakyti nė žodžio.

– Turbūt tai buvo švento Mikalojaus dieną? Ar tu jau gavai iš manęs tris svarus atlyginimo už metus ir rausvo audeklo chalatui? Tai tu šitaip man atsidėkoji? Ar aš už tokį savo išlaidumą turiu susilaukti vien šunybių?

– Pone, aš nieko blogo. Tik...

– Nieko?! Ar tau yra nieko apšaukti mano svečią vagimi ir piktu šmeižiku?!

– Bet aš girdėjau jį sode, pone.

– Taip, ir kurgi tu buvai? Netoliese, po gyvatvore, žaidei su pokštuko dėžute? O gal veikei ką blogesnio? Ką gi, tu praradai tarnystę. Kad daugiau nesiartintum prie mano namų.

Tačiau Kelėjus žingtelėjo į priekį, jai šypsodamasis.

– Nebūkite toksai griežtas, Daktare Di, meldžiu jus. Matau iš jos ašarų, kad ji atgailauja. Argi negalime kaip kunigai atleisti jai nuodėmę?

– Ar tu girdi, Odre? Na, ką gi tu pasakysi?

– Aš nuolankiai jums padėkočiau, pone, jei man būtų atleista.

– Ne. Man tu nedėkok. Pulk ant kelių prieš šį džentelmeną ir dėkok jam už tai, kad už tave užsistoja.

Ji taip ir padarė keletu padrikų žodžių, o paskui išėjo taip smarkiai raudodama, tarsi jai kas būtų išdeginęs ausį.

– Jūs esate toks kilnus, – pasakiau aš, – dargi tokiai, kuri jokia giminaitė...

– Aš jos visai nekaltinu. – Jis paėjėjo paskui ją ir gerai uždarė mano darbo kambario duris. – Čia kai kas kita. Šiame name kai kas yra veiklesnis net už vikriausią bitę.

– Kaip tai?

– Kokia apgailėtina puikybė užplūdo jų smegenis, kad jūsų pati užsipuola mane, o jos tarnaitė temato vien tik nebūtus dalykus? Ir kas gi pašnibždėjo tuos pasibaisėtinus žodžius tai nuodėmingai kekšei Odrei, ir kas gi sugalvojo taip ypač nedorai, taip velniškai pasielgti su jūsų žmonos daiktais?

– Iš kur jūs žinote apie jos daiktus?

– Man apie vagystę pasakė Odrė. – Toliau jis kalbėjo greičiau nei pirma. – Negi jūs nesuprantate, kad tos dvasios, kurias mes iššaukėme apsireiškimų kambaryje ir regėjome šventajame krištolo akmenyje, negrįžo į savo buveinę (kad ir kur ji yra), bet įsiskverbė į šio namo sienas, grindis, į kiekvieną plytą? Prie kokios gi tamsios blogio pakrantės atplaukė mūsų laivas, kad prisirinkome tokių pakeleivių?

Apstulbau tai išgirdęs.

– Argi jūs tinkamai aiškinate tuos žodžius, kurie reiškia ne daugiau kaip pirstelėjimas? Gal dvasios apsėdo mano išvietę?

Negalėjau nenusišaipyti iš jo kalbų, net ir būdamas prastai nusiteikęs, tačiau tai tik dar smarkiau jį įaudrino. Staiga jis prakeikė ir pasmerkė viską, ką buvo išgirdęs ir pamatęs mūsų regėjimų kambarėlyje.

– Mūsų mokytojai yra apgavikai, – pareiškė jis, – ir jie nėra nei geri, nei pakankami mūsų vadovai.

Perspėjau jį, kad jis klysta taip tvirtindamas, juk prieš mus plyti išminties ir galybės pasaulis.

– Argi verta mums dabar atsukti nugaras tam aukso miestui, tam Albiono pirmagimiui, kai po žeme slypi tokie lobiai, kurių nė sapnuot nesusapnuosi? Mes privalome sugrąžinti tėvynei tai, ką ji

prarado prieš daugelį tūkstančių metų. Vėlu jau dabar mums svarstyti, kaip turėjome veikti, kaip kreiptis į tas dvasias ar vaiduoklius, ir tik mes patys privalome spręsti, ką turim daryti. Man baisiausia būtų prarasti visą šį nuveiktą darbą, ponas Kelėjau, ne, juk tai mano didysis šansas, tai mano lemties patvirtinimas!

– Ach, jūs vadinate tai lemtimi? Tada tai beprotiškiausia lemtis, apie kokią tik kada nors esu girdėjęs, tačiau jeigu jūs jos taip trokštate, lai ji jus ir ištiks. Aš eisiu su jumis, bet... su viena sąlyga!

– Su kokia sąlyga?

– Kad jūs daugiau nebeslėpsite nuo manęs jokių savo amato paslapčių, net pačių didžiausių, kad jūs pasidalinsite su manimi visomis subtilybėmis, kurias slepiate savo moksluose ir alchemijos darbuose.

Supratau, iš kur vėjas pučia.

– Jūs norite prisiartinti prie filosofijos akmens? Jūs trokštate aukso?

– Taip, kai ateis tam laikas.

– O gal jūs norite ko nors daugiau? Ar norite sužinoti ką daugiau?

– Viskas savo vaga.

– Gerai, tegul taip ir bus. Aš galiu nieko nuo jūsų neslėpti.

Jis ištiesė man ranką.

– O, aš neapleisiu jūsų nei dabar, nei niekuomet.

– Tai jūs esate su manimi išvien?

– Su jumis išvien, Daktare Di.

Praėjus savaitei po mudviejų pastarojo susitarimo mano žmoną ištiko karštinė. Iš pradžių jai tik įsimetė negerumas į pilvą, o kai tik ji pabandė atsigavėti keliais gabalėliais cukraus, tai kaipmat juos išvėmė; tuomet ją išmušė karštas prakaitas, tad aš uždėjau jai ant krūtinės šuteklį iš kiaušinių ir medaus, sumaišytų su pušies kankorėžio sėklom. Kadangi puikiai žinojau, kad tą ligą sukėlė jos kliedesys, sudrumstas protas dėl pamestų žiedų ir taipgi dėl mūsų visų atžarybių, tad aš uoliai, kaip visuomet, ėmiausi savo darbų ir triūsau savo darbo kambaryje prie rašomojo stalo, o ji nekilo iš lovos.

– Na, kaip mano žmona? – paklausiau aš įžengęs į jos kambarį, praėjus porai naktų po to, kai ji buvo ten paguldyta.

– Žinote, pone, jaučiu aštrius dieglius ir skausmus. – Ji tebeprakaitavo ir šnekėdama judino galvą nuo šono ant šono.

– Tai kataras, – atsakiau aš jai, – turėkite kantrybės ir gerkite mineralų gydalus, kur jums padariau. Ši liga nepavojinga. – Ir, išėjęs iš jos kambarėlio palengvėjusia širdimi, pradėjau šneką su Kelėjum apie ateinančios dienos stebėjimus.

Darbas tikrai buvo sunkus. Tą dieną smarkiai paplušėjom, todėl naktį neišlindau iš savo darbo kambario besigilindamas į atsakymus, kurių vėl susilaukėme iš akmens. Aš buvau įpratęs užsirašyti viską, kas tik įvykdavo, todėl turėjau smulkius kiekvienos savaitės darbų aprašymus ir naktinėdavau užgulęs savuosius popierius.

Taigi:

Dvasia: 4723 yra vadinama transmutacijos aukščiausiojo lygio mistine šaknimi.

Di: Šie pasakymai migloti.

Dvasia: Tai filosofo darbo kvadratas.

Di: Jūs sakėte, jog tai šaknis.

Dvasia: Tai kvadrato šaknis, o kvadratas yra 22306729. O žodžiais tai reiškia *Ignis vera mater**.

Di: Ką tai reiškia?

Dvasia: Pakaks. Tai pabaiga.

Kai savo kambaryje užsidaręs aš mėginau suvokti, ką visa tai galėtų reikšti, išgirdau keistą beldimą: paskui pasigirdo balsas, jį girdėjau kokį dešimtį kartų, tarsi iš skausmo klyktų žmogus, tik kiek tyliau ir ištęsčiau. Aš gerokai sunerimau – paskui tiesiog pašiurpau ir vos neapalpau, kai man pasimatė kažkokia dvasinė būtybė, stovinti kambario kampe ir tiesianti į mane rankas. Ūmiai ji perėjo kambarį ir sustojo priešingame kampe nugara į mane. Tada atgręžė į mane savo veidą, vis taip pat pratisai dejuodama iš

*Ugnis tikra motina *(lot.)*.

skausmo. Tai buvo mano tėvas, miręs jau daugiau kaip prieš metus, toks visas iškreivintas ir išbraižytas nuo pat kojų pėdų iki viršugalvio, tarsi jis būtų atvaizdas, nužengęs iš nutapyto paveikslo.

– Jėzau švenčiausias, kas tu esi? – klyktelėjau aš.

Jis neatsiliepė.

– Žinau, kad Velnias gali pasirodyti ir tėvo, ir motinos pavidalais, kaip tik tam, kad pažįstama išorė lengviau palenktų žmogų jo klausyti. Ar tu ir esi nelabasis? Kalbėk.

Tada jis parodė man savo rankų delnus, o ant jų buvo surašyti žodžiai, lyg kokiame knygos lape: jisai stovėjo per toli nuo manęs, ir negalėjau įžiūrėti, bet tada, *mirabile dictu**, dvasia pasirodė esanti kur kas arčiau manęs negu jos ranka.

– Ne, dabar tu nuo manęs neišsisuksi, – perspėjo ji. – Jokios tavo gudrybės tavęs neišgelbės. Tavo laivas jau beveik pastatytas.

– Koksai dar laivas?

– Sielvarto laivas, kurio tu esi liūdnasis kapitonas.

– Ar tu mano tėvas?

– Argi tu matai ką kitą? Aš tau buvau niekas gyvenime, bet dabar tai aš tau parodysiu.

Aš buvau per daug nustebęs ir apstulbintas, kad dar ką sakyčiau, kadangi suvokiau, kad jis permatomas kiaurai, nes pro jį mačiau kitą kambario sieną, kur ant ąžuolinės komodos stovėjo mirgėdama žvakė.

– Ar tu matai mano vidurius? – paklausė vaiduoklis. – Aš kupinas gailesčio. Bet tu veikiau būtum žiopsojęs, kaip tie viduriai išdrimba laukan su nuodais, negu man suteikęs pagalbą.

– Jeigu tu tikiesi, Nelabasis ar Tėve, ar kad ir kas tu būtum, išgirsti nusidėjėlio graudžią ilgą atgailą ir sielvartą, tai šito nesitikėk.

– Tai toks tavo atsakymas? Jei aš tavęs imsiuos, šita šypsena amžiams išnyks.

Jis pažvelgė, atrodo, kažin kaip sau lyg į vidų ir išpūtė iš savo skrandžio nedidelį dūmų debesėlį.

– Matau, kad tu taip išprotėjęs nuo savo užmojų ir tavo širdis taip surambėjusi nuo begėdysčių, kad tu jau perpuvęs iki pat

*Nuostabu sakyti *(lot.)*.

savo kaulų. Štai aš jau matau stovintį tave kambario nišoje su kilpa ant kaklo.

– Visai man nerūpi tavo pranašystės.

– Ne pranašystės, o šios akimirkos dalykai.

Aš apsisukau, ketindamas išeiti, tačiau man pasirodė, kad ta būtybė pastvėrė mane už kaklo, nors, kaip mane palietė jo ranka, nejutau.

– Nė nemanau leisti tau paspruktí, nes aš, tiek jau to, sutinku pasišnekėti su tavimi protingai, nors proto tu ir neturi. Aš turiu tau sudėtus į *aqua fortis** žodžius: tu būsi tas, kas esi, tu esi tas, kas būsi.

– Argi ir Velnias kalba mįslėmis?

– Neerzink manęs, Daktare Di. Aš juk atėjau atverti tau slaptą šios žemės pažinimą.

Sulig tais žodžiais tarsi pašokau iš sapno, o jis taip keistai nusikvatojo, lyg vaitotų iš skausmo.

– Matau, kaip šokčioja tavo širdis, aukštyn ir žemyn, tarsi aitvaras vėjyje.

Taip, jis perkando mane tinkamai.

– Teisybė, – atsakiau aš, – juk visą savo gyvenimą triūsiau, kad įgyčiau šį pažinimą.

– Tai štai, aš tau jį padovanosiu. Klausyk: netrukus visą žemę ištiks liūdesys; klausykis, kas tau sakoma; Dievas lai atsiųs tau gerą poilsį. O aš sugrįšiu.

Nežinau, kaip jis išnyko – ar išskrido oru pro langą, ar prasmego pro mano kambario grindis. Bet padvelkė kažkoks vėjas ir jį nusinešė taip, kad jis nykte pranyko man iš akių. Aš nudžiugau juo nusikratęs ir nugrimzdau į savo kėdę, bet ir vėl kažkoks balsas. Atrodo, kad išgirdau, kaip giliai iš pačios krūtinės atsidūsta mano tėvas, kaip tada, kai gulėjo špitolėje, kur mačiau jį paskutinį sykį, ir sako savo paties senu balsu: „Būti niekuomet nemylėjusiam – baisus dalykas; nagi, gerasis daktare, pažvelk štai į šitai; pažvelk į pasaulį be meilės“.

*Stiprus vanduo; taip vadindavo koncentruotą azoto rūgštį *(lot.)*.

Miestas

O dabar pažvelkite čia. Pažvelkite į pasaulį be meilės. Aš pabudau tokioje tamsoje, lyg būtų juodžiausios nakties vidurys, ir buvau ne savo kambaryje. Vaikštinėjau kažkur ne namie, pasišviesdamas žibintu ir žvake, ir štai atsidūriau prie miesto sienos. Akmenų statinys kilo tiesiai prieš mane, kaip stabo, kurį atrado Devonšyro anglių kasyklose, veidas; kai pakėliau žibintą, įžvelgiau kiekvieną senovinių akmenų raukšlelę, įtrūkį, plyšelį ir prasižiojimą. Atrodė, jog visa tai suręsta vien iš kažkokio lengvo puvėsio, bet kaip tada sienos apsaugotų miestą, jei taip iš tiesų būtų? Vienas akmuo prieš mane sujudėjo: aš šoktelėjau nusikeikęs atatupstas, o paskui supratau, kad tai voras (neregėtai didelis, ilgumo sulig pėda). Krustelėjęs jis taip pat staiga ir išnyko.

Žengiau pro Moro Vartus. Kaip tik tuo metu pasigirdo rago tūtavimas. Ragą pūtė taip garsiai, kad aidas atsikartojo Londono naktyje. Šias gatves pažinojau taip gerai, jog be jokios šviesos būčiau radęs kelią, tačiau, kai įstačiau savo žibintą į sieną prie Visų Šventųjų, išvydau daugybę miestelėnų, lėtai slenkančių alėja, apsigobusių ilgais apsiaustais ir aksomo mantijomis. Kiekvienas nešėsi rankoje po uždegtą vaškinę žvakę ir taip vaitojo, lyg kas plėšytų krūtinę. Atrodė, jog žingsniuoja nakties belangėj – tokios nakties, kuri yra rūpesčių globėja, nevilties motina ir paties pragaro dukra. Ko jie taip ėjo ir nepaliaudami raudojo, kur jie traukė Kietyno gatve ir Plačiąja? Tarsi jie būtų buvę išnešioti sielvarto įsčiose, o dabar, išstumti į tokius rūkus ir bjaurias miglas, pavirto vaiduokliais, tamsos tvariniais, kurių dienos metu

neišvysi. O smarvė sklido tokia, lyg būčiau atsidūręs miesto šunidėje anapus laukų.

Aš buvau netikėtai priblokštas. Stovėdamas Baltramiejaus gatvės kampe, išvydau senąjį savo mokytoją Ferdinandą Grifeną, ateinantį priešais.

– Maniau, kad jūs miręs, – pasakiau. – Bet dabar matau, kad esate gyvas ir sveikas.

Jis nieko man neatsakė, tik lėtu žingsniu prisiartino prie žemo medinio namelio, ant kurio stogo ryškiai švietė septyni ar aštuoni žibintai. Aš žinojau, kad tai yra tvirti sielvarto namai. Nusekiau paskui jį ir, kai atsidūriau prie durų, išvydau vyriškį purpurine mantija, sėdintį priešais langą: namas labai priminė mano darbo kambarį, viduje buvo prikabinėta įvairiausių stiklo indelių, ir daugelyje jų aš išvydau mažulyčius padarėlius, kokius ir pats ketinau auginti. Įsižiūrėjau į juos iš arčiau ir išvydau, jog tie padarėliai visi be gyvo kvapo ir be dvasios; tad bandymas buvo baigtas. Vyriškis, purpurinis nuo galvos iki kojų, ant skruosto turėjo karpą, o šalia jo stovėjo dvi mergytės žaliais sijonėliais. Viena jų buvo dailutė šviesiaplaukė. Ji pasileido bėgti koridoriumi, bet jis pašaukė ją sugrįžti pas jį. Davė jai ženklą: suplojo delnais ir vienu iš jų perbraukė sau per gerklę, tarsi prigrasindamas mergaitę saugoti paslaptį. Bet aš tą paslaptį puikiausiai žinojau. Žinojau apie *amor sexus* apeigas, kurios, Dieve man padėk, tamsoje ir slaptume būdavo atliekamos ir mano paties namuose: tai buvo dar anais laikais, kai dvasios apsireikšdavo pačios, o kampe žibėdavo demono akys. Dabar senasis mano mokytojas Ferdinandas Grifenas vėl pasirodė priešais langą ir kreipėsi į mane.

– Pažvelkite štai čia, – tarė jis, – aš turiu naujienų. Aš turiu naują Londono žemėlapį, ką tik nubraižytą. Ar jums patinka, mielas daktare?

Jis ištiesė man žemėlapį, ir aš išvydau, jog jame viskas pavaizduota nepaprastai tikroviškai, net ir naujausi statiniai palei Finsberio Laukus pažymėti kuo tiksliausiai, net ir Sadarko gatvelės nubraižytos. Bet kai aš atidžiai pažiūrėjau į bendrą piešinį miesto,

apžergusio upę, man pasirodė, kad čia pavaizduotas vyras, užvirtęs ant moters ir ją prievartaujantis.

Aš taip išsigandau ir taip ant jo įsiutau, kad atstačiau plaštakas nuo jo apsiginti.

– Ne, aš tavęs tikrai nepažįstu, – pasakiau, – ir nieko nepažįstu, nei mirusio, nei gyvo. Jaučiu, kad esu vienišas.

Apsisukau ir nuėjau atgal Baltramiejaus gatvele į Lotberį, kur didžiulis žmonių srautas be garso kažin kur skubiai žingsniavo. Dūsaudamas prasiskyniau pro juos kelią ir pagaliau atėjau prie neseniai pastatytos ligoninės, ties Kolmano gatvės kampu: sustojau nustebęs, kai išvydau vieną žmogystą, išlindusią pro duris, visą išsiterliojusią žmogaus išmatomis, su tokiu nepaprastai bjauriu ir baisingu veidu, su sukrešėjusio kraujo dėmėmis, išėstu lyg atvira piktžaizdė, na, tokiu siaubingu, jog baisu net pažiūrėti.

– Kodėl jūs apstulbęs dėl mano išsigimimo, – tarė jis man, – kai nėra juk nei vieno žmogaus, kuris vidumi būtų mažiau išsigimęs? Ką, manote, čia ligoninė? Žinokite, Daktare Di, kad visas pasaulis yra ligoninė, kur mes privalome likti uždaryti ir įkalinti, taip aptverti kapais, kad pro duris kojos negalime iškelti, neužmynę ant mirusio ar ant mirštančio. Ar matote šitą drėgną miglą, kuri nūnai virsta viršum miesto lyg dūmai iš patrankos? Tai žemės užkratas, tai tiršti besikamuoliuojantys debesys iš kapinių puvėsių, kurie mus supa.

Aš jaučiausi visai pribaigtas. Pažvelgęs į save, teišvydau tik siaubo, smarvės ir tamsos bedugnę. Taip, tai pūvantis pasaulis, kur viskas vienodai nyksta.

Dabar jau kiek prašvito, buvo kokia valanda po saulėtekio, kai, palikęs jį, nužingsniavau Senąja Žydų gatve prie laikrodžio. Visu keliu stovėjo žmonės su ietimis rankose, visi žiūrėjo atsisukę viena kryptimi, į vandens kubilus naminių paukščių turguje. Ant kubilų stovėjo vyriškis ir garsiu balsu skelbė kažką svarbaus. Jo žodžių negirdėjau, todėl patraukiau artyn ir atsidūriau per kelis jardus nuo jo: šaukė jisai ne kokius žodžius, o skaičius, tarsi prekeivis už prekystalio skaičiuotų savąsias sąskaitas. Jis tevardijo tik pinigų sumas. Kartojo jas taip dažnai, taip smarkiai vaipydamasis ir šū-

kaudamas, kad tikriausiai buvo visai jau nutrūkęs galvą. Bet aš stovėjau tylėdamas ir klausiau.

– Penkiolika šilingų, – sukliko jis. – O dabar dar keliais pensais daugiau. O gal jūs duosite man penkis svarus? Ne? O, žiū, angelas*!

Mane mažumą netgi nuramino tai, kad jis klykavo pinigų sumas, tad aš nusišypsojau jam ir linktelėjau.

– Vienas tūkstantis svarų aukso, – ištariau aš.

Jis nulipo nuo vandens kubilų ir ėmė man šnibždėti.

– Jei jums tai atrodo neblogai, mes galėtumėm padaryti mainus keitykloje. Ji netoli nuo čia, o man dar reikėtų nusipirkti šilkinę virvę pasikarti.

– Bet keitykla dar nebaigta statyti.

– Šiame mieste ji pastatyta. Eime.

Jis pastebėjo, kad aš drebu, ir nusikvatojo.

– Argi taip šalta? Užsisagstykite liemenę – kaip jums ne gėda vaikščioti taip atsilapojus? Juk čia visuomet šalta.

Jis sparčiai žingsniavo pirma manęs, kol nepriėjome labai didingo pastato, sumūryto iš stačiakampių akmenų. Viduje buvo atvira erdvė – dailiai išgrįstame kiemelyje vaikštinėjo vyrai su juodomis mantijomis ir niūriomis, rūsčiomis minomis. Kartkartėmis jie susieidavo po du ar tris kažko apsitarti.

– Jūs turbūt pamanėte, kad mes atsidūrėme Betliejaus ligoninėje**, – tarė jis man šypsodamasis, – ir kad šie vyriškiai kuo siaubingiausiai kamuojami hipochondrinės melancholijos? Bet yra kitaip. Tai verslo vyrai, pirkliai ir tarpininkai, palūkininkai ir pardavėjai mažmenininkai. Jie – mūsų miesto pamatas. Miestas vis augs ir augs apgavystėmis ir lupikavimu, ir kyšiais, ir plėšikiškomis kainomis, ir kitokiomis niekšystėmis. Tai tikrasis pasaulinis miestas, besiplečiantis lyg juodas debesis, nešantis lietų. Na, argi jums tai ne miela, Daktare Di?

Dabar prasidėjo toksai grūdinys, jog prarastų ūpą kiekvienas, pakliuvęs į tą šurmulyną. Ir nieko nebesigirdėjo, kaip tik triukš-

*Anglų aukso moneta su pavaizduotu arkangelu Mykolu, nukaunančiu slibiną.

**Betliejaus ligoninė, arba Bedlamas, – Londono pamišėlių namai.

mas, o tame triukšme nieko nebuvo įmanoma suprasti, kaip tik tiek, kad tai ne vyrų balsai. Čia dvelkė ne Bedlamu, o pačiu pragaru, kuriame tėra tik tamsa ir atskirtis. Negi mano miestas tapo šitokiu pragaru? Ar čia vyko gyvenimas kaip mirties tąsa, ar čia buvo mirtis kaip gyvenimo tąsa?

Vaikštinėjau aš po Londoną verkdamas, tarsi koks miesto panaktinis, ir staiga atsimušiau į sambūrį žmonių, sustojusių pusmėnuliu; pačiame žmonių tirštume dunksojo nuostabiai graži scena, išpuošta auksiniu audeklu. Vienas iš vaidintojų išėjo į priekį, apsivilkęs muzikantu ir nešinas liutnia, ir kreipėsi į miestelėnus: „Visi šio gyvenimo malonumai tėra vaiko svajonės. Visa pasaulio garbė – kaip žmogaus rankų padirbtas fejerverkas, kuris kurį laiką žėri, o paskui užgęsta dvokiančiuose dūmuose. Visos žmonių pastangos yra kaip vėjų triūsas – jie uoliai kelia gausybę dulkių, kurių galų gale juk rinkti visai neverta“.

Visi kvatojo iš jo kiekvieno sąmojo ir plojo, kai jis kalbą baigė. Vis dar jiems šypsodamasis, paėmė liutnią. Jis grojo naują muziką – kupiną sielvarto, tačiau garsai tarsi nekilo į dangų, o slopo čia pat gatvėse ir akligatviuose – atrodė, kad muzikos prisipildė Tilto ir Volbruko, šv. Botolfo Marijos ir Kenviko gatvės. Ir kai jis šitaip grojo, aš pasijutau pavargęs nuo savęs ir visų savo siekimų. Dėl ko aš taip dėjau pastangas, jei ne dėl garbės, jei ne dėl išskirtinumo, kai viskas tebuvo tuščia regimybė ir kvaiši barškaliukai, negardūs net ragauti? Ar aš stengiausi įveikti laiką ir gamtą vien tam, kad atsidurčiau tarp tų niekalų? Jei aš suradau filosofijos akmenį ar pasikinkiau žvaigždžių paslaptis, tai kas man iš to, jei numiriau neatlikęs išpažinties? Taip, be jokios abejonės, aš jau buvau miręs ir todėl buvau čia. Tai tamsybių miestas. O dabar iš anapus scenos atėjo moteris. Ji apėjo muzikantą ir užrišo jo saldžialiežuvę burną virvele.

Tuomet visi iškilmingai pasišalino, o gatvės buvo naujai išgrįstos akmenimis – nuo pat Bažnyčios gatvelės iki Lombardo gatvės. Pastatai buvo nukabinėti gobelenais, kilimais ir šilkais, o Rykščių skersgatvis visas aptaisytas aukso bei sidabro brokatu ir visokiausių spalvų aksomais. Pirmutiniai procesijoje žygiavo vaikai, ap-

vilkti baltai ir žaliai, su išsiuvinėtu Londono herbu ant rankovių. Toliau žygiavo visi miesto amatininkai su savo raudonai geltonais kostiumais, iškėlę priešais save vėliavas: prie šv. Mikalojaus gatvelės kampo juos pasitiko riteriai su avietiniais Damasko šalmais, tratindami būgnus, griežddami fleitomis ir pūsdami trimitus, o už jų, kaip reikalavo paprotys, – šešiasdešimt džentelmenų mėlynomis mantijomis ir raudonais apsiaustais su gobtuvais. Toliau žygiavo samdinių kariuomenė baltais apsiaustais, už jų – miesto valdžios nariai oldermenai, skaisčiai raudonais apsiaustais, su savaisiais parlamento tvarkdariais, prabangiai tviskančiais geltoniu ir auksu, tada riteriai, mėlyni ir purpuriniai, o paskiau visų – lordai: kiekvienas pasidabinęs savojo rango ir padėties gyvenime spalva, panašiai kaip ir sferos, kurių kiekviena turi savo melodiją ir judėjimo ritmą.

O kas ėjo pačiame procesijos gale? Penkiasdešimt klerkų ir šventikų su juodomis sutanomis, progiesmiu traukdami *Miserere*, o už jų – neturtingųjų minia su baltomis lazdomis. Tada aš išvydau, kad gatvė prie Kikilio skersgatvio, netoli šv. Antano, apkabinėta audeklais juodai.

– Kas gi čia dabar? – paklausiau einantį šalia savęs. – Tokių dalykų dar nesu regėjęs!

– Tai ką, jūs negirdėjote naujienų? Šiandien mirties diena. Vienas čia nunuodijo miestelėno žmoną ir neseniai buvo išvirintas švine; tačiau nūnai vykdome itin sumanaus ir gudraus žmogaus, padėjusio statyti šį miestą, egzekuciją. Štai jis ir atvažiuoja vežime; tą daiktą, kuris kol kas dar jam ant pečių, netrukus pamaus ant vartų, o visas kūnas bus sudegintas duobėje netoli Vopingo prieplaukos. Melskime Jėzų, kad būtų gailestingas jo sielai.

– Tačiau kokį jis įvykdė nusikaltimą, kad užsitraukė šitokį baisingą atpildą?

– Jis žinojo per daug paslapčių.

Pasmerktojo vežimą atrideno į Kikilio skersgatvį ir sustabdė prie didžiulės pakylos, užklotos buriniu audeklu. Bet, Jėzau, kas tai, kaip šitaip gali būti?! Aš išvydau, kaip mane patį ištraukia iš bjauraus vežimo, visiškai nuogą, tik susuptą į baltą paklodę tarsi į

įkapes. O virš galvos man, iškeliamam iš vežimo ir rišamam tvirta virve, plaikstėsi vėliava, kurioje buvo parašyta: „Tai, kas apačioje, panašu į tai, kas viršuje, o tai, kas viršuje, panašu į tai, kas apačioje“. Aš bandžiau šaukti, bet nei iš šio, nei iš to visai užkimau, man keistai atėmė balsą. Dabar tai man viskas! Nors joks konsteblis prie manęs paties nebėgo ir nešaukė: „Laikyk jį! Čiupk jį!“, joks antstolis nepersekiojo manęs su Karališkojo teismo įsakymu, vis viena mane varė į mano mirtį, tarsi kokį paršą skersti. Griebiausi tada vienintelės minties – kad kaip nors privalau išdėstyti savo bylą karalienei ir, kai atsistosiu jos akivaizdoje, paprašyti amžinybės, jei man ji būtina.

Tad tvirtai pasiryžęs sparčiai nužingsniavau Lanko gatvele, paskui Česnakų kalva iki Temzės gatvės. Kai pastebėjau figūrą, kuri mane sekė, ėmiau spausti dar greičiau, net perbėgau gatvę, kad jos atsikratyčiau, kol pagaliau pasiekiau Vandens Vartus, o ten ir naująją prieplauką. Dabar stovėjau jos apačioje, Temzės vandenys teškeno man palei pat kojas, šūktelėjau irklininką. Tasai buvo nelabai sukalbamas, lyg ir norėjo derėtis, bet aš tokią makalynę kaipmat užbaigiau.

– Ponas irklininke, nerasi tokio kvailio Londone, kuris nežinotų jūsų kainų. Aš žinau, kiek kainuoja nusiirti nuo čia iki Baltųjų rūmų, tad štai jūsų pensas.

– Nereikia didelio akylumo pamatyti, kad jūs šykštus kaip titnagas, – atsakė jis kikendamas.

– Galite pacituoti man visą žodyną užgauliojimų, tik jais neketinkite manęs pakeisti.

– Gerai, gerai, – pasakė jis ir prisiyrė prie laiptų, – aš jus nuplukdysiu, pone.

Girdėjau, kaip murmėjo sau po nosim, jog norėtų mane matyti pilną pripiltą karšto plieno, taigi jau ketinau atsikirsti į jo įžūlumą ir pasakyti „šnekėk atsargiau“, bet staiga pastebėjau jam ant kaklo užvyniotą juodą šaliką. Nežinojau, ką jis galėtų reikšti, tad nieko nepasakiau ir sėdėjau tylom toj purvinoj valty.

Vos tik prašovėme po tiltu ir atsidūrėm ramesnėj srovėj, išgirdau, kaip mane kažkas sveikina ir linki sėkmės. Pasukau galvą ir

žvilgtelėjau atgal. Išvydęs, kas man šaukia, net krūptelėjau ir išsigandau nežmoniškai: ten juk stovėjau aš pats, su pakaruoklio kilpa aplink kalą, ir mojavau iš kitos valties, plaukusios visai šalia. Šūktelėjau gailiu balsu. Mano irklininkas prapliupo taip garsiai ir beprotiškai kvatotis, kad ilgai neįstengė nė žodžio pratarti.

– Koks šaižus balsas, – pagaliau pratarė jis, – net pamaniau, kad moters. Bet nebijokite, Daktare Di, bangos mūsų neužlies. Truputį kitoks patalas jūsų laukia kelio gale.

Nesupratau, ką reiškė tie jo žodžiai, o ir iš kur jisai žinojo mano vardą, tačiau man pritrūko kantrybės kęsti jo kvatojimą. Tad apimtas ir baimės, ir kartu pykčio, paliepiau jam visu greičiu varyti iki Baltųjų rūmų ir atsikratyti plaukusios mums iš paskos būtybės.

– O, tik neverskite manęs irtis per greitai, – perspėjo jis, vis dar juokdamasis, – nes tapsite manąja prapultim ir pražūtim. Nors, tiesą sakant, pone, aš juk ir pats netrokštu gaišti čia tuščiai plūduriuodamas.

Jo nosis buvo mėlyna ir baisiai išpurtus, tarsi nukarusi vynuogių kekė. Jis prisidėjo prie jos vieną pirštą.

– Aš turiu savo ketinimą ir paskirtį, Daktare Di. Kam, manote, aš ryšiu tą juodą skepetą?

– Nebekibk tu prie manęs su tokiais miglotais išvedžiojimais, o sakyk tiesiai. Iš kur tu žinai mano vardą? – Aš vėl baimingai žvilgtelėjau sau už nugaros, tačiau tos figūros, to mano antrininko niekur nebesimatė.

– Na, brangusis daktare, aš jums papasakosiu visus savo nuotykius, savo istoriją. Aš esu Charonas ir gabenu jus į pragarą!

Bet mes jau pasiekėme Baltųjų rūmų prieplauką. Visi priplaukę laiviūkščiai buvo išpuošti plačiomis arba ilgomis vėliavomis. Numetęs monetą ant valties dugno, iššokau iš jos ir pasiskubinau kuo greičiau užlipti į krantą, pasprukti nuo to karščiuojančio bepročio. Girdėjau, kaip jisai šaukia man įkandin:

– Jūs šuoliuojate tokiu greičiu, lyg jums budelis luptų lauk žarnas. Na, maukite su Dievu, daktare, su Dievu! – Jis vėl nusikvatojo. – Bet neužmirškite štai ko. Atkeliaus naktį vandeniu.

Aš atsigręžiau, bet teišvydau rūką, taip jis buvo man sujaukęs protą. Tada ūmiai susivokiau esąs tarp Baltųjų rūmų sienų. Priešais save išvydau didžiules atrakintas duris. Pro jas įžengęs, praėjau labai gražią kažkur aukštyn vedančių laiptų aikštelę ir atsidūriau iškilmingame didžiuliame kambaryje. Čia pamačiau daugybę vyrų su šūsnimis popierių po pažastimis. Pagalvojau, kad jie veikiausiai yra parlamento pareigūnai ir oldermenai, patarėjai ir advokatai, ir iš tiesų mačiau, kaip kai kurie iš jų prikalinėjo teismo įsakymus prie kažkokių medinių statulų. Vienas advokatas su skaisčiai raudonu apdaru, apvedžiotu lapių kailiais, prisiartino prie manęs, bet taip keistai, tarsi visai nejudėdamas – panašiai kaip rodyklė, kuri iš tiesų juda ciferblatu, tačiau niekas to nepastebi.

– Turėtumėte žinoti, – pareiškė jis, – kad yra tiek sprendžiamų bylų, kiek ir skundus pateikusių klientų bei malonės prašančių advokatų. Aš pasidariau negailestingas, daktare, nuolat susidurdamas su prieštaravimais ir *audita-gueraela,* su prašymais atmesti nuosprendį dėl teismo klaidų ir dėl *ne exeat regnum,* su įsakymais dėl nepaklusnumo teismui ir dėl įstatymo nepaisymo. Toms byloms nė galo, nė krašto, o nuosprendžių taip pat begalinė daugybė.

Jis lyg šyptelėjo, bet prisidengė veidą drabužiu.

– Tačiau pasakysiu jums štai ką, – tęsė. – Nepaisant visko, nesu taip nežmoniškai užsivertęs darbais, kad negalėčiau duoti labai sąžiningo ir patikimo ypač reikšmingo pažado. Nagi, nagi, duokite man savo ranką ir tapkime draugais. Žinau, kad jūs nepratęs gręžiotis į kiekvieną šunį, kuris jus aploja, bet tikrai yra tokių, kurie linki jums blogo. Jei jūs dabar mane pasamdytumėte, tai aš saugočiau jus kokius vienerius metus. Ar rengiatės pateikti malonės prašymą, o gal reikalausite proceso? Ar jūsų byla bus baudžiamoji, ar civilinė, daktare? Galiu arba paskelbti jums nuosprendį, arba pareikalauti, kad nutrauktų bylą, kaip ir jūs, savo ruožtu, galite man arba prisipažinti kaltę, arba nutylėti. Na, tai kokia gi jūsų bėda? Aš negaliu visą dieną stovėti ir tuščiai su jumis pliaukšti. Jeigu įvykdytas nusikaltimas, kaip procesas ar kaip forma, kaip suklastota byla ar kaip neteisus nuosprendis, tuomet privalote garsiai prisipažinti.

Jau ketinau jam atsakyti, tačiau jis išsitraukė rapyrą ir dūrė man į krūtinę.

– Štai jums, – pasakė jis. – Kai galėsite, atsimokėsite.

Tuomet visi ten buvusieji sustojo aplinkui mane, tarytum aš būčiau stojęs prieš slaptąjį teismą.

– Jūs jau miręs, – pareiškė išblyškęs klerkas, – bet taip yra tiesiog dėl visuotinės pasaulio negalios.

– Ką aš padariau, – sušukau, – kad jūs šitaip su manimi elgiatės! Kokį nusikaltimą aš įvykdžiau – gal išprievartavau, apgavau, klaidingai liudijau ar sukau pinigus, o gal klastojau? Kokį padariau nusikaltimą, kad turiu būti pakartas?

Aš pasprukau nuo jų, išlėkiau į galeriją, visą išgrįstą, o iš jos nedelsdamas į tolimesnes menes su kolonomis. Čia girdėjosi tokie šnibždesiai, kurių pakaktų šv. Pauliaus navai pripildyti, o tamsu buvo taip, jog galėjai pamanyti, jog visa prasmego po žemėmis ir tapo šešėlių karalija. Bet atsipeikėjau iš baimės ir apsižvalgęs aplinkui supratau esąs vidiniame rūmų kieme, o tie rūmai – ištisas salių, menių, bibliotekų, kambarių ir galerijų labirintas. Čia buvo gyvenamieji kambariai ir karališkieji apartamentai, o juose grūdosi daugybė laukiančių jos prakilnybės karalienės kamerherų, drabužininkų, sakalininkų, kambarinių, liokajų, virtuvės tarnų ir kitiems reikalams darbininkų.

Staiga trenkė patrankos ir trimitai: žibintų šviesoje pastebėjau sargybinius, kurių liemenės bei kelnės buvo gausiai nusagstytos deimantais.

– Ji ten, – ištarė kažkas netoli manęs, virpėdamas iš baimės. – Ją atgabeno koridorium į priėmimų salę.

Tuojau pakėlė juodas ir baltas vėliavas, o aukštieji valstybės vyrai tučtuojau visi nuskubėjo į savo asmeninius kambarius. Ne vienam jos pasirodymas tapo likimo pirštu, bet dabar ir aš prisiminiau, ko atvykęs: išreikšti savo pagarbą karalienei ir paprašyti jos atleidimo už bet kokius padarytus nusikaltimus.

Aš nė nenumaniau, kur galėtų būti karalienės priimamasis, tačiau man kelią rodė nepaliaujamas žvakių spindesys, ugnys ir žibintų šviesa, tvieskusi iš menės dailiai išpuoštos galerijos gale. Įė-

jęs į tą menę, išvydau, jog čia didikų asmeniniai kambariai, o gal kokie persirengimo ir pasigražinimo kambarėliai. Visos jų sienos buvo nukabinėtos auksiniais audeklais, o juose išaustos kankinių už senąjį tikėjimą mirties scenos. Už tos menės buvo kita, kuri tviskėte tviskėjo aukso spinduliais, ir joje išvydau sostą, nusagstytą kumščio didumo deimantais, rubinais, safyrais ir kitokiais retais akmenimis, kurie žibėjo taip, kaip tirpti pradėjęs ledas. Jos didenybės niekur nesimatė, bet žingtelėjau į priekį ir, žinodamas, kad tas, kuris kreipiasi į karalienę Elžbietą, privalo atsiklaupti, susmukau ant auksiniais siūlais išsiuvinėtos pagalvėlės ir paslapčiom ir tylom kuo nuolankiausiai pagarbinau tuščią sostą.

– *Vivat regina!* – sušukau aš tarsi kliedėdamas.

Tada tylus moters balsas atsiliepė iš priešingo menės kampo.

– *Gratias ago. Gratias ago.*

Aš nedelsdamas atsistojau ir atsisukęs išvydau priešais save karalienę. Ji buvo aptaisyta nepaprastai iškilmingai, su purpurine atlaso suknia, išsiuvinėta auksu ir labai gausiai nusagstyta tokiais brangiaisiais akmenimis kaip ametistai, opalai ir lazuritai. Jai ant krūtinės karojo chrizoberilo amuletas – pakaruoklio figūra, o jos galvą puošė visas rojaus paukštis, žėrintis auksu, su kuokštu violetinių plunksnų. Aš vis dar neišdrįsau pažiūrėti jai į veidą, nors žinojau, kad ji savo skaisčias akis yra įsmeigusi į mane. O kai pagaliau išdrįsau akis pakelti, tai atšokau atbulas iš pasibaisėjimo ir nuostabos. Ant jos veido tupėjo didžiulis voras, kojomis apkėtęs jai visą veidą, tarsi čiulptų iš burnos gyvastį.

– Prieikite arčiau, – paliepė ji kiek duslokai, nes gyvis kūnu spaudė jai burną.

Aš triskart pagarbiai nusilenkiau, o ji ištiesė man pabučiuoti savo ranką.

– Jums nepatinka mano gyvūnėlis? – paklausė. Tai pasakiusi, nusitraukė vorą nuo veido, nusviedė šalin ir prapliupo linksmai juoktis.

– Jūsų prakilnybe, – ištariau aš. – Mane prislėgęs neapsakomas rūpestis, kurį sukėlė kuo neįprasčiausios aplinkybės. Ar aš galėčiau išdėstyti jūsų šviesybei visas savo nelaimės priežastis?

Ji man nusišypsojo.

– Nėra tokio dalyko, kurį išdėstyti jūs trokštumėte labiau, nei aš norėčiau maloningai išklausyti.

Ir tuomet jai papasakojau, ant kokios seklumos aš užplaukiau, vienišas, be draugų, praradęs gerą vardą, turtus.

– Tai jūs, – ištarė ji, – geidžiate vardo ir aukso, neblėstančios šlovės už visus savo darbo vaisius?

– Taip, bet tai ne mažiau, negu aš nusipelniau, maloningoji valdove, ir ne daugiau, negu trokštu. Aš juk jūsų didenybei nepriskaičiavau ir neprigalvojau nieko, ko teisumu nebūčiau įsitikinęs iš liūdesingos patirties. Kadangi mano istorija labai apverktina, aš savo paties vardu nusižeminęs maldauju jus būti užtarėja ir išgelbėti mane nuo budelio virvės.

– Taip, o kas paskui?

– Paskui tikiuosi, kad jūs suteiksite savo maloningą sutikimą tam, kad būtų sugrąžinti mano prarasti turtai ir mano vertumas.

Ji apsisuko ir atrodė įnikusi kažką daryti, ir tuo metu iš menės kampo, kur buvo nusigręžus, pakilo šlykščiausias dvokas.

– Gerai, dabar mes surenkime disputą senuoju būdu, – tarė ji, – aš būsiu Klausinėtoja, o jūs Atsakinėtojas, ir mūsų balsų aidas skambės Kaulų Menėje.

Aš jos nesupratau, bet nusilenkiau ir prisėlinau kiek arčiau. Tada ji žingtelėjo į šalį, ir akimirkai mane sukaustė siaubas. Ten priešais ją gulėjo nuogas lavonas su balta drobule pridengta galva. Jo krūtinė buvo prarėžta, ir jo viduje mačiau mėsas ir riebalus, sausgysles ir raumenis, plėves ir skaidulas, ir visa atvira. Karalienė stovėjo sukišusi rankas iki riešų į negyvėlio kūną.

– Aš ypač rūpinuosi visų padarų gerove, – pasakė ji, – prieikite dabar prie manęs. Mes reikalaujame, kad jūs nenugriūtumėt.

Aš nieko negalėjau pasakyti, nė padaryti.

– Štai, – vėl ištarė ji, – aš plačiai atversiu gamtos paslapčių skrynios duris. Argi gamtos karalija nėra tikroji mano karalystė? Štai, pažvelkite, kokią galią aš turiu žmogaus kūno visoms dalims bei jo nuostabiems mechanizmams. Čia tikroji mano karalystė.

Dabar ji iš to praviro lavono tarsi traukė kaulą.

– Ar matote, Daktare Di, juk kaulai yra kiečiausia, sausiausia ir žemiškiausia iš visų kūno dalių? Ir mano galioje juos arba sulaužyti, arba sutraiškyti ant rato, kaip ir žemės dulkes aš užminu koja, ir man jos visiškai nerūpi. Štai, pasigrožėkite, kokio nuostabaus tai meistro darbas. Taip pat subtiliai, kaip kad brangakmeniai yra pritvirtinti prie mano apsiausto, žmogaus kūną gamta sutvirtino kremzlėmis, o kiekvieną jų dar apraizgė, apmuturiavo raiščiais. Nagi, prieikite arčiau, pasigrožėkime drauge. – Tai sakydama, jos didenybė nusikvatojo ir paklausė manęs, argi čia ne maloni pramoga? Lygiai taip pat linksmai nusiteikusi ji ėmė pašiepti mane, rodydama į kauburį gyslotos mėsos: – Kaip jūs vadinate štai šitą?

– Nežinau, ką atsakyti.

– Tai raumuo. Matote, kaip jis pasidengęs mėsa tam, kad kūnas būtų didesnis? – Ir ji uždėjo savo ranką ant manosios, palikdama kraują ir gleives man ant rankovės, o aš pagarbiai nusilenkiau. – Matote, per jį visą eina nervai, kad raumuo turėtų kuo prisijungti prie varomosios jėgos, kuri trykšta iš smegenų. Ar visa tai neprimena valstybės, kurios visos dalys turi judėti kartu, o maitinti jas privalo kraujas, mušantis iš aukščiausios galvos?

Dabar ji ir vėl nusisuko ir panarino savo garuojančias rankas į lavoną.

– Ir kaip jums atrodo, kodėl ši dalis vadinama raumeniu, Džonai Di? Man ji šiek tiek primena pelytę. Štai ar matote jos mažą snukelį, jos platesnį pilvuką, jos ilgą ir siaurą uodegą?

– Ji dar kiek primena žuvį, jūsų prakilnybe.

– Gerai, tuomet raumenis mes pavadinsime mažomis žuvytėmis, plaukiojančiomis kūne. Bet kaipgi mes pavadinsime patį lavoną? Kokį mes jam duosime vardą? – Ji kilstelėjo drobulę, kuria buvo užklotas numirėlio veidas, ir aš, neapsakomai persmelktas siaubo, išvydau savo paties veidą, visiškai pasenusį ir susiraukšlėjusį.

– Šis aiškiai buvo įtartinas, – pasakė ji, – siųstas paties Velnio. Na, kaip jums patiko mano anatomijos pamoka, Džonai

Di? Juk žiūrėdamas, kokią aš turiu galią, gavote progą apžvelgti visą priešais jus išdėstytą žmonijos istoriją. Vienas Tikėjimas, vienas Karalius, viena Saulė, vienas Feniksas, viena Širdis, vienas Kelias.

Aš vėl pažvelgiau į savo paties mirusį veidą, baltą kaip debesis, ir pajutau, kad tuoj nualpsiu.

– Aš negaliu atsistebėti, – tęsė toliau karalienė, – kad jūs dėl šito taip sutrikote. Bet aš neketinu dabar jūsų smerkti, o tik noriu parodyti jums savo galybę, o taipgi papročius to miesto, kurį mes valdome. Ar neatrodo, kad šie raumenys ir šios sausgyslės jums puikiai pritinka?

Tai ištarusi ji stryktelėjo, treptelėjo ir suplojo rankomis.

– Na, šiandien aš gerokai padirbėjau, – šūktelėjo ji, – nes turėjau geros medžiagos. Tačiau dabar metas puotauti.

Tada ant vis dar atsiduodančių mano sukrešėjusiu krauju rankų ji užsimovė pirštines, iškvėpintas ir išsiuvinėtas.

– Mano mielas daktare, – pasakė ji, – aš tenorėjau jums gero, o mano palankumas jums dabar taip išaugo, jog jūs drauge su manimi dalyvausite šiame pobūvyje.

Į koridorių žengė trimitininkai ir iškilmingu tūtavimu paskelbė, jog jos didenybė sėdasi valgyti. Tuomet įėjo visa gausybė sargybinių, kiekvienas iš jų laikė rankose degantį fakelą, kad menė būtų skaisčiau apšviesta, o keli tarnai pažėrė ant grindų nendrių, kad sugertų prilaistytas kraujo balas.

– Ar jūs žinote tą seną posakį, – paklausė mane karalienė, – „Nuo manęs bėga tie, kurie manęs ieškojo, basi sėlino į mano priimamąjį“? – Ji vėl nusijuokė, o tarnai nudėliojo stalą aukso taurėmis ir dubenimis, krištolo bokalais ir ąsočiais, sidabru išdabintais, taip pat visokiausiais padėklais, lėkštėmis ir puodynėmis, žiburiuojančiomis fakelų šviesoje. Bet kokius ten skanėstus į juos deda – ar tik ne mano kūno gabalus, kurie atrodo šlykščiau už rupūžes ir spiegiančias mandragoras*?

*Mandragoros šaknis primena žmogaus figūrą. Nuo seno tikėta, kad ją raunant girdėti priešmirtinis šauksmas.

– Ar matote, – paklausė ji, – kad raumenų galai sueina į sausgysles, arba, kaip mes dar vadiname, stygas? O štai čia, jūsų didžiausiam pasiskonėjimui, liežuvis.

Aš jau nebegalėjau nė žodžio ištarti, nė pažiūrėti, nė krustelėti. Tada jos burna plačiai prasivėrė, tarsi ketintų mane praryti, ir aš klykdamas išpuoliau iš jos priėmimų salės. Išskubėjau į kiemą ir, pasirinkęs kuo trumpesnį kelią, išlėkiau pro vartus, esančius priešais Baltųjų rūmų prieplauką. Aš jau dabar apie nieką kitą negalvojau, kaip tik kuo greičiau pabėgti iš šito dvoko ir siaubo, šito antrojo Hado; bet bijojau, kad ant upės kranto vėl susitiksiu savąjį Charoną, todėl kulniavau kiek į šalį gatvele, kol pasiekiau Skotland Jardą ir Vingio kryžių. Nuo čia jau buvo tik valanda kelio iki Klerkenvelio, ir visą tą kelią aš jaučiausi tarsi sekamas kažko juodo, kaip juoda buvo ir ta vieta, iš kurios ką tik ištrūkau. Man atrodė, jog mina jis man ant kulnų, tarsi prie manęs pririštas, lyg koks pasamdytas šnipas. Bet atsigręžęs neišvysdavau visiškai nieko, tik savo šešėlį, kuris vis didėjo ir didėjo, besiartinant man prie namų.

Aš nekantriai pasibeldžiau į savo namo duris, bet niekas neatsiliepė. Tuomet apsižvalgiau aplinkui ir išvydau, jog mano senasis namas visiškai kitaip išrodo, kad aplink jį didžiuliai daugiabučiai iš akmenų ir plytų. Kas čia per namas, kuris ir mano, tačiau ir ne mano? Durys prieš mane atsivėrė, ir, kai įžengiau vidun, neišvydau nieko, kas atrodytų pažįstama. Štai mano apsireiškimų kambarys, bet jis tuščias ir švariai iššluotas. Ir kaip jis čia dabar, palei pat žemę, kai turėtų būti dviem aukštais aukščiau? Kiek palypėjau laiptais žemyn – į patalpas po žeme: čia buvo mano darbo kambarys, bet ūmiai šokau atgal, išvydęs vyrą ir moterį, abu visai nuogus gulinčius ant grindų. Vyras atsisuko ir riktelėjo: „Ko tu mane šaukei?"

Visai netekau amo ir vėl užlipau laiptais į savo senąjį apsireiškimų kambarėlį. Iš jo pažvelgiau į savo sodą: jame styrojo vos keli medžiai be lapų, kiti gulėjo išrauti su šaknimis nykiame mūrų nuolaužų peizaže. Tai buvo tikrasis mano būsenos atspindys. Giliai paniręs į kančią ir visai susipainiojęs, užsidengiau veidą ranka.

Kokiame labirinte aš dabar įkliuvęs? Visi tie, kuriuos pažinojau, seniai mirę, ir pirmąsyk gyvenime man akys pritvinko ašarų. Ir tuomet pro jas žibančias išvydau keistą pavidalą, kuris judėjo priešais mane, tačiau toks neryškus, toks blankus, tarsi žvelgčiau į jį pro gedulo šydą.

Tą akimirką mano kambarye pasigirdo labai keistas beldimas ir barbenimas, o netrukus pasirodė mano tėvas, stačias kampe už didžiulio didinamojo stiklo. Jis buvo nuogas, tačiau supančiotas. Kažkokia dūmų ar pelenų pilkumo spiralė raitėsi jam aplink krūtinę, o jo pėdos, atrodė, net neliečia žemės, plaukia per kelis colius viršum jos. Tėvo veidas buvo lyg jau seniai mirusio, ir aš stovėjau smarkiai išsigandęs. „Kirmgraužos jau subrendusios, – pasakė jis, – o geliantis kirmis siekia graužtis į leliją“.

Šnekėjo jis greitai, tiesmukai ir ryžtingai. Tik nesugaudžiau jo žodžių prasmės.

– Ką gi tai reiškia, tėve, dvasia ar angele?

– Aš manau, kad tu nieko daugiau ir nesužinojai.

Tuomet jis praskyrė orą, ar tiesiog atvėrė jį priešais save, ir ten aš lyg miniatiūroje, lyg mažyčiame mediniame gaublyje, išvydau save vėl keliaujantį per tamsos miestą.

– Tai pasaulio be meilės vizija, Džonai Di, kurią tik pats ir susikūrei. Tu tikėjaisi padaryti gyvybę, bet, užuot padaręs ją, tu padirbai mirties pavidalus. Pamąstyk apie tai ir atgailauk, kol metas. O dabar sudie.

Tėvas žengė artyn prie manęs, dūsaudamas. Aš ėmiau trauktis atatupstas, mėginau atidaryti laukujas duris ir sprukti lauk, tačiau jis jau buvo čia. Jisai įsismelkė į mano kaulus ir gyslas it rūkas, o paskui išnyko.

Šeštas

Nusprendžiau kantriai ir atidžiai peržiūrėti tėvo popierius; po jo mirties tik užmečiau į juos akį, tačiau dabar norėjau viską suprasti. Dabar jau žinojau, kad jis nėra mano „tikras" tėvas; tačiau jis buvo man kur kas artimesnis už tėvą: tai, kaip jis mane suformavo, aš tik dabar pradedu suvokti. Jei išsiaiškinčiau daugiau apie jo gyvenimą, gal sužinočiau daugiau ir apie save. Radau, sakykim, senojo namo dokumentus, kuriuos per laidotuves buvau sugrūdęs į popierinį krepšį, o vėliau numetęs kažkuriame tuščiame miegamajame. Dabar atsinešiau juos į virtuvę ir paskleidžiau ant stalo. Sąskaitos už „Namą Apsiausto skersgatvyje" buvo tvarkingai perrištos mėlynu kaspinu, ir jas perverčiau gana greitai. Nieko reikšmingesnio tarp jų neaptikau, sužinojau tik tą faktą, kad mano tėvas nupirko namą iš pono Abrahamo Kraulėjaus 1963 metų rugsėjo 27 dieną. Ši data man sukėlė naujų apmąstymų, nes kaip tik ji visuomet būdavo švenčiama kaip mano gimtadienis.

Radau ir kitų dokumentų, bylojančių apie kitokią tėvo nuosavybę, o paskui aptikau ir rudą voką, kurio nebuvau pastebėjęs anksčiau. Ant jo skersai buvo spausdintinėmis didžiosiomis raidėmis užrašyta: DOKUMENTAI IŠ BYLOS. Kai išėmiau tuos dokumentus, išvydau, kad mano tėvas buvo juos sunumeravęs itin tvarkingai, kaip jis viską darydavo. Atskiri dokumentai buvo prikeverzoti kuo įvairiausia rašysena, ant įvairaus popieriaus, ir pirmasis išsiskyrė netaisyklingu kampuotu braižu, kuris man pasirodė galįs būti iš kokio septyniolikto amžiaus. Žodžius vos įstengiau

įskaityti, tad pakėliau puslapį prieš šviesą, besiskverbiančią pro virtuvės langą.

Mes, tikintieji tikrojo Dievo apreiškimu ir Dvasios atgimimu tarp žmonių, raginame ir maldaujame Londono miesto gyventojus saugotis gaisro ir maro, kaip buvo išpranašauta. Tačiau tenebūnie tarp jūsų baimės nei neramumo, nes jūs visi esate dievai ir paskutinę dieną jūs vėl pasirodysite vienas kitam savo dieviškais apdarais. Ir nebus nei turtuolių, nei neturtėlių, nei vyrų, nei moterų, o visur įsiliepsnos pasitenkinimas.

Pasirašyta buvo „Londono sueigininkai Klerkenvelyje“*, o data – 1662, rugpjūtis. Tai mane gerokai sudomino. Tačiau kitame lape būta dar vieno, ilgesnio dokumento, rašyto kita ranka:

Mes niekuomet netikėjome tuo Romos katalikų prietaru, jog esama tokių dvasių kaip „angelai sargai“. Tačiau, kai negalia ir skurdas atskyrė mus nuo pasaulio šiame name, mes susidūrėme su tokiais keistais reiškiniais, kurie mus apstulbino ir privertė gerokai pakeisti ankstesnius savo įsitikinimus. Mano vargšas brolis vieną vasaros vakarą gulėjo sirgdamas, palei pat langą, žvelgiantį tiesiai į upę ir laukus. Visame šiame pasaulyje tebuvome likę vienu du. Jis buvo vienintelis mano vienatvės draugas, o sykiu ir vienatinis mano rūpestis. „Pažvelk, – pasakė jis man, – į tą sieną. Ar matai, kaip joje pasirodo žmogaus veidas?“ Aš nuraminau jį, kad šis namas pastatytas seniau kaip prieš du šimtus metų, taigi mato jis akmeninėje sienoje tiktai drėgmės dėmę. Jis, atrodo, pasitenkino mano paaiškinimu ir, vėl išsitiesęs savo šiaudiniame guolyje, tą vakarą jau nieko daugiau nepasakė. Bet jo pulsas šokte šoko, ir aš nerimavau, kad nepasikartotų smegenų karštinė. Budėjau prie jo visą naktį, pasiruošęs indą su salsvu, širdį gaivinančiu kordialiu**, mazgoti jo veidui. Tuomet, jau prieš pat aušrą, kažkas virš jo šmėkštelėjo ir pradėjo sukiotis aplinkui. Pagalvojau, kad tai tik besitraukiančios nakties šešėlis ir žvakės mirgesys, tačiau, kai išryškėjo pavidalas, aš tuoj supratau, kad tai kažkokia dvasia: ji buvo tokios pat formos ir tokių bruožų

*Kvakeriai, protestantų sekta, įsisteigusi XVII a. viduryje Anglijoje.

**Kordialis – vaistai iš spirito, skirti širdies darbui gerinti.

kaip mano brolis, tiktai gerokai šviesesnė; ji pakilo nuo brolio, kaip kyla balta migla nuo tykštančių purslų. Ji atsiskyrė nuo brolio kūno ir išsitiesė. Aš aiškiai mačiau, kad ji per vieną dvi pėdas aukštesnė už brolio kūniškąjį pavidalą. Ir buvo ji visa tarsi sidabrišku kontūru apvedžiota ir lyg nusibraukė nuo savęs rankomis neregimus trupinius, tarsi būtų ką tik pakilusi nuo valgio. Tada ji man nusišypsojo ir žemai nusilenkė, paskui pasisuko ir parodė į mano brolį. Ji buvo mano brolis, žvelgiantis į save patį. Tą akimirką pasijutau apgaubtas kažkokios skaisčios šviesos. Tuomet dvasia užsimerkė ir vėl atsigulė sutapdama su miegančiojo pavidalu. Tą pačią akimirką mano brolis pabudo, ir aš supratau, kad karštinė atlėgo: jo jau nemušė prakaitas, o pulsas stukseno ritmingai kaip būgnas. Mano širdis buvo tokia kupina, jog tuoj pat išklojau jam naujieną apie šį keistą apsireiškimą, ir mudu abu puolėme melstis. Kaipgi mus, du kuklius žmogelius, gyvenančius šiame yrančiame Klerkenvelio būste, galėjo paliesti Dievo malonė?

Anksčiau mes priklausėme nedidelei Dievo brolijos kongregacijai, kuri rinkdavosi kambaryje virš žiedo ženklo Kripelgeite. Brolijos nariai susirinkę gilindavosi į teisingas doktrinas, tokias, kurios skelbė, kad tiek vyrams, tiek moterims dieviškos ugnies yra duota vienodai, kad miestas, kuriame mes gyvename, tėra akivaizdus patvirkimas, kad, kai atsivers amžinybės vartai, bus visuotinis prisikėlimas. Tuomet šio pasaulio valdžioms ir karalystėms ateis visiškas žlugimas, o dvasingieji gyventojai bus apgaubti garbe. Šios doktrinos, kurioms noriai pritarėme mažučiame kambarėlyje viršum Kripelgeito, dabar tapo man ir mano broliui dar tikresnės ir įtikimesnės: mes išvydome tą dvasios gyventoją su visu jo skaistumu ir supratome, kad netgi tokie silpni ir neturtėliai, kokiais esame mes, galės sulaukti palaimos. Garbė Dievui! Surašyta šią dieną, 1762 metų sausio 12, Klerkenvelio Apsiausto skersgatvio name.

O paraštėje kita ranka buvo prirašyta: „Tas pats tikėjimas išlieka“. Aš perverčiau puslapį ir prie jo radau prisegtą iškarpą iš 1869 metų spalio 5 dienos „Grafikos“ žurnalo. Pirmiausia pastebėjau graviūrą, kuri buvo įterpta tarp teksto stulpelių ir vaizdavo senąjį namą beveik tokį, koks jis dabar, gal tik menininko vaizduotė jį gerokai padidino. Po šia buvo dar ir kita iliustracija: grupė žmonių susėdę aplink stalą, vienas iš jų iškėlęs į viršų rankas iš nuosta-

bos arba iš siaubo. Straipsnio antraštė surinkta gotikinį mėgdžiojančiu šriftu: „Mediumas apstulbęs: Stefanas Kosvėjus Klerkenvelyje". Bet pats straipsnis buvo gana suprantamas:

Iš tiesų retai įvyksta taip, kad spiritistinis mediumas išsigąsta savo paties elgesio. Tačiau atrodo, kad būtent taip ir atsitiko garsiajam gydytojui ponui Stefanui Kosvėjui, kai jis apsilankė labai sename ir labai sudūlėjusiame name Klerkenvelio parapijoje. Jį ten pasikvietė Londono darbininkų sąjunga, kuri prieš aštuonetą mėnesių išsinuomojo šį namą. Gal pasirodys keista, kad tokia racionali ir pažangi sąjunga šaukiasi pagalbos iš tokio žmogaus, kuris tariamai bendraująs su šmėklomis ir dvasiomis, kai tokį dalyką turime laikyti tik dar vienu paradoksu šiuolaikiniame paradoksaliame pasaulyje. Darbininkų sąjungos atstovai jau keletą mėnesių pirmojo aukšto kambariuose kartkarčiais pastebėdavo pasirodant neįprastus „atmosferinius" reiškinius. Jie gerai pažinojo naujausius pono Faradėjaus tyrinėjimus „magnetinės elektros" srityse ir pirmiausia buvo linkę manyti, kad tai kažkokia keista, bet paaiškinama fizinio pasaulio jėga. Bet paskui du iš tų garbingų džentelmenų susidūrė su vaiduokliais: tuodu džentelmenai stovėjo namo rūsyje ir abu aiškiai išvydo, kaip jie paskui nupasakojo, „jauną moterį ir jauną vyriškį be drabužių". Vaiduoklių pora gana greitai išnyko. Kaip tik dėl šio įvykio ir buvo pakviestas ponas Kosvėjus. Toliau istoriją gali papasakoti jis pats, kadangi jis pasirodė toks supratingas, jog paskutiniąją savaitę atsiuntė mums savo veiklos ataskaitą. Skaitytojo valia – tikėti ar netikėti. „Vos tik aš įžengiau į Klerkenvelio namą, – pradeda jis, – iškart pajutau jame esant kažin kokią galią, maloningą arba grėsmingą, kuri čia gyvena. Tačiau vis viena nebūčiau galėjęs numatyti tokių siaubingų padarinių to..."

Aš perverčiau lapą, bet kitoje pusėje tebuvo knygos apžvalga, o Stefano Kosvėjaus istorijos tęsinio nebebuvo. Tik paraštėje pastebėjau kažkieno komentarą. „Gana, pakaks. Tai, ką regi Kosvėjus, yra aptemdyta jo paties apgaulės ir suktybės." Ir dar vienas liudijimas buvo tarp tų dokumentų, kuriuos išsaugojo mano tėvas. Jis buvo surašytas liniuotuose lapuose, lyg išplėštuose iš kokios senos buhalterinės ar dar kokių sąskaitų knygos. Rankraštis

buvo labai kruopštus, lyg užrėžtu kraštu palei pat raudonas paraštes kiekvieno lapo šone.

Noriu prisipažinti, kokia manęs nepaleidžia mintis, kokia kankina baimė. Ji paprastai aplanko mane besėdintį prie rašomojo stalo, savo namuose, tačiau, kai išžengiu už šių namų slenksčio, ji manęs nepersekioja. Ji apima mane dešimtą arba vienuoliktą ryto ir kokią valandą manęs nepaleidžia. Visą tą laiką mane gausiai muša prakaitas ir aš blaškausi po namus, nerasdamas ramybės, nepajėgdamas susikaupti jokiam darbui. Bet kodėl, kodėl mane turėtų persekioti toks be galo juokingas nerimas, kad paskui prisiminęs tik pats iš savęs tegaliu pasišaipyti? Visgi kaskart pasikartoja ta baimė, kad, nesvarbu ką rašyčiau, – tai esąs nuorašas iš kažkur kitur, kad aš neva pasivagiąs kažkieno kito siužetą ar žodžius, kad aš besiremiąs kitų prozininkų temomis ir įvaizdžiais. Štai kodėl kartkartėmis išeinu iš namų ir patraukiu į Londono biblioteką šv. Jokūbo aikštėje. Lentynos su anglų proza man kartu yra ir siaubas, ir nusiraminimas. Ieškau įrodymų, kad galutinai įsitikinčiau, tačiau nieko nerandu. Bet net ir tomis palengvėjimo akimirkomis manęs neapleidžia baimė, kad vis tiek tarp tų knygų kur nors rasiu tą patį romaną, kurį rašau.

Tokia mintis labiausiai kankina tada, kai pabaigiu knygą ir nekantriai laukiu jos atspausdintos. Per kelis mėnesius esminė baimė kartojosi įvairiausiais pavidalais – kad esu panaudojęs dialogą iš kito prozininko kūrinio, kad siužetas yra kilęs iš mano skaitytos ir pamirštos knygos, kad paprasčiausiai esu užrašęs kažkieno kito žodžius. Tačiau baisiausia man štai dėl ko – o kas, jei kitas žmogus visąlaik yra manyje? Štai kokia buvo mano dvasinė būsena vakar, kai išsiunčiau mašinėle spausdintą rankraštį savo leidėjams Pančių skersgatvyje. Visą romaną aš parašiau šiame name. Tiesą sakant, net ir nemanau, kad būčiau galėjęs jį parašyti kur nors kitur. Jis tiesiog atsidavė namu. Aš net romano veiksmą – apie 1740 metų varkalių sukilimą – atkėliau čia. Kentėjimo ir skurdo, maišto ir mirties scenas iš tiesų tai regėjo Aukštutinio Lambeto gatvės, o aš perkėliau jas į Klerkenvelį ir aprašiau taip, tarsi jos būtų vykusios kitose apgriuvusiose landynėse, kurios kadaise šiurpsojo šalia Šv. Jokūbo bažnyčios. Tai vadinama menininko laisve, bet iš tikrųjų tai žinau, kad tikrieji menininkai nėra laisvi niekada.

Ir pagaliau vakar tai įvyko. Kai buvau senojo namo rūsyje ir rinkausi vyną savo vienišiaus vakarienei, staiga mane surakino pažįstama baimė. Mano knyga jau parašyta anksčiau. Aš buvau tuo tikras. Nesupratau, kas čia darosi (tikėjausi, kad toks reiškinys kažkaip vadinamas), tik žinojau, kad esu kažkaip perrašęs kitą romaną – žodis žodin. Net ir pavadinimas buvo tas pats. Neįstengiu išreikšti to siaubo, kuris surakino mane, tai suvokus. Tarsi iš manęs būtų ištraukta manoji esybė, kaip kad ištraukiamas iš vandens tinklas, ir tarsi manyje nieko nebebūtų likę savo.

Iškart susiruošiau iš namų, tramvajumi nuvažiavau iki Aukštojo Holborno, iš ten pėsčiomis nuėjau į biblioteką šv. Jokūbo aikštėje. Knygų išdavimo skyriuje pastebėjau Tomą Eliotą ir man pakako mandagumo pasisveikinti prieš pasileidžiant laiptais aukštyn prie prozos lentynų. Ir čia pradėjau savo fatališkąsias paieškas – fatališkąsias todėl, kad, jei rasiu tą knygą ir mano nuogąstavimai pasitvirtins, tuomet mano, kaip rašytojo, gyvenimui bus galas. Daugiau juk nebegalėsiu pasitikėti nė vienu savo žodžiu, negalėsiu patikėti niekuo, ką naiviai tikėdavau sukūręs pats. Visa, ką rašysiu, vis ateis iš kažkokio kito šaltinio. Ir tada ją radau. Ten buvo knyga lygiai tokiu pačiu pavadinimu, kurį ką tik buvau parinkęs savajai. Ji buvo atspausdinta prieš porą metų. Ant nugarėlės juodavo užrašas: „Londonas, 1922“. Vos tik ją atsivertęs, išvydau tuos pačius žodžius, kuriuos buvau ką tik užrašęs savo rašomąja mašinėle. Tai buvo romanas, kurį ką tik parašiau. „Aš esu niekas, – sušukau. – Niekas negali atsirasti iš nieko.“ Vėl parėjau į šį namą, kurį nežinia kodėl laikau viso savo skausmo kaltininku, ir vėl nusprendžiau sėsti prie rašomojo stalo. Bet negi aš netgi ir dabar rašau tai, kas jau yra parašyta kitų iki manęs? Ir jeigu taip, tai ką gi man daryti?

Šioje vietoje rankraštis nutrūko. Antrojo lapo paskutinėj eilutėj. Perverčiau jį ir staiga sunerimęs dar kartą išvydau pažįstamą savo tėvo braižą. Didelėmis raidėmis per tuščią lapą jis buvo užrašęs: „Jis prikeltas kaip dvasinis kūnas“.

Aš vėl sugrūdau visus popierius į popierinį maišelį ir tylutėliai nunešiau atgal į tuščią kambarį.

Šitame name aš visuomet gerai miegodavau – nugrimzdavau į gilų tamsų miegą, iš kurio pakirsdavau su nakties, it rūgštaus vaisiaus, prieskoniu burnoje. Tačiau tą vakarą, peržiūrėjęs tuos do-

kumentus, buvau per daug neramus net sumerkti akis. Žibinto – Apsiausto skersgatvio gale – šviesa mirguliavo ant kambario sienų ir lubų. Nuo jos šoko aplink mane keisti šešėliai, man atrodė, jog matau čia ištrauktą kardą, čia žirgą su raiteliu, čia lyg kokią drobulę, vilnijančią iš tamsaus skliauto. Pamėginau kiek prasiblaškyti atbuliniu žodžių ištarimu, bet kai kurie garsai mane nesuprantamai baugino. Jau tikriausiai prieš pat aušrą išslinkau į koridorių ir iš po laiptų išsitraukiau dėžę su žaislais. Iš kur jie čia atsirado? Juk vaikystėje aš čia niekad nebuvojęs – motina mane nuo šito saugojo. Tačiau žaisliukai atrodė lyg būtų pagaminti tikrai prieš kokius dvidešimt trisdešimt metų. Bet paskui man po truputėlį ėmė aiškėti, kaip jie čia atsirado. Mano tėvas žaisdavo su jais, sukeldamas seksualinės magijos vaizdinius. Aš atsisėdau ant grindų ir nepaprastai rimtai ėmiausi laužyti vilkelį ir sudedamąjį žmogutį.

* * *

Tą patį rytą, žvalus, nors ir visai nemiegojęs, aš perskaičiau Džono Di paskutiniąją valią. Ji turėjo būti saugoma Lordo kanclerio teismo archyve su kitais senais testamentais, tačiau bibliografijose buvo paminėta, kad jo testamentas esantis Britų bibliotekos Rankraščių skyriuje. Taigi man kilo mintis, kad joks testamentas nebuvo pateiktas tada, kai jis mirė. Jis arba mirė nežinioje, arba kažkur toli, iš kur nieko neįmanoma atgauti. Taipgi galimas dalykas, kad originalas pražuvęs ir kad tik daug vėliau tarp kitų jo dokumentų buvo rasta jo kopija. Tų jo popierių čia buvo ne taip mažai. Daktaro Di rankraščių sąraše išvydau traktatų apie navigaciją ir matematiką, karalienės Elžbietos horoskopų, receptų, kaip gydyti nuo migrenos, žemėlapių, sausumos ir jūrų, lentelių su įvairiais duomenimis ir genealoginių schemų. Bet aš juk atėjau čia testamento.

Jis buvo įrištas į žalios odos aplanką, sykiu su kitais Daktaro Di rankraščiais. Sudomino mane vieno dokumento pavadinimas – „Netikėtos naujienos iš angelų“, tačiau nedaug ką iš jo tesupratau. Iškart pastebėjau, kad išblukęs rudas rašalas tarsi

nuvarvėjęs į puslapio pakraščius, ir net ir dabar, šiame tykiame Britų muziejaus kambarėlyje, kažkoks nerimas ar baimė akivaizdžiai ryškėjo pačiame žodžių išdėstyme. Kai kurios frazės pabrauktos dviem ar net trimis brūkšniais, o kai kurie sakiniai įrėminti greita ranka apibrėžtais stačiakampiais arba apskritimais. Pats tekstas surašytas klausimų ir atsakymų forma, o paraštėse gausiai prikraigliota pastabų, prierašų ir schemų. Pagaliau mano dėmesį patraukė žodis VOPINGAS, parašytas stambiomis didžiosiomis raidėmis, ir šalia jo nupieštas angelas, o gal kokia kita sparnuota būtybė, skriejanti į puslapio kraštą. Tada man tai nieko ypatingo nereiškė, gal tik tiek, kad aš staiga išvydau pažįstamą pavadinimą. Taipgi tai buvo „Nepaprastųjų naujienų" pats paskutinis puslapis. Aš uoliai jį užverčiau, trokšdamas kuo greičiau perskaityti Džono Di testamentą.

Atrodė, jog ir jis parašytas neapsakomai skubant. Raidės vos brūkštelėtos, neišraitytos, o iš gausybės dėmelių per visą popierių buvo aišku, kad nuo plunksnos dėl nekruopštumo taškėsi rašalas. Pastebėjau ir kitų įdomių smulkmenų. Jis buvo surašytas 1588 metais – visu dvidešimtmečiu anksčiau, negu Daktaras Di oficialiai miręs. Ir tas konfidencialusis testamentas buvo labai trumpas. Palikęs po sumelę pinigų savo tarnams, „tokiai Odrei Godvin" ir „tokiam Filipui Foksui", visa kita, ką turėjęs, jis patikėjo „tiems, kurie ateis vėliau". Kitame paragrafe jis pamini ir namą Apsiausto skersgatvyje, savo „seną išsikerojusį būstą Klerkenvelyje", tačiau savo valią išdėsto gerokai keistai. Jis palieka jį tiesiog „tam, kam jo reikės". Nėra ko stebėtis, kad toks palikimo dokumentas taip niekuomet ir nepasiekė Lordo kanclerio teismo archyvo. Tačiau paskui aptikau dar paslaptingesnį įrašą: čia buvo minimas akmuo, kurį Daktaras Di palieką̨s tiems, kurie jį „atrasią". Po šio sekė kitas sakinys, išdėstytas kiek įmantresniu stiliumi: „Sekite mano pėdomis anapus kapo". Negi gali būti taip, kad jis palaidotas kur nors čia netoliese, namo pašonėje, su akmeniu užritintu ant kapo vietoj paminklo? Perverčiau puslapį ir nudžiugau radęs žemėlapį ar schemą, grubiai pabraižytą testamento viduryje: čia buvo pavaizduota upė ir keli namai, kiek aš įstengiau

įžiūrėti, tačiau daugiau nieko suprantamo nesimatė. Ir liko paskutinis paragrafas su didžiuliu Daktaro Di parašu; šio reikšmės aš taip ir neįstengiau iššifruoti.

„Aš, kuris jį sukūrė, gyvensiu jame amžinai. Jis, kuriam aš suteikiau gyvybę, sugrįš į mane.“ Be abejo, čia buvo kažkokia baigiamoji malda. Aš užverčiau knygą su testamentu. Grąžinau ją bibliotekininkui, ir šis pastvėrė labai nekantriai.

– Na, radote, ko ieškojote?

Jis buvo žvairas viena akimi, tad negalėjau suprasti, ar jis žiūri į mane, ar kažkur pro šalį.

– Atrodo, radau.

– Na, ar jūs įskaitėte angelų ženklus?

Mane nustebino jo susidomėjimas – iš dalies tikriausiai dėl to, kad aš buvau pradėjęs laikyti Daktarą Di savo asmeninių paieškų objektu.

– Tikiuosi, žinote, kad jo šventasis krištolas yra muziejuje?

Aš papurčiau galvą. Bibliotekininkui ant kaklo bolavo kokie du ar net trys randai, bet aš nugalėjau pagundą į juos spoksoti.

– Taip, taip, Tiudorų galerijoje, viršuje.

Jis švelniai padėjo įrištą knygą ant rašomojo stalo ir akimirką glostė ją ranka.

– Kaip jums atrodo, kaip jis galėjo matyti, ką veikia angelai?

Netrukau susirasti šventąjį Daktaro Di akmenį. Iš pagrindinės Britų muziejaus salės aš užlipau laiptais į kitą, kurioje buvo ankstyvosios Britanijos ekspozicija. Vazos, peiliai, vėriniai – visa uždaryta stenduose po stiklu, kuriame atsispindėjo mano veidas. Pažiūrėjęs į mažytę žmogaus figūrėlę, iškaltą iš akmens, nuėjau kitur. Greitai perėjau romėniškosios ir viduramžių Britanijos sales; įvairūs religiniai atributai skendėjo švelnioje šviesoje, tarsi plūduriavo savo stiklo dėžėse it akvariumuose, ir priminė man vandenį šventame Klerkenvelio šaltinyje. Kažin, ar tas vanduo blizgėjo ne kaip šios relikvijos, keistai sustingusios praeityje?

Tiudorų galerija dabar buvo priešakyje. Siauras, vedantis iki jos koridorius skendėjo tokioje pat iš toli atsklindančioje šviesoje. Pasijutau tarsi žengiąs į kapą. Žvilgtelėjau į eksponatus, kurie

buvo išdėlioti koridoriuje rymančioje spintoje, – puošniai siuvinėta pirštinė, didinamasis stiklas, grubiai nukaltos monetos. Bet iš karto pastebėjau rutulį. Jis buvo mažesnis, negu aš tikėjausi, ne ką didesnis už teniso kamuoliuką. Kaip tie angelai įžengdavo į tokią nedidelę erdvę ir kaip jie ten atverdavo Daktarui Di visą dvasių pasaulį? Šviesa skaidrino orą aplink rutulį, tačiau į patį stiklą smelkėsi sunkiai. Aš be vargo įžiūrėjau neilgą užrašą po juo: „Su šiuo krištolu Daktaras Di (1527–1608) vykdė magiškuosius dvasių stebėjimus".

Šalia buvo padėtas ir audeklas, kurio paviršius raibuliavo išmargintas mėlynomis, raudonomis ir geltonomis figūromis. Vaizdavausi apsisiautęs juo pečius ir dūsaująs, pakėlęs akis į rūsio lubas. Išgirdau, kaip kažkas už manęs sukosčiojo, bet tebežiūrėjau į krištolo rutulį. Teįžvelgiau tik aplinkui mirguliavusios šviesos pluoštelius ir kontūrus. Pačiame rutulyje visa atrodė išsilieję ir miglota, tarsi žiūrėčiau pro ašaras į žvakę.

– Ar matai, kaip jisai šviečia?

Balsas nuskambėjo man už nugaros, tačiau aš vis dar neatitraukiau akių nuo akmens.

– Taip, – ištariau, – matau kuo puikiausiai.

– Kaip nuostabiausias brangakmenis.

– Ne, ne taip ryškiai, – pasakiau ir atsisukau, bet nieko aplinkui nebuvo. Kas čia taip tyliai galėjo šnekėti? Lyg ir pastebėjau nutolstančią žmogaus figūrą, besispraudžiančią į japonų turistų būrelį, bet iš tiesų mane tiesiog suklaidino permainos jausmas ir vienokių dalykų suvokimas kitokiais. Vėl įsmeigiau akis į krištolą, bet nieko negalėjau įžiūrėti.

Nuo Didžiojo Raselo gatvės autobusu sugrįžau iki Klerkenvelio kelio. Vasara jau riedėjo į pabaigą. Žingsniuodamas iš Žaliųjų Lankų iki Apsiausto skersgatvio, vėstančiame ore užuodžiau saldžiarūgštį rudens aromatą. Sode kažkas verkė, tarsi koks vaikas. Vos pravėręs vartus, išvydau mažą berniuką, sėdintį ant žemės. Jis kūkčiojo nuleidęs galvą ir kumšteliais gniaužė aplink save piktžoles.

– Na, kas čia tave paliko? – paklausiau vaiką. – Gal tave kas nuskriaudė?

– Mano vardas Metas.

– Mano taip pat. Mano lygiai toks pat vardas. Kas tau nutiko?

– Aš esu labai mažas berniukas.

Jis vis dar raudojo, tačiau bekūkčiodamas jau pradėjo atsikvėpti.

– Kur tu gyveni, Metai?

– Aš gyvenu savo namuose. Jei aš tau pasakysiu, kur jie yra, mano tėvas mane muš.

Tai pasakęs jis pažiūrėjo į mane ir nusižiovavo. Negaliu jums apsakyti, koks mane trenkė siaubas – aš išvydau savo paties veidą vaikystėje! Tokį savo veidelį esu matęs tose fotografijose, kur mudu su tėvu. Bet mažylis berniūkštis pašoko ant kojų ir išbėgo iš sodo.

Mane vėl apėmė tas keistas silpnumo, o gal tuštumos jausmas, kuris tarsi visur mane persekiojo. Kelias akimirkas stovėjau ir gaudžiau orą. Paskui šoviau į namą ir garsiu smūgiu užtrenkiau už savęs duris. Aš tikriausiai drebėjau, tačiau aplink visa buvo tylu ramu. Dėl to labai įsiutau ir, kaip prisimenu, šūktelėjau kažkam, kas, tikėjau, tykojo manęs name. Aišku, niekas neatsišaukė. Tuomet įniršęs atplėšiau duris į rūsį ir puoliau akmeniniais laiptais žemyn. Įžiebęs elektrą iš karto išvydau ant senosios sienos ženklus, bet kažkodėl mane dabar kur kas smarkiau sudomino stačiakampis kontūras po tais ženklais. Nužingsniavęs akmeninėmis grindimis, pabeldžiau į užmūrytas duris.

Tuomet kažkas pravėrė sieną ir įžengė. Bent jau tuo metu taip atrodė, bet, kai giliai įkvėpiau oro, tai susivokiau lyg ir negalįs tiksliai nustatyti, kur atsistojo ta figūra, atrodė, jog ji būtų vien mano vidinio jutimo vaisius. Tada lyg išgirdau balsus.

– Aš maniau, kad akmenyje esama tik dvasių, bet dabar jūs, atrodo, matote ir tikrus žmones.

– Tokia Dievo valia, pone.

– Iš tiesų? Tokia valia Dievo? O gal jūsų paties?

– Jūs juk žinote mano istoriją ir galite pats spręsti, jog mudu vienas kitam nieko neskolingi. Palūkėkit. Ar jūs čia ką nors įžiūrite? Ar įžiūrite žmogaus pavidalą?

– Nieko aš neįžiūriu. Visiškai nieko.

– Aš pasakysiu jums, Daktare Di, kad šitas akmuo atvėrė vartus į pragarą. Šiame kambaryje ir šiame name siaubingai vaidenasi.

– Pasakykite man, – paprašiau garsiai, – pasakykite man savo nuomonę apie vaiduoklių istorijas.

– Ar jūs ką nors girdit?

– Girdžiu tik vėją.

– Yra teorija, kuri tvirtina, kad vaiduokliai teišreiškia tik seksualinį nepasitenkinimą. O ką manote jūs? Gerai, tarkime, vaiduokliai yra nevilties apraiškos, tačiau ką reiškia visa kita – užrakintos durys, sujaukta lova, verkiantis vaikas? Kaip paaiškinti visa tai? O ar jūs kaip nors esate susijęs su mano tėvu?

Staiga susivokiau, kad kambaryje neskamba jokie balsai, tik maniškis. Tačiau tyla ir tuštuma, užuot mane nuraminusios, tik neįprastai sutrikdė. Aš norėjau girdėti balsus, bent jau tam, kad pasiguosčiau, jog ne viskas prarasta! Tačiau kaip mirusieji gali kalbėti?

Kambarys

O Jėzau, koks čia buvo sapnas?! Aš vėl sėdėjau savo kambaryje, berods įsikniaubęs į savo popierius, tačiau man tokį išgąstį įvarė mane aplankiusi tamsos miesto vizija, jog vos susitvardžiau nepradėjęs klykti. Buvo kokia valanda prieš aušrą, ir prisidėjęs ranką prie burnos pajutau, kokia iš jos tvoskia smarvė – kokia turėjo būti naktis, kad šitaip išmušė iš vėžių! Vėl prisiminiau save valtyje, persekiojamą savo antrininko, paskui save šalia karalienės, sukišusios rankas į mano lavoną, bet juk iš tiesų tai čia vien sapno vaiduokliai ir baidyklės? Bet visgi jaučiau kažką savyje pasikeitus. Aš regėjau pasaulį be meilės ir gerai žinojau, kodėl būtent mano tėvas atsiuntė man šią viziją: auksą aš mylėjau gerokai labiau negu jį, ir jo mirtis man tebuvo atgrasi ir baisulinga. Tai štai kas manęs lauktų, jei pasaulyje įsikūnytų mano vizija!

Kas galėtų išgelbėti mane iš šios tamsybės? Tebuvo vienas žmogus, tačiau aš taip pripratau prie jos nuolatinio artumo, prie meilės, jog vargu ar kada pagalvodavau, kad visa tai reikėtų branginti. Bet visgi tik ji – mano žmona – ir galėtų mane išgelbėti. Ne, yra dar patikimesnis būdas: aš privalau išsigelbėti pats, surasdamas savyje tą prielankumą ir meilę, kažkuomet jai puoselėtus. Aš privalau atsigaivinti iš meilės versmės, kuri čiurlena per mus visus; bet tik vienas pats galiu prasiskinti kelią iki to šaltinio, iki tų ištakų. Juk tapau panašus į tą statulą, kurią sukūrė Praksitelis: jeigu stovi tiesiai prieš ją, tai atrodo, kad ji juokiasi; jei žiūri į ją iš kairės, tai atrodo, kad miega; o jei iš kitos pusės, tai atrodo, kad

rauda. Aš gyvenau pasisukęs savo dešiniąja puse, raudodamas, ir pasaulį temačiau vis tomis pačiomis akimis.

Staiga suskambo muzika – keista, paslaptinga, tarsi iš po žemių, bet kai išslinkau pro duris į koridorių, iškart supratau, jog tai verdžinelo* garsai mano žmonos kambaryje. Pirštų galais nutipenau laiptais žemyn ir pasiklausiau sustojęs prie žmonos kambario; tada nustūmiau į šalį durų gobeleną ir, išvydęs prieš save žmonos nugarą, įžengiau ir ilgokai pastovėjau. Ji tiesiog puikiai skambino melodiją „Nepaprastai keīsta", tačiau, išgirdusi mano kvėpavimą, iškart liovėsi muzikuoti. Ji atsisuko ir, didžiam savo sielvartui, išvydau, koks sulysęs jos veidas. Atrodė, jog tas žmogus, kurį aš pažinojau, išėjo ir paliko vietoj savęs kažką kitą; tačiau gal tai kaip tik ir yra pati puikiausia proga iš naujo gimti meilei?

– Maniau, kad sergate, – ištariau, stengdamasis pataisyti ūpą ir sau, ir jai.

– Sergu. Bet aš skambinau, kad nuo melancholijos apsiginčiau.

– Kodėl jus taip kankina melancholija, žmona?

– Kodėl? Argi šito dar reikia klausti?

Aš nieko neatsakiau.

– Šiąnakt man nedavė ramybės pilvo dieglys ir tampymas, pone, ir mane baisiai kankina migrena.

Apčiuopiau negerą jos pulsą ir pamačiau, kokia liguista jos išvaizda.

– Taip, jūs tikrai sergate, – pasakiau jai, – bet liga nesunki. Eikite dabar į savo kambarį ir gulkite. Sutaisysiu jums sultinio sutvarkyti pilvui ir varyti šlapimui. Viskas bus gerai, ponia Di, viskas bus gerai. Ir jūsų kambariui reikia gėlių. Džiovintos rožės nuramina protą ir padeda atgauti dvasią po bet kokio vidurių pasileidimo.

– Ponas Kelėjus man vaistų jau davė.

– Kelėjus? O ko gi jis davė?

*Stačiakampis ant stalo pastatomas klavesinas.

– Jis davė man kordialio, sumaišyto su rupiais kviečių miltais ir meliono sėklomis, sakė, kad čia pašutinimui, bet, Dieve, jau koks kartumas! Aš gulėjau visa nesusitvarkiusi, su naktiniais rūbais, bet jis maldavo mane išgerti.

– Eikite, – pasakiau, – užteks tų kalbų, aš jums paskirsiu tinkamą dietą ir turėsit pamiegoti.

Nuvedžiau ją į jos vidinį kambarėlį ir liepiau Odrei pabarstyti grindis gardžiakvapėmis žolėmis ir puokštelėmis gausiai primaišytų aromatingų gėlių, kad ją sergančią nuramintų ir pralinksmintų. Aš paruošiau švelnią sriubą iš kopūsto, virto su vištiena, bet ji paragavo tik šlakelį. Tada padariau našlaičių nuoviro. Jeigu jo pavilgą uždėsi ant pėdų ar ant kaktos, tai užmigdys ir neramiausią ligonį. Taip ji išgulėjo dvi dienas, tačiau ne gerėjo, o tik ėjo blogyn ir blogyn. Nė nebežinojau, ką bedaryti ar ką besakyti, ir ieškojau paramos iš Edvardo Kelėjaus, kuris kiekvieną rytą vaikštinėdavo koridoriuj priešais jos kambarį.

– Kaip ji laikosi? – paklausė jis, praėjus dar dienai.

– Labai prastai, – tariau ir netikėtai prisiminiau tuos jo pagamintus vaistus. – O ko jūs ten jai davėte?

– Tik lašelį vyno su muškatu.

– Ji sakė, kad buvo labai kartu.

– Ne, ne, – gynėsi jis, – ją tik suklaidino vaizduotė, kuri gali visai supainioti kaip ligonio sapnas. Jūs juk pats žinote, kaip karščiavimas kartais pakeičia skonio pajautą.

Kitą dieną jis vėl manęs paklausė, kaip ji, ir atrodė didžiai susisielojęs, kai pasakiau, kad nė kiek ne geriau. Tą pačią dieną, praėjus kokiai valandai po dvyliktos, į mano kambarį įpuolė Odrė. Ji pareiškė nepasitenkinimą, kad Kelėjus nuvaręs ją šalin nuo ponios ir išsiuntęs su kažkokiu pavedimu. Ji pažiūrėjusi pro rakto skylutę ir pamačiusi, kaip Kelėjus kažkuo girdo ponią Di. Aš iškart nuėjau žemyn ir, įžengęs į kambarį, išvydau jį raudantį ir besimeldžiantį prie mano žmonos lovos.

– Ką jūs čia veikiate, pone? – paklausiau aš jį. – Nedera. Neprotinga.

Jis nutraukė savo maldas ir pažvelgė į mane pro ašaras.

– Tikriausiai jūs tikėjotės iš manęs išmintingesnio elgesio, – tarė jis, – bet ko dar galite laukti iš to, kuris visuomet mylėjo jūsų žmoną broliška meile?

– Odrė matė jus girdantį ją kordialiu ar dar kuo.

– Ne, aš buvau pasilenkęs pauostyti kvapo jai iš burnos. Jai reikia uždėti acto arba daržo mėtos ant dantenų.

Mano žmona, gulėdama lovoje, staiga pabudo iš snaudulio ir įsmeigė į mane gilų žvilgsnį. Aš paprašiau Kelėjaus išeiti ir, kai jis pasišalino, atsistojau prie jos lovos.

– Jis išnaudoja jus labai šiurkščiai, – ištarė ji tokiu tyliu balsu, jog vos beįstengiau suprasti žodžius.

– Kaipgi?

– Jaučiu. Žinau, – ji įkvėpė oro. – Ne draugas jisai ir man. Man atrodo, kai miegu, jis kažko man kiša tarp lūpų.

Visa tai ji pasakė, suspausta dvasinių sopulių ir neramumo, bet dabar štai prisidėjo rankas prie gerklės ir uždainavo „Kasėjo dainą“, paskui jos gaida perėjo į „Seki paskui savo skaisčiąją saulę, nelaimingas šešėli“.

– Baladžių aš moku dar kokį šimtą, – pasakė ji man rimtai. – Turiu jas susuktas į pergamentą ir surištas virvele.

– Dabar jūs privalote pailsėti, žmona. Galėsite dainuoti, kai pasveiksite, tik ne dabar. Ne dabar.

– Aš girdėjau, Daktare Di, kad su viena pupa galima pagauti du balandžius, su viena kilpa – dvi slankas. O ar du kvailius gali prigauti vienas niekšas?

Supratau, apie ką ji kalba, bet nesugalvojau, ką dėl to pasakyti.

– Jau vėlu. Padėkite galvą ir pailsėkite.

– Taip, jūs teisus. Nekalbėkime daugiau apie niūrius dalykus. Bet, vyre, pagalvokite štai apie ką. Gal, viską praradę, pagaliau įgysime ramybę? Kas gali būti ramesnis už tą, kuris paleistas su elgetos lazda? Kas linksmiau už tą pagrotų, kuriam nebeiškeičia groto*? – Tuomet ji vėl ėmė kliedėti, ir visą dieną bei visą naktį

*Sidabrinis keturių pensų vertės pinigas.

karščiavo, o atslūgo karštis tik rytui auštant. Ji pabudo išbalusi kaip drobulė, praradusi paskutines jėgas.

– Aš nelabai prisimenu, ką aš dariau ar ką kalbėjau, – sušnibždėjo ji man.

– Jūs miegojote, o miegodama gerokai atsigavote. Štai ir viskas.

– Ne, pone. Aš neatsigavau. Aš jaučiu, kad man užeina dar kažkas. Juk ir ilgiausia vasaros diena susilaukia vakaro.

– Ša, ša. Nešnekėkite taip.

– Bet, vyre, juk sako, kad žemuogių lapai, kai vysta, paleidžia patį stipriausią aromatą.

– Ne, jūs veikiau panaši į baziliką, kuris, kuo smarkiau trypiamas, tuo greičiau auga. Arba į aguoną, kuri, kuo daugiau mindoma, tuo vešlesnė. Tebūnie stipri jūsų dvasia.

Virš namo suklykė keletas kirų, ir tą akimirką jai pasivaideno, kad ji guli ant jūros kranto.

– Jau per vėlu viltis, – tarė ji, – bet aš laiminga, kad galiu laukti čia.

Palikau ją, nugrimzdusią į liūdesį, nežinodamas nei kaip ją gydyti, nei kaip ja pasirūpinti tokioje aklavietėje. Bet nei nuolatinis jos drebulys dėl neatslūgstančios karštinės – dvigubos trečiadienės, nei pasiutęs be pertrūkių galvos gėlimas nepajėgė išstumti man iš sudrumstos atminties to Kelėjaus. Jis puikiai žinojo, kad dabar, tokio sielvarto užkluptas, aš neturiu laiko dvasių stebėjimams, o ką jis keletą kartų veikė prie jos lovos? Aš tegalėjau ja patikėti, kai tvirtino, kad jis yra davęs jai gerti kažkokio skysčio, bet argi tai galėjo būti nuodai, kuriais jisai būtų bandęs ją nutildyti, kad tik nešnekėtų daugiau apie jo piktus darbus? Ne, negali būti. Bet mano padėtis buvo apgailėtina, aš negalėjau sugalvoti, ką man daryti.

Vieną vakarą, kai sėdėjau savo kambaryje, visiškai be dvasios ramybės, jis tyliai atsistojo prieš mane.

– Žinau, kad jūs esate retas gydytojas, – ištarė jis, – kuris išmano daugiau negu bet koks vaistininkas ar žolininkas. Tai ar jūs negalėtumėte paspartinti jos sveikimo kokiais nors mineraliniais vaistais?

– Tokiais, kokių jai davėte jūs, ponas Kelėjau?

– Aš? Aš nieko jai nedaviau, tik savo maldas ir ašaras.

– Tebūnie.

Aš įrėmiau į jį savo žvilgsnį, ir jis nusuko akis į šalį.

– Žinau, kad šiomis liūdnomis dienomis jūs neturėjote nei laiko, nei galimybių įžengti į apsireiškimų kambarį, – pasakė jis, – bet ar ne metas jau mums vėl stebėti krištolą?

– Į kokį jūs veržiatės tikslą?

– Jei nieko negalime paveikti su sausomis nei klampiomis žemės dalimis, tai kodėl gi mums neatsitraukus nuo stiklų bei retortų ir nesikreipus patarimo į dvasias akmenyje? Taip, prisimenu, aš jomis nusiskundžiau, bet šią negandos valandą išmėginsiu viską, kad tik...

– Nuvyti besiartinančią jos mirtį? – aš neketinau ištarti šio žodžio ir jutau, kaip mano širdis nudribo į kulnis.

– Juk ne veltui žmonės tiki, kad karštas troškimas gali būti galingesnis už bet kokį žemišką vaistą...

– Tikiuosi, kad taip galėtų būti.

– Tai jeigu galinga vaizduotė gali daugiau nei niekieno netalkinama gamta, kodėl mes negalėtumėm kreiptis patarimo į akmenį ir paklausyti, ką gi mums patars daryti angelai?

Aš sutikau, nes mano protas jau buvo pernelyg iškankintas, ir Kelėjus tučtuojau ėmė rengtis vėl įžengti į apsireiškimų kambarį. Visą tą naktį bluosto nesudėjau baimingai spėliodamas, kokių rytas gali atnešti naujienų: o gal kokia dvasia, ištrūkusi iš akmens, užtraukė mano žmonai šią negalę? Tada jau iš tiesų visa kaltė tenka man. Ryte aš nebylus nusekiau paskui Kelėjų į slaptąjį apsireiškimų kambarėlį ir, kaip mudu buvome pratę, aš priklaupiau šalia jo, o jis pasilenkė prie šventojo stiklo ir pažvelgė *in crystallo*.

– Dabar viską dengia debesis, – ištarė jis. – O dabar vėl viskas skaidru. Dabar kažkas pasirodo pačiame viršuje, prie krašto, iki kurio aš matau, ir tarsi sparčiai eina plačiu taku. Tai ponia Di.

– Mano žmona?

– Dabar akmenyje girdžiu dundesį ir griausmą, o jūsų žmona išbėga iš savo kambario, šoka per baliustrados turėklus ir guli kaip negyva.

Aš atsistojau ir nuėjęs uždariau visas tolimiausias duris, kad kas nors neišgirstų jo žodžių.

– Dabar jūs išeinate iš savojo kambario, – tęsė jis, – suklumpate ant kelių ir daužote kumščiais į grindis. Tarnai pakelia jūsų žmoną, bet jos galva nusvyra į šoną, paskui į kitą. Ji negyva. Dešinė jos veido ir liemens pusė sustingusi ir nejuda. Ji basa, su baltu sijonu. Tarnai ją pakelia. Dabar jie išneša ją pro vartus. Jūs, atrodo, bėgate pirma jų į laukus. Jūs bėgate per vandenis. O dabar viskas pranyksta.

Kokiais keistais žodžiais jis raito šią neįtikėtiną pasaką! Aš nustebau, kad jis tokia lengva širdimi gali pranašauti mano žmonos mirtį. Prisidengiau akis ranka ir berods įžiūrėjau, kad jisai šypsosi.

– Nenusiminkite, – pasakė jis. – Aš visuomet būsiu su jumis.

– Kaip, pone?

– Mes visi privalome mirti, todėl geriau susitaikyti su tuo iš karto, negu raudoti paskui. Negi nežinote, kad po mirties mūsų laukia ramybė?

– Ne, ne ramybė, o šlovė. Jeigu jai lemta mirti – nors apie tai negaliu nė galvoti, – ji bus vėl sujungta su dieviškąja ugnimi Viešpatyje. Bet argi nuo to palengvės dalia man?

– Aš būsiu šalia ir jums padėsiu, gerasis daktare. Mudu ir vėl būsime du nevedę studentai, godžiai siekiantys tikrojo pažinimo.

Jis buvo patenkintas, kad mano žmona pasitrauks jam iš kelio – aš tai mačiau, taip aiškiai tarsi *in crystallo*, – ir jis galės dar tvirčiau mane prisirišti. Dabar jau lyg ir pradėjau permatyti jo įmantrius gudrumus ir vingrybes.

– Aš maniau, kad akmenyje esama tik dvasių, bet dabar jūs, atrodo, matote ir tikrus žmones.

– Tokia Dievo valia, pone.

– Iš tiesų? Tokia valia Dievo? O gal jūsų paties?

Staiga jis nepaprastai įsiuto.

– Jūs žinote mano padėtį, – tarė jis, – ir galite gerai pagalvoti, kokie iš tikrųjų reikalai yra tarp mudviejų. Oi, žiūrėkite! Ar matote čia kažką? Ar įžiūrite žmogaus pavidalą?

– Nieko aš neįžiūriu. Visiškai nieko.

– Aš pasakysiu jums, Daktare Di, tas akmuo atvėrė vartus į pragarą. Šiame kambaryje, šiame name šiurpulingai vaidenasi.

Jis nutilo ir tarsi įsiklausė kažką kalbant.

– Ar jūs ką nors girdite?

– Aš girdžiu tiktai vėją. Bet jau pakaks, Kelėjau.

Dabar aš buvau kaip tas lokys, pririštas prie stulpo, kai netoliese riaumoja liūtas.

– Jūs sakote, kad mudu sieja teisingumas, bet kaipgi yra tarp jūsų ir mano žmonos?

Jis tebebuvo įsigilinęs į tą šmėklą ar tą dvasią, kurią dėjosi matąs; bet staiga lengviau atsiduso.

– Išnyko, – sušnibždėjo jis.

– Aš kalbu apie savo žmoną.

Dabar jis pažvelgė tiesiai į mane.

– Ne, aš nesiskundžiu nei jos pavydu, nei kandumu, – ištarė jis, – kadangi dabar ji guli tokia bedvasė. Jei ji tikrai miršta...

– Jūs šitaip tikitės. O gal žinote?

– Aš mačiau akmenyje.

Aš prapliupau kvatoti, o jis įdūko dar smarkiau.

– Nuo šios dienos, pone, aš nebesikišiu daugiau nei į jūsų, nei į jūsų žmonos, nei į jūsų šeimynykščių reikalus. Aš nesu toks niekšas, kad išsigandęs kokios gyvos būtybės galėčiau pasielgti taip, kaip nebūtų teisinga. Aš nesu tokios bjaurios kilmės ir visai neturiu tokių niekingų minčių!

Jis apsisuko ir tarsi norėjo pastverti akmenį, lyg ketintų jį sviesti ar išsinešti.

– O jūs ar neklausinėjote tų dvasių? Na taip, ne daugiau už mane. Ne daugiau už mane. Tie jų poelgiai, tie apsireiškimai ir reginiai, tie balsai nuo pat pradžių man kėlė įtarimą. Bet argi jos

man ne tik kėlė vien dvejonių ir nepasitenkinimo, bet dargi pačiomis įvairiausiomis progomis ar netroškau nuo jų atsiskirti?

Iš pykčio jis klupte klupo už savo žodžių, bet aš klausiausi jo kuo dėmesingiausiai.

– Nuo jų mokymų ir veiksmų tvoskia pragaro raugu. Ar aš kuo drąsiausiai nekoneveikiau jų, taigi, netgi jums pačiam girdint, ar nereikalavau, kad pasitrauktų arba pateiktų aiškesnį pagrindą savo nesuprantamoms ir neįtikimoms šnekoms?

Jis tebeliejo karštą žodžių srautą nepaliaudamas.

– O dabar jūs kaltinate mane, jūs smerkiate mane, kad aš tuos regėjimus prasimanęs! Taip neteisinga, pone. Taip negalima.

Jis skubiai pražingsniavo pro mane, o aš akimirkai pasilenkiau prie akmens: nieko jame neišvydau, tik paprasčiausią stiklą, tokį tuščią, koks jis ir buvo per visas anas dienas, per visus mūsų regėjimus. Girdėjau, kaip Kelėjus paskubom žingsniavo pirmyn ir atgal mano darbo kambaryje. Paskui netikėtai sugrįžo.

– Aš apgailestauju dėl savo karštų žodžių, – pareiškė jis, – nes žinau, kokia sunki našta jus prislėgusi. Kam mums su liūdesiu žvalgytis į tai, kas jau praėjo, kai mes savo pastangas privalome skirti ateities kartoms? Nes iš tiesų, nors jūsų žmona ir serga, gal derėtų mums tęsti darbą?

Jis paėmė mane už rankos ir, nors aš priešinausi, pakėlęs ją, pabučiavo mano Saliamono žiedą.

– Jūs esate linkęs giliai įklimpti į įtarumą ir nepasitikėjimą, – tarė jis, – kai brasta tokia sekli.

– Na ką, – atsakiau, – aš ne iš tų, kurie, jau sušlapę koją, dar negalvoja, ar nėra gilu. Aš palauksiu jūsų sausumoje.

– Šauniai pasakyta, gerasis daktare. Mes vis viena eisime sykiu.

Dabar jau visą laiką jis kėlė man kuo rimčiausią įtarimą, nors jokių įrodymų neturėjau: aš, kuris didžiai išmano senovę ir kuris paslaptingų regėjimų apdovanotas išmintimi, taip susipainiojau dabartyje, kad nė nebežinojau, ką daryti. Aš, kuris svajojau sukurti naują gyvybę, negalėjau išgelbėti jos nė savo žmonai. Tad nieko daugiau nepasakiau, o tik vėl nužingsniavau žemyn pas ją.

Ji gulėjo lovoje, apsipylusi prakaitu, jau vargiai ką prieš save bematydama. Odrė sėdėjo šalia su skiaute nosininio audinio ir su molio dubeniu, kuriame buvo grynas ir sveikas rožių vanduo mažinti karščiui. Aš pasakiau savo žmonai, jog didžiausia ir vienintelė mano laimė visada buvo matyti ją saugią ir sveiką, be to, kad aš esąs įsitikinęs, jog taip bus ir ilgus metus po to, kai liga visiškai pasitrauks.

Tuomet ji paėmė mano ranką ir tyliai pasakė:

– Daktare Di, Daktare Di, neturiu aš sveikatos ir nereikia man jokių veiksmingų vaistų.

Raginau ją išgerti truputį sultinio, bet nieko ji neėmė nė į burną. Tad atsisėdau šalia jos, mąstydamas, kokia apgailėtina bus mano dalia, jei ji išeis iš šio gyvenimo. Kaip tas vėžlys, kuris, praradęs savo patelę, šliaužioja vienas, tik savo vienatve ir tegalėdamas džiaugtis, taip ir aš klajosiu vienišas. Bet paskui piktai pasmerkiau save už tokias nuodėmingas fantazijas, kai tokią tikrovišką kančią kentė ji dabar, palikdama šį pasaulį. Koks didis turėtų būti sielvartas žinoti, kad tavo šviesulys jau gęsta?

Žiūrėjau į ją miegančią. Odrė, šluostinėdama rankšluosčiu jai kaktą, man sušnibždėjo:

– Ji patyliukais verkia, pone, kai jai atrodo, kad niekas nemato. Ir, o Dieve, tiesiog širdis plyšta, kada matau man besišypsančią, kai tik sugrįžtu į jos kambarį.

– Tikrai liūdnas dalykas, Odre, ką bepridursi.

– Tačiau, pone, turiu šį tą daugiau jums pasakyti. Jos kraujuje yra nuodų. O ar taip yra dėl jo nuodų ar dėl jo kerų, aš nežinau.

Žinojau, apie ką ji kalba, ir nesinorėjo klausytis nė viena ausimi.

– Jis tiek kartų gąsdino ją baisiausiais žodžiais, tiek prasėdėjo prie jos netverdamas pykčiu, kad vien jau nuo šito galima buvo numirti.

– Iš kur tu apie tai žinai?

– Bijodama dėl jos gyvybės, aš klausiausi už durų.

– Bet žodžiai juk yra kaip vėjas, Odre, čia ištarei, čia pražuvo. Mes neturime jokių prieš jį įrodymų.

Ji pažvelgė į mane įdėmiai.

– Aš žinau, pone, kokioj slaptavietėj jis laiko savo dokumentus ir laiškus. Galbūt tarp jų esama ko nors tokio, su kuo jums derėtų susipažinti asmeniškai.

– Kaip tu aptikai slaptavietę?

– Aš juo taip nepasitikiu, kad sekiau jį ir pamačiau, kur kiša savo daiktus labai paslapčia.

Klausiausi akimirką, kaip sunkiai alsuoja žmona, o ant jos veido išvydau besiartinančią mirtį.

– Ir kurgi tai galima rasti?

– Jo kambaryje. Ten yra dėžutė, kurią jis atsigabeno tą lemtingą dieną, kai peržengė šitų namų slenkstį...

– Nutilk. Girdžiu jį ateinant.

Kelėjus artėjo koridoriumi. Kai aš išėjau iš žmonos kambario, jis kreipėsi:

– Aš išjoju savo kumelaite į Sadarką, – pareiškė jis. – Vienas senas mano bičiulis pageidauja su manimi pasišnekėti.

Supratau, kad jis vis dar gerokai dvejoja, ar nebus manęs apėmęs didžiulis nepasitenkinimas, bet aš visai geraširdiškai jo paklausiau:

– Ar jūs greitai parvyksite?

– Tik į dienos pabaigą.

Jis išskubėjo iš namų Ternmilo linkui.

– Taigi, – tarstelėjau aš Odrei. – Atsiskyrimas įvyko pirmiau nei susiskaidymas.

– Ką, pone?

– Nieko, Odre, nieko tokio. Ar mano žmona taip giliai įmigusi, kad galėtume palikti ją truputėlį?

Ji linktelėjo.

– Na, tada pasiskubinkime. Eime.

Pasileidome laiptais aukštyn ir įžengėme į jo kambarį. Odrė nuėjo kitapus židinio lentynos ir iškėlusi ranką įkišo tarp plytų.

– Turi būti kažkur čia, – pasakė ji, – tik nesurandu. O, štai. – Ji išėmė keistą raižytą dėžutę, kokiose paprastai laikomos kokios brangenybės arba monetos. – Štai spyna, o rakto nėra.

– Argi per šitiek metų nesupratai, kad aš išmanau mechanikos mokslą? Bėk į apačią, į svetainę, ir atnešk man sidabrinį dantų krapštuką.

Ji kaipmat sulakstė ir labai greitai atidariau dėžutę. Joje aptikau įvairių lapelių, liniuotų ir įstrižai prikeverzotų. Tas keverzones be vargo įskaičiau, o paskaityti jas tikrai buvo verta dėl įvairių priežasčių. Čia Kelėjus buvo rūpestingai parašęs: „Jis atliko raudonojo akmens projekciją* į lygiai tokį patį kiekį gyvsidabrio balandžio penktą ir po to dvidešimtą dieną. Jis tikisi savo burtais pagaminti veiksmingą eliksyrą“. Jau vėliau jo buvo pridurta: „Jis pasakys man, kaip tą, kas yra sugedę ir netobula, iš netobulumo atversti į tobulybę“.

O ant kito popierėlio buvo brūkštelėti tik atskiri žodžiai, bet aš lengvai supratau jų esmę: „Žmogaus kūną galima sukurti su rasa, žvaigždžių šviesa ir *amor sexus* sublimacija. Jei tai rafinuosime ir uždarysime stikle, nuostabioji sėkla gyvens“. Čia jo mintis nutrūko, bet supratau, kas įvyko: kai kurias paslaptis apie homunkulą jis buvo radęs tarp mano slaptųjų popierių. Klastingais ir veidmainingais savo darbeliais prisikasė jis iki pat viso mano darbo pamatų. Mažai trūko, kad būtų pavogęs iš manęs paslaptį, kuri yra šimtus tūkstančių kartų nuostabesnė, tyresnė ir didingesnė už pačią nuostabiausią alchemiją: kaip sukurti būtybę, kuri gyventų ir augtų. Maža to, po tais popieriais radau laiškelį, kuriame paskubom buvo parašyta: „Jis jau beveik mūsų rankose. Kai jo žmona numirs, jis bus mūsų. Tuo ir baigiu. Džonas Overberis“.

Overberis. O Dieve, apsaugok mane. Mano buvęs tarnas, kurį tuomet aš atsitiktinai (man pasirodė, kad atsitiktinai) susitikau prie Paryžiaus Sodo, buvo susimokęs su šiuo antruoju nelabėliu ir rezgė man pragaištingas pinkles. Pagaliau man akys prasivėrė ir išvydau visą Edvardo Kelėjaus apgaulystę: aš dar negalėjau pasakyti, kad juodu susimokė pražudyti mano žmoną, bet jų užmačios, nukreiptos prieš mane ir ją, buvo aiškiai kažkokios nedoros.

*Projekcija – alchemijoje reiškia filosofinio akmens miltelių bėrimą į išlydytą metalą auksui gauti.

Vos trejetui valandų tepraėjus po šio atradimo, Kelėjus užlipo pas mane į darbo kambarį, jau nusiavęs batus. Išvydęs jį vos beįstengiau užgniaužti viduje pašokusį pyktį, bet dėjausi toliau ramiai rašąs savo užrašus. Pasisveikinęs su manimi, jis nuėjo į savo kambarį, o paskui vėl išėjo. Kaip tik tuo metu, kai jis dar sykį leidosi laiptais, aš išėjau iš savo kambario jam priešais.

– Ar žiūrėjote Sode kokį vaidinimą? – paklausiau aš jį. – Ar vyko kokia nors kita pramoga?

– Sode? Aš buvau ne Sode, pone, ir nepramogavau. Aš buvau sutikęs itin garbingą seną savo bičiulį, kaip jau jums minėjau, netoli Sadarko. Jūs jo nepažįstate, pone, bet jisai siunčia linkėjimų tam, kaip kad sakė, kuris garsėjate visų mokslų išmanymu.

– Aš jam dėkoju. – Tada tęsiau jau rimtesniu tonu. – Aš esu žmogus, įkopęs į savo amžiaus vidurį, pone Kelėjau, ir esu linkęs visa kuo abejoti. Be to, esu įsitikinęs, jog jūs man padarėte piktą paslaugą.

– Aš jums padariau ką blogo? Aš jau greičiau užšokuosiu laiptais į Šv. Pauliaus viršūnę arba arkliu perjosiu Veneciją. Aš niekuomet negalėčiau padaryti jums nieko blogo.

Bet mačiau, kaip keičiasi jo veido spalva.

– Odrė sako, kas jūs piktai kalbėjote su mano žmona, net ir tuomet, kai ji gulėjo ligos patale.

– Piktai kalbėjau su ja, šitaip sunkiai sergančia? – jis užsidegė pykčiu. – Ta suktė, ta paleistuvė ir vėl iškreipia mano žodžius. Ji kaip tas kupranugaris, kuris negali gerti vandens tol, kol nesudrumsčia kanopomis, – jai tol neapmalšta troškuliai, kol ji nepridaro man nemalonumų. Žinau, kad esu jums tik nuolankus tarnas...

– Ne, kur kas daugiau negu tarnas.

– Bet man visokeriopai trukdo ir stoja skersai kelio tie, kurie dedasi besirūpiną jumis ir jūsų žmona.

– Gražūs žodžiai, ponas Kelėjau. Bet aš esu susidūręs ir su kitais taipgi gražiais. Ar tik ne jūs būsite pareiškęs, kad, kai numirsianti mano žmona, aš atsidursiantis jūsų valioje?

– Aš užtikrinu jus, kad niekuomet niekam tokių žodžių nesu pasakęs.

– O, ne. Meldžiu atleisti. Juos ištarė Džonas Overberis.

Tuomet išsiėmiau iš savo apsiausto kišenės laišką, ir jis net atšoko apstulbęs.

– Aš ne vieną sykį buvau įspėtas, – tęsiau, – kad jūs nekenčiate manęs ir mano šeimos. Bet tie, kurie man pranešdavo, nieko negalėjo įrodyti. Dabar jau aiškiai matau, kad elgėtės su manimi klastingai ir negarbingai.

– Pone. – Jis persibraukė rankomis savo iškvėpintą barzdą. – Aš pats sau žinau neturįs nei jokios kaltės, nei jokio kaltės šešėlio. Šį laišką man atsiuntė niekšas Overberis, be mano žinios ar pritarimo.

– Tai kodėl tuomet jūs laikėte jį paslėpęs savo kambaryje? Ne, Edvardai Kelėjau, tai buvo negarbingiausias, veidmainiškiausias, velniškiausias sąmokslas prieš mane!

Dabar jis apsipylė ašaromis, užsidengė galvą.

– Jūs žinote, kad aš visuomet puoselėjau jums kuo draugiškiausius, kuo palankiausius jausmus, gerasis daktare. Juk net ir tas bendravimas su dvasiomis – juk man verčiau reikėjo sudeginti visas knygas, jei būčiau galvojęs, kaip išgelbėti nemirtingą savo sielą!

– Dabar bijau, kad jūs būsite sugalvojęs ir tuos angelus, ir tuos stebuklingus regėjimus, ir piktąsias dvasias, kad galutinai mane apdumtumėte ir įviliotumėte į savo patiestą tinklą. – Aš iškėliau aukštyn rankas, net mano apsiaustas suvilnijo.

Jo akys mane šaltai stebėjo.

– Aš išliksiu ramus, pone, aš apsiginkluosiu kantrybe, kad manęs nesužeistų jūsų neteisumas. Aš išsaugosiu pasiryžimą daryti tą gerą, kurį pajėgiu, nors ir negražiai su manimi elgiamasi, nes aš niekuomet savo pareigos neužmiršiu ir savo garbės nesusitepsiu.

Jis pritilo išvydęs mano veide baisų rūstį.

– Taip, tokia mano lemtis, aš žinau. Aš jau verčiau dėsiuos esąs žemesnis negu esu, bet niekuomet iš nieko nemelsiu malonės. Taip, jūs įskaudinote mane kuo žiauriausiai, pone, bet aš į jūsų smūgį atsakysiu nuolankumu.

Mačiau, kad niekšas, sukdamas uodegą, krovė vieną melą ant

kito ir dabar jau buvo supylęs visą kalną prasimanymų ir melagysčių. Aš pamojavau jam prieš nosį tuo laišku ir suplėšiau jį į tris skiautes.

– Atsikratau jumis, Edvardai Kelėjau, jūsų išsižadu. Iššvaisčiau savo auksą, bepirkdamas netikrą viltį ir netikrus draugus, todėl meldžiu jus daugiau manęs nebekankinti.

– Tai ką, jūsų tvirtinimu, aš padariau, kad su manimi šitaip elgiatės?

– Sakau, kad klastingai melavote ir mane apgaudinėjote. Aš kalbu apie dvasias, kurių jūs taip išradingai priveisėte pilną mano kambarėlį. Maža to, jūs kai ką padarėte mano žmonai, ko dar neištyriau. Bet aš ketinu teisybę išsiaiškinti. Galite būti tuo tikras.

– Jūs neturite gėdos, pone, ir esate labai įžūlus. Kaip jūs drįstate mane taip skaudinti ir versti man tokias kaltes?!

– Jūs pats užsitraukėte pražūtį. Ką dar galiu pasakyti?

Ir tuomet aš dar kartą liepiau tam nevidonui nešdintis man iš akių ir niekuomet daugiau nesiartinti prie mano durų.

– Jūs pasielgėte su manimi labai negarbingai, Daktare Di. Jeigu jau jums nebereikalingas aš, tai ar tik neatsiras šioje šalyje kas nors galingesnis, kam bus įdomu sužinoti apie jūsų kerus ir velniškas užmačias? Kas gi nenorės išgirsti apie žmogutį, kurį jūs taip slapčia trokštate sukurti?

Aš garsiai nusijuokiau iš tokių tuščių grasinimų ir tik pasakiau jam, kad niekas tokiais dalykais nepatikės. Tuomet perspėjau jį, kad jis privalo išvykti iki tamsos. Tai išgirdęs, jis taip įsisiautėjo, jog pareiškė, kad ir kojos nekels per slenkstį, kol nesumokėsiu jam penkiasdešimties angelų sumos už visą jo triūsą. Aš atsisakiau. O jis užsimojo man kirsti. Tada garsiai pašaukiau tarnus:

– Greičiau čionai, prieš mane kelia ranką!

Tuomet jis išsidangino keikdamasis.

Sėdėjau ant kėdės, drebėdamas kaip lapas, nešamas uragano, kurį laiką nė nesusivokdamas, nei kas aš esu, nei ką pasakiau. Bet tuomet į mano kambario duris pasibeldė Odrė.

– Jai blogiau ir blogiau, – pasakė tarnaitė, – prieš pat aušrą vėl ėmė silpti, ją vėl surietė blogumas, jos neįmanoma priversti

nei ką suvalgyti, nei atsigerti. Gal jūs galėtumėte dabar nueiti pas ją, pone?

Aš nuėjau pas savo žmoną, išmetęs iš galvos bet kokias mintis apie Kelėjų, ir iškart supratau, kad nebegali būti jokios vilties jai atsigauti. Visas jos kūnas buvo išdžiūvęs ir ligos surytas iki pat kaulų. Dabar ji labiau priminė šmėklą negu gyvą būtybę. Apimtas gailesčio, aš iš širdies atsidusau ir prisiartinau prie jos lovos.

– Matote, aš visai sunykau, – pasakė ji šypsodamasi, – bet nepykite ant manęs.

– Kaip aš galiu pykti ant jūsų, Katerina? Bet jūs kasdien vis mažiau ilsėjotės ir valgėte, štai dėl ko nerimavau. Bet tik dėl šito ir pykau.

– Nėra ko nerimauti. Aš jaučiu tokį lengvumą, kad man nestinga nei miego, nei valgio. Kartkartėmis man atrodo, kad pakylu į orą, kad mano liga mane palieka.

– Ar man pakviesti Odrę, kad paskambintų jums virdžinelu kokią melodiją arba dainelę? Jis dulka po gobelenu, niekas juo negroja.

– Ne, ne, muzika mane tik pravirkdys. Muzikoje man girdisi, kaip visa, kas sukurta, atsiranda ir vėl sužlunga.

– Taip, bet muzika sugrąžina ir tikrąją harmoniją. Juk yra amžinasis dangus, išpuoštas šviesos ženklais, žvaigždėmis ir planetomis, kuriam jūs priklausote. Kai ateis laikas, jūs į jį nukeliausite, kaip kad bitė nutupia ant žiedo.

– Ar tai todėl man ir atrodo, kad aš grįžtu į pradžią? Ir kad vėl tampu vaiku?

– Žvaigždės įsismelkia į mūsų kūnus su savo ypatingu veikimu ir, priklausomai nuo mūsų būsenos, pripildo mus savo šviesos. Tačiau dabar pailsėkite. Jūs kupina minčių, o mintys gali trukdyti tapti vėl sveikai.

– Ne, dabar, kai jūs šalia manęs, aš vėl pasisėmiau dvasios stiprybės, aš vėl linksma. Visai linksma. Kodėl gi turėčiau būti nelaiminga, keliaudama į savo kapą? Juk daugiau nėra ko baimintis.

– Nešnekėkite taip.

– Bet kodėl man nešnekėti apie laimę, kai šie žodžiai gali būti paskutiniai, ištarti jums čia, žemėje?

Nusisukau, kad ji nematytų, kaip aš verkiu, o kai vėl atsigręžiau, jos akys buvo užmerktos.

– Regiu jus dabar tikėjimu ir vaizduote, – pasakė ji, – o kur nėra tikėjimo, nėra ir gyvenimo.

Gal valandą suklupęs ant kelių prie jos lovos aš meldžiausi už ją, įsiklausydamas į kiekvieną atodūsį, tarsi jis būtų paskutinis, žinodamas, kad brangi šiluma, kuri dar pulsuoja joje, netrukus pakils ir išplazdės į savo pradžią viršum žvaigždžių. Ji vėl sukrutėjo, ir į ją bežiūrėdamas pamačiau, kaip prasiveria vokai ir į mane švelniai žvelgia kažkokia būtybė.

– Mes susitiksime, Džonai, o iki tol – sudie.

Dar kartą atsidususi, ji numirė. Kaip aš pasijutau, nenoriu nė sakyti.

Garsiai šūktelėjau Odrę, kuri stovėjo ant slenksčio, visa paplūdusi ašaromis.

– Sutvarkyk jos plaukus, – paliepiau. – Nebegaliu daugiau prie jos pasilikti. Prisiminsiu ją tokią, kokia ji buvo, ir vaizduosiuosi ją tokią, kokia ji bus.

Išėjau iš kambario į koridorių. Ant krūvos baltinių, kurią ten buvo palikusi Odrė, buvo užmesta plona lininė paklodė, žmonos išsiuvinėta. Ji skleidė leukonijų kvapą. Aš pakėliau paklodę ir ja užsispaudžiau burną ir nosį, tarsi ketindamas užsidusinti ir užbaigti savo paties gyvenimą. Tuomet išgirdau už nugaros Kelėjaus žingsnius žemyn laiptais.

– Dabar, – ištarė jis, – kai jau žinau, koks beribis jūsų nedėkingumas, aš lengva širdimi jumis nusikratysiu, aš jūsų išsižadėsiu.

Jis dar nežinojo, kad ji mirė, ir aš būčiau verčiau sutikęs, kad mane šunys suplėšytų, negu būčiau jam tai pasakęs.

– Bet aš jums pasakysiu štai ką, Di. Jūs padarėte teisingas išvadas. Jokių dvasių niekuomet nebuvo, išskyrus tas, kurias aš pats pramaniau, ir nebuvo nė ženklo, kad būtų atsiradęs prarastasis

miestas Glastonberyje. Tebuvo tik spektakliai ir išdaigos, kurias sumąstė Džonas Overberis, mat jis geriausiai pažinojo jūsų protą ir jam lengviausia buvo sugalvoti, kokiais būdais priversti krustelėti jūsų širdį – jei tai, žinoma, širdis. Aš pasisamdžiau jums tarnauti, teturėdamas vieną vienintelį tikslą – pelnyti jūsų pasitikėjimą, kad, laikui bėgant, jūs atskleistumėte man filosofinio akmens paslaptį. Kai sužinojau apie homunkulą, supratau, jog laimėti čia bus galima daugiau nei tik auksą. Bet dabar aš abejoju, ar jūs žinote net ir tą mažesnę paslaptį.

Taigi jis ir Overberis gviešijosi aukso, o paskui užsimanė atimti iš manęs ir mano didesniąją paslaptį. Na, ką, ir viena, ir kita dabar jau man prarado prasmę.

– Aš išvyksiu su aušra, – tęsė jis, – jūsų prarastasis miestas išgaravo, sykiu su juo pasitraukiu ir aš.

Nieko jam neatsakiau, vis dar atsukęs nugarą stovėjau, spausdamas prie veido savo žmonos siuvinėtą drobulę.

Visą tą likusią dieną, taip pat ir visą naktį aš praleidau savo regėjimų kambaryje. Negalėjau sumerkti akių, bet tik sėdėjau galvą nulenkęs, neįstengdamas užmiršti savo brangios velionės žmonos – ir kas dar man beliko, kaip tik lenktis į tą žemę, į kurią netrukus atsiguls mano žmonos palaikai? Jau buvo keturios valandos ryto, ir pačioje tylos gūdumoje aš išgirdau, kaip šalia akmens kažkas tyliai šnabžda, o gal kviečia. Po kelių akimirksnių kambarėlio gale pasirodė moteris. Nors ji stovėjo pačioje tolimojoje kertėje, visgi buvo tokia aiški ir skaidri, kad joje dar pamačiau kūdikį berniuką. Ji žengė į mane, ištiesusi rankas, ir supratau, jog tas vaikas jos įsčiose esu aš pats.

– Mama, – sušukau aš. – Ne, tu ne motina, tu mano žmona. Tu esi mano žmona, stovinti priešais mane kaip dvasia! Bet kaip tu gali nešioti mane savo įsčiose?

– Džonai Di, aš esu siųsta Dievo.

– O, aš ir vėl tave matau, taip greitai! Maniau, kad šiame gyvenime jau nebeišvysiu tavo veido, kad šioje ašarų pakalnėje tavo balso daugiau negirdėsiu!

– Aš atėjau išmokyti tave žvelgti į vidų, Džonai Di, matyti tą, kas žmonių širdyse. Tuomet tu užsisiausi naują apsiaustą ir jis bus kitokios spalvos.

– Kokį apsiaustą? Kokios spalvos? Aš visai susipainiojęs.

– Gerai, nesiimsiu tau smulkiai aiškinti, o atsakysiu tau paprasta daina:

Net jei ir toli tave mokslo knygos nuves,
sudeginki jas, o mokykis tik iš manęs.

– Na, ar gali būti paprasčiau?

– Ar galėčiau pasiteirauti? Ar meilė visuomet prasideda sielvartu, o pasibaigia mirtimi? Ar ji yra malonumas, visuomet persmelktas skausmo? Ar ji yra džiaugsmas, su kaupu pripildytas širdperšos? Kas gi čia gali būti gero, jei baigiasi tokiu sielvartu?

– Ar tu teiraujiesi manęs šito netgi dabar?

– Taip, net ir dabar aš nežinau, kas galėtų būti ta meilė.

– Štai kodėl tu su visu savo mokytumu teradai pasauly vien tik neapykantą ir garbėtrošką. Tu bergždžiai tiek skaitei ir nenuveikei nieko, tik sugaišai laiką. O dabar noriu, kad suprastum tai, kas bus tau gerokai naudingiau: šis pasaulis esi tu pats, Džonai Di.

– Tai kaipgi jį pakeisti?

– Jis pasikeis, kai tu pats visiškai pasikeisi. Tu jau išvydai pasaulį be meilės. O dabar žiūrėk ir pamatyk pasaulį su meile.

Vos tai ištarusi, ši dvasia, ši mano paties žmona, lyg ėmė smelktis pro grindis ir virto ugnimi. Tuoj prapliupo liepsnoti ir visas mano kambarys, bet ugnis manęs nežeidė. Paskui viskas pranyko.

Sodas

Pamatyk pasaulį su meile... Stovėjau aš savo sode, kuris šlaitu nusileidžia iki Holborno upės, bet visa sode buvo persimainę. Dažnai mano sodą užplūsdavo nuodingas kvapas, kylantis nuo griovių su užsistovėjusiu vandeniu ir telkšančių balų, tačiau dabar tas nemalonus tvoskas ūmai išsisklaidė, jį pakeitė tyras ir sveikatingas aromatas; neliko nei sodo graužikų, nei musių, paprastai siaučiančių sode. Visa atrodė taip atsigaivinę, tarsi pakirdę iš miego, ir sodrioje vešlumoje mano akis įžvelgė dailų rožės krūmą, kuris vijosi aplink tuščiavidurį ąžuolo kamieną. Rožės žiedai buvo balti ir raudoni, lapai švytėjo lyg iš aukso, o ąžuolo papėdėje mušė kuo skaidriausio vandens šaltinis.

– Žinau, – ištariau garsiai, – tai Filosofo sodas, kuris paprastai grotomis užtvertas ir keliom spynom užrakintas, kad niekas į jį neįžengtų.

Ir iš tiesų, žydėjo čia įvairiausi žiedai ir žiedeliai, kurie žymi didžiojo darbo etapus: štai rožė – Saulės gėlė, šilkmedis – permainų paslapties simbolis, o mirta – tikrasis nemirtingumo augalas. Visos šios gėlės – cheminio teatro simboliai, o amžinasis šaltinis atgaivina visas žmogiškąsias pastangas. Pastebėjau čia ir tokių augalų bei žolynų, kurių savybės priklauso nuo jų planetų globėjų, kurių spinduliavimas gyvina, globoja ir puoselėja gležnas šio pasaulio sėklas. Štai kodėl viską reikia sodinti ir vaisius skinti pagal dangaus vietas viršum žemės arba po ja. Štai kalendrą ir krapą reikėtų sėti, kai Mėnulis artėja į pilnatį, o skinti – kai Mėnuo dyla. Žolynų lapai išsaugo stebuklingas savo savybes

nuo kovo dvidešimt trečiosios iki birželio dvidešimt trečiosios, tuomet sveikatingąjį jų poveikį sustiprina dangaus kūnų spinduliavimas. Ypač svarbu tą žinoti vaistininkams, kurie deda savo pastangas išgauti retojo eterio. Tačiau Filosofo sode galima aptikti gerokai didesnę paslaptį, nes rasos sankaupoje galima surasti naujos gyvybės sielą. Rinkite rasą gegužės mėnesį su švariu baltu lino audeklu, patiestu ant pievos, o paskui pervarykite stikliniais distiliavimo indais.

– Pakaks, Džonai Di. Aš skaitau tavo mintis.

Dešinėje, prie pat naujų laiptelių, kuriuos buvau liepęs nutiesti žemyn iki upės, žėlė žilvičio krūmas. Staiga jis visas ėmė mainytis, prasiskyrė, ir iš jo išžengė mano žmona. Apsitaisiusi baltais šilkais, jų kraštai apvedžioti perlais, dydžio sulig pupomis. Ant tos baltos suknelės dar buvo užsisiautusi žydrą sidabru siūtą apsiaustą. Ji visa taip žibėjo, jog man apraibo akys ir užsidengiau rankomis veidą. Ne, čia ne mano žmona. Čia mano motina, kurios neregėjau šitiek metų. Ne, čia ne motina, čia kita moteris, ta, kurią regėdavau visuose savo sapnuose, nuo pat vaikystės, kurios, nubudęs, taip niekuomet ir nesutikau. Taip, tai buvo ji.

– Pakaks, – vėl ištarė ji, – tu įžengei į alchemijos sodą, atverki dabar štai tuos vartelius ir išvysi tai, kas iš tiesų pamalonins tau sielą. Įkopk į atsižadėjimo kalvą ir atsikratyki žinojimo, kurį pagimdė tavo baimė ir tavo garbėtroška. Daugiau neturiu ko tau pasakyti.

Tai ištarusi, pranyko. Kairėje netrukus išvydau vartelius, jie buvo kiek atokiau nuo paties sodo, ir nudžiugusia širdimi įvykdžiau, ką ji liepė. Atvėriau vartus ir įžengiau į pievą ant labai lygios žemės. Vešli žolė driekėsi iki pat horizonto. Pieva skaisčiai švytėjo, saulės nutvieksta, ir niekur nemačiau kalvos, man paminėtos. Staiga kalva išdygo tiesiog priešais. Aš ėmiau į ją kopti žinodamas, jog čia įgysiu patikimesnį pagrindą po kojomis. Greit pasiekiau kalvos viršūnę ir, mažumėlę stabtelėjęs įkvėpti oro, išvydau, jog priešais mane plyti didžiuliai sodai, išdėstyti gražiai, tarsi pagal taisyklingą brėžinį. Dailių žolių terasos, gardžiakvapiai medžiai ir gėlės, ža-

lios ūksmingos alėjos tarp gyvatvorių sienų, o sodai pilni gaivių pavėsinių, lapinių, suolelių, krėslų ir vijoklinių gėlių tvorelių, didžiai meniškai, išradingai ir kruopščiai išdailintų. Netgi iš pat kalvos viršūnės aš uodžiau tokius svaiginančius aromatus, kuriuos skleidė gausybė augalų ir žolynų, o girdėjau tokias melodingas paukščių treles, o regėjau tokį spalvingą gėlių margumyną, jog susijaudinęs net sušukau: „Visagalis Dievas pirmiausia pasodino sodą, kad būtų kur gyventi, ir dabar aš išvydau, o Viešpatie, Tavųjų namų grožybę!"

Nusileidau nuo kalvos ir nužingsniavau per dailią žalumą. Toli tęsėsi alėja, iš abiejų pusių gobiama lygiomis gretomis dunksančių dygliuotų gudobelių. Taip, kaip ežys mėgsta sukti lizdą tarp dyglių, nes ir pats yra dygliuotas, taip tarp šių dygliuotų augalų buvo prižėlę šiurkščių nelepių kvapiųjų gvazdikmedžių, cinamonmedžių, vaistinių alijošių, mastikinių pistacijų ir kitokių, kurie stiprina kūną. Šios grožybės būdingos tiems laikams, kai geriau būdavo rinkti žoles pilvui gydyti, nei gėles maloniems jausmams kelti. Pasaulis gali mus ir išgydyti, ne tik sužeisti. Štai kad ir bazilikas. Jis suteikia skorpionui gyvybę, tačiau tas pats augalas gali skorpioną ir visai užmušti.

O dabar aš užuodžiau ar tik ne rūtas, nuo kurių gyvatės ir kiti nuodingieji gyviai sprunka iš sodo? Aišku, kad čia plytėjo tyras, nekaltas kraštas, kurio kiekviena dalelė galėtų pamokyti žmones nuolankumo ir išminties. Čia buvo maloni mano širdžiai pamoka, kuri atitraukė mane nuo melancholijos. Ir aš ramia galva žengiau kuo dailiausiai pakirpta žole į patį sodą.

Kas gi čia buvo priešais mane taip išdailinta, jeigu ne ištisas kilimas retų rinktinių gėlių? Čia puikavosi nuostabiausios rožės, gracingos našlaitės, aromatingosios raktažolės, lelijos, tikrieji ir šiurpiniai gvazdikai. Greta jų išvydau ir geltonveidžių narcizų, margažiedžių didžiųjų našlaičių ir gargždenių baltais ir raudonais žiedais. Gal tik koks žolininkas būtų galėjęs padėti man prisiminti kiekvieno augalėlio vardą ir kam kiekvienas iš jų tinka; tačiau supratau štai ką – visų metų laikų gyventojai čia gražiai sutarė vienu metu: įsimylėjusių gėlė raktažolė ir pavasarinė

švelnioji dvimetė leukonija smagiai žydėjo kartu su žiemine levanda ir kvapiuoju mairūnu, o sausio kūdikis geltonas krokas šypsojosi sykiu su birželio gėle sinavadu, balandžio našlaitės džiaugėsi saule kartu su rugsėjo aguona. Čia buvo tikras lobynas įvairių įvairiausių aromatų, staiga atsklidusių, tarsi visos gėlės ir žolės būtų sudžiovintos ir ilgai laikytos tamsoje, o dabar ūmiai kažkas pravėrė duris.

Paskui staiga padvelkė smalkų stiprus aromatas. Jisai iš karto sugrąžino mane į vaikystę, kai aš žaisdavau pėdą* palei klojimą, stūksojusį mūsų laukuose Aktone. O va ir mano motina, su baltu sijonu, meiliai tiesia į mane rankas. Maldauju tave, o motina, kalbėki su manimi, nors aš ir ne vaikas, nes man šitiek metų taip reikėjo tavo balso, man taip reikėjo tavo paguodos. Kaip tada, tą sykį, kai smarkiai mane prisiglaudei, kai mane pabučiavai, kad nieko aš nebebijočiau! Tuomet neliko nieko nei man prieš akis, nei man už nugaros, teliko vien tik tavo meilė. O, motin, ten, kur esi tu, ten negali būti nakties, nei ūkų, nes mano atmintyje tu esi ta, kuri išsklaido tamsą taip, kaip dulkes išneša vėjo sūkuriai. Taip nuplukdė mane į praeitį tas smalkų aromatas, kad ilgai stovėjau kaip apkerėtas sodo viduryje.

Paskui dar mažumėlę paėjėjęs atsidūriau tarp nukarusių laibų guobų šakų. Čia taipgi vešėjo ir maži medeliai, ir vynmedžiai. Čia kvepėjo medetkos, čiobreliai, juozažolės ir rozmarinai, ir dar kitokios, kaip man pasirodė, dažniau miesto gėlynuose regimos gėlės. Staiga vėl aromatingai padvelkė pilkomis leukonijomis, tarsi gvazdikėliais. Kodėl man toks pažįstamas šis kvapas? O taip, jis visuomet sklisdavo iš to mažo, tvirtai užrišto kapšelio, kurį ant kaklo visada nešiodavosi mano žmona. Ir štai aš ją vėl išvydau, tokią, kaip tada, pirmomis mūsų bendro gyvenimo dienomis, štai ji dėvi tą žydro damasto apsiaustą, štai ji laukia manęs prie mūsų namų durų Poternos** gatvėje. O, kaip trokštu, kad vėl sugrįžtų ta akimirka, dabar žinočiau, kaip reikia ja džiaugtis, kaip nusi-

*Žetonų mėtymas kuo arčiau vienas kito.

**Poterna – slaptas išėjimas.

mesti visų savo baimių naštą! Taip, tai buvo šventoji akimirka, bet tada aš neįžvelgiau jos šventumo, tada aš nesupratau, o dabar jau visos viltys ją perprasti palaidotos visiems laikams! Juk taip kaip auksas dažnai, žiūrėk, guli prie grumsto nepastebėtas, kol jo nepakelia vaikas, taip viso pasaulio auksą, vos tik akį užmetęs, surinko kažkas kitas. Aš troškau perprasti pasaulį, tačiau niekuomet jo taip ir neišvydau tokio, koks jis yra iš tiesų; aš veržiausi pažinti, bet mano baimė neleido man deramai apsižvalgyti net aplink save patį. Aš ieškojau tikrumo praeities sapnuose ir ateities vizijose, taip niekad ir neperprasdamas tos tikrosios dabarties akimirkos, kai žmona pamoja ir nusišypso man ateinančiam. O, kad galėčiau ją vėl išvysti, išgirsti jos balsą...

O štai ji vėl pasirodo iš už medžių ir sustoja priešais mane taip, kaip būdavo gyvenime. Pirmiausia nustebau ir išsigandau, ar nebūsiu savo gailavimais prisišaukęs kokios klastingos dvasios?

– Nieko nebijok, – ištarė ji, tarsi skaitydama mano slaptas mintis. – Atėjau ne tam, kad tau pakenkčiau, atėjau tik pareikalauti iš tavęs to, ko atsakyti tu man negalėsi.

– Argi galėčiau tau ko nors atsakyti, gyvenime ar mirty?

– Aš noriu, kad tu pasveiktum, o žaizdų neužgydysi, jų neradęs. Todėl eime dabar su manimi ieškoti. Aš atidaviau Dievui savo sielą kaip užstatą, – tęsė ji, – kad galėčiau ateiti čia ir išlaisvinti tave iš visų tavo baimių. Aš būsiu tau gera ir ištikima žmona, kaip visuomet, kol mudu dabar būsime truputį kartu. Gal pasivaikščiokime čia sode, pakvėpuokime tyru oru?

Taigi aš priėjau prie jos ir pasveikinau ją raudodamas. Bet ji tik papurtė galvą, tarsi sakytų, kad visai nebereikia ašarų. Aš nusišluosčiau akis, o tada švelniai į ją kreipiausi:

– Kur aš atsidūriau, žmona? Man nepažįstama ši vieta, bet gal, sakau, čia koks alchemijos sodas, kurį tiek kartų mačiau pavaizduotą savo knygose?

– Ne, šis sodas ne alchemijos. Šis sodas yra tikrojo pasaulio, kur gėlių margumyne pamatysi ir švelniąją rožę, ir kandžiąją dilgėlę, ir skaisčiąją leliją, ir dygųjį erškėtį, aukštyn lipantį vynmedį ir žeme ropojančias virkščias. Šio sodo pamokas dera mokytis

atmintinai, nes kokia gi nauda iš žmogaus išminties, jei negyvenama lygiai taip pat?

– Kaip sėkla, turi tvylo giliai dirvos įsčiose, kol jos neatgaivina ir neprikelia dieviškoji Saulė, taip ir aš užaugsiu ir sužydėsiu tik tavo pamokytas.

Ir tuomet pradėjau jai kalbėti, kad dar nė vienas šio pasaulio žmogus, nė viena mano perskaityta knyga neatvėrė man tų tiesų, kurių aš taip troškau, kurių ilgėjausi.

Ji nusijuokė iš mano žodžių:

– Kiti tai tik pūstų nosį ir niekintų žmonos patarimą.

– Tik ne tos, kuri man tarpininkauja, kuri užtaria mane prieš išminties davėją, trokšdama, kad pagaliau išvysčiau šviesą.

– Eime tuomet į pasaulio vėjus. Pietų vėjas surenka nuodingus dvokiančius garus, bet jis pučia ir šiame sode. Šiaurės vėjas malšina pilvo dieglius, vakarų vėjas sukelia melancholiją, o rytys pučia nuosaikiai ir gaivinančiai. Kai dabar eisime, stebėk, iš kurios pusės atsisuks į tave vėjas.

Tad mes patraukėme per sodą, kur ir vėl išvydome didžiulį gėlių margumyną – linksmą saulutę, ištikimąją levandą ir švelniąją leliją, visas sykiu.

– Kaip aš trokštu, kad Viešpats suteiktų man raktą nuo šios karalystės, – tariau , – aš trokštu čia būti labiau negu gražiausiose pasaulio menėse.

– Bet tu juk raktą turi. Ar tu nežinojai, ar tavo tie hieroglifų rašytojai tau niekuomet nepasakė, kad augalų ir gėlių deriniai išreiškia dvasios būsenas? Pažiūrėk, kaip rožė ir erškėtis sutaria viename pumpure. O ar matai, ką ši rožė štai su spygliais mums rodo – kad nėra saldybės be kartėlio, nėra malonumo be liūdesio. O štai pažvelki į tas vynuoges, kur auga tarp guobų kitapus pylimo.

– Ir ką gi man tas reginys atskleis?

– Kai ką tokio, ką jau šiek tiek žinai. Kaip sodininkas kad suderina guobas su vynmedžiais, lygiai taip pat tikras filosofas suderina žemę su dangumi – taip sakant, žemesniuosius dalykus sujungia su aukštesniųjų talentais ir sugebėjimais. Tai gal eisime ir pasi-

skinsime našlaičių? O gal nusiskinkime damasko rožių? Kokių tu norėtum gėlių? Ar širdis labiau linksta prie akiai dailesnių, ar smarkiau kvepiančių? Kas maloniau – aromatas ar grožis? Viena ar kita pasirinktoji nurodys tikrąjį troškimą.

– Tačiau argi šios dvi savybės ne vienodai vertingos? Jos abi nuolat atsinaujina, įgydamos vis kitokius pavidalus. Visi kiti dalykai vysta, miršta ir neišlieka, o šių gėlių dvasia išlieka. Grožio dvasia, spalvų dvasia, vadinkime ją kaip norime, – ji pulsuoja neblėstančia liepsna, tarsi tamsą rėžiantis švyturys, tarsi kibirkščiuojantis deglas, kurio neužpučia tie, kaip tu pasakei, pasaulio vėjai.

– Matau, Džonai Di, kad tu jau imi suvokti tą, kas čia parašyta. Ateik. Gal paėjėsi su manimi tolyn, po šiais ąžuolų vainikais, gal per vaismedžių sodą iki vynuogių pavėsinės? Jeigu tu pavargęs, tai gal pavėsinėje pasėdėkime? Ko tu norėtum?

– Taip, – prisipažinau, – net jeigu aš ir pavargęs, tai čia netruksiu atsigauti. Gal eikime į šią štai giraitę, kur žolė dar blizga drėgna nuo rasos?

– Sako, kad rasa – pasaulio ašaros. Bet paklausyk. Paklausyk, kaip maži paukšteliai derina savo saldžius balselius. Matai, čia visur tvarka, nes tvarka yra dieviškosios harmonijos pagrindas. Ar žinai, kad strazdas niekuomet negieda šalia lakštingalos, idant nesudrumstų jos melodijos? Kokio paukščio čiulbesį tu dabar nori išgirsti? Lakštingalos, čivylio, kikilio, strazdo, vieversio, o gal žvirblio?

– Nenoriu žvirblio, nemėgstu jo čirškesio.

– Tačiau jį vadina Veneros paukšteliu už jo meilės išdaigas.

– Tai gal visus gamtos kūrinius galima laikyti žmonijos simboliais?

– Ne tik žmonijos, bet ir tų dvasinių galių, ir tų tobulų savybių, kurios įkvepia gyvastį visoms dangaus sferoms.

– Tuomet kaip aš trokštu, kad man nereikėtų iš čia išeiti. Aš kaip tas žiogas, kuris strykčioja žolėje. Jis greičiau mirs, nei paliks žolių pasaulį.

– Tada aš būsiu kaip vėžlio patelė, kuri, ir praradusi savo sutuoktinį, išsaugo jam ištikimybę.

Atsidusau ir jau vėl norėjau pravirkti.

– Bet, mano žmona, mano brangioji žmona, ar tu esi vizija, ar tu gyva, vis dar esanti žemėje? Taip, tikriausiai aš regiu tavo sielą, nes tu, deja, netrukus išnyksi man iš akių.

Ji nieko nepasakė, o tik juokdamasi paėmė mane už rankos.

– Pailsėkime šio sidabrinio upelio pakrantėje.

Tuomet išžengėme iš pavėsinės ir nužingsniavome prie upeliūkščio, kuris, rodėsi, tryško tiesiai iš laukinės gamtos tankumyno po medžiais. Krantas buvo apžėlęs karklais ir žilvičiais, šie juk mėgsta tokias drėgnas vandeningas vietas, o upeliūkštis, kiek pačiurlenęs, puolė į ežerą, tokį žavingą, lyg nutapytą.

– Ar ne nuostabi vėsa? – ištarė ji, žvelgdama į sruvenantį vandenį. – Kaip melodingai čiurlena vanduo per akmenėlius.

– O ar matai, kaip lengvas vėjas šiaušia ežero paviršių smulkiomis bangelėmis? Viena banga ritasi per kitą, kol paskutinė atrieda į krantą. Kaip migdo, kaip liūliuoja mane šis bangavimas!

– Ne, ne, negalima čia miegoti! Ar prisimeni kiparisą, kuris, juo smarkiau laistomas, juo labiau džiūva?

– Ne, aš ne kaip kiparisas, o kaip migdolų krūmas, kuris, kuo senesnis, tuo daugiau duoda vaisių.

– Ką nori pasakyti, Džonai Di?

– Taip ir meilė, kuo ji brandesnė, tuo ištikimesnė.

– Matau, kad nemažai išmoksi vaikštinėdamas šiame užburtame sode. Norėčiau dar pratęsti šią pamoką ir pasišnekučiuoti su tavimi apie ana tą ąžuolą laukinėje gamtoje.

– Aš galėčiau klausytis tavęs ištisą amžinybę.

Ji vėl nusijuokė.

– Ar matai, kaip iš ąžuolo kūno išsikėtoja daugybė rankų, o iš tų rankų atsišakoja dar ir daugybė pirštų? Jis kaip simbolis atspindi tavo jėgą ir laimę: jėga tavoji yra pagarba, kurios tu susilauki, o laimė yra tiesa, kuri tau buvo atskleista. Todėl tavo širdis turi būti iš ąžuolo, nes nieko nėra patikimesnio ir tvirtesnio. Ir viskas susipynę vienoje šakny, taigi nieko nėra pastovesnio ir žemiškesnio. Juk mūsų Viešpaties medis savo šaknimis siekia taip giliai, kad baimė ir neapykanta, tegul net ir pagraužusios

paviršiuje išsiraizgiusias šakneles, jo storųjų šaknų nepasiekia, o viršūnė jo iškilusi taip aukštai, kad pavydas ir garbėtroška, nors ir aukštai siekia, iki medžio viršūnės niekaip neprisigauna. Tad po šio medžio šakomis visada rasi pavėsį ir prieglobstį nuo šio žemo pasaulio karščio.

– Taip, tai puikus pamokymas man nusikratyti baimės ir pavydo. Ačiū tau, žmona, tu taip pat esi man kaip medis.

– Koks aš medis?

– Medis, ant kurio nutūpęs pailsėti Feniksas. O kadangi pasaulyje yra tik vienas Feniksas, tai tėra tik vienas vienintelis medis, kuriame šis paukštis suka lizdą.

Ji paėmė mane už rankos ir nuvedė tolyn už upeliūkščio, per giraitę, į nuošalų sodo kampelį, kuriame buvo įrengtas labirintas. Ant kiekvieno iš keturių labirinto kampų žaliavo po vaismedį, o kirptose gyvatvorėse jungėsi žieminiai dašiai su čiobreliais.

– Dabar, – ištarė ji, – mes galim pašokti.

– Kokį mes šoksime šokį?

Ji vėl nieko man neatsakė, o tik vedė mane per gausybę labirinto koridorių ir vingių, kad aš net sutrikau.

– Nesijaudink, – pasakė ji, – viskas tau atsiskleis. Juk ir pats pasaulis panašus į labirintą.

Pagaliau įveikę įvairiausius vingius ir posūkius, atsidūrėme atviroje laukymėje, kur vyrai ir moterys rengėsi šokti. Kiekvienas rinkosi sau porą, kaip įprasta, o paskui aš stebėjau nepaliaujamą šokių virtinę – galiardą, korantę ir pavaną.

– Nemanyk, – ištarė žmona, – kad čia kokia lengvabūdžių plaštakių minia, kuri šokčioja pagal vieno dūdelę. Visi šie žmonės pasirinko tikrą gyvenimo kelią, nes ar gali būti gražesnė už šokį gyvenimo išraiška?

Stebėdamas juos, negalėjau atsigrožėti, kaip energingai vartaliojosi jie kūliais, kaip vienas kitą per galvas mėtė, dideliais šuoliais šuoliavo ir mažesniais strikinėjo, su persivertimais per galvą ir skristelėdami oru, kad aš garsiai iš jų juokiausi. O kiek tų pasisukimų, apsisukimų ratu ir išsilenkimų, kad ir aš pats pasijaučiau taip, tarsi didžiausia našta nuo manęs būtų nukritu-

si. Taip, aš skaičiau apie tokias dvasias, kurios šoka ratelius žydinčiose pievose, žaliuojančiose lankose pagal triukšmingą darnią melodiją, bet jei prie jų prisiartini, jos tučtuojau išnyksta. Bet čia buvo būtybės kitokios. Jos nuostabų pasaulio bėgsmą išreiškia violų, smuikų, skersinių ir išilginių fleitų, liutnių, citrų, trombonų ir verdžinelų garsais.

– Ar prisimeni tą seną dainą, kurią dainuodavo motina? – sumurmėjo man švelniai žmona, o aš vis dar tebestovėjau apstulbęs.

– Taip, – atsakiau, – puikiai prisimenu.

Iš snaudulio grimzdau miegan,
Iš jo – sapnan,
Iš sapno žavesin.

Ir vėl paėmusi mane už rankos, ji nuvedė mane kita labirinto alėja, kurios gale matėsi ryški šviesa.

– Tik pažvelk, – paragino ji, – kokie žavesio ir linksmybių takai.

Staiga aplink mus užsiplieskė labai keistos ugnys. Jos šovė aukštyn į orą ir išrodė tarsi neužgesinamos.

– Kiekvienam, kuris numiršta ir kuris užgimsta, užsitvieskia tokia šviesa, kuri neužgesinama. Taip kaip iš menkų žiežirbėlių ir uždegtų anglių įsiliepsnoja didelis laužas, taip ir Žemė žaižaruoja dangaus skliaute. Štai kodėl čia gerokai šviesiau nei Saulėje, jei tik tu turi akis tai paliudyti.

Staiga aš vėl nustebau išvydęs, kad mes stovime didžiausios minios viduryje. Kai kurie stovi netoliese, kai kurie ratu, kai kurie virš mūsų, kai kurie po mumis, o pats labirintas yra taisyklingas ir simetriškas ornamentas, sudarytas iš gyvų žmonių. Visų jų akys buvo nukreiptos į kažin kokį ypatingą reginį, kurio aš negalėjau įžiūrėti, tačiau atrodė, kad tas vaizdas jiems teikė neapsakomą palaimą, nes jų džiūgavimas liejosi per kraštus.

– Ką jie ten mato? – paklausiau aš žmoną.

– Jie mato pasaulį su meile.

– Meldžiu, pasakyk, kur yra tas pasaulis?

– Jis yra visur.

– Aš taip stengiuosi jį išvysti, bet niekur nematau.

– Tam nereikia jokių pastangų. Tau padės tikėjimas ir malda. Kad išvystum šį pasaulį, nereikia ilgų metų mokslų, reikia tik sielos nusižeminimo ir tyros širdies. Tu nieko nerasi, tačiau tau bus visa suteikta.

– Taip ūmiai tasai supratimas dabar įsišaknijo mano širdyje, – pasakiau jai, – kad kuo aršiau stengtųsi jį iš mano širdies išrauti, tuo jis kerotų giliau, kuo dažniau stengtųsi jį pakirsti, tuo mažiau kraujuotų mano širdis, kuo nuožmiau mano širdį apsunkintų, tuo daugiau ji pakeltų.

– Šie tavo žodžiai skaidrūs, teisingi ir nuoširdūs, Džonai Di. Bet dabar būki linksmas. Tu jau matei pasaulį be meilės, taigi pasidžiauki dabar pasauliu su meile.

Tuomet ji vėl paėmė mane už rankos ir nusivedė šokti pavaną.

– Ar tu matai, kad esi žvaigždžių žmogus? – paklausė ji, kai mes užbaigėme šokio figūras. – Tu dabar kupinas malonės, o ne pavydo, tavo siela lengva, jos neslegia triumfas.

– Aš visuomet šitokios būties ir teieškojau.

– Ji tavyje, kur visada ir buvo, tik neatskleisi jos bandymais nei moksliniais tyrinėjimais. Ji kyla iš dorybės ir turi kilnią prigimtį dėl Dievo įkvėpto gerumo. Jeigu ji kur išleidžia šaknis, ten suveši kuo nuostabiausiai ir duoda amžiną vaisių.

– Žiūriu, kad tu dar sykį nori išbandyti mano senąjį tikėjimą mokslais ir menais.

– Tavo tikėjimas dabar privalo remtis meile, o ne išmintimi, išsižadėjimu, o ne jėga.

– Pasakyk dar ir pagelbėk man.

– Meilė – tyra esmė, liepsnojanti Dievo akivaizdoje. Bet ji yra tokia didi paslaptis, kad beveik niekas negali jos apsakyti nei paaiškinti, kokiais vidiniais jausmais pasiekia ji širdį. Retas pažįsta tą pasitenkinimą ir palaimą, kai vyro ir moters galios sukyla kūnų viduriuose džiaugsmui atpažinimo akimirką. Aš esu teisėta tavoji

žmona, todėl apkabink dabar mane, ir aš susiliesiu su pačia tavo esybe. Meilė – pasaulio šviesa.

– Bet visgi aš privalau eiti su savo paties šviesa, o žmona. Juk šios vizijos yra suteiktos man dvasių, o tam, kad pelnyčiau atpirkimą, privalau atskleisti savo viziją savyje. Yra toks didingas miestas – tikiu, kad jis – mano tikrieji namai. Ar ne tiesa, kad kiekvienam žmogui amžinybę lemta praleisti tame name, kurį jis pats sau pasistatė?

– Tiesa yra ta, – atsakė ji, – kad vaizduotė nemari, todėl ji kiekvienam iš mūsų ir padeda susikurti amžinybę.

– Tenepritrūksta tau kantrybės su manimi, žmona. Kai išvysiu savąją viziją, tapsiu ir aš išganytas.

– Pasistenk, neapsirik, Džonai Di, kai rinksies.

Jau ketinau jai ištarti, kad lenksiuosi pasaulio pažinimo tako, o sieksiu tos pirmapradės dvasios, kuri gyvena ir manyje. Bet ji apsisiautė spindesiu it kokiu apsiaustu ir išnyko.

Septintas

Tai kas šiame pasaulyje gali prakalbinti mirusius? Kas gali išvysti juos regėjime? Juk tai jau viena iš magijos rūšių – prikelti tą, kuris jau miręs, net jei tai teįvyktų vien knygos puslapiuose. Arba prikelti juos savo mintyse. Taip mąsčiau tą naktį, gulėdamas lovoje, nagrinėdamas dienos įvykius: galvojau apie atrastuosius dokumentus, kuriuos saugojo tėvas, apie perskaitytąjį Džono Di testamentą, apie vaiką sode, apie balsus už užmūrytų durų. Ir visa tai dabar atrodė tarpusavy susiję. Girdėjau, kaip Šv. Jokūbo bažnyčios varpai mušė valandą, ir, rankomis susiėmęs galvą ir sūpuodamas į šalis, panirau į snaudulio viziją, kokias retkarčiais regime prieš įmigdami. Atsidūriau neaprėpiamoje plynėje, o per ją lėtai slinko plati lavos upė iš kažkokio neaiškaus galingo šaltinio. Šen bei ten lava sruvo sparčiau nei kitur, tad išrodė visur vis kitaip, menkesnės srovelės krypo į šalį ir jau buvo pradėjusios stingti ir virsti įprastiniais pavidalais. Nuo plačiosios srovės kilo ugnies sūkuriai, o prie krašto, kur aš stovėjau, žaižaravo besibaigiantis laikas, skleisdamas tokią švelnią šilumą, jog beregint užmigau.

Kitą rytą atnešė laišką, skirtą mano tėvui. Nepaprastai nustebau, išvydęs jo vardą ant voko, ir apėmė keistas nerimas, kad laiškas jam atsiųstas jo paties. Žinoma, tai būtų buvę absurdiška. Laišką jam atsiuntė Elizabeta Skelton, apie kurią niekad nieko nebuvau girdėjęs. Ji dėkojo tėvui už „leidimą pamatyti Daktaro Di namus". Ji atsiprašinėjo taip ilgai neparašiusi, o paskui dar teiravosi, kaip einasi jam „tyrinėjimai Vopinge".

Laiškas man iš rankų nusklendė ant grindų. Štai dar vienas įro-

dymas, kad mano tėvas domėjosi Daktaru Di, nors vis viena dar nepajėgiau visko perprasti. Kokį slaptą prielankumą jis jautė tam magui? Kam tėvas persirašė homunkulo formulę? Vėl pasiėmiau laišką ir susiradau tą sakinį apie „tyrinėjimus" Vopinge. Vopingas buvo minimas ir Daktaro Di rankraštyje. Prisiminiau jo nupieštą angelą, skriejantį puslapio paraštėn. Bet ką gi veikė mano tėvas Rytų Londone?

Laiško viršuje suradau telefono numerį. Iškart paskambinau. Pamiršęs net prisistatyti Elizabetai Skelton, kai ši pakėlė ragelį, prapliupau dėstyti garsiai ir greitai.

– Jūs rašote mano tėvui, tačiau jis jau miręs.

Tyla.

– Jūs rašote apie Džoną Di.

Tikėjausi išgirsti įprastinį banalų apgailestavimą – po laidotuvių jau buvau spėjęs prie šito priprasti, – bet moteris tikrai labai nuoširdžiai susikrimto. Ji jau buvo bepravirkstanti, tad aš paskubėjau kalbėti toliau:

– Ar galėtumėte užeiti rytoj ryte? – paklausiau prieš dėdamas ragelį. – Man taip daug ko reikėtų jus paklausti.

O tada paskambinau motinai. Norėjau parodyti jai visus tėvo popierius, kad galėtume pradėti guiti iš praeities visą velniavą. Ji klausėsi manęs tylėdama ir paskui nelabai noriai visgi sutiko kitą dieną atvykti į Klerkenvelį.

Ryte pasirodė Elizabeta Skelton. Putli, kone aptukusi moteriškaitė. Ji laikėsi ne per geriausiai. Gal ji kaip tik viena iš tų pasigailėjimo vertų žmonių, kurie trokšta pabėgti nuo pasaulio, todėl pati prigimtis traukia prie okultizmo, kaip kad mėgsta įrodinėti Danielius Moras?

– Namas neatpažįstamai pasikeitęs, – ištarė ji, įžengusi į holą.

– Jūs apsirinkate, niekas nepasikeitę.

– Ar jūs tikrai jo sūnus? – pašiurpino mane jos klausimas. Įsistebeilijau į ją.

– Atsiprašau, aš nieko blogo neketinau pasakyti. Tiesiog jūsų tėvas niekada neminėdavo šeimos, tad mes manėme, jog jis viengungis.

Aš nuvedžiau ją į pirmo aukšto kambarį. Bet, rodės, čia jai viskas puikiai pažįstama.

– O kas tie „mes"?

– O, tiesiog Draugija. – Ji atsisėdo nė nepaprašyta ant mėlynos išblukusios sofos. – Džono Di draugija. Mūsų tėra keletas, gyvenančių aplinkui. Jūs, be abejo, žinojote, kad jūsų tėvas daugelį metų buvo narys?

– Be abejonės, žinojau, – ištariau ir nusprendžiau nukreipti kalbą kitur. – Kodėl jums atrodo, kad namas pasikeitęs?

– O, nė nežinau. Kai čia gyveno jūsų tėvas, namas atrodė tarsi visai negyvenamas. O dabar čia viskas lyg visai kitaip. Dabar šie namai kupini gyvybės.

Užgniaužiau vėl mane beapninkančią paniką.

– Norėjau šio to paklausti, ponia Skelton.

– Elizabeta.

– Ką mano tėvas veikė Vopinge?

– Jis ten ėmėsi visai naujų tyrinėjimų, – pareiškė ji taip gyvai, kad aš truputį net sutrikęs supratau, jog Džonas Di gali būti išlikęs realia būtybe ne tik man vienam.

– Jis išsiaiškino – nežinau tik, kokiu būdu, – kad Daktaras Di buvo ėmęsis kažkokių vietovės tyrinėjimų į rytus nuo senojo Tiudorų miesto. Ir jis užtiko tarp savo popierių Vopingo pavadinimą...

– Taip, aš taip pat mačiau.

–... ir išsiaiškino, kad Džonas Di buvo nusipirkęs kažkur tenai sklypą. Jūsų tėvas tarsi ketino tą vietą patyrinėti nuosekliau.

– Ką būtent ketino jisai rasti?

– Mes taip ir nežinome, bet manome, jog ten Džonas Di ieškojo kažkokių istorijos liekanų... Jūsų tėvas žadėjo tą žemę nusipirkti... Nežinau, ar daug jis ten atskleidė iki savo...

– Nesunku sužinoti, – pasakiau aš. – Palūkėkite.

Aš nuėjau į tuščią miegamąjį ir išsiėmiau iš popierinio krepšelio tuos popierius, kur su smulkmenomis buvo surašyta mano tėvo nuosavybė. Barnsteiple jis turėjo kontorą, Ilfrakoumbe – daugiabutį namą, prie Kardifo – komercinį sklypą, Klerkenvelyje –

namą ir pagaliau dar, kaip buvo įvardinta atskirame lape, – mažytį nuomojamą garažą Perėjos gatvėje, Vopinge, E. 1.

Nulipau laiptais žemyn.

– Atsiprašau, – ištariau, – bet aš nieko taip ir neradau.

– Aš ir nesitikėjau, kad kas nors bus, – ji vis dar šypsojosi. – Juk pagaliau visa tai tik teorija.

– Kartais praverčia ir teorijos.

– Taip, tiesa. – Ji apsižvalgė po kambarį su didžiausio pasitenkinimo išraiška, tarsi jaustųsi kaip namie. – Gal galėčiau jums dar šį tą pasakyti?

– Ne, gal nereikia, Elizabeta. Na, nebent tokią vieną smulkmeną. Ar Džonas Di kada nors nepraktikavo seksualinės magijos?

– Ką?

– Ar jis nekviesdavo dvasių sekso priemonėmis?

– Žinoma, ne, jis buvo krikščionis.

– Bet negi jūs nejaučiate to šiame name? Ar jūs to neužuodžiate, Elizabeta?

Nusisukęs į langą girdėjau, kaip ji skubiai pakilo nuo sofos.

– Ne, man iš tiesų jau reikia eiti, – tarė ji.

Aš nieko neatsakiau, nes kaip tik stalo dulkėse įžiūrėjau išbraižytą paslaptingą ženklą.

– Jūs jau man atleiskite, – tarė ji, o paskui girdėjau, kaip ji išėjo.

Vis dar bestovint man prie lango, pasirodė motina.

– Tu palikai lauko duris atviras, Metai. Juk niekad nežinai, kas gali įslinkti.

Žiūrėjau, kaip Faringdono keliu plaukia mašinų upė. Vaizdavausi, kad ji tekės amžinai, įvairiomis formomis per įvairius amžius, senosios Flito* upės kryptimi.

– Anksčiau, – pasakiau aš, – palikdavo atvertas duris, jei kas namuose merdėdavo. Kad mirštančiojo siela galėtų išeiti. – Atsigręžiau į ją. – Bet mes neįstengsime atrakinti durų, ponia Palmer, kol nesurasime rakto! Kur tas raktas?

**Fleet* – intakas *(angl.)*. Dabar šis Temzės intakas teka vamzdžiais po žeme.

Užlėkiau laiptais ir dar sykį peržiūrėjau tėvo popierius. Nieko neradau. Paskui dar prisiminiau dėžutę, kur jis laikydavo rankogalių sąsagas ir kaklaraiščio segtukus. Buvau įbrukęs ją savo miegamajame į kažkurį iš stalčių. Kai tą stalčių atsidariau, radau, ko ieškojau. Ten į ploną popierių buvo įvyniotas keturių spindinčių raktų ryšulėlis. Triumfuodamas nunešiau motinai raktus.

– Mes juos pasiimsime.

– Pasiimsime?

– Į savo didžiąją kelionę. Į Vopingą.

Mums važiuojant taksi, bandžiau jai paaiškinti, kuo reikšminga ta vietovė, pasak Džono Di rankraščio, ir kad galbūt jos vyras yra tenai ko nors iškasęs. Motina klausėsi kantriai, tačiau susidomėjus buvo ne per labiausiai. Aš supratau, kad ji nieko nebenori žinoti apie jo gyvenimą. Ir tik tuomet, kai aš, jau apimtas nevilties, užsiminiau, kad ten gali būti koks nors lobis, ji pagaliau sukluso. Energingai ėmė stabdyti taksi, išvydusi, kad mums iš kairės artėja Perėjos gatvė. Vienoje jos pusėje driekėsi pažįstamos Londono dykvietės lopinėlis, skiriantis ją nuo aukštų municipalinių daugiabučių rajono. Neužstatytąjį plotą juosė aprūdijusi geležinė aklina tvora. O kažkur už jos buvo matyti kyšantis bažnyčios bokštas. Garažo, kurį čia kadaise nuomojosi tėvas, nesimatė.

Motina atsiklaupė ir pažvelgė pro plyšelį rifliuotoje geležinėje tvoroje.

– Ten tolimame kampe kažkas yra, – pasakė ji, – gal ir garažas.

Tačiau iš mūsų pusės nebuvo jokio įėjimo. Tad mums teko sukti ratus aplink ir ieškoti vartų arba durų. Vis aiškinau motinai, kaip nuostabu tai, kad kažkas, miręs prieš keturis šimtus metų, tebereguliuoja mūsų elgseną. Staiga pastebėjau skylę, tiesiog išpjautą tvoroje. Pasilenkiau ir pasiskubinau išlįsti kitapus, nė nesvarstęs, kas padarė tokią primityvią landą. O čia, viename iš dykynės kampų, dunksojo nedidelis stačiakampis statinys. Prisidengiau nuo saulės akis, kad geriau įžiūrėčiau, ir už jo tarsi kažkas švystelėjo, sublizgėjo. Ryškus blyksnis mušė man į akis, ir tą akimirką išgirdau lyg kanopų kaukšėjimą.

Motina žygiavo pirma manęs to statinio link. Jos įprastinio silpnumo neliko nė ženklo. Ji išrodė labai ryžtinga, žengdama per žvirgždą ir piktžoles. Pirmąsyk pagalvojau, kažin, ar tėvas kada nors minėjo jai Džoną Di? Na, ar ne keista, kad tas alchemikas ir filosofas vis dar gali daryti kam nors įtaką? Tačiau, matyt, esama tokios išminties, tokių svajonių, kurios tikrai niekuomet neišnyksta. Staiga žemė po kojomis pasidarė kažkokia keista, lyg netinkamai būčiau žengęs – tarsi būčiau ėjęs viršum didžiulio urvo ar šiaip kokios tuštumos.

– Ar pasiėmei raktą? – riktelėjo man motina, sustojusi priešais mūrinį garažą.

– Palauk. Aš tuoj.

Po kojomis voliojosi tuščios skardinės ir buteliai. Turbūt čia verčia šiukšles visi aplinkiniai gyventojai. Kartono dėžės, laikraščių skiautės, surūdiję gelžgaliai, plastiko lūženos stirksojo tarp dilgėlių ir išblyškusių vijoklių, tarsi visas šis šlamštas irgi gebėjo vešėti ir stiebtis į padangę. Žengiau tad atsargiai, apsižvalgydamas sulig kiekvienu žingsniu, todėl iškart nė nepastebėjau valkatos, stovėjusio laukymės pakrašty. Rankose jis turėjo kažkokį daiktą, tarsi stiklinį, o gal metalinį, žibantį prieš saulę, ir juo mojavo man. Bet tada bato nosimi aš užkliuvau už akmens ir šūktelėjęs iš skausmo pasilenkiau prie savo kojos. Kai atsitiesiau, valkata buvo išgaravęs.

– Ar matei tą tipą? – paklausiau motinos, nekantriai lūkuriavusios prie užrakinto garažo.

– Kokį tipą? Nagi, pabandyk rakinti, Metai. Netveriu pamatyti, kas viduje.

Vienas iš raktų, kuriuos atsinešiau, tiko abiem spynoms, tad aš be vargo atidariau duris. Nelaukdama manęs, motina įriedėjo pro garažo duris vidun, o aš dar sudvejojau, sunerimęs ir dėl tamsos, ir dėl drėgmės tvosko, padvelkusio iš staiga atsivėrusios patalpos. Tikriausiai po tėvo mirties garažas taip nė karto ir nebuvo atrakintas. Man buvo baisu – tučtuojau išvysiu iš tamsos išnyrantį tėvą. O mano motinos niekas netrikdė.

– Berods čia apskritai nieko nėra, – pareiškė ji, žengdama į šešėlį. – O, ne, atsiprašau, kažkas yra.

Žengiau paskui ją ir kampe išvydau masyvų akmens luitą. Jo kontūras ryškėjo tamsių sienos plytų fone. Nuo akmens sklido vos pastebimas spinduliavimas. O kai priėjau, pastebėjau, kad akmens paviršius dėmėtas samanų ir kerpių lopiniais. Akmuo buvo lyg apibertas žalsvais amžiaus ir laiko miltukais.

– Žinai, – ištarė ji, – galėčiau prisiekti, kad čia laiptai.

Iš karto suvokiau, kad ji teisi: didžiuliame luite buvo grubiai iškirsti trys laipteliai. Deja, dunksodami ant šiuolaikinio garažo cementinių grindų, jie niekur negalėjo nuvesti.

– Užlipsiu, – pasakiau.

Iš tiesų tai man visiškai nebuvo reikalo niekam nieko sakyti, bet jaučiausi tarsi privaląs į kažką kreiptis.

– Stebėk mane, jei išnykčiau...

Ji gal ir sutriko išgirdusi, todėl skubiai pridūriau:

– Žinai ta dainą – „Aš kopsiu laiptais į žvaigždes“?

– O gal jie veda žemyn, ne aukštyn.

Mano pėda jau buvo ant pirmo laiptelio.

– Kaip matai, – tariau, – aukštyn ar žemyn – jokio skirtumo.

Be vargo užkopiau laipteliais, aišku, taip nieko ypatingo ir nepajutęs. Užlipęs ir atsistojęs ant akmens viršaus, aš ištiesiau rankas į šalis. Motina garsiai nusijuokė. Juokas suskardėjo nedidelėje uždaroje erdvėje, ir man pasivaideno, kad kažkas juokiasi jai už nugaros. Taip staigiai tiesiausi ir kėliau rankas, kad net apsvaigau. Lipau žemyn ir jutau tokį galingą svaigulį, tarsi būčiau leidęsis kažkur į žemės gelmes. Tikrai būčiau apalpęs, jei motina nebūtų sugriebusi manęs už rankos ir išvedusi iš garažo. Laukiau ten, kol jinai tęsė tą savo vadinamąjį vidaus „tyrinėjimą“. Nesitikėjau, kad ji ką ras. Aišku, kad tėvo tyrinėjimai šiame sklype netikėtai nutrūko, kad jis taip ir nesuspėjo nieko vertingo atskleisti. Lauke tarp šiukšlių gulėjo stiklinis vamzdelis ar buteliukas. Jau taikiausi nuspirti šalin, tik staiga aplink mane pasklido stiprus našlaičių aromatas. Nevalingai prisidengiau burną ranka. Aš prisiminiau, kad taip kvepėjo Danielius Moras, lipdamas laipteliais iš klubo Šarlotės gatvėje.

– Visiškai nieko, – išėjo iš garažo motina, rafinuotu judesiu nusišluostydama rankas balta nosinaite. – Tikėjausi aptikti kokį gabalaitį istorijos.

– Nėra tokio dalyko kaip istorija, – tariau aš. – Istorija tėra dabartyje. – Ir vėl išvydau tą valkatą, mojuojantį man dabar jau iš dykvietės vidurio. – Kad ir štai tie laipteliai. Mes juos matome dabar. Tai ar jie priklauso praeičiai, ar dabarčiai? Ar ir čia, ir čia?

Valkata man kažką šūkalojo. Jo burna tai žiojosi, tai čiaupėsi, bet nė žodžio nepajėgiau suprasti. Motina taipgi žiūrėjo jo pusėn, bet nelabai tesidomėjo. Toksai jos atsakas aiškiai buvo pats tinkamiausias, todėl variau savo dar garsiau.

– Aš praeitimi nebetikiu, – sugriaudėjau, – praeitis tėra fantazija.

Tada kažkur amtelėjo šuva. Valkata pranyko. Gal jis nusprendė pasislėpti todėl, kad šuo sulojo kažkur netoli jo. Užrakinau tėvo garažą. Mudviem begrįžtant į gatvę, vėl pajutau po kojomis tą keistą tuštumą. Ne, tai buvo ne tuštuma, tai buvo kažkoks stiprus bangavimas, tarsi žemės viduje siaustų uraganas. Mudu ėjome į pietus upės link. Motina ūmiai ėmė skųstis nuovargiu.

– Aš vėl prisibaigiau, – pasisakė ji, – tavo tėvas dar sykį mane pribaigė.

Tad šūktelėjau taksi ir paliepiau vairuotojui vežti ją į Ylingą. Galėjau vykti sykiu su ja, bet, staiga pajutęs energijos antplūdį, nusprendžiau, kad grįšiu pėsčiomis į Klerkenvelį.

Ant manęs leidosi ūkanotas vakaras ar bent jau atrodė, kad visa nugrimzdę į ūką, tarsi virš miesto būtų pakibę lietaus debesys. Kai žingsniavau Temzės pakrante, visi šios žemės daiktai tamsėjo, įgijo sodrius atspalvius, paskui ėmė plūduriuoti iš savo vietų. Netrukus pasiekiau Njūgeitą, iš tos pusės, kur Pranciškonų pasažas. Čia viskas man puikiai pažįstama, nes netoliese aikštėje – Genealoginių tyrinėjimų biblioteka. Vis dėlto pasijutau žengiąs kažkokiu netikėtai nepažįstamu skersgatviu. Toks jau jis, šitas miestas: visai prie pat savo namų imi ir atsiduri kokioje nors gatvėje ar kokiame akligatvyje, kuris tarsi buvo paslėptas ištisą amžinybę. Juk galėjau niekada čia ir nepasukti, nes šioje alėjoje tebuvo iš vienos pusės išsirikiavusios tamsios parduotuvės ir kiti pastatai.

Paskui žemė vėl suplūduriavo. Ji atrodė dar paslankesnė ir judresnė. Nespėjęs nė žvilgtelėti žemyn, pajutau, kad mano dešinė koja visa nutirpusi. Lyg viena pusė kūno būtų atsiskyrusi ir nugar-

mėjusi į bedugnę. Bet tai tetruko vieną akimirksnį, po to viskas pasidarė tiesiog puiku: ir seni namai, savo fasadais palinkę viršum gatvelės, ir nagingai išraižytos durys, ir medinės statinės, suverstos kampe, visa tai kėlė man pasigėrėjimą. Po balkonu stovėjo žmogus tamsiu paltu. Aš šyptelėjau jam, žengdamas pro šalį.

– Sveikas, mano žmoguti, – sušnibždėjo jis, o paskui suklupo prieš mane ant kelių. Nustebau, žinoma, bet nieko jam nepasakiau, žengiau toliau, kol išėjau prie Njūgeito aikštės, o čia automobilių riaumojimas sugrąžino man pajautas.

Netrukus parėjau į Klerkenvelį. Kai įžengiau į savo senąjį namą, atrodo, kažką niūniavau, berods „Lemtis, mano priešas“. Bet vos įžengęs į pirmo aukšto kambarį, supratau, jog įvyko kažkas blogo. Kažkas čia ką tik buvo! Sofa nustumta į šalį, mano komodos stalčius ištrauktas, o po langu palikta knyga. Išpuoliau į koridorių ir jau norėjau lėkti iš namo, pasislėpti nuo galimo įsibrovėlio, bet mane sustabdė degėsių kvapas. Name kažkas degė – kažkas degė viršum manęs – ir lėkdamas laiptais jau išgirdau liepsnos traškesį. Bėgau iš kambario į kambarį, bet – niekur nieko: nei dūmų, nei liepsnos, nei įsibrovėlio. Tada lėtai ėmiau lipti žemyn, stebėdamasis savo kvailumu. Ir išgirdau balsus, aidėjusius iš pirmo aukšto. Kalbėjosi dviese, užkėlę balsus iš baimės ar skausmo. Tarsi riaumojo man ausyse:

– O kur Kelėjus? Ar jis liepsnose?

– Jis paspruko, pone. Pabėgo su jūsų distiliacijos indais ir jūsų raštais.

– Na, ką, tegul bėga, kol gali. O galingesni lips jam ant kulnų.

Įveikiau paskutinius laiptelius kuo tyliausiai. Vos įžengiau į koridorių, balsai nutilo. Nė gyvos dvasios.

Paskambinau Danieliui Morui. Jis netrukus ir pasirodė.

– Kažkas vėl atsitiko. Tavo kaltė? – išrėkiau jam, dar nė nespėjusiam įžengti pro duris. Nugrūdau jį kuo greičiau į pirmo aukšto kambarį, tarsi nuo kokių persekiotojų. Kai papasakojau jam apie gaisrą ir apie balsus, jis atidžiai žvelgė į mane, nė neketindamas manęs pertraukti. Jis, tiesą pasakius, netgi šypsojosi.

– Berods tu dvasiomis netikėjai, – pagaliau ištarė jis.

– Šiame name tikiu.

– Ar niekas negalėjo tavęs čia atsekti?

Tada aš papasakojau jam apie tamsų skersgatvį, kurį aptikau grįždamas namo, ir apie tuos žodžius, kuriuos ištarė balkono šešėlyje stovėjęs vyriškis.

– Jis pavadino mane savo žmogučiu, bet aš nesustojau.

– Homunkulu, – tarė jis, – tai alchemikų žodis. Taip vadindavo būtybę, kurią magas sukurdavo ir augindavo stikliniame inde, kol tas kūrinys subręsdavo.

– Taip, bet kuo gi čia dėtas aš?

– Tai tu gi ir esi homunkulas, vienas iš jų. Ką, nežinojai? Tavo tėvas man sakė. – Taip taręs, Danielius nutilo kaip žemė.

Neliko nieko kito, kaip eiti sau. Džonas Di laukė manęs apačioje, tad, neištaręs daugiau nė žodžio, laiptais nusileidau prie rūsio durų. Lipau paskui Džoną Di laiptais žemyn, stengdamasis jo nepaliesti, neprisiartinti per daug. Jis priėjo prie užmūrytųjų durų ir pirštu perbėgo per ženklus, išraižytus viršum staktos.

* * *

– Įdomu, – pasakė motina, – ką čia reiškia?

Aš vėl stovėjau dykvietėje priešais garažą, stengdamasis susitvardyti. Viskas vyko iš naujo. Kai atsigręžiau, išvydau, kad motina garaže smalsiai tyrinėja kažkokius žymėjimus, dažais išpaišytus ant plytų sienos.

– Nežinau, – pasakiau aš, – man reikia spėti į laivą.

Prieš mane plytėjo vandenų platybė. Vakaro saulė nutiesė taką per vandenį, ir šviesos taku atsiyrė prie manęs valtimi Džonas Di.

– Laikas, – ištarė jis, – keltis į kitą pusę.

Mes su motina vis dar tyrinėjome ženklus ant sienos, bet, kai grįžtelėjau atgal, išvydau, jog iš dykvietės vidurio man vėl moja valkata. Dabar aiškiai mačiau, kad rankose jis laiko stiklinį vamzdelį. Nuėjau prie jo, nedrįsdamas pažvelgti į vamzdelį.

– Ar tu kaksi Romon? – paklausė valkata. – Aš tai skubinu namo.

Žvalgiausi aplinkui po prabangias gatves, aukštas švytinčias brangakmenių sienas, žėrinčius bokštus.

– Kas galėjo pamanyti, kad miestas toks gražus?

– Ir šiame mieste, Metai, valkatos yra karaliai.

* * *

– Bet ką gi čia reiškia? – mano motina vis dar sutrikusi tyrinėjo ženklus. Ji palypėjo laiptais, stengdamasi geriau įsižiūrėti.

– Nežinau. „Praraskite viltį tie, kurie čia įeinate.“ Kas nors tokio.

Padėjau jai nulipti laiptais, nė nebesijaudindamas dėl jos neįprasto lengvumo.

– Dabar man reikia grįžti, – pasakiau aš. – Manęs laukia. Ar rasi kelią namo?

Mes užrakinome garažą. Pasiėmiau taksi iki Klerkenvelio. Kai grįžau, išvydau ant vartų tupinčią kažin kokią nesusiformavusią būtybę. Keletą sekundžių nenuleidome vienas nuo kito akių. Žmogus žiūrėjo į homunkulą, svarstydamas apie tai, kaip šis ilgai gyvena ir koks jo akimis atrodo žmonių pasaulis. O homunkulas žiūrėjo į žmogų.

– Aš tavęs laukiau, – tariau, – nors ir žinau, kad esi pramanas, nesveikuojančiojo sapnas. Tu esi fantazija tų, kurie tiki materialaus pasaulio laiko ir galios realumu: kol buvau įsikibęs į tokias iliuzijas, tu mane persekiojai. Tu buvai mano tėvo kūrinys, taigi mano nerimo įsikūnijimas. Bet yra gerokai aukštesnis pasaulis, visai nuošaly nuo laiko tėkmės. Todėl dabar aš tave palieku. Niekuomet nebuvo jokio homunkulo.

Tada jis išsižiojo ir suklykė.

Nuėjau taku, įžengiau į vidų, kur manęs laukė jis.

Regėjimas

Kai pranyko skaisčioji mano žmonos vizija, vaikštinėjau vėl po savo sodą. Apsižiūrėjau – mano apdaras visas purvinas, žemėmis apskretęs. Jau buvo vėlus vakaras, kaip galėjau spėti, kokia valanda po saulės laidos. Tik staiga mano iš už nugaros pliūptelėjo šviesa ir patiesė mano ilgą virpantį šešėlį ant tako, vedančio prie upelio. Atsisukau į šūksnius ir klyksmus, sklindančius iš mano namo, ir išvydau liepsną, besiveržiančią iš viršutinio kambario ir baisingai kopiančią iki pat stogo. Filipas lėkė į sodą ir šaukė mane:

– Pone, – rėkė virpėdamas iš baimės, – ponas Kelėjus padegė jūsų darbo kambarį!

Aš vis dar buvau taip giliai susimąstęs apie ką tik regėtą viziją, kad nė nebepajėgiau stebėtis. Bėgau artyn į augančią liepsną ir sušukau Odrei, kuri iš nevilties tempė laukan gobeleną:

– Kaipgi čia dabar?!

– Jis dirbo slaptajame jūsų kambaryje, pone, ir apvirto lempa. Ten labai arti buvo vyno spirito, kadangi taurę jis pastatė ne tarp knygų, kaip kad jūsų įprasta, – mačiau viską, nes jį stebėjau, pone, žinodama, kaip judu apsisvaidėte žodžiais, – tada ta taurė nulėkė ant šono, pone, spiritas ištiško ir sudegino viską, kas buvo ant stalo. Lininę staltiesę, rankraštines knygas, o paskui, pone, liepsna prarijo viską.

Iš jos skubotos tirados supratau tiek, kad Edvardas Kelėjus, prieš išnykdamas visiems laikams, veikė kažką nedoro su mano

distiliavimo indais ir retortomis. Nuvedžiau ją į sodą, kur stovėjo drebėdamas Filipas.

– O kurgi Kelėjus? – paklausiau jos.

– Jis išgaravo, pone. Iš ugnies jisai išsigelbėjo, bet sprukdamas pasičiupo jūsų rankraščių.

– Ir stiklo indą, – pridūrė Filipas. – Jis paėmė tą stiklinį indelį, prie kurio mačiau jus dirbantį.

Tai štai kokia tiesa. Edvardas Kelėjus pavogė iš manęs slaptuosius homunkulo tyrinėjimus, o dabar štai ir visas mano namo viršus tuojau subyrės sudegęs.

– Tasai žmogėnas sugriovė mano darbą, – tariau aš Filipui, – kai jau buvo susikrovęs daiktus! Viskas skęsta liepsnose, o aš jaučiu, kad pasigavau baisią lenkišką ligą, nes man akis aptraukia raudona migla. Pasižiūrėkite, kas beliko iš mano vargano būsto!

Mačiau, kaip ryškios liepsnos pliūpčioja pro mano darbo kambario vakarinį langą, ir žinojau praradęs visą savo ankstesniąją ramybę. Viskas buvo baigta: reginių akmuo, šventasis stalas, žvakidės, šventoji staltiesė – viskas sudegė apsireiškimų kambarėlyje. O kaip mano knygos? Ar tiek metų rinkau jas po vieną, kaupiau savo biblioteką tam, kad išvysčiau, kaip viskas nueina niekais? Ir tada prisiminiau ką tik regėtą viziją ir savo žmonos žodžius, kad nors aš pradėsiu ir šiame pasaulyje, užbaigti teks amžinybėje. Tik amžinybėje, nes niekur daugiau nėra amžinojo miesto. Prisiminiau ir širdžiai palengvėjo, atsikračius užgriuvusios sunkenybės.

– Aš išsižadu šitų mokslų, – tariau Odrei.

– Ką, pone?

– Mano homunkulas ir naujos gyvybės paieškos tebuvo paklydimas.

Odrė bukai vėpsojo į mane, nieko nesuprasdama, tad paėjau kiek į šalį ir kreipiausi į žemę bei dangų.

– Mano tėvo ir mano žmonos sielos parodė man, kad yra tik vienas tikrasis nemirtingumas. Neįmanoma niekaip kitaip įveikti laiko ir gyventi amžinai, kaip tik per viziją. Tik vizija, o ne kūnas,

pranoksta gyvybę. Kiek kartų aš žvelgiau į šį pasaulį, tačiau be tikėjimo, be vaizduotės. Dabar manęs laukia nauja kelionė.

Tuomet prie manęs pribėgo Filipas.

– Visi tarnai susirinko aplinkui, pone, – pranešė jis, – ir niekam iš gyvųjų negresia joks pavojus.

Jam akyse pašoko ašaros, ir aš nušluosčiau jas su linine nosine.

– Dėl dūmų, – ištarė jis, – tiesiog dėl dūmų. – Jis ištiesė man sunkią, meniškais aptaisais knygą. – Išgelbėjau šitą iš jūsų žmonos kambario.

Iš sykio pažinau Bibliją, kurią žmona visur nešiodavosi, kai sirgo. Ir išlik tu man, iš visų mano knygų!

– Na, Filipai, – paprašiau jo, – atlik man paskutinį didesnį patarnavimą.

– Ne, pone, tik ne paskutinį...

– Atversk knygą, kur tinkamas, ir besk pirštu, kur paklius.

Jis nedrįso man nepaklusti tokiu sunkiu metu, tad, apsuptas liepsnų šviesos, pasiguldęs knygą ant kelio, atsivertė.

– Aš išmokiau tave skaityti, – tęsiau, – tai dabar tu ir paskaityk man, kur esi pataikęs pirštu.

Jis nusibraukė burną purvina rankove ir tada, užsikirsdamas ir padvejodamas paslaugiai man perskaitė štai ką: „... aš nugramzdinsiu tave drauge su tais, kurie žengia į duobę, pas senų amžių tautą, ir apgyvendinsiu tave žemės gilumoje kaip senas tyrumas, drauge su tais, kurie žengia į duobę, kad nebebūtumei gyvenamas..."

Dabar liepsnų traškesys kažkaip prislopo, bet gaisro gesinti atvyko parapijos sargybiniai su savo prietaisais ir vandens statinėmis. Filipas užvertė knygą ir, perrėkdamas verksmus bei šūksnius, ištarė:

– Ezechielis, – pasakė jis, – pranašo žodžiai.

Aš paėmiau iš jo Bibliją, nusigręžiau nuo riksmų ir nuėjau prie upelio. Paleidau Bibliją į sruvenantį vandenį ir tą akimirką jau žinojau, kad metas palikti šiuos namus ir ieškotis patikimesnių.

Liepsnos, prarijusios mano darbo kambarį, mano biblioteką, dabar jau buvo bemaž nuslopusios. Perspėjęs Filipą, kad pasirūpintų kitais tarnais, aš per žmonių minią nuėjau į Ternmilo skersgatvį, kur buvo mano arklidė. Išsivedžiau arklį ir išjojau per Finsberio lauką. Prajojau patrankų liejyklą, esančią netoli Šv. Botolfo, tačiau kol nušuoliavau iki ten, mano arklys taip uždusо nuo dūmų, įsigavusių į plaučius, kad turėjau parsiųsti jį su pasiuntiniu atgal į Klerkenvelį. Tada jau traukiau aš pėsčiomis, pietų kryptimi, prie upės.

Skaitytojau, niekas, ką čia išguldė mano ranka, nėra pramanyta. Visa, ką išdėsčiau, mačiau atmerktomis akimis, bet, jeigu vargšė mano plunksna kur nors ir buvo priversta nusidėti, tu nepasmerksi prisiminęs visus tuos neįžvelgiamus ir neišraizgomus brūzgynus, kuriuos jai teko įveikti.

Nenumaldomai lijo lietus, kai aš pasiekiau Vopingo pelkes. Nieko tenai nebuvo, vien tik gausybė suirusių luitų ir kalva, dunksanti apleista ir tuščia. Edvardas Kelėjus juk prisipažino, kad visa tebuvo jo apgaulė, akių dūmimas, tačiau aš pats gerai žinojau, jog čia po žeme kažkas vis dėlto slypi. Jutau kažką turintį žemišką dvasią ir kažkaip mane veikiantį, o štai su tuo niekdariu taip nieko aiškaus ir neišvydau.

– Bet šičia liksiu tol, – ištariau garsiai, – kol man viskas neatsiskleis. Čia aš padarysiu pasauliui pabaigą ir palinkėsiu „Labos nakties“.

Taip aš ir stovėjau ten, ištisą amžinybę, kol neatsimainiau, kol netapau kažkuo kitu. Kažkas manyje žlugo, lūžo, man atrodo, kad aš balsu raudojau. Bet ne, rauda aidėjo ne mano. Raudojo visas pasaulis. Pro ašarų miglą išvydau, kaip iškilo luitų krūva ir virto dalimi didžiulės arkos. Žengiau į tą pusę ir, besistengdamas prisiartinti, jutau, kad leidžiuosi žemyn. Lipau senoviniais laiptais, nors žengiau lyg ir tiesiai į priekį. Tie akmeniniai laiptai tokie seni, apsamanoję, tačiau jų žaluma ir įtrūkiai teikė man žodžiais neišreiškiamą paguodą. Tarsi būčiau ėjęs atgal į praeitį – tik ne savo paties, o kitų. Tuose laiptuose buvo

įsispaudusios žymės to amžiaus, kurio visai nepažinojau. Besileisdamas girdėjau savo paties tariamus žodžius senovės kalba: *Oculatus abis,* „išeini matydamas".

Ir tuomet atsidūriau mieste su dailiai išgrįstais šaligatviais, po kuriais matėsi įrengti rūsiai. Švytėjo piramidės ir šventovės, tiltai ir aikštės, didingos sienos ir vartai, gryno aukso statulos ir skaidraus stiklo kolonos. Viskas išrodė atsiradę iš naujo rojaus ar naujos žemės ir virtę šventuoju miestu, kur niekada nebuvo laiko. Štai ir vėl prie manęs prisiartina jau matyta mano žmogysta, o iš paskos jam keliauja šuo, bet žmogus jau ne su purvinais skarmalais, o su spindinčiu lyg Saulė apdaru.

– Tu čia atkakai per šviesybę, tave atpūtė Judas, – pasakė jis ir nusijuokė. – Bet gana tarškėti manaip. Aš nebesu vienišius klajūnas, o egzistuoju visame kame.

– „Tėbų didinguosius statinius iškėlė muzika", – ištariau ir aš. – O kokia didybė remia štai šiuos didžiuosius kūrinius?

– Ar tu nežinai paslapties? Dvasia niekuomet nemiršta, o šis miestas pastatytas žmogaus dvasiniame kūne.

– Ar mes kiekvienas turime tokį kūną?

– Taip, bet mes kiekvienas esame kitų dalis, mes kiekvienas esame visų gyvų būtybių dalis. – Jis pasilenkė ir paglostė šunį. – Nebėra mirties, nei sielvarto, nei ašarų. Nebus daugiau nė skausmo, nes visa, kas egzistavo anksčiau, išdilo.

Visas miestas tarsi liepsnojo virpančiuose šviesos spinduliuose, kaip per saulėlydį ar saulėtekį. Žinojau, kad visuose daiktuose yra ugnies, taigi dabar miestas dvelkė karščiu tos liepsnos, kuri gyvena amžinybėje. Nuėjau per Klerkenvelį į Kapšo alėją. Prie Kreivojo skersgatvio pasitiko mane mano tėvas ir mano žmona. Ji ištiesė man ranką ir mane pasveikino. Tada priėjo dar vienas vyriškis.

– Aš esu Denas Beris, – pasakė jis, – kuris ieškojo savo šeimos. Dabar jau radau. Aš esu pradžia ir pabaiga.

Kai traukiau tolyn Holborno kalvos link, mane pasveikino dar vienas žmogus šypsodamasis.

– Aš ieškojau savo žodžių kilmės kitų rašytojų knygose, bet dabar jau gana. Aš kuriu viską iš naujo, mano žodžiai dabar teisūs ir teisingi.

Niekad nepažinojau savo miesto tokio gražaus ir, žengdamas per jį, regėjau viską pirmą ir paskutinį sykį. Tarsi jis bus pradžioje ir lyg buvo pabaigoje. Tie, kuriuos tariausi praradęs, buvo išlikę. Tie, kuriuos maniau nugrimzdus į praeitį, visi tebegyveno.

– Taip. Aš tau papasakosiu vieną labai keistą dalyką. Gal prieš metus aš žingsniavau Temzės krantine. Žinai, ten, netoli Sadarko? Ir staiga man pasirodė, kad matau tiltą iš namų, virpčiojantį tiltą nuo vieno upės kranto iki kito.

– Londono tiltas tuoj įgrius, tuoj įgrius, tuoj įgrius.

– Ne, rimtai, tiltas atrodė kaip šviesulys. Temačiau jį vos keletą akimirkų, paskui išnyko. Bet tą sekundę aš tikrai jį mačiau, tą tiltą tarp abiejų krantų.

– Tai galėjo būti kas tik nori, Metai.

Pasukau už kampo ir žiūrėjau, kaip jie artinasi prie manęs. Jų veidai buvo kaip tie, kuriuos pažinojau, tad iškėliau rankas ir pasveikinau juos. Taip, tai tikrasis gyvybės eliksyras, kurio ieškojau šiurkščiais daiktiškais būdais. Šis eliksyras išgydo nuo visų negalių, nes jis egzistuoja prieš joms atsirandant ir joms pasibaigus. Jis amžiams išsaugo gyvastį, jis leidžia man kalbėtis su dvasiomis.

– Dabar tu paklausyk manęs, – tariau aš, – tiltas, apie kurį tu kalbi, buvo kadaise ne kas kita kaip akmeninė krantinė trečiame amžiuje po Kristaus. Mano laikais ten glaudėsi adatų dirbėjai, bet paskui visus jų namelius nušlavė. Toje pat vietoje vėliau tiek naujų tiltų buvo nutiesta, kad nė negalėčiau išvardyti...

– Ir dar paklausyk, ar girdi, Danieliau? Kai išvydau tą viršum upės virpčiojantį tiltą, man pasirodė, kad per jį eina žmonės, tarsi kokia šviesos linija. Jie kilo ir leidosi visi kartu, tarsi būtų žengę per bangas. Tik neturiu vilties, kad tu manim patikėsi.

Jie suėjo į didelį namą, kuris buvo pastatytas labai siauru veidu į gatvę. Aš įžengiau paskui juos, norėdamas jiems dar kai ką

pasakyti. Ir visur ten, kur tikėjausi išvysti medį ir tinką, tema-čiau vien švytintį stiklą. Priešais mane ant slenksčio stovėjo vaikas. Jis tarė:

– Aš tikiuosi atidaryti šitas duris taip, Daktare Di, kad šviesa taptų regima ištisą tūkstantį metų. Tai, kas dabar bus atverta, to joks žmogus neįstengs uždaryti.

Bet paskui namas išnyko man iš akių.

– Ar matai, kaip puikiai apskaičiavau? – vaikas vėl stovėjo greta. – Nes, tik pažvelk, praslinko tūkstantis metų.

Tada išgirdau aš daugybės varpų skambesį – aidėjo pamaldų varpai, maro varpai, prekeivių varpai, taipgi skirtieji išvaryti piktosioms dvasioms.

Dabar prisiartino prie manęs mano motina. Ji nešėsi įsčiose kūdikį ir šaukė tarsi gimdydama.

– Tu užgimei iš naujo, Džonai Di, ir užaugsi mieste, kuris pramintas Londonu.

– Bet aš pažįstu Londoną...

– Ne, šito miesto tu pažinoti negali. Tavo vietą šiame mieste užims kažkas kitas, ir, nors tu ir vėl gyvensi čionai, jis tavęs net nepažins niekaip kitaip, kaip tik iš gero vardo. Nors gali būti, kad jis tave suras, būtent besistengdamas rasti save.

Tikrai teisinga šioje istorijoje yra bent jau štai kas – aš nežinau, kiek ši istorija yra žinoma ir kiek mano paties išgalvota. Ir kas gi pagaliau yra toji praeitis? Ar ta, kuri yra sukurta sausuoju rašymo veiksmu, ar turinčioji esmingąjį tikrumą? Ar aš ją atrandu, ar išrandu? Ar gali būti taip, kad aš atrandu ją savyje, taigi ji turi ir išliekamų dalykų tikrumo, ir dabartinės nuojautos tiesioginumo? „Daktaro Di namai“ veda mane prie štai tokios išvados: be abejo, tikėjotės, kad knyga bus parašyta to asmens, kurio pavardė nurodoma knygos viršelyje ir tituliniame puslapyje, bet iš tikro tai daugelis žodžių ir posakių yra paimta iš paties Daktaro Di. O jeigu tie žodžiai ir ne jo, tai jie priklauso jo amžininkams. Visai taip, kaip jis paėmė daug mechaninių dalių ir iš jų sukonstravo skraidantį vabalą, taip ir aš surinkau daugybę kuklių tekstų ir, juos pertvar-

kęs, suteikiau romano pavidalą. Tačiau ar Daktaras Di yra vien mano nuostatų ir įkyriųjų idėjų projekcija, ar jis yra istorinė asmenybė, kurią aš nuoširdžiai stengiausi atkurti?

Och, Di, Di, apsireikšk iš to puslapio, kur šmėkštelėjai man akyse, klajojantis po amžinąjį miestą savo paties laikų ir manųjų. Jis, žinodamas, kad esu išorėje, apsireikšdamas nekalbėjo arba nebūtų kalbėjęs su manimi: be abejo, dėl graužaties, kad panaudojau jį savo istorijai. Tačiau vis tiek nemaniau nusipelnąs jo didžios nemalonės, tad patraukėme mudu abu per miestą besiginčydami tuo klausimu. Jis prikaišiojo man gausius prasimanymus, o aš jam pastebėjau sugrąžinęs jį į gyvenimą ir į žmonijos atmintį.

– Taigi pasaulį tu gali apmulkinti, – pareiškė jis, – bet aš pats žinau puikiai, kad tu mane nutapei ir apibūdinai netikusiai, tesugebėjai pateikti sukirmijusį atvaizdą, tevertą kirmių tavosiose smegenyse! Tavo pasakojimas raišas. Aš nesu tavo žmogutis! Aš nesu tavo homunkulas! Todėl, sakau tau, liaukis tu su tais savo tuščiais paistalais ir palinkėk labanakt šiai istorijai.

– Ar turiu savo kūriniui tarti labanakt, nė neišvydęs jo gyvo?

– Kodėl tau neparašius apie savo paties laikus? Ko tu bėgi nuo jų kaip nudegęs? Ar ne todėl, kad bėgi pats nuo savęs?

Šį nenuginčijamą argumentą palydėjo griausmingas juokas. Patraukiau toliau per miestą ir eidamas regėjau tiek namų ir gatvių, betirpstančių man akyse, jog tarsi nebepaliaudamas žengiau per šešėlius. Tarpduriuose visur stovėjo miestelėnai. Kai tik jų durys prasiverdavo, juos užplūsdavo šviesa. O paskui vyrų ir moterų siluetai traukė prie vandens – kažkada ten buvusi jūra. Ėjo žmonės pro kalvas, kurios kilo tarsi dūmai, pro raudono molio ir koralų kalnagūbrius, pro akmenis, kuriais išgrįs gatves ir statys namus mieste, po kurį tebevaikščiojau, mąstydamas apie Daktarą Di. Jisai tikėjo, kad šviesa pereina į medžiagą, kad pačioje daiktiškojo pasaulio sąrangoje atsivers didžiosios dvasios paslaptys, kurios lig šiol gaubtos debesies ir tamsybės. Tuomet aš, spigindamas savo žibintu į tamsiąsias Londono gatves, atsimušiau spinduliu į mane prislėgusį tirštą rūko stogą. Atrodė, tarsi visos dausos ir žemė,

jūra ir vandens fontanai, ir gatvių dulkės – visa susimaišė ir susipynė. Čia pat prie manęs vaikščiojo ir užmirštieji londoniečiai, ir jų veidus pirmą kartą nutvieskė šviesa – Moravijos broliai iš Strėlės skersgatvio, ranteriai*, Jokūbo Bėmės** sekėjai.

O kas ten dar šalia manęs? Tai Merė su baltu odiniu palteliu, Natanielis Kedmanas, Margarita Lukas, Ferdinandas Grifenas, Metas Palmeris, Edvardas Kelėjus, Danielius Moras, Katerina Di. Ir dar daugybė kitų, tebegyvenančių šiame mieste.

Tad pradėjau aš gamtoje, kur it koks našlaitis ieškojau dieviškųjų namų ženklų tamsiame šio pasaulio materialume, bet pagaliau radau savo pabaigą amžinybėje. Ne, miestas nėra pražuvęs po žeme. Uždanga nuo jo nutraukta ir, nors skaisčiosios žvaigždės amžiams užgesusios, vaizduotės šviesa užtvindė kiekvieną kampelį, kiekvieną kvartalą, kiekvieną gatvę ir kiekvieną namą šiame mieste, iš kurio esu kilęs ir į kurį aš sugrįžęs. Vaizduotė yra dvasinis kūnas, egzistuojantis amžinybėje. Darbas atliktas.

– Šiaip ar taip, štai ir visa istorija. Paskui jis išnyko.

– Kaip jis galėjo išnykti?

– Jo namas sudegė. Bet niekas niekuomet nebesurado Daktaro Di.

– Iš kur tu taip daug žinai?

– O, iš tiesų tai aš nežinau nieko. Supranti, praeitis yra sudėtingas dalykas. Jau manaisi perpratęs asmenį arba įvykį, bet, žiūrėk, pasuki už kampo ir viską pamatai vėl kitaip. Panašiai kaip šis namas. Juk, atrodo, net ir daiktai čia ilgiau nepabūna toje pačioje vietoje. Ir, žinai ką? Gali būti, kad kaip tik šiame kambaryje Daktaras Di ir regėjo savo vizijas. Kaip ten aš tą kambarį pavadinau?

– Regėjimu kambariu. Apsireiškimų kambarėliu. Kas nutiko, Metai?

– Ar dabar ką nors išgirdai?

– Ne.

– Man pasigirdo lyg balsas.

*1645 m. atsiradusi amoralistų sekta.

**Boehme Jakob (1575–1624) – vokiečių mistikas.

– Tu jį dar pamatysi, žibantį ten – aname štai kampe.

– Taip, aš jį ir matau. Štai, tik pažvelk.

Džonas Di visa šita girdėjo ir džiūgavo. O, taip, dabar aš jį matau. Aš išskečiu rankas, apglėbsiu jį pasisveikindamas. O jis man tyliai niūniuoja:

Londono tiltas tuoj įgrius,
tuoj įgrius, tuoj įgrius...

Tu, kuris ieškojai šviesos visuose daiktuose, padėk man nutiesti dar vieną tiltą tarp dviejų krantų. Tad džiūgauk, švęski kartu su manimi. Eikš čia, priartėk prie manęs taip, kad galėtume tapti vienu. Tuomet taps atpirktas Londonas, dabar visiems laikams, kartu su visais, su kuriais gyvename, – mirusiais ar gyvais, – taps universaliuoju mistiniu miestu.

Šioje serijoje numatoma išleisti:

HERBJØRG WASSMO Karnos kraitis

HERMANN HESSE Stiklo karoliukų žaidimas

ISABEL ALLENDE Dvasių namai

PHILIP ROTH Amerikietiška pastoralė

LAWRENCE DURRELL Džastina

Šioje serijoje jau išleista:

SALMAN RUSHDIE Paskutinis Mauro atodūsis

ARUNDHATI ROY Mažmožių dievas

LAWRENCE DURRELL Aleksandrijos kvartetas

DONNA TARTT Slapta istorija

SIGRID UNDSET Ulavas, Auduno sūnus

CARSON McCULLERS Vestuvininkė

WALTER WANGERIN Dievo knyga

J. R. R. TOLKIEN Dvi tvirtovės

KATE ATKINSON Anapus fotografijų

BEN OKRI Pavojinga meilė

THOMAS BERNHARD Grimzdėjas

Ackroyd, Peter

Ac–46 Daktaro Di namai / Peter Ackroyd; iš anglų kalbos vertė Milda Keršienė ir Vilmantas Vilkončius. – Vilnius: Alma littera, 1999. – 303 p. – (XX a. aukso fondas)

ISBN 9986–02–719–5

Šiuolaikinio anglų rašytojo pirmasis romanas lietuvių kalba. Knyga apie XVI amžiuje gyvenusį anglų magą, astrologą ir matematiką daktarą Džoną Di.

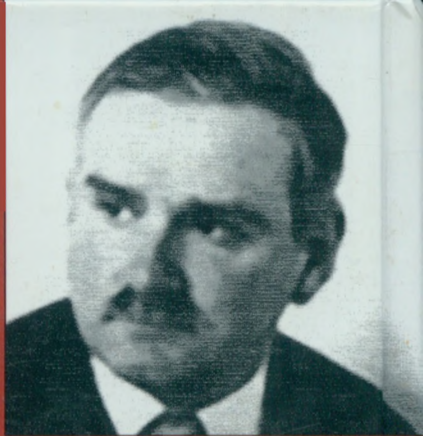
UDK 820–3

PETER ACKROYD
DAKTARO DI NAMAI
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
MILDA KERŠIENĖ IR VILMANTAS VILKONČIUS

Serijos dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Korektorė AUŠRINĖ MATULEVIČIŪTĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 747.
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.almali.lt
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

ankso fondas

PETERIS ACKROYDAS gimė Londone prieš 50 metų. Mokėsi Kembridžo ir Jeilio universitetuose. Kelerius metus dirbo savaitinio kritikos žurnalo „The Spectator" („Stebėtojas") literatūros redaktoriumi, paskui tapo laikraščio „The Times" vyriausiuoju naujų knygų recenzuotoju. Išleido tris poezijos knygas. Parašė romanus „Didysis Londono gaisras" – apie Dickenso herojų atgijimą mūsų laikais, „Paskutinysis Oskaro Vaildo testamentas" (1984 m. Somerseto Maughamo premija), „Hoksmoras" – apie XVII a. anglų architektą (1985 m. Whitbreado premija, laikraščio „The Guardian" grožinės literatūros premija), istorinį detektyvinį romaną „Čatertonas" – apie XVIII a. poeto paslaptingą mirtį, fantastinį romaną „Pirmieji šviesos spinduliai", biografinį romaną „Anglų muzika" – apie prieškario spiritistą Clementą Harcombe. Parašė poeto ir dramaturgo Thomaso Stearnso Elioto biografiją „Ezra Poundas ir jo pasaulis" (1984 m. Whitbreado ir Heinemanno premijos), Dickenso biografiją.

Peteris Ackroydas romane „Daktaro Di namai" pirmasis po Dickenso taip įspūdingai aprašo Londoną. Mūsų laikų jaunuolis, paveldėjęs didingą seną namą ir susidūręs su keistais reiškiniais, netrukus išsiaiškina, kad jame kadaise gyveno įžymus magas, per krištolo rutulį bendravęs su dvasiomis, sukūręs mėgintuvėlyje nemirtingą žmogų – homunkulą ir atradęs po žeme miestą.

John Dee (1527–1608) – anglų alchemikas, astrologas, magas ir matematikas. Buvo Marijos Tiudor ir Elžbietos I dvarų astrologas ir sudarinėjo horoskopus. Konsultavo jūrininkus, tyrinėjusius Naująjį Pasaulį. Kartu su draugu burtininku Edwardu Kelley (1555–1595) keliavo po Lenkiją ir Bohemiją, karalių dvaruose demonstruodami magiją. Nuo 1595 m. buvo Mančesterio koledžo rektorius.

ISBN 9986-02-719-5

